

Pir Hz. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin
Mesnevî-i Manevî'sinden

Pir Hz. Tâcüddin İbn-i Atâullah İskenderî'nin
Hikem-i Atâiyye'sinden

S O H B E T L E R

BEYAZ MERCAN SİYAH İNCİ

M. FATİH ÇITLAK

 NESİL

Beyaz Mercan Siyah İnci

M. Fatih ıtlak

Jenerik

Yayın Yönetmeni: Ekrem Altıntepe

Yayına Hazırlayan: Özgül Bıçakçı

Editör: Saliha Şişman

Tashih: Mehmet Dikmen

Kapak Tasarımı: Nesil Grafik

ISBN: 978-605-162-752-6

Sanayi Cd., Bilge Sk., No: 2 Yenibosna

34196 Bahçelievler / İstanbul

Tel: (0212) 551 3225

Faks: (0212) 551 2659

www.nesilyayinlari.com

nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Nesil Basım Yayın Gıda Tic. ve San. A.Ş.**'ye aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Dijital Yayıncılık Direktörü: Uğur Turan

Dijital Yayın Tarihi: Haziran 2015

Bu eserin e-kitap çevrimi **Nesil Digital** tarafından yapılmıştır.

www.nesildigital.com

M. Fatih ıtlak

1967 yılında İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini İstanbul Fatih İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. Marmara Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde öğrenim görürken Arapça ve İslâmî ilimler tahsilinde bulundu. Bilhassa rahle-i tedrisinde ve sohbet halkalarında bulunduğu kıymetli şahsiyetlerden eğitimini sürdürdü.

Yurt içi ve yurt dışı birçok eğitim ve kültür organizasyonunda vazife aldı. İslâm tarihi ve tasavvuf sahasında birçok radyo ve televizyon programı yapan M. Fatih ıtlak ayrıca birçok akademik çalışmaya katkıda bulundu. Konuşmacı olarak iştirak ettiği sempozyum, panel ve konferansların haricinde sanat danışmanlığı ve eğitimlik vazifelerini icra etti.

Konuşmaları beğeniyle takip edilen M. Fatih ıtlak'ın, dokuz yıldır devam edegelen Pendik Yunus Emre Kültür Merkezi'ndeki Mesnevî sohbetleri, Cumhuriyet tarihindeki katılımı en çok ve en uzun süreli kültürel faaliyet olarak kaydedilmiştir. Kurucularından olduğu İstanbul Bilim Sanat Eğitim ve Kültür Derneği'nde medeniyet tarihimize ve halkımıza hizmet etmeye çalışan M. Fatih ıtlak, evli ve dört çocuk babasıdır.

🐦 @mfatihcitlak

📌 /groups/mehmedfatih.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- *Kırk Mektup* (2010)
- *18 Beyit Dinle: Mesnevî'nin İlk 18 Beytinin Şerhiyle Sesleniş* (2010)
- *Mesnevî Şerhi: Padişah-Cariye Kıssası* (2011)
- *Huzur Defteri* (2012)
- *Nur Kandili: Velî Gönenli Mehmed Efendi* (2013)
- *Aşkın Bir Noktası* (2014)

Euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racîm.
Bismillahi'r-rahmani'r-rahîm
Cenâb-ı Hakk'a sonsuz hamd ü senâ...
Efendimiz(sas)'e, âlini, ashabını, ezvâcını,
ve etbâını ayırmadan sonsuz salât ve selâm...

Takdim

MUHTEREM KARDEŞLERİM, insan hikmetsiz ve muhabbetsiz yaşayamaz. Allah Teâlâ ezelden fitratımızı bu hâl üzere programlamış, yazılımımızı ona göre dizayn etmiştir âdetâ. Ancak muhabbet ve hikmet de kişide kendiliğinden zuhur etmez; kalbî ve ruhî feyze bağlıdır. Cenâb-ı Hakk'ın bahşetmiş olduğu bu feyizlerden istifade etmenin şartı ise ne mutlu bize ki Efendimiz^(sas)'in bizzat kendisinden ve feyiz bahşeden nurlu yolundan geçer. Sebeb-i İcad-ı Âlem Sallallahu aleyhi vessellem Efendimiz'e ve yoluna tâbi olmadan kalbin ve ruhun hikmet ve muhabbetle beslenmesi mümkün değildir. Zira bu da yine ilâhî takdirle fitratımızın bu şekilde tanzim edilmesinden kaynaklanmaktadır.

İnsan var edildiği günden beri yaradılış âlemindeki gerçekleri anlayabilmek, Yaradıcı'ya bakan yönüyle de mâhiyet ve mânâsını kavramak için gayret etmiştir. Cenâb-ı Hakk dâima bu arayış içerisinde bulunması gereken gerçek dert sahibi kullarına, din ve imanı lütfetmiş, bu hakikatleri yaşayan, yaşatan ve yansıtan kıymetli ve güzel halifeleri, peygamberleri; yol gösterici, derman verici olarak bir bir göndermiştir. En nihayetinde de, tüm peygamberlerdeki hikmet ve muhabbeti; bizzat muhafazasında olan; bozulmayacak, sarsılmayacak bir din, iman ve ahlâkla Efendimiz^(sas)'de cem etmiş, hepsinin mükemmeli hatta mükemmili olarak Efendimiz^(sas)'i bizlere bahşetmiş, mânâ sahasıyla alâkalı hiçbir şeyi meçhul bırakmamıştır.

Efendimiz^(sas)'i hayatıyla, Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleriyle ve fakat ehl-i beyti, ailesi, ashabı ile anlayabilme şerefine erişebildik. Görmek bir kabiliyet ve ihsandır. Ama gördüğünü anlayabilmek, tarif, tâbir, tefsir ve terki edebilmek çok daha ayrı bir husûsiyet ve ihsandır. Bundan dolayı; bildiklerimiz, duyduklarımız ve gördüklerimizi bize anlatabilen, aktarabilen zâtların aramızda bulunmaları hayatî derecede önem arz etmektedir.

Asr-ı Saadet'ten günümüze kadar müteselsilen gelen bu muhabbet ve hikmet halkaları, nirengi nokta olarak kabul edebileceğimiz önemli şahsiyetleri yetiştirmiştir. Âlim ve âriflerin icmâi yani ittifakıyla bazı şahıslar kabul görmüş, hayatları ve eserlerindeki güzellik ve anlatımlara itibar edilmiş, örnek ve iktibas edilmeye lâayık bulunmuştur.

İşte bu şahsiyetlerin en meşhurlarından olan Hazret-i Pîr Mevlânâ

Celâleddîn-î Rûmî; bilhassa Turan ve diyar-ı Rum yani Anadolu'da güneş gibi etrafını aydınlatan, ârif zât olarak parlarken, Hazret-i Pîr Tâcüddîn ibn-i Atâullah İskenderî eş-Şâzelî de Arap coğrafyasında ve âleminde büyük bir şöhret bulmuş, aynı asırda, ufukları aydınlatmıştır. Tüm eserleri, muhabbet ve hikmet âşığı bütün mahfeller tarafından günümüze kadar okunan, istifade edilen bu iki büyük pîr; bizlere *Mesnevî-i Mânevî* ve *Hikem-i Atâiyye* gibi iki şaheser bırakmışlardır. Hakîkaten de her biri derya, umman gibidir.

Günümüz insanının hikmet ve muhabbet yolculuğuna, birazcık olsun katkıda bulunmak istedik ve her biri bir okyanus olan eserlerden husûle gelen mercan ve incileri sizlere sunmaya niyet eyledik. Zaten yeni bir şeyler ortaya koymazdan evvel geçmiş zamanlardaki, hikmet sahibi güzel insanların neler söylediğini anlamak icab eder. İnsan olana yakışan; bu şuurla geçmişini öğrenip, anını ve geleceğini ihya etmeye çalışmaktır. Anlamadan düşünmek, okumadan, öğrenmeden konuşmak sadece bu asrın değil, tüm zamanların hastalığı ve cehalet alâmetidir.

Bugün bu eserleri okumaya herkes teşvik ediyor, ancak görülen o ki; anlaşılması için aydınlarımız pek emek sarf edemiyor. Ya popüler zevk ve telaş sâikiyle mânâ ve mefhumlar heder ediliyor yahut klasik sayabileceğimiz bu metinler şerh edilirken, günlük hayatımıza temas etmeyecek şekliyle, uzaktan seyirlik hâlde bırakılıyor.

Kıymetli dostlar, ömrümüz 'keşf-i kadim' yani evvelde olan güzellikleri keşfetmekle geçiyor âdetâ. Hülâsâ, burada da yeni bir şey söylemedik. Bizim bu esere katkımız; bugünün insanının ihtiyaç duyduğu, hasret kaldığı hikmet ve muhabbetleri, müşkül çözücü, nadide sözleri sizler için bir sohbet havasına büründürerek mütalaa ve mülâhaza imkânlarınıza sunmaktan ibarettir. Tevfîk muhakkak ki Allah Teâlâ'dandır.

Her türlü kusurumuz ve hatamızdan ötürü, hem kendilerinden istifade ettiğimiz büyüklerin ruhaniyetlerini, hem de siz okurlarımızın güzel ve nurlu sînelerini göz önünde bulundurarak, Cenab-ı Hakk'tan affımızı niyaz ediyoruz. Sizlerin insaf ve irfanına sığınarak, radyo programlarındaki sohbetlerimiz bir araya getirilerek, onlardan istifade edilerek hazırlanan bu eseri hürmet ve muhabbetle arz ediyoruz.

Cenâb-ı Hakk sizleri ve bizleri Kendisinden razı olan ve kendisinin de razı olduğu kullarından eylesin. Bu eseri ve birbirimiz arasındaki alâkayı ümmet-i Muhammed şuuruna yükselerek kavramak cümlemize nasib olsun. Ve böylece Efendimiz^(sas)'i daha çok seven,

sevmeye çalışan, Efendimiz^(sas)'in de sevdiği kullardan olmak şerefine erelim inşaallah. Hakk Teâlâ bu yolda erenlerin, sıddık, şehid, velîlerin arkadaşlığına ve himmetine cümlemizi ve cümle sevdiklerimizi nâil eylesin.

Bu kitabın derlenip toparlanmasında çok büyük emekleri olan başta Saliha Şişman, Özgül Bıçakçı ve Ayşe Sevim hanımefendilere, radyo konuşmalarının deşifrelerinde titizlikle çalışan kardeşlerime, ayrıca gece gündüz yorulmadan, usanmadan, muhabbetle hizmet ve yardımını esirgemeyen İskender Cüre kardeşime kalbî duygularımla teşekkürlerimi arz ederim. Eserin sizlere ulaşması için özveri ve nezaketle arkadaş gibi hep yanımda bulunup, bizi teşvik eden Nesil ve Moral câmiasının kıymetli mensuplarına minnet ve şükranlarımı takdim ederim.

Kitap çalışmalarım esnâsında mecburiyetten lâıykıyla ilgi ve alâkayı göstermekten geri kaldığım muhterem anneciğime, ailem, akrabam ve muhabbetli, seçkin ihvan-ı yâranıma da bu fedakârlık, hoşgörü ve kıymetli dualarından dolayı teşekkürlerimi muhabbetle arz ederim.

Allah Teâlâ hepimizden razı olsun. Âmin.

Haz. Pîr Mevlânâ ve Mesnevî-i Mânevîsi

Cenâb-ı Pîr Hazret-i Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-i Rûmî

ASIL ADI MUHAMMED CELÂLEDDÎN olan Hazret-i Mevlânâ bugünkü Afganistan sınırları içerisinde yer alan eski büyük Türk kültür merkezi Belh'te dünyayı teşrif etmiştir. Cenâb-ı Pîr'in doğum yılı kaynaklara göre 1207'dir.

Haz. Mevlânâ'nın babası Bahâuddîn Veled'in nesebi, anne cihetiyle on dördüncü göbekte Peygamber Efendimiz^(sas)'in torunu Hazret-i Hüseyin^(ra)'e; baba cihetiyle onuncu göbekte Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk^(ra)'a ulaşır.

Hazret-i Pîr Efendimiz'in babası Sultânü'l-Ulemâ lakabıyla da tanınan Bahâuddîn Veled Hazretleri o günün bazı siyasî karışıklardan ötürü ailesini ve müridlerini toparlayıp 1221 tarihlerinde Belh'ten Bağdat'a göç esnasında Nişabur'a uğrar. Ferîdüddîn-i Attar Hazretleri ile buluşmaları burada gerçekleşir. Ferîdüddîn-i Attar Hazretleri'nin Sultânü'l-Ulemâ'ya; "Umarım ki senin bu oğlun yakın zamanda âlemde ilâhî aşkla yanacak, gönüllere ateş salacaktır." veya "Senin bu oğlun çok zaman geçmeyecek, âlemde yüreği yanıkların yüreğine ateşler salacaktır." dediği kaynaklarda yer almıştır. Bu buluşmada Ferîdüddîn-i Attar Hazretleri Muhammed Celâleddîn'e *Esrarnâme* isimli mesnevîsini hediye etmiştir.

Sultânü'l-Ulemâ Bahâuddîn Veled Hazretleri'nin beraberindekilerle birlikte Nişâbur üzerinden Bağdat'a, oradan Mekke-i Mükerrreme'ye gelerek hacc yaptıkları, sonrasında gittikleri Medine-i Münevvere'de Âlemlerin Sultanı'nı ziyaret ettikleri bilinmektedir. Kayıtlara göre kâfile, hac dönüşü Kudüs'te Mescidü'l-Aksâ'yı ziyaret ettikten sonra Şam, Halep, Malatya, Erzincan ve Akşehir üzerinden şimdiki ismi Karaman olan Larende'ye gelir. Bahâuddîn Veled Hazretleri Larende'de yedi sene ders okuttuktan sonra Selçuklu Hükümdarı Alâeddin Keykubat'ın daveti üzerine 1229 yılında Konya'ya yerleşmiştir. Bahâuddîn Veled Hazretleri burada 1231 senesinde âlem-i cemâle göçmüştür. Hazret-i Mevlânâ yaklaşık bir sene sonra

Konya'ya gelen babasının mürşidi Seyyid Burhâneddîn Muhakkık Tirmizî Hazretleri'nin terbiyesi altına girmiştir. Burhâneddîn Muhakkık Tirmizî Hazretleri ise 1241 senesinde vefat etmiştir.

Şeyhinin vefatından sonra Hazret-i Mevlânâ medresede ders verip talebe yetiştirmeye başlamış, bir taraftan da müridlerine mürşidlik yapmıştır. Şeyhinin vefatından beş yıl kadar sonra Şems-i Tebrizî ile karşılaştığı kayıtlarda yer almaktadır. Hazret-i Şems, Cenâb-ı Pîr Hazret-i Mevlânâ'yı tanıyınca; "Ben aradığımı Hüdâvendigârım Mevlânâ'da gördüm." deyip Konya'da kalmıştır. Hazret-i Mevlânâ ile Hazret-i Şems buluştuktan sonra Selâhaddîn Zerkubî Hazretleri'nin hücreinde altı ay sohbet etmişlerdir. Bu durum kendilerinden alâkayı kesen Hazret-i Mevlânâ'nın müridlerinin ve halkın hiç hoşuna gitmemiştir ve Hazret-i Şems hakkında olmadık dedikodular yaymışlardır. Şems 15 Şubat 1246 tarihinde ansızın kayboluvermiştir. Bu durum Hazret-i Mevlânâ'yı çok mahzun etmiştir. Buna sebebiyet veren kişiler pişman olmuşlar ve kendisinden af dilemişlerdir. Hazret-i Mevlânâ da aflatırını kabul etmiştir.

Bir müddet sonra Hazret-i Şems, Şam'dan mektup gönderince Hazret'in orada olduğunu anlamış ve oğlu Sultan Veled'i Şems Hazretleri'ni getirmesi için Şam'a göndermiştir. 8 Mayıs 1247 tarihinde Tebrizli Şems tekrar Konya'ya gelince o da af dileyenlerin affını kabul etmiş ve altı ay Hazret-i Mevlânâ'nın medresesindeki hücreinde ma'rifetullâha dâir sohbet etmişlerdir. Dedikodular tekrar başlayınca Hazret-i Şems, 1247 senesinin Aralık ayının bir perşembe günü yeniden ortadan kaybolmuştur. Farklı kaynaklarda Hazret-i Şems'e suikast düzenlendiğine dâir bilgiye yer verildiyse de ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Hazret-i Mevlânâ bu yürek yangınıyla gece gündüz semâ etmekte; altın, gümüş neyi varsa saçıp durmaktadır. Teselliyi Şeyh Selâhaddîn-i Zerkubî Hazretleri'nde bulmuştur. Hazret-i Mevlânâ, Selâhaddîn-i Zerkubî Hazretleri'ni kendi yerine şeyh seçmiştir. Selâhaddîn-i Zerkubî Hazretleri'nin âlem-i âhirete göçmelerinden sonra da Çelebi Hüsâmeddîn Hazretleri, Cenâb-ı Pîr Hazret-i Mevlânâ'ya hem-dem ve halîfe olmuştur.

Cenâb-ı Pîr Hazret-i Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-i Rûmî Efendimiz 17 Aralık 1273 (5 Cemaziyelâhir 672) tarihinde âlem-i âhirete göçmüştür. Hazret-i Mevlânâ bu geceyi Rabbi'ne kavuşma günü olarak gördüğünden 'Şeb-i Arûs' (Düğün Gecesi) olarak adlandırır.

Kerîmlerle Alışveriş Yapmak Kolaydır

*Tû megû mârâ bedan şeh bâr nîst,
Bâ kerîmân kârhâ düşvâr nîst.*^[1]

“Bizim için o Hakikat Sultanı’nın yani, Allah Celle Şânühû’nun huzuruna çıkmaya izin yoktur, deme. Kerîm olanlarla iş görmek zor değildir. Allah ise ekremü’l-ekremîn’dir.” (219)

“Bu anlatılan hikmetler Allah velîlerine mahsustur. Mümkün değil, biz onlar gibi olamayız. Bizim için ulaşılmaz şeyler bunlar. Boşuna uğraşmaya gerek yok.” demeniz için konuşmuyoruz. Size âit, sizde bulunan, kulluk olarak da kurbiyyet olarak da ifâ etmeniz gereken yolu anlatıyoruz. Ümitsiz olmayın! Kerîmlerle alışveriş yapmak kolaydır. Kerîm kişi, karşısındaki insana kazandırmak için yakınlaşır.

“Ben olamam.” deme! “Ben bu mânâyâ erişemem.” diye düşünme! Çünkü bu söylenenler, hep senin bu mânâyı fehmetmen, kazanman için yapılmış, dile gelmiştir. O hâlde sen bu mânevî pazardan istifâde et!

İşte bu sözle, bu niyetle başlanılıyor *Mesnevî*’ye. Tarihe çok önemli bir söz olarak düşen, tarihin ve saf sînelerin kabul ettiği muazzam bir beyittir bahsettiğimiz bu beyit. İnsanlık tarihini derinden etkileyebilecek bir söz... İnsanın terbiyesi hususunda birçok makale yazılmış, birçok ekol çıkmış, bu işe çokça kafa yorulmuş, akıl yürütülmüştür. Fakat filozoflar dâhil, ulema çerçevesinde bu nev’î bir söz, bu kadar açık ve seçik olarak söylenememiştir.

Mesnevî-i Mânevî Nedir

Mesnevî-i Mânevî; insanın bu dünyaya gönderilişindeki seyr ü sülûk macerasına, hem insanın kendi gözünden hem de muhatap olduğu vahyin çerçevesinden baktıran, konuşturan bir mürşid kitaptır. Muallim, yani öğretene demiyorum.

Mürşidle muallim arasında fark vardır. Muallim, bilgiyi ve ilmi nakleder. Mürşid ise o ilmin tecellî makamındaki ve kalpteki buluşuna çıkartır insanı. Bir kimsenin buluğa ermesiyle, akıllı ve reşit olması ayrı şeylerdir. Akıl bâliğ olduğunda; şehveti, madenleri, cevheri, birçok şeyi fark etmiştir fakat nereye koyacağını hesap edebilme, yerli yerince müşahade edebilme ve temyiz gücü henüz oluşmamıştır. O yüzden derler ki akıl bâliğ olmuş, ama reşit olmamış, idrak edemiyor.

İşte muallim bir şeyin idrakini veremez. İdrake gidebilecek olan hurdayı verir. İlmin aletini verir, satırları aktarır. Reşid ve mürşid ilişkisi, irşad meselesi ise insanın sadrındakini ortaya çıkartabilme kuvve-i kutsiyyesidir ve bu, Allah tarafından ihsan olunur. Her ilim erbâbı mürşid değildir fakat her mürşid bir ilim erbabıdır.

Mesnevî-i Mânevî bir malumat kitabı değildir. Biraz insaf ile *Mesnevî*'nin usûlüne ve üslûbuna bakan kişi, karşısında canlı bir mürşidin konuştuğunu fark eder ve kendisini de bulur. *Mesnevî-i Mânevî* bizim hayat maceramızdaki seyr u sülûkumuzun bir mürşid kitabıdır. Peki, bunu nereden alır? Pek tabîî ki Kur'ân'dan. *Mesnevî-i Mânevî*, Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiridir. Efendimiz^(sas)'in hadîslerinin nakli değil, O^(sas)'nın ruhunu nakil gayretiyle, ruhâniyetinden ve muhabbetinden behreyâb kılmak, yani insanları nasibdar eylemek için, emr-i mânevîyle kaleme alınmış bir eserdir hiç şüphesiz.

Mesnevî-i Mânevî den sonra yazılan elle tutulur eserlerin hepsinde, Hazret-i Mevlânâ'dan muhakkak bir iktibas vardır. *Mesnevî-i Mânevî*'nin, sadece bu dönemde belli insanlar dillerinden düşürmediği için, çok tutulduğu ve mebzul olduğu için değersiz olduğu zannedilmesin. Altın dediğin maden en fakir adamın yastığının altında da vardır; holdinglerin, bankaların kasasında da... Altın her zaman altındır. *Mesnevî-i Mânevî*'nin de bu şekilde yaygın oluşunu kınamayın, tevhîddendir o.

Altın, tevhîde remizdir. Madenlerden ilk kelime-i tevhîdi zikreden cevher altındır. Altına böyle bir hassa ve kıymet verilmiştir. Bir insan -düğün arefesindeyken boynuna beşlik altın asıldığını görüyorsa, tâbire ihtiyacı yoktur. Aç tavuk kendini darı ambarında görmüştür, onu konuşmuyoruz.- rüyada altın paralar görüyorsa, ya tevhîd çekiyordur, ya çekmesi icâb ediyordur, ya da bu durum, Efendimiz^(sas)'e salâvat-ı şerîfeyle alâkalıdır. Salâvatın tevhîdle alâkası, ilk tevhîd edenin Efendimiz^(sas)'in nuru olması cihetiyledir. "Lâ ilâhe illallah" sözünün ilk kâili – söyleyeni Hazret-i Muhammed Mustafa'nın nurudur. Efendimiz'in zuhûru sonradır, fakat hilkati baştadır.

Her Müminin Mürîdlik ve Mürşidlik Vasfı Vardır

Mesnevî aynı zamanda ikiliği ifade eder. Çünkü mesnevî, kendi arasında ikili beyitlerle yazılmış ama müstakil, tek olan ikililere denir.

Mesnevî-i Mânevî de bu yöntemle kaleme alınmıştır. İnsan bir yönüyle âlem-i kudrete, bir yönüyle de âlem-i hilkâte bakar. Kendisi mahlûktur ama mahlûk için yaratılmamıştır, Hâlık için yaratılmıştır.

Cenâb-ı Hakk'ın mânevî mirasını bizlere aktaran zâtları, peygamberleri ve velîleri dinleyen kişiler, o yolu takib ederek gittiklerinde mürîd vasfı üzeredirler. Bunlardan öğrendiklerini aktarırken de mürşid olurlar. Her müminin kendine âit bir mürîdlik ve mürşidlik vasfı vardır. Bir hanım, annesinden bir şey öğrenirken onun çocuğudur, mürîdidir. Çocuğuna bir şeyi doğru şekilde aktarırken o çocuğun annesidir, mürşididir.

Mümin hiçbir zaman tek yönlü olmamalı. Öğrenmeli, öğrendiğini kalben tasdik etmeli, kalbinde O'nun muhabbetini hissettiği gibi başkalarına da yaymalıdır. Emr-i bi'l-ma'rûfu biz sadece takliden belli malumâtın aktarılması zannediyoruz. Aslında din nasihattir^[2], nasihat kalbi tashih eder. Düzgün kalpten çıkmayan ve kalbi düzeltmeyen sözler, nasihat kabilinden değildir.

Tarih Şuuru ve Biz

Elhamdülillah artık bundan seneler evvelki gibi değil, *Mesnevî-i Mânevî* konuşuluyor. Hakkında çalışmalar ve mütalaalar yapılıyor. *Mesnevî* halkaları oluşturuluyor. *Mesnevî* okumak da vesiledir, maksat Hz. Allah ve Resûlü^(sas)'nün yolunda bulunmak, rıza-ı ilâhîyi tahsil etmek, Efendimiz^(sas)'in ruhâniyetlerine yakîn olup hoşnutluğunu kesbetmektir. Son asrın Mevlevî şeyhlerinden Hüseyin Fahreddin Dede, "*Lafzî Mevlânâ'dan Zât-ı Mevlâ'dır garaz*" buyuruyor.

Hazret-i Mevlânâ'yı konuşmaktan murad nedir? Allah'ın velîleri bizim karanlık gök semamıza serpiştirilmiş yıldızlar gibidir. İşte o semadaki ay, Cenâb-ı Hakk'ın tecelliyatıyla parlayan Hazret-i Fahr-i Âlem Efendimiz^(sas)'in nurudur. Hatta güneş bile O'nun remzi gibidir. Maksud; zulmanî nefsimizin, ruhumuzu örtmesine mâni olacak bir ışıkla aydınlanmak, kendi karanlık, câhil dünyamızdan bir çıkış yolu bulmaktır. Hazret-i Mevlânâ ve diğer Allah velîlerini konuşmaktan murad; âdeta tutmamız için uzatılan ele rağbet etmektir. Ömürleri boyunca Allah ve Resûlü^(sas)'nün yolunda insanları aydınlatmak ve o yolda giden sâliklere hizmet için say eden bu zâtlara bigâne kalmamak, vefâsız olmamaktır.

Dostlar, insan tarih şuuru olan tek varlıktır. Bir insan geleceğe hazırlık yapmak için şu an içinde bulunduğu durumu sağlıklı bir şekilde değerlendirmek istese, bunu kendisinden evvel gelenlere bakmadan yapamaz. Yapmaya kalkarsa ne olur; köksüz, ruhsuz kalır; zâhirperest olur. Bizler birçok şeyi keşfedebiliriz. Birçok şeyi fark ettiğimizi de söyleyebiliriz. Ama insan olana kendisinden evvel gelen âlimlerin, güzel insanların sözlerini öğrenmek yakışmaz mı?

Kur'ân-ı Kerîm'e ivazsız garazsız, samimiyetle nazar ettiğinizde, Kur'ân'ın miftâhı olan Fâtîha Sûresi'ndeki

“*Sırâtallezîne en'amte aleyhim*”de^[3], geçmişte kendisine nîmet verilenlere işaret edildiği görülür. “*Gayril mağdûbi aleyhim veleddâllîn*”^[4] ise geleceğe işaret eden âyetlerdendir.

Bakara, Mâide, Âli İmran gibi sûrelerdeki âyetleri tarihte yaşanmış vâkıalar olarak değerlendirip, bugüne yansıtılmayacak, satırlarda kalmış olaylar olarak düşünürsek; âyetlere, ‘bizden evvel gelenlerin hâdiseleri’ (*esâtîrul evvelîn*)^[5] gözüyle bakarsak durum ne olur? Kâfir, müşrik, mağdub, dâll olur. İnsanda tarih şuuru olmadan olmaz. Geçmişte yaşanmış şeylerin hayatımızdaki dönüştürücü kuvvetini idrak etmeden hareket edemeyiz.

“Niye *Mesnevî-i Mânevî*, niye *Hikem-i Atâiyye*?” diye tefekkürsüz yekten bir suâl sorulsa ki; aslında ona suâl denmez soru denir. Çünkü suâlde hâcetini bilen bir kişinin yalvarışı vardır. Soru ise öyle değildir, aynı bilinci taşımaz. “Aman efendim, biri Türkçe, biri Arapça.” diye itiraz edilse de suâl, tese'ül demektir. Tese'ül de dilenene, isteyene işarettir. Dilenen insan neye muhtaç olduğunu bilir de elini açar. Şuna ihtiyacım var der. Sorudaysa kendisine lâzım olup olmadığını hiç düşünmeksizin, geldiği gibi konuşabilir insan. Sorgulamak bile değildir, sorudur o.

“*Mesnevî* yâhut *Hikem-i Atâiyye* üzerinde yazacağınıza Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler hakkında metinler yazılsa daha iyi olmaz mı?” diyenler olabilir. *Mesnevî-i Mânevî* ve *Hikem-i Atâiyye*'nin bir özelliği de tefsir ve hadîs-i şerîflerin ruhunu yansıtmasıdır. Mesele kulluk bilincidir. Hazret-i Allah, Kur'ân-ı Kerîm'inde, “İşte bu akâidiniz, bu kulluğunuz, bu namazın şekli, bu da hac!” mı diyor, yoksa Bakara, Âli İmran, Mâide, Tevbe, Nuh, Cin hatta Yûsuf sûrelerini mi beyân ediyor?

İnsanda bir tarihi şuur vardır. Kur'ân-ı Kerîm'in bütün sûrelerine bakın, Fâtîha-ı Şerîfe'deki “*Bizi doğru yola ile; kendilerine nimet*

verdiklerinin yoluna; gazaba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil mealindeki âyetler üzerine kurulmuş ve onu tefsir eder mahiyettedir. Tevhîde, tenzihe ve Allah’a kulluğa işaret eden âyetlerin ve sûrelerin hepsi, Fâtiha’nın ilk 4 veya 5 âyet-i kerîmesinde özetlenmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’in Miftâhı Fâtiha-ı Şerîfe

Kur’ân-ı Kerîm’in Fâtihası’nı yani başlangıcını Fâtiha Sûresi olarak bilmekteyiz. Bu sûrenin Fâtihası ise besmeledir. Besmelenin Fâtihası, noktasıyla be harfidir. Böyle söylediğimizde belki alışık olduğumuz ve duyduğumuz tefsir şekline uymuyor gibi zannedilebilir. Ama aslında şu zikrettiğimiz sözler yüzlerce âlimin eserlerinde kaydettiklerinden birkaç cümledir. Allah Teâlâ ismiyle beraber yani ismini bildirir bildirmez rahman ve rahimiyetine işaret eder. Bizler kâinatın kaosla değil hilmiyet, merhamet ve ilimle tekevvün yani tezâhür ve yaratılmış olduğuna inanırız. Yapılan ve yaratılan her şeyin bu rahmet ve merhamet programına göre icad ve tanzim edildiği besmelede aşikârdır. Çok detayına girmeyeceğiz, lâkin ‘rahmet, rahman, rahim, merhamet, terahhum’ kelimelerinin lûgat mânâlarına detaylı şekilde bakılırsa bu kavram içinde yaratmak ve icad etmek mânâlarının da bulunduğunu hayretle görürüz. İşte bundan dolayıdır ki, yok iken bizlere varlık zevkini tattıran Allah Teâlâ’ya hangi âlemde olursak olalım hamd etmek makamında olduğumuz Fâtiha-ı şerîfenin ilk âyetiyle ilân edilir.

‘Varlık zevki’ kelimesine dikkat çekmek isterim. Zira burada var olan taraf biz değiliz. Yegâne var olan Allah Teâlâ’yı idrak için muvakkaten, geçici, izâfî olarak icad edilmiş mahlûklarız. Fakat sadece bu yönümüzle yaratılmışların en güzeli, en şerefli olarak Cenâb-ı Hakk’ın lûtfuna ermişleriz. Lâkin bu hamdin bir terbiyeye, Yaradıcı’nın muradına uygun, fitratımıza muvâfık hâle ve makama yükselmesi lâzımdır. Bu ise ancak verilen ilmi ve terbiyeyi kabul etmekle mümkündür ki Allah Teâlâ Rabbü’l-âlemîn’dir.

Bu hamd ve bilişle rahmaniyet ve rahimiyet ayne’l-yakîn müşahede edilmeli. Sermaye olarak verilen dünya hayatı ve şartları hep bu biliş, görüş ve buluşa uygun olmalı. Sonra da bu ara âlemden ebade doğru sevk ediliş ve yüzleşmede mahcup olunmamalı. Mahcup; hicaplı, perdeli, örtülü demektir. Bu dünyada kendi sıfatından, nefsinden, ruhundan, kalp ve kulluğundan ve Cenâb-ı Hakk’ın esma, sıfat, ef’al hatta zâtından bir nebzecik olsun haberdar olamayanlar; mâsivâ, gaflet, dünyaya ülfet, nefsânî zevk u safâ ve hevâ tesiriyle

hicap altında gaflette olanlar; ‘din gününde’ bu örtünün kalkmasıyla; ihmâl ettikleri emanetle yani gene kendileriyle yüzleşecek, Cenâb-ı Hakk’ın cemâline mazhar olamayacaklardır.

Fâtiha-ı şerîfenin besmele ile başlayan bu müthiş ve muazzam seyr ü sülûk özeti, âdeta üçüncü âyete kadar bir nazariye ve niyet kısmı gibidir. Muhteşemdir. Âyet-i kerîmedeki, “*Yalnız Sana kulluk eder ve ancak Sen’den inâyet ve yardım dileriz.*” beyânında bu idrâkle kulun niyetini ikrar etmesi ve amele, mücâhedeye, seyr ü sülûka iştiyak ve muhabbetle icâbet etmesi mânâlarını idrâk ederiz. Tabîî ki bunu söyleyen kul denildiğinde ilk akla gelen zât-ı âlî Hz. Muhammed Mustafa^(sas) olmalıdır. Çünkü Allah katında kulluğu en yüksek derecede tasdik edilen ve bu kulluğun tâlimi için nuru ilk olarak halk edilen zât, Hazret-i Resûl Rahmeten li’l-âlemîn Efendimiz^(sas)’dır. Aynı zamanda bu ifade dünya hayatında Cenâb-ı Hakk’ın kulu için murad ettiği bütün ubûdiyet ders ve sistemlerini kabul edeceğine dâir, abd kisvesinde yani ruh ve cesed beraber söz ve taahhüde bulunmaktadır. Gene bu mânâdan olarak dünyada ve kendinde ne görürse görsün hiçbirisinin Allah’a ubûdiyet ve kulluk noktasından kendisini düşürmeyeceğine; her neyi istiyor, talep ediyor her kimden yardım alıyorsa, kimin himmetiyle hangi unsur ve inâyetin mazharı oluyorsa hepsinin Allah’tan olduğunu bilerek yaşadığının imanî ifadesi Fâtiha’nın bu âyetinde nazarımıza verilmektedir.

“*Bizi sırât-ı müstakîme hidâyet et.*” sözü nûrun alâ nûr bir âyet olarak kalplerimizi aydınlatıyor. Demek ki, Allah Teâlâ’ya kulluk ve hep O’na muhtaç olarak yaşamak insanın âciz ve sınırlı varlığıyla mümkün değildir. Kul harekete başlarken, seyr u sülûkun kulluk zirvesine koşarken bunu kendi başına yapamayacak; başında, ortasında, sonunda ve her hâl ve sekenâtında da Allah Teâlâ’ya sığınması icab edecek, kendinde varlık ve benlik görmeyecek... Bu menzillerin, makam ve merhalelerin ancak Allah Teâlâ’ya yalvarmak ve O’nun kapısının eşiğinden ayrılmamakla olacağına güneşlerden daha aşikâr olarak dikkat çekilmekte ve bizi duaya sevk etmektedir.

‘*İhdinâ*’ kelimesindeki ‘hidâyet’ lûgat mânâsı itibarıyla pek Türkçeye aktarılamamaktadır. Çünkü meâllerde birkaç kelimeyle anlatmak mecburiyeti mânâları çoğu zaman daraltmakta, hatta bazen o mânâdan bizi uzaklaştırmaktadır. Evet, hidâyet ‘iletme, vâsıl kılma’ gibi dilimize çevriliyor lâkin bu kelimeyi diğerlerinden ayıran özelliğe dikkat çekmek istersek, ‘ihdinâ’ tâbiri, “Başlangıcında bize bildirdiğin

ve gösterdiğin bu güzelliğe, kulluk yoluna, Sen'in murad ettiğin neticeyi almak üzere ve muradına uygun maksudumuza ulaşmak üzere bizi, tam, kâmilten muvaffak kıl." mânâsını içinde barındırır.

Kıymetli dostlar, bir insan bütün hayatını sadece Fâtîha'nın bir âyetini öğrenmek için harcamaya niyet etse, ömrünü böylece sarf etse, sizleri temin ederim ki, ömür değil ömürler yetmeyeceği gibi, bu şahıs hayırlı bir hayat sürmek için çok güzel bir niyette ve amelde bulunmuş, demektir. Çünkü buna değer. İbn Rüşd, Fâtîha'daki, 'el-hamd' kelimesi için yirmi üç fasikül kitap tertip etmiştir.

Şimdi geelim son âyet-i kerîmeye... Fâtîha-ı şerîfede, ezel ve ebed çizgisinden kullarına bir şuur, niyet ve hareket noktası bağışlayan Hz. Allah, bu kulluk yolunda kişinin kendisine değil, sadece Allah Teâlâ'ya sığınarak, güvenerek, muhabbet ederek amel etmesi, dâima niyaz ve duada bulunmasını da açıkça gösteriyor. Cenâb-ı Hakk bu yolun yolcularına da dikkat etmemiz gerektiğini, Fâtîha'nın son âyet-i kerîmesiyle, ilan ve ferman buyuruyor. Bu öyle bir nişâne, öyle bir bürhan ki başka bir yere çekilmesi, yanlış anlaşılması mümkün değil. Tabîî insaf ve iman ile düşünülürse.

'*Sırâtallezîne*' ifadesi ile yolun husûsiyetine dikkat çekilerek, '*en'amte aleyhim*' ibaresiyle tam bir açıklığa kavuşturuluyor. Yani sen bu yolda yalnız gitmeyeceksin. Evet, ferd olarak herkesin tek tek niyetini yapması mecburîdir. Fakat bu yol meçhul değildir. Sırat-ı müstakîm üzre hidâyet edilmekle, bu yolu takip ederek senden evvelkilerin izini, eserlerini, işaret ve zâtlarını bulacaksın. Bunlar kendilerine nimet verdiğim zâtlardır ki; nebiler, sıddîkler, şehidler ve salihlerdir. Bu zümrenin mensubları senin yol arkadaşlarıdır. Ey yolcu, sen istikamet üzere gittiğini bu zâtlara kavuştukça, onları sevip, takip ettikçe daha iyi anlayacak, din gününde hesabı yanlış yapmaktan bu vesileyle muhafaza olunacaksın. Çünkü Allah^(cc) Rabbü'l-âlemîn'dir. Hakîkî ve yegâne mürebbî Cenâb-ı zü'l-celâl ve'l-kemâl'dir.

Ancak Allah Teâlâ bu terbiyeyi insandan insana verilecek şekilde icad ve tertib eylemiştir. Sen kulluğunu Allah Teâlâ'ya bakarak anlayamazsın ki; hem O'na bakacak göz yok hem de kıyas mümkün değil. Ama doğru yolda rızasını tahsil edenlerden yansıyan tecellilere göre, kendi hâlini o aynalara bakarak müşahade edebilirsin. Nebîler, sıddîkler, şehid ve salihleri sevdiğini iddia ettiği hâlde "Yoldan düşenlerin sapıklıklarına ve sapkınlıklarına hiçbir zaman beni düşürme." diye dua ve niyet etmelisin. Bu yola girip de

sevgi, muhabbet ve istikameti tahsil etmekten uzaklaşıp, daha doğrusu bunları hiç görmeyip ikilik ve fesad çıkartanlardan; bu yolda rızayı tahsil edebilecek sayısız güzellik olduğu hâlde, çirkinlik tarafını tutup da taşlaşmış kalpleriyle huzurdan tard edilenlerden de olmamak için başını Allah Teâlâ'nın merhamet kapısında dâima eğerek iman kıymetini bilecek ve dua edeceksin. Bu duada senin ve meleklerin âminleri buluşacak, Allah Teâlâ katında kulluk niyazının şüphesiz kabul olduğuna kanaat getireceksin.

İşte kıymetli dostlar, Fâtîha-ı şerîfenin belki yüzlerce kere meâlini hatta tefsirini okumuşsunuzdur. Bizler burada sadece, özetle hatırlatmak ve bu *Mesnevî* ve *Hikem-i Atâiyye*'de sohbetlerini niçin önemsedığımızı göstermek için bu satırları kaleme aldık. Çünkü Fâtîha-ı şerîfe, Kur'ân-ı Kerîm'in bütün sırrını içinde barındırmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm ise insanın hayat macerasını yani kulluktaki seyr ü sülûkunu tam mânâsıyla beyân etmektedir. Bizler Allah Teâlâ'nın sırât-ı müstakîminde yani şerîatı, tarîkatı, hakîkat ve mârifetiyle tam mânâsıyla belirlenmiş yolda, bu yolun kâmil yolcularının izlerini sürmek, kendi kulluğumuzu görebileceğimiz bu aynalara bakmak için bu nev'î eserleri mütalaa ediyoruz. Gerek *Mesnevî-i Mânevî* gerekse *Hikem-i Atâiye* okumaları âyet-i kerîmelerin tefsiri ve hadîs-i şerîflerin şerhleri düşüncesiyle mütalaa edilmelidir.

Bu eserleri böyle okuyanlar Kur'ân ve sünneti doğru anlama yolunda önemli mesafeler katederler. Yoksa maksat bazı insanların ve şahsiyetlerin tanıtımını yapmak, onları medh ü senâ etmek değildir. Gerçi Allah Teâlâ'nın medh ü senâ ettiği kulları ve amelleri takdir ve medhetmekte bir mahzur yoktur. Ancak aslolan tevhîd ve kulluk yapısını idrak etmek olmalıdır.

Mesnevî-i Mânevî okumadan önce yapılan duadır.

Temim ed-Darî^(ra) şöyle dedi: "Nebî^(sas) *"Din nasihattır."* buyurdu. Biz, Nebî^(sas)'ye, "Kimin için nasihattır?" dedik. Nebî^(sas), *"Allah için, Kitabı için, Resûlü için, Müslümanların imamları ve onların geneli için."* buyurdu. (Müslim İman 95/55, Ebû Dâvud 4944, Tirmizî 1990)

Fâtîha Sûresi 1/6: *"Bizi doğru yola ilet; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna."*

Fâtîha Sûresi 1/7: *"Gazaba uğrayanların ve sapmışlarınkine değil"*

Ahkâf Sûresi 46/17: *"Ana ve babasına, 'Öf size! Siz bana öldükten sonra tekrar dirilip kabrimden çıkarılacağımı mı vaad ediyorsunuz?"*

Oysa benden önce nice nesiller gelip geçmiştir.’ diyen kimseye ana ve babası Allah’a sığınarak, ‘Yazıklar olsun sana! Gel iman et, şüphesiz ki, Allah’ın vaadi gerçektir.” dediklerinde o, “Bu Kur’ân, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.’ diyordu.”

Ey Oğul, Bağlarından Kurtul, Can Ol da Gel

KIYMETLİ DOSTLAR, tasavvuf ıstılahında can tâbiri vardır. Bununla sâlik kastedildiğinde, bir terbiyeye girmiş, ancak henüz nefis dâiresindeki derviş namzeti nazara verilir. Ancak bu tâbirin can alıcı başka bir anlamı daha vardır ki o da; sevgiliye, canâna feda edilmek üzere hazırlanan, Allah Teâlâ'nın lütfettiği emanettir. Öyle ki bu emanete sahip çıkma gayretinde olan kişiye canına bakıyor bile denilmez, canânına bakıyor denilir. Âşık denilir, derviş denilir...

İçinde aşk kelimesi sıkça geçtiğinden olsa gerek, tasavvuf sahası tarih boyunca insanların ilgi odağı olmuştur. Öyle ki kalbi Cenâb-ı Allah'ın aşkıyla çarpanların girdiği bu seyr ü sülûk mecrasına, nefsinin süflî arzularını aşk zannedenler de meyletmiştir. Ancak hiçbir zaman günümüzdeki kadar bulanık, herkesin aklına estiğini söylediği, sahtesinin alenen kol gezdiği hâle de gelmemiştir, tasavvuf sahası.

Evet, insanımız, uzun zamandır bu sahaya karşı derin bir açlık hissetmektedir ve bunu suistimal etmek isteyenlerin tuzaklarına karşı bu açlık, onları iyice savunmasız bırakmıştır. Ancak eğriyle doğruyu, sahteyle gerçeği ayırt etmelerini sağlayacak onlarca eser de günümüzde mevcûddur. Belki bundan beş yüz sene evvel bir sahtekâr, okuduğu kitaplardan aşırıldığı cümlelerle, hak konuşuyor diye dinleyen sînesi saf insanları kandırabilirdi, ama bugün durum öyle mi? Sıradan bir elektronik cihazı bile almadan evvel günlerce internetten araştırma yapan, distribütöründen servis ağına, garantisine kadar her şeyini sorgulayan, gerçeğini en ince ayrıntısına kadar öğrenip sahtesini bir bakışta anlayan günümüz insanının, konu, hayatını ve âkıbetini etkileyecek tasavvuf sahası olduğunda hiç düşünmeden bir iki güzel söze kanmasının altında başka bir sebep, büyük bir hastalık aramak gerekir.

Aşktan bahseden herkesi sûfî sanmak; en basit tâbiriyle cehâlettir. İnsan uzaktan seyrettiği, dâhil olmadığı bir sahanın câhili olsa bunun ona bir zararı dokunmayabilir. Fakat cehâletini gidermeyip, bir de üstüne her sûfî görünenin peşinden koşarsa işte bunun da sonu felâkettir.

Tasavvuf sahasından olmayıp da sûfî görünmek isteyenlerin en çok kullandıkları iki şey 'Aşk' ve 'İyi Niyet' meselesidir. Bunun üzerini

büyüklerden sözlerle, Hz. Mevlânâ'dan beyitlerle, birkaç da işlerine gelen âyet ve hadîs-i şerîfle doldurunca, hem kendileri oldum zanneder hem de etraflarındaki cühelâ...

Peki, tasavvufta bahsedilen aşk, her ağzın zikredebileceği kadar ucuz mudur? Tabîî ki değil. Bir kere seyr u sülûkun başında aşk şart bile değildir. Tasavvufun ilk şartı, şerîattır. Aşk, Allah'ın emirlerini canına lütuf bilip, şerîatin gereklerini şevkle yapmak için gereken itici kuvvettir. Ve çoğu zaman tekkeye yeni gelen dervişin aklından ilk çıkan, hatrına da en son gelen şeydir.

Hazret-i Mevlânâ, *Mesnevî-i Mânevî*'nin bir beytinde “Ben sana kanlı bir yoldan bahsediyorum.” buyurur. Yani aşkım var diyorsan veya ben de âşıklardan olayım istiyorsan, önünde, senin vehmettiğin benliklerine göre aşkla, iyi niyetle hiç örtüşmeyen bir yol vardır. Öyle ki; o yolun her kilometresinde nefsinin bir kötü huyunu katletmen gerekir. Hırsını, gadabını, gıybetini, dedikodunu, hasedini, kinini, mal mülk sevdanı, hevâ hevesini, kibrini, şehvetini, dünya muhabbetini sen öldürmezsen, bunların her birini hem seni, hem de tüm mahlûkâtı hunharca katledecek bir düşman olarak bilmen, tanıman ve bir daha karşına çıkmayacak şekilde izale etmen gerekir. Bunu da güle oynaya yapacağını zannediyorsan yanlış yoldasındır, haberin olsun. Çünkü can çıkmadan huy çıkmaz. Can da öyle kolay çıkacak bir şey değildir. Mücahedeyle, riyâzatla, beş vakit namazın üstüne kattığın teheccüdle, kısacası nefsin muhalefetle, nefsinin canını çıkartman, kötü huylarından kurtulman için yıllarını geçirmen gerekebilir. Aşk bunu zevk edinen adamın kârıdır. Diğer türlü hem nefsinin peşinde olup hem de Hakk'a âşıklık, iddia bile değildir. Çünkü iddia sahibinin, iddiasına uygun bir hâlde olması icab eder.

Fakat bu yolda ihlâsla; düşsen de yeniden kalkarak, Allah'ın emrine, Habîb-i Edîbî^(sas)'nin sünnetine sarılarak yürürsen, er yada geç menzile ulaştırılırsın. Bir günde olmaz, ama elbet bir gün olur. Mürşid-i kâmilin huzurunda, dervişlik yolunda yıllarını verirsin. Hizmet bahanesiyle, himmet hediyesiyle nefsini ktır ktır kestirirler de acısını bile duymazsın. Yûsuf Aleyhisselâm'ı seyre dalıp, ellerini doğradıklarını fark etmeyen kadınlar gibi sana bir güzellik gösterirler, bir harikulâdelik tattırırlar, ben bu acıya dayanamam dediğin anda acını unuttururlar. Hatta sonunda verilen mükâfat o kadar tatlı gelmeye başlar ki, acıya tâlip olur hâle gelirsın ve bir gün bir de bakarsın ki, olmak istediğin yerin hakîkatine varmışsın. Vuslata erince, tüm o çekilen acılar bile tatlı birer anıya dönüşür. Harcanan

yıllar insana bir gün gibi gelir.

Yoksa, kuru kuruya âşıklık iddiasındaysan, kalbinde yaşattığın temiz duygulara, iyi niyetlere bir bak. Seni, Allah'ın emir ve yasakları dâiresine, yani şerîata yaklaştırmıyorsa, bunlar nefsinin oyunundan ibarettir. Rahatından, dünya zevklerinden, kendine tapmaktan kopmayan, kopamayan nefsinin, sen farkına varıp da onu al aşağı etmeyesin diye verdiği rüşvetten başka bir şey değildir. Eğer bunu fark ettiysen veya içinde böyle bir oyun döndüğünü birazcık hissettiysen, bunu lütuf bil. Git hakîkî bir mürşid bul; bul ki, seni nefsinin vurduğu prangalardan kurtarsın.

***Bend bügsil bâş âzâd ey püser,
Çend bâşî bend-i sîm ü bend-i zer.***

“Oğul; bağıını kopar ve kurtul. Ne vakte kadar altın ve gümüş kaydında kalacaksın.” (19)

Ey oğul, ne zamana kadar altın ve gümüş toplama, mal mülk biriktirme gâyesiyle, köle olarak yaşayacaksın. Artık bu gafletten kurtul, zincirlerini çöz de hürriyetine kavuş...

Malumunuzdur, Hazret-i Mevlânâ Efendimiz^(ks), *Mesnevî-i Mânevî*'nin ilk 18 beytini bizzat kendileri yazar. Ondan sonraki kısımları ise teker teker söyleyerek Hüsâmeddîn Çelebi Hazretleri'ne yazdırır.

‘Ey püser’ veya bazı nüshalarda ‘ey piser’ diye başlar beyitin Farsçası. Her ne kadar ‘püser’in dilimizdeki karşılığı çocuk, evlat, oğul olsa da buradaki anlamının daha müşfik, ‘oğulcuğum, yavrucuğum’ olduğunu medeniyetimizin parlayan nâdide yıldızlarından birisi olan İsmâil Hakkı Bursevî^(ks)’den öğreniriz.

Hazret-i Pîr, 19. beytine ‘oğulcuğum, yavrucuğum’ diye bir hitapla başlayarak, *Mesnevî*'nin bundan sonraki kısımlarında kimi muhatap aldığını da beyân buyurmuş olur. Hitâbın üslûbu çoğu yerde herkesedir, herkes hissesi miktarınca bu eserden istifâde edecektir ancak asıl muhatap, bu eserin vücud bulmasının esas gayesi; nasihat kabul eden, tâlib-i irfan ve ahlâk-ı Resûlullah^(sas) olan, ne için, nereye ve kime müracaat ettiğini bilerek dinlemeye gelen sâliklerdir.

Burada yazılanları fabl, akıl eseri felsefî serzenişler veya aşkın cezbesiyle söylenmiş şiirler zannedenler için *Mesnevî*'nin

zanlarından öteye geçmemesinin sebebi, beyitlerdeki feyz-i ilâhînin tâliplisi ve muhatabı olmayışlarından kaynaklanır.

Tıpkı Kur'ân-ı Kerîm'in Fâtîha-ı şerîfeden sonraki ilk âyetlerinde Cenâb-ı Allah'ın, *"Bu kitap hiç şüphesiz hidayet kaynağıdır, ancak müttakîler için"*^[6] buyurarak, iman etmeyenlerin Kur'ân'ın hidayetinden nasibdar olamayacağını belirtmesi gibi, Hz. Mevlânâ da özünde bir Kur'ân tefsiri, hadîs-i şerîf şerhi olan eserinin Fâtîhası kabul edilen ilk 18 beytinden sonra muhataplarını tespitle söze başlar.

Ey oğulcuğum yani ey bu yolun tâliplisi ve yolcusu olan, bir gün yerimizi dolduracak olan namzet-i hazret-i insan. Şu anda hamsın. Bizim hep bahsettiğimiz o evreleri yaşamaktasın. Yarın sen de bizim olgunluğumuza erişeceksin. Umutsuzluğa kapılma. Koç kuzudan olur. Ham koruk da, tadına doyulmayan o lezzetli üzüm de, bu asmanın dallarından neşv ü nemâ buldu. Bir zaman gelecek, bizleri pişiren, güneş gibi olan Hazret-i Muhammed^(sas)'in nuru, elbet seni de pişirecek. Dilimizin bağını çözen o aşk anahtarı seni de fethedecek. Sen de bizim gibi yanacaksın. Bizim insanlara hitap ettiğimiz bu makamlardan, bu mânânın tâliplilerine sesleneceksin. Bizim yerimize sen insanların yolunu aydınlatacak, onları zulmetten nura çıkaracaksın.

"Ben olamam, o menzillere erişemem." de deme. Menzile varanlar yola çıkanlardır. Sen hele bir yola koyul. Menzile varır mıyım korkusu ve endişesini içinden at. Sen Resûlullah Efendimiz^(sas)'den, tövbe edip muhitini değiştirmek kastıyla yola çıkan, sonra da menzile varamadan ölen tövbekârın hikâyesini dinlemedin mi? Korkma, menzile varamadan göçsen bile, yolun hakîkî yolcusunu alırlar da o menzile taşırlar, gene yolda bırakmazlar.

Hem kerîmlerle iş yapmak çok kolaydır. Onlar kâr etmek için değil, ettirmek için çalışırlar. Senden de bir beklentileri yoktur, yaptıkları işin karşılığını bizzat Hazret-i Allah'tan alanların senin vereceğin fânî şeyde nasıl gözü olsun ki! Sen gözünü aç, nereye geldiğine bir bak. Bu sofraya senin için tertip edildi. Aklına gelir miydi bu mânâ, ama bak sadece aklına değil en kâmil şekliyle önüne getirildi. Senin iştahın almaya, sana hizmet eden mürşidinki ise vermeyedir. Bunu fırsat bil, hâlâ bu anlatılanlar bana olamaz, ben kimim ki, deme. Sana ikram edilen bu mânâyâ sahip çık.

Mademki Allah Teâlâ seni insan sûretinde yarattı, muhakkak o kâbiliyeti de içine vermiştir. Seni halîfe olmaya lâîk gören, bu

mânâyâ ulaşman için gereken istidâtı sen daha istemeyi bile talep etmezden evvel sende var eden Allah, muhakkak kerîm olanların en kerîmidir.

Ama yavrucuğum, bir kendine bir de tâlip olduğun yola şöyle insaf ile bir nazar et. Yoluna yakışmayan, gideceğin menzilden seni alıkoyan bir sürü kötü huyun, ahlâk-ı rezîlen var. Hür olmaktan bahsediyorsun ama daha dünya metaından kurtulamamışsın. Dünyanın nimetleri, sen onlara köle olasan diye değil, maddî ihtiyaçlarını gideresin diye sana sunulmuşken, sen almış onları kalbine doldurmuşsun. Mal mülk biriktirme derdiyle, makam edinme hırsıyla âdeta kendi kendini zincire vurmuşsun. Daha ne zamana kadar, bu dünya saltanatına muktedir olmayı, hürriyet zannedeceksin. Bu akılla hangi istikbâle varacaksın.

Sen bu fânî olanlar için yaratılmadın ki! Mânâyı tahsil edesin, Hakk’a vâsıl olasan, ayrı kaldığın aslî vatanına dönesin diye bu dünya sahnesine çıkarıldın. Aşk, muhabbeti, Seyyidü’l-Mürselîn olan Efendimiz^(sas)’in ahlâkını, Cenâb-ı Hakk’a giden yolu bulmak ve o yolda yürümek istiyorsan, önce şu kalbindeki necâseti bir temizle. Şâh-ı Velî Hazret-i Ali^(kv)’nin sözünü^[7] hatırla. İçi necâset dolu bu dünyaya rağbet ettiğin sürece, neye sahip olursan ol, önüne kemik atılmış bir köpekten farkın kalmaz. Bir kölenin iki efendisi olmaz. Kişi hem nefsinin esiri, kölesi hem de Hakk’ın kulu olamaz. Sen önce kalp gözüne perde olan bu mâsivâdan kurtul. Bunları gönlünden çıkar ki, bağlarını kopar ki mânâ tahsilinin ilk şartını, necâsetten tahâretini yerine getirmiş olasan.

Kıymetli dostlar, seyr u sülûkun başındaki derviş namzetine Hazret-i Pîr, ahlâk-ı rezîlesinden kurtulması, menziline vâsıl olabilmesi için, ilk yapması gerekeni, yani dünya muhabbetini, mâsivâ sevgisini, kalbinden çıkarmasını nasihat eder. O çıkacaktır ki yerine nurânî, rahmânî tecellîler, muhabbetler dolabilsin. Bunu yaparken de çok nazik bir üslûp kullanır aslında. Çünkü burada kin, kibir, gıybet, şehvet, gadap, dedikodu, şirk, fısık u fücûr, zîna, haramı helâli ayırmama gibi nefsin emmâre sıfatına yakın olan, herkeste olan birçok şeyi sayabilecekken, yine herkeste olan ancak kimsenin kendisinde olmasından gocunmayacağı, altını ve gümüşü misâl getirir. Üstelik bunu da muhatabını ye’s’e düşürmeden, âdeta sırtını sıvazlar bir üslûpla yapar. “Sen bizim oğlumuzsun.” diye başlar söze. “Yani birazdan duyacakların sana ne kadar acı gelse de, merak etme, biz sende bunları gördük ve sana da bildirdik diye seninle olan

alâkamızı kesmiyoruz. Bilakis bunları, sana olan alâkamızın yakınlığından söylüyoruz. Çünkü sen buraya nefsini, vehim benliğini tasdik ettirmeye değil, bunlardan kurtulmak için nasihat almaya geldin. Mademki geldin, işte sana ilk nasihatımız; ama korkma, biz nasihat edip bırakacak değiliz. Sen bu yolda kendi ayaklarının üzerinde durana kadar hep elinden tutacağız.” der bir anlamda.

Seyr ü sülûka girene kadar kişinin nefsini ve tuzaklarını görebilmesi, Allah Teâlâ’nın istisna kıldıkları hâricinde mümkün değildir. Kaldı ki, dervişlik yoluna girer girmez de insan bir anda nefesine ârif olmaz. Yolun bidâyetindeki kişiye, o hep duyduğu, fakat bir türlü göremediği ejderhasını ucundan bir gösterirler ki, neyle cihâda girdiğini anlasın. Fakat bu görüş de kâmil bir görüş değildir ki, derviş namzeti korkup cihâd meydanından kaçmasın. Yeni tâbirle bu tecrübe, dervişe iman ettiğinin varlığını müşahede etmesi için yaşatılır. Bu sadece nefsinin varlığını değil, mürşid-i agâhının kemâlini de müşahededir. Böylece sâlikin ileriki dönemlerde, yani cenk iyice kızıştığında kalbine gelecek vesveseleri def edecek bir şehadeti, delili olmuş olur.

Sâlikin üzerine karabasan gibi çöken, elini kolunu, ruhunu prangaya vuran ve bu arada sanki hiç yokmuş gibi keyfince firavunluğunu sürdüren nefis, ancak nemalandığı sahalar kesilince kendisini gösterir. Aslında nefis bu gücünü de dışarıdan almaz, yine ona bizzat biz veririz. Mânâdan uzaklaştıkça, kalbimizi nefsimizin hoşuna giden, semirmesine sebep olan şeylerle doldurdukça, Cenâb-ı Hakk’tan gâfil oldukça, nefis de kudret sahasını büyütür de büyütür. Firavundan önce halkının cehenneme atılacağına dâir bir rivâyet vardır. Çünkü o halk, onun firavunluğuna sebep olmuştur, ama ses çıkartmayarak, ama bundan nemalanarak, ama başka bir sebepten... Sonuçta onlar müsâde etmeseydi, firavun da bu kadar azamazdı, denilir.

İnsan tercih ettiği yöne doğru ilerler. Bu beyitte Hazret-i Pîr, “Tercihini değiştir, bizim tarafımıza, yolumuza doğru gel de asıl hürriyet neymiş gör.” diye hitâp eder, tâlibe.

Dünya metal, yani şehvete konu olan şeyin altın ve gümüş olarak tasvir edilmesinin, başka bir yönü daha vardır. Bununla ibâdetin, taatin zâhirinde kalmış ham sofulara da seslenir Hz. Mevlânâ. Tasavvuf ıstılâhında altın ve gümüş; ibâdetler neticesinde, kulun kazandığı sevap sermayesine de remizdir. Allah’a kulluk borcu olan ibâdet ve taati, ecir biriktirme aracı olarak gören, ne için, kimin için

yaptığını unutan, sevap ticaretine dalan kişilere de bir ikaz vardır, burada. Allah Teâlâ'nın emirlerini taklîden yerine getirip, bunların mânâsından mahrum olanlar da aslında başka bir şehvetin peşine düşmüştür. Yani seyr u sülûka yeni giren kişi, zâhiren zâhid bile görünse, aslında o da kendisini, iyi zannettiği başka bir şeyle bağlamıştır.

Dostlar, bizler nefsin kötü sıfatlarını, kötü huyları hiç üzerimize konduramasak da, aslında bu sıfatların hepsi az veya çok her nefiste bilkuvve mevcûddur. Cenâb-ı Hakk rahmetinden onların bilfiil ortaya çıkacakları zemin vermemiştir. Yoksa bir duvarın harcına karışmış bir incir çekirdeğinin, yüz sene sonra uygun şartları bulur bulmaz, yeşererek duvarı patlatması gibi, bizlerin vücut toprağında bulunan o nârî sıfatlar da, bir fırsat bulsalar, hemen yeşermeye hazır olarak beklemektedir.

Hazret-i Mevlânâ mûcizeyi inkâr eden felsefecileri anlattığı beyitlerin devamında bu durumu şöyle beyân buyurur.

***Cümle heftâd-û-dû millet der tuest,
Veh ki ruz-î ân berâred ez tû dest.***

“Yetmiş iki milletin cümlesi sendedir. Vah ki, bir gün senin elinden çıkarsa.” (3284)

Kendisini evliyâ zannedenler için bir anlam ifade etmese de, iman etmiş kimseyi yaprak gibi titretecek bir sözdür bu. Bir terbiye altına girmiş olsa dahi, henüz o terbiyeyi kabul etmemiş, ondan nasibdar olmamış bir nefsin, sahibinin başına ne büyük felâketler getirebilecek potansiyele sahip olduğunu gözler önüne serer. Terbiyeyi tam anlamıyla almadığı müddetçe, nefisten emin olunmaz. Hoş, o vakitte dahi, nefis kendi hâline bırakılmaz. Akrebe niye sokuyorsun denmeyeceği gibi, nefise de niye böyle yapıyorsun denmez, onun fitratında olan tabiî hâl budur. Tasavvuf ehli, bu sözün mânâsını müşahede ettiklerinden hangi makama gelirse gelsin, su uyur düşman uyumaz deyip sürekli muhasebe, murâkebe yaparak nefsi hizada tutar.

Bu beyit, seyr u sülûka gayet güzel bir itikadla başlayıp, otuz sene sonra yolunu şaşırان; kibir, kin, haset ile dolan; kendinden başka kimseyi kabul etmeyen insanların nasıl bu hâle geldiklerini açıklamak açısından da ibretliktir. Hakîkaten “Ne oldum?” değil, “Ne olacağım?” demelidir, insan. Bu yolda kâmilinin de sâlikinin de

ayağını kaydırdığı, kesin olarak bilinen en meşhur cümle, “Ben oldum.” cümlesidir. Sâlike, çocukluğuna verilip telâfi fırsatı tanınsa da, artık kâmil olması gereken ve beklenen kişiler için böyle bir şans da olmayabilir. Tıpkı çocuğa suç işlediğinde, bir ceza tatbik edilmediği hâlde, aynı suçun; suçu, cezayı, eğriyi doğruyu ayırd edebilen bir büyüğün elinden çıktığında cezasız kalmaması gibidir, bu durum.

Tasavvufun anlaşılmayan veyahut da yanlış anlaşılan taraflarından bir tanesi de; ‘dünya malından geçmek’tir. Çoğu insan bunu malını mülkünü, servetini terk etmek olarak anlar ve dahası bu yanlış anlaması yüzünden tasavvufu günümüzde yaşanmayacak tarihî, mistik bir ritüel olarak görür. Bu gibiler için dervişlik mesleği de, tadâvülden kaldırılmış, ‘bir lokma bir hırka’dan başka bir şey değildir.

Oysa ne tasavvuf nostaljik, mistik bir rahatlama yöntemidir ne de dervişlik bir lokma bir hırkadan ibarettir. Dünyadan geçmekle ilgili olarak çok söz söylenebilir, ama İmâm-ı Âzam Hazretleri’nin başından geçen öyle güzel bir hâdisse vardır ki, en kısa ve kesin şekilde dünya sevgisinin kalple ilişkisini gözler önüne serer.

Malumunuz İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe Nûman bin Sâbit Hazretleri, devrinde, Bağdat şehrinin en zengin kişilerinden bir tanesidir. Bir yandan ilim talebesi yetiştirirken diğer yandan ticaretine ara vermemiş, tasavvufî tâbirle elini kârdan, gönlünü yârdan ayırmamıştır. Sırf halk ilme rağbet etsin; âlimi fakir, hakir görmesin diyerek, dâima en güzel elbiseleriyle sokağa çıkan İmâm-ı Âzam’ın, hakkında “Bu zât, yatsı namazı için aldığı abdestle sabah namazını kılar.” denildiğini işitip söyleyen yalancı çıkarmamak için, ömrünün kalanında yatsı ve sabah namazını tek abdestle kılmış olduğunu, bilmeyenimiz yoktur herhâlde.

İşte bu büyük âlim zât, bir gün talebeleriyle ders yaparken, içeriye soluk soluğa birisi girer ve, “Yâ Ebû Hanîfe, eyvahlar olsun! Karadeniz’de, mallarınızı taşıyan iki geminiz batmış, haber vermeye geldim.” der. Bunu duyan İmâm-ı Âzam, duruşunda en ufak bir değişiklik olmadan, ‘Elhamdülillah’ diye karşılık verir, hiçbir şey olmamış gibi dersine devam eder. Aradan çok geçmez, birkaç saat sonra bu sefer başka birisi içeri dalar, ama bu kez gelen neşelidir. “Yâ imam” der, “Hadi gözünüz aydın, batan gemiler sizinkiler değilmiş.” Bu haberi alan İmâm-ı Âzam Hazretleri gene duruşunda hiçbir değişiklik olmadan, ‘Elhamdülillah’ der, dersine döner. Talebeler dayanamayıp, “Hocam, bu nasıl iştir? Gemiler battı

dediler, hamd ettiniz; kurtuldu dediler gene hamd ettiniz. Hiçbir şey anlamadık.” diye sorunca bunun üzerine İmâm-ı Âzam şu güzel izâhatı yapar: “Battı dediklerinde kalbimi yokladım, baktım en ufak bir üzüntü, gam, keder hissetmiyorum. Beni, dünya malının gitmesiyle üzülenlerden etmediği için, Rabbim’e hamd ettim. Kurtuldu dediklerinde, yine kalbimi yokladım. Baktım ki, değil taşkınlık, en ufak bir sevinç bile hissetmiyorum. Dünya metaini elde etmekle beni yoldan çıkanlardan, kalbini ona bağlayanlardan etmediği için Rabbim’e, yine hamd ettim. Bütün mesele bu.”

Dostlar, işte, tasavvufun bahsettiği dünyaperestliği terk etmek mevzûsu budur. Yoksa dervişlik fakirlik, muhtaçlık, başkasına el açma mesleği değildir. Az da verse, çok da verse verenin Rezzak olan Allah Teâlâ olduğunu bilmek, payına düşene razı olmak ve o payda, hakkı olanların hakkını gönül rızalarını da alarak sahiplerine dağıtmaktır. Malumunuz İslâm’ın ilk beş şartından ikisini yerine getirebilmek için müminin biraz hâli vaktinin yerinde olması gerekir. O sebeple derviş çok çalışır, çok da kazanır, ama o kazandığından, kendisine yetecek kadarını alıp, kalanını hamd ederek infâk eder. Bu meselenin de, bu mesleğin de inceliği buradandır.

“Bir insanın gözü görmeyince, gözüne bir perde inince hekim ne yapar? Gözündeki perdeyi kesip atar.”

Bu beyit, 19. beyitle birlikte mütalaa edildiğinde çok büyük bir müjdeyi de ifşâ eder. Gözün önüne her ne kadar perdeler inse de, daha kör olmamıştır, kişi. Yani kalbini her ne kadar mâsivâyla doldurmuş olsa da o kişi için hâlâ bir umut vardır. Bunu nereden anlıyoruz? Bir hekime gitmesinden, yani bir mürşide gitmeyi akledecek, isteyecek hâlde olmasından.

Hazret-i Mevlânâ’nın bu sözü açıklayan, bu minvâl üzere olan muhteşem bir sözü daha vardır. “Hiçbir kuyucu kuyuya dışarıdan su getirip koymaz.” der Hz. Pîr, “Toprağı kaza kaza suyun çıkmasına mâni olan katmanları birer birer kaldırır.”

İşte mürşid-i kâmil de kuyucu gibidir. Kalbi Allah Teâlâ’nın muhabbetine uyanan kişinin içindeki cevheri, mâsivâ perdelerini yırtı yırtı açığa çıkartır. Aslında, *“Kalbinde zerre kadar, hardal tanesi kadar imanı olan kişi cennetliktir.”* müjdesindeki zerrenin kişiyi cennete sokacak kadar kıymetli olması, o zerrenin altında yatan büyük damara işaret etmesindendir. Yani bizler Cenâb-ı Hakk’a,

Efendimiz^(sas)'e zerre kadar dahi olsa bir muhabbet hissedebiliyorsak, bu, kalbimizdeki o zerrenin altında bir yerlerde, her an baş gösterebilecek büyük bir sevgi damarı olduğuna işaret eder.

Çünkü o zerre oraya dışarıdan getirilip konulan bir şey değildir. Orada bir zamanlar gün gibi açıkta duran fakat mâsivâ muhabbeti, kalbi neredeyse tamamen kapladığı için ancak zerre olarak kendisini gösterebilen, büyük bir kaynağın işaretidir. Tek gereken, o zerrenin izini takip edip damara ulaşacak, cevherin kaynağını açığa çıkaracak bir mürşid-i kâmilidir. Allah muhafaza o zerre dahi yoksa, artık ona mürşidin de yapacak bir şeyi yoktur. Zaten öylesinin de mürşidle işi olmaz. Yani Hz. Pîr'in bir önceki sözde buyurduğu gibi, bir hekime gitmeyi aklına bile getirmez vesselâm...

Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti, selâmı üzerinize olsun. Rızası üzere dünyadan geçmek, ibâdet ve taati dahi dünya kısmına, sevap ticaretine takılmadan yapabilmek cümlemize nasip olsun. Kalbimizi dolduran mâsivâ muhabbeti; muhabbet-i Resûlullah ile yırtılsın, def olsun. Hayırlar fetholsun, şerler def olsun. Allah'a emanet olunuz.

Bakara Sûresi 2/2

“Dünya cîfedir, tâliplisi köpeklerdir.” Hz. Ali^(kv)

Atâullah İskenderî Hazretleri ve Hikem-i Atâiyye

Hiz. Pîr Tâcüddîn İbn-i Atâullah İskenderî

TAM ADI Ebu'l-Abbâs Tâcüddîn Ahmed bin Muhammed bin Abdulkerîm bin Abdullâh eş-Şâzelî el-İskenderî'dir. Mısır'ın fethinden sonra gelip buraya yerleşen Benî Cüzâm kabîlesinden tanınmış bir aileye mensuptur.

Pek çok zevâtınki gibi Atâullah İskenderî Hazretleri'nin de doğum tarihi zikredilmemektedir. Bunun böyle olmasının sebebi, Allahu a'lem, bizim Şark medeniyetimizde bir kişinin doğumundan ziyâde insanlara verdiği emekle, gayretle ve bıraktığı eserlerle tebârüz etmesidir, çünkü çocukluktan çıkmış ve şahsiyet olmuş hâlde kabul edilir. Medeniyetimizde bazı kişilerin doğum tarihinin bilinmemesi onları küçültmemiştir, tam tersine, büyötmüştür. Onlar eserleriyle doğmuş ve insanların gönlünde taht kurmuştur. Dolayısıyla birçok kişinin eserlerinin yazıldığı tarih ve göçtüğü zaman bilinir. Bu sonuncusu çok önemli bir kayıttır, zira âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir. İnsanlar bu tarihi unutmazlar.

Hiz. Atâullah İskenderî^(ks) de Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Efendimiz'den aşağı yukarı on on beş sene sonra Milâdî 1309 ve Hicrî Cemâziyelevvel 709 tarihinde göçmüştür. Kabr-i şerîfi, Medrese-i Mansuriyye diye bilinen Kâhire'ye yakın bir mahalledir.

Cenâb-ı Pîr Hazretleri kıymetli âlimlerden ders almıştır. Nasuriddîn bin Müneyyer'den fıkıh; Muhyî Mazumî'den sarf, nahiv; Şerefüddîn Abdu'l-Mü'min Dimyatî'den hadîs; Muhammed bin Mahmud İsfahânî'den felsefe, mantık, kelâm, usûl ve cedel gibi ilimleri tahsil etmiştir. Bilhassa fıkıh âlimi olarak çok hizmet görmüş, eserler vermiş, hatta kadılık yapmıştır.

Esas tahsili ise Hicrî 674, Milâdî 1275 tarihinde Şeyh Ebu'l-Abbâs Mürsî^(ks) Efendimiz'dendir. Şeyh Ebu'l-Abbâs Mürsî, bazılarının en büyük altı mânevî kutup olarak zikrettiği Şâzeliye'nin pîri Ebu'l-Hasen-i Şâzelî^(ks)'nin ser halîfesi yani baş halîfesi olarak kabul edilir.

"Hayat-ı Câvidanı şeyhimden suâl ettim. 'Ölmezden evvel ölmektir.' deyince intikâl ettim." diyor, Atâullah İskenderî Hazretleri. Ölmeden evvel ölme hâliyle beraber, ruhunun rahat hareket etmesi ve Rabbi'ne koşması için ruhuna telkin etmesi ve nüfûzu, -ilmi, nefsinin

ve kalıbının üstündeki nakışlar olarak değil- ilmin de künhüne vukûfu, Şeyh Ebu'l-Abbâs Mürsî ile olmuştur. Hülâsâ ilme'l-yakîn hâli, ayne'l-yakîne ve hakka'l-yakîne dönmüştür.

Menâkıbından önceleri tasavvuf ilmine karşı mesafeli olduğunu görüyoruz. Dikkatinizi çekerim, “Ben mutasavvıfım, sûfiyim.” diyerek ortaya çıkanlara değil hakîkaten tasavvuf ehli olan insanlara karşı mesafelidir, çünkü ilk söylediğim gruba zaten hiçbir zaman hakîkî tasavvuf ehli hoş nazarla bakmaz. Daha sonra Ebu'l-Abbâs el-Mürsî ile tanışmıştır. Bu zâtın sohbetlerinden, irşâdından bir kemâl kesbetmiş ve sûfiyyeden de Şâzeliyye tarîkiden icâzet almıştır. Kâhire'ye yerleştikten sonra etrafında önemli bir cemaat oluşmaya başlamıştır. Yaptığı sohbet ve verdiği vaazlarda insanlar hakîkati bulmuş ve mânevî bir halka, hâle hâle etrafına yayılarak güzel bir şekilde iştihâr etmiştir.

Ebu'l-Hasan Hazretleri, Şâzeliyye'nin pîridir. Şâzeliyye'nin ikinci en büyük pîri olarak Ebû'l-Abbâs Mürsî Hazretleri kabul edilir. Atâullah Hazretleri bu sıralamaya göre üçüncüdür fakat Şâzeliyye tarîkinin duyulması; temelinin, hakîkatinin, güzelliklerinin bilinmesi, İslâm âlemine sirâyet etmesi, aslında Atâullah İskenderî Hazretleri'nin eseriyle ve onun şahsiyetiyle oluşmuştur. Bu sebepten Şâzeliyye'de kendisi pîr-i sânîdir yani ikinci pîr olarak da kabul edilir.

Cenâb-ı Pîr Tâcüddîn Hazretleri, zâhirî görünüşten öte ihlâsla hareket edilmesi gerektiğini çok bâriz bir şekilde ortaya koymuş, eserlerinde işlemiştir. Allah korkusunun ve sevgisinin, Efendimiz^(sas)'in muhabbetinin kalblerde yer etmesi gerektiğini tefsir meali gibi olan eserlerinde cümle âlem-i İslâm'a yaymış ve anlatmıştır.

Ayrıca Atâullah İskenderî Hazretleri ilme dikkat çekmiş, ilim olarak da insanın kendi aslını bulmasını, muhakkak sûrette kendinden haberdar olmasını nazara vermiştir. Her tasavvuf ve hakikat ehli insan gibi tasavvuf öğretisinin bu terbiyeye, ilmin her türlü ahlâk-ı hamîdiyyeye ulaşmak için bir vesile olması gerektiğini, O'na ulaştırmayan ilmin insanın sadece oyalandığı bir oyuncak olduğunu, etrafa karşı sadece riyâyâ ve gösterişe sebebiyet verdiğini, çok net bir şekilde ortaya koymuştur.

Atâullah İskenderî Hazretleri, en önemli eseri *Hikem-i Atâiyye*'de 264 söz aktarmıştır. Ayrıca *Letâifü'l-minen*, *Miftâhu'l-felâh* ve *Misbâhu'l-ervâh*, *İskâtî't-tedbîr*, *Tâcû'l-arûs el-hâvî li tezhîbi'n-nüfûs*, *Unvânü't-tevfik fî âdâbi't-tarîk*, *el-Vasiyye ile'l-ihvân bi'l-İskenderiyye*

isimleriyle meşhur eserler vermiştir. Farklı üslûplarda telif ettiği eserlerinin her biri birbirinden önemli ve güzeldir. Meselâ bu eserlerden biri vasiyetnâme tarzındadır. Bir diğeri Şâzeliyye tarîkına giren kişinin nelere dikkat etmesi gerektiği hakkında; tarîkatın âdabı, ahkâmı, binâsı ile ilgili hükümleri içinde barındıran bir kitaptır. Ayrıca *Tâcû'l-arûs*'da hem evliyâullâhtan nakiller yaparak hem de vaaz şeklinde bazı izahlar yaparak, bir Allah âşığına neler bulunması, onun ne gibi hasletlerle mücehhez olması gerektiğini anlatır. Başka bir eserinde Cenâb-ı Hakk'ın zât, sıfat, e'âl tecellîlerini kaleme alır. Her eseri bir ihtiyaca binâen yazmıştır, diyebiliriz. Eserinin ve kullandığı üslûbun çeşitliliği zamanın gerektirdiği ölçüdedir. Nitekim fesâhat, sadece güzel konuşmak değildir, güzel konuşmakla beraber o işin nerede, ne zaman ve nasıl uygun olduğunu bilerek, fark ederek aktarmaktır.

İşte âdetâ Atâullah İskenderî Hazretleri, ehl-i tarîk olan veya tarîkatın dışında bulunan, tasavvufu bilmeyen ya da tasavvufu bildiğini iddia eden, din ilimlerinden haberdar olan veyâhut olmayan her insanın içinde muhakkak bir hakikat bulabileceği şekilde eserler vermiştir. Ama hiç şüphesiz *Hikem-i Atâiyye* isimli eseri câhilinden âlimine, çocuğundan yetişkinine kadar herkesi etkileyen ve okuyanlara doğrunun güzelliğini hissettiren bir özelliğe sahiptir. Zaten bizlerin de *Hikem-i Atâiyye*'den bahsetmemizin sebebi budur. Artık bu isim, bize yabancı olmasın ve bizler bu hakikat eserinden, hakikat erbâbının güzel telîfinden istifâde etmek için gayret edelim. İnsan *Hikem-i Atâiyye*'den okuduğunda hakikaten mütenebbih olur.

Hikem-i Atâiyye

Hikem-i Atâiyye; 'Tasavvufî Hikmetler' olarak da çevriliyor. 'Atâiyye' yani Atâullah ismi, Atâullah İskenderî Hazretleri'nin hikmeti gibi düşünülmemelidir. 'Atâullah', Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihsânı mânâsındadır. Bir kişinin verdiği ihsâna, ikrama da 'atâ' denir ama 'atâ' kelimesi tek başına kullanıldığında kastedilen Cenâb-ı Hakk'ın lütf-ı ilâhiyyesidir. *Hikem-i Atâiyye*'yle, yani Allah Teâlâ'nın minnetsiz, külfetsiz, ücretsiz bir şekilde sadece tâliplerine, samimi bir kalbe bahşettiği hikmetlerle; Kendisini sevmeye, itaat etmeye, kulluk yapmaya, rızasını tahsil etmeye vesile olan aşk cevherini de içinde ihtiva eden kalbî ve ledünnî ilimler kastedilmiş olur.

'Atâullahı', İskenderî mührüyle ve ismiyle öğreniyoruz. *Hikem-i*

Atâiyye, Cenâb-ı Hakk'ın, yolunda bulunanlara bir ikramı ve bu güzelliği ümmet-i Muhammedî'nin istifadesine sunmasıdır. Bu eser, o kadar iştihâr etmiş ve hikmetiyle gönülleri öyle fethetmiştir ki Araplar, "Namazda Kur'ân'dan başka bir metin okunmaya izin olsaydı, *Hikem-i Atâiyye* okunurdu." derler.

Hikem-i Atâiyye'nin vücud bulduğu dönem, Cenâb-ı Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Efendimiz'in Anadolu'da ve diyâr-ı Turan'da nam saldığı, şöhret bulduğu devirdir. Evlâd-ı Arap indinde; Afrika, Mısır, Maveraünnehr'e sınır olan ve Arap Yarımadasını içine alan bölgede de, aynı tarihlerde, Atâullah İskenderî Hazretleri *Hikem-i Atâiyye*'yle hakîkaten müthiş bir mânevî rüzgâr estirmiştir.

Hikem-i Atâiyye üzerine elliden fazla şerh yazılmıştır. En çok şerhe sahip kitaplardandır. Bu şârihler de öyle sıradan insanlar değildir. Zaten eserde, Gazâlî'nin ekolü kendisini çok belli eder. İmam Kuşeyrî'nin ve ilk tasavvufî tefsir sahiplerinden Sülemî'nin tesiri anlaşılır, muhteşem bir üslûp örneği mevcûddur.

Mesnevî'nin mensur hâli gibi olan *Hikem-i Atâiyye*'nin içinde de, bir vezin bulunmaktadır. Cümle gibi yazılsa da serbest şiir havasını andıran bölümleri vardır. Birçok yeri de vezne uygundur. *Hikem-i Atâiyye*'de bu kalıpların belli bir vezin ve ölçüde yapılmasının bir hikmeti de, bu işin ölçüsünün dahi belli olduğuna işaret etmek içindir. Yoksa şiir yazmak, edebiyat yapmak için ne *Hikem-i Atâiyye* ne de *Mesnevî-i Mânevî* kaleme aldırılmıştır.

Sözlerinde ilhâmât-ı rabbâniyenin kokusu buram buram tüten, her meşrepteki evliyâullah tarafından îtibar ve takdir gören Tâcüddîn ibn-i Atâullah İskenderî Hazretleri hitap ediyor.

مِنْ عَلَامَةِ الْإِعْتِمَادِ عَلَى الْعَمَلِ نَقْصَانُ الرَّجَاءِ
عِنْدَ وَجُودِ الزَّلَالِ

"Günah işleyince ümidin eksilmesi amele güvenmenin alâmetidir." (1. Hikmet)

İstemediği hâlde yanılma, unutma, hata etme gibi bir sebepten günaha düşmesinin ardından, kişinin Hakk'a vuslat ümidinin eksilmesi, o hatayı etmezden önceki amellerine güvenmesidir.

Atâullah İskenderî Hazretleri'nin muhteşem eseri *Hikem-i Atâiyye*, daha ilk sözüyle insanı sarsan bir başlangıç yapar. Bu söz, mânevî

yolda sarsıntı geçirdiğini düşünen kişiyi, ayağını sağlam basması için ve serkeşlikten kurtulması için silkelemekte, kendine getirmektedir. Daha ilk sözle Hz. Pîr, seyr ü sülûka soyunan, mânevî yola tâlip olarak söz dinlemeye gayret eden kişiye hem müjdeli bir haber hem de müşkül çözecek bir ölçü bahşeder.

İlk önce genel olarak hâdiseye bakalım. Hakk’a vâsıl olmak, her Müslüman’ın hayatının ana gâyesi olmalıdır. Çünkü Cenâb-ı Allah insanı o muradla, o vuslata ermesi için ihtiyaç duyacağı her türlü kâbiliyeti ihsan, ikram ederek yaratmıştır.

İşte bu yaradılış gayesini fark eden kişi, vuslat ümidiyle, insan olma yolunda bir gayrete girer. Dinin emir ve yasaklarını tutar. Ahlâkını yaratılmışların en güzel ahlâklısının ahlâkına benzetmek için kendini zorlar, kötü huylarını terk eder, kısacası vuslata giden yolda yürümeye azmeder.

Ancak, bu yolda yürümeye gayret edenlerin çok sık karşılaştığı ve içinden çıkamadığı büyük bir müşkül vardır ki, o da bir günaha düştüğünde vuslat ümidinin eksilmesi, “Ben artık o vuslat yolunda yürüyemem, benden olmaz.” diyerek ye’se kapılması ve çabasının azalmasıdır. İçinden çıkılmazsa, bir müddet sonra bu hâl, gerçekten de kişiyi vuslat yolundan ayırabilecek kadar büyük ve tehlikeli olabilir. Çünkü kişi, “Yapıyorum, uğraşıyorum, ama olmuyor demek ki...” diyerek ameli aksatma veya terk etme noktasına gelebilir.

Peki bu sözdeki müjdeli haber, müşkül çözecek sır nedir?

Kişinin vuslat ümidi neden kırılır? Amelindeki bozukluktan mı?

İnsan uğraşır, gayret eder, kendini zorlar, nefesine muhalefet eder, fakat yine de gaflete düşer ve bir günah işler. Sonra da, “Bunca uğraşa, gayrete rağmen değişmiyorsam, değişmiyorsam; gene eski hatalarıma, günahlarıma dönüyorsam, demek ki benden bir şey olmaz, ben bu vuslat yolunun adamı değilim.” diye düşünmeye başlar.

Aslında teşhisteki esas hatayı tam da burada yapmaktadır. Ne diyor Hazret-i Pîr? “Senin böyle düşünmen, bu karamsarlığının asıl sebebi, o günahı işlemekten önceki amellerine güvenmendir.” Yani eğer bu hâle düşüyorsan, bil ki sıkıntın budur, hiç başka sebep arama.

Çünkü sen namaz kılıp, oruç tutup, haramdan kaçınıp helâle yönelme gayretiyle yaptığın amellerle Hakk’a vâsıl olacağını düşünüyordun. Kendince bir vuslat yolu tutmuştun. Böylece kendini Hakk’a vâsıl olmaya lâyık görüyordun. Şimdi ilk düştüğün hatada

yolunu, umudunu kaybettin. Demek ki ameline güveniyordun. Oysa tüm bu yaptıkların senin kulluk vazifelerindi. Evet, Hakk’a vuslat için kulluk vazifelerini yerine getirmen şarttı. Ancak bunların hepsi Allah Teâlâ’nın sana ihsanıydı. Sen isyana, günaha meyilli bir varlıkken, seni vuslat yoluna koyan, sana dinini, güzel amelleri sevdiren, kolaylaştıran ve yapmayı nasip eden, Allah Teâlâ’ydı. İşte sen bunları kendinden bildiğin an, zaten bozulmaya başlamıştın. Günah, içindeki bu bozulmanın dışı yansımasıydı.

Çünkü insanda günaha sebep olacak, onu sevkedecek bir şeyin, yani gafletin bulunması gerekir. Ameline güvenen kişi farkında bile olmadan kibre kapılmış demektir. Kibir ise kişiyi Allah Teâlâ’dan gâfil eder, yani “Ben namaz kılıyorum, ben hayır hasenat yapıyorum, ben nefsimi muhalefet ediyorum...” diyen bir kişi bunları yapmak için Allah’tan yardım, inayet dilemeyi veya bunlar için Rabbi’ne şükretmeyi aklına bile getirmez. Nerede kaldı Allah’tan bilmesi! İşte bu kibirle gaflete düşen kişinin, gafletin neticesi olarak günah işlemesi kaçınılmaz olacaktır. Tıpkı kendisinden Allah’a sığınmamız emrolunan şeytan gibi.

Şeytan yeryüzünde secde edilmedik yer bırakmamıştı. Acaba neden? Meleklerle bile hocalık yapan iblis, Allah’ın yeryüzüne halîfe indireceğini biliyordu ve bu halîfenin Âdem olduğu ortaya çıkınca, secde emrine itaat etmeyerek, devamlı yaptığı secde işini terk etti. Zâhiren bakıldığında amel bozulmuştu. Ama aslında bozulan veya zaten bozuk olan, niyetiydi.

Şerrinden Allah’a sığındığımız şeytan, “Âdem’e secde edin!”^[8] emrine karşı gelmişti. Neden? Kendisi ateşten, Âdem topraktan yaratıldığı için mi? Yani kibrinden mi? Evet, kibrinden, ama kibir hem meyva hem tohum gibidir. Nasıl ki insanın bazı gıdaları hem tohumdur hem meyva yerine kullanılır, bu sebeple kibrin küçüğü de büyüğü de cehennem mahsulüdür. Onunla beslenmeyi kabul eden her bünyeye cehennemî azab ve haset getirir. Ama burada sorulmak istenen aslında şudur. Kibir bir başlangıç mıdır? Yoksa kibrin evvelinde başka bir sebep mi vardır? Evet, halîfeliğin kendisine verilmemesi, Âdem’e haset etmesi... Bunları biliriz. Ama aynı zamanda şunu da söyleriz: Kibrinden dolayı haset etti. Kendisini beğendiğinden dolayı halîfeliği kendinde gördü ve durumunu beğenmedi. Peki “Bu hasetten, bu kabul etmeyiştten evvel kibir vardı.” denildiği gibi, acaba kibirden evvel de bir şey var mıdır? İşte Atâullah İskenderî Hazretleri bu noktaya parmak basıyor. Evet, kibrin

olmasının sebebi kendinde varlık görmektir. Bir varlık görecektir ki onunla kibirlenecek ve onu beğenecek. Kibrin husûlû kendinde varlık görmektir.

İşte bundan dolayıdır ki Cenâb-ı Pîr hem kişinin kendinde varlık, hem de kendi sıfatlarında, amellerinde, işlerinde kendini görmesinin, beraberinde gafleti, kibri getirdiğini ve her ne kadar tevâzu sûretinde görünse de hastalığın Allah karşısında kendinde bir varlık görmek meselesi olduğunu muhteşem bir özlü ifadeyle idraklerimize sunmaktadır.

Bu hastalığın tedavisi bazen bir ömrün bile kifayetsiz olacağı uzunlukta olabilir. Geniş dâireden biraz daha husûsî noktaya kadar şöyle bir sıralama yaparsak anlaşılmaktadır ki, Hakk'a vuslat için kişinin ameli kendisinden bilmeyip, Allah Teâlâ'nın, kendisine muvaffak kıldığı ihsanı olarak görmesi icab eder. Hâl böyle olunca Cenâb-ı Allah'ın razı olacağını umduğu amel adına, kendisinden her ne güzellik zuhur ederse etsin, onu kendinden bilmez, Allah'a şükreder. O amele güvenip de kendisini bir şey zannetme hatasından nispeten uzaklaşır. En azından şöyle bir kendini kontrol ettiğinde ilk bakması gereken şeyin bu olduğunu bilir.

Hataya, günaha düştüğünde ise, tövbe istiğfar ile Rabbi'ne yalvarıp, kendisine ihsan edilen o amellerin elinden alınmaması için dua eder. Kulluğa yakışan nimet ve lütfâ lâıyk olmak için, bir yandan gayret ederken tövbe ve istiğfarında dahi Allah Teâlâ'nın lütfu olduğunu bir an olsun unutmamalıdır. Çünkü ancak o zaman düştüğü yerden kalkabilir. Yani kulluk zemininde ayakta durabilir. Bunların hâricinde bir düşünceye kapılırsa, o kişinin düştüğü yer kulluk zemini olmadığından ayağa kalkmasıyla yere yığılması arasında hiçbir fark yoktur. Şeytan ile Âdem^(as) arasında en bariz fark böylece belli olur. Âdem^(as) cennetten düştü amma kulluk üzere düştü. Rubûbiyet cennetinden adı dünya denilen ubûdiyet cennetine indirildi. Âdem olan için dünya, düştüğü yerden kulluk için doğrulmaktır. Kendinde varlık gören kişi içinse cennet bile alçaklık ve denâet makamıdır. Ondandır dolayı oraya yakışmaz, çıkartılır. Bu sözden anlaşıldı ki aslında cehennem cemâl ve cennetten uzak kalmanın adıdır. O hâlde kulluktan düşüren her düşünce, bizim için haktan kopuş ve günahıdır. Bu düşüncelerin bu dünyada fiile dönüşmesi kötü amel, bu amellerin âhirette neticeyi bulması da cehennemdir, azaptır.

Şunu da ilave edelim. Günah veyahut ayak sürçmesi olarak bu

sözle nazarımıza verilen ifade, biz avam yani sıradan insanlar için bilindik, belli başlı günahlardır. Fakat havas ve hassü'l-has denilen, bazen ebrar bazen mukarrabin olarak âyet ve hadîslerde tarif edilen zâtların, günah ve sürçme telakkileri bambaşkadır. Hazret-i Şeyh bu sözde yolun ilerki safhalarına geçmiş olanlara da bir mesaj vererek, *Hikem-i Atâiyye* eserinin hem mürîdlere, tâliplere hem de mürşid ve kâmillere de hitap ettiğini güzel bir şekilde ortaya koymuştur.

Bu cihetten bakarsak bu sözü şöyle de anlayabiliriz. Seyr u sülûkta mânevî dereceler kateden, kemâl menzillerini müşahede eden kimseler bazen kabz bast hâli arasında yorulur, bazen Cenâb-ı Hakk'tan görmeye alışık olunan, ikram edilen vâridat ve tecellîyat kesilebilir. Amelinde veya irşadında hata edebilir, hak sûretindeki bazı muhabbetlere mâsivâ sevgisi karışabilir, gönlü perdelenebilir. İşte o zaman "Yazık aldanmışım, ben artık olamam." deme. Çünkü sen farkında olmadan nurânî perdelere takılmış, nurdan bile olsa neticede hicap olan hâllere aldanmışsın. Hemen bunları da yak, bunları yok kabul eyle ve Cenâb-ı Hakk'ın zâtına ve zât tecellîlerine itimad ederek, bütün vâridatını dahi o Zü'l-celâl ve'l-kemâl'e yoklukla takdim eyle. İhlâstan tevekkül mertebesine çık. Arş-ı Rahman'ı kalbinde seyreyle. Ve sonra bu vuslata ve tevekküle mâni olan her ne olursa olsun yine onu geldiği yere arz eyle. Mukarrabin, ebrar; işlerini dahi Allah'ın zâtına arz edenlerdir.

Evet, ilk söz ve bundan sonra devam edecek sözler, bazen anlaşılır metinlerle sizlerle beraber mütalaa edilecek, bazen de erbabı için yazılmış, kolayca anlaşılamayan ifadeler de nakledilecektir. Ama hiç konuşulmadan geçilmesi, en hafifiyle müellif ve esere haksızlık olur. Bundan dolayıdır ki sizlere aktarırken mânâsını bizim de anlayamadığımız bazı şerhleri bu söz aralarında kaydetmeye gayret edeceğiz. Zira kaybetmemek için en azından kaydetmek lâzımdır.

Tasavvufî metinlerde ilk söz, ilk cümleler çok önemlidir. Belki bizim geleneğimizde önsöz, en son yazılması ve bütün muhteviyata işaret etmesi açısından dikkatle seçilmiş cümleler, kelimeler hatta harflerden oluşur. Hazret-i Pîr'in ilk sözün başlangıcını mim harfiyle yapmasının, bu geleneğin, ölçülerin içerisinde tesadüfî olmadığı aşîkârdır. Mim ekseriya mim-i Muhammed'i, hazret-i insandaki kemâl mertebesini işaret eden harftir. Nitekim hurûf-ı mukattaada da bu konular uzun uzun incelenmiş ve anlatılmıştır. Bir eser be harfiyle başlıyorsa be ile alâkalı her şey göz önünde bulundurularak, nun

harfiyle başlıyorsa bu harfin özellikleri ve muhteviyatı hatta remizleri düşünülerek erbabına takdim edilmiştir.

Atâullah İskenderî Hazretleri'nin ilk sözünde amele ve kişinin kendisine güvenmemesini, sadece Allah'a itimad etmesi gerektiğini beyân etmesi, sözün başındaki mim harfinde olduğu gibi Efendimiz^(sas)'in en yüksek mertebelerine ve o mertebeye ulaştıracak kemâle işaret etmektedir. Zira Hazret-i Pîr bu sözle, eserinin başında âdeta hangi niyette olduğunu bizlere ima ile söylemiştir.

“Kendime itimad ederek değil, Allah Teâlâ'nın bana bahşedeceği ilhamat, keramet ve hikmetlere dayanarak bu eserin vücuda gelmesine hizmet ediyor ve Cenâb-ı Hakk'tan muinim olarak yardımını talep ediyorum. Eğer O bahşetmezse sizlere hiçbir şey söyleyemem ve bu hikmetleri lâıyıkıyla aktaramam. Menzile ulaşmak için sarf ettiğim bu gayret esnasında hata ve kusurlarım var ise bu yolun ve bu salih niyetin hürmetine affolunsun. Şayet bu eseri vücuda getirdiğimizde bir sevap ve ecir zuhur ederse bunlar dahi bu aşk yolunda yegâne maşuk ve mahbub-ı hakîkî Hazret-i Allah'a fena ve arz olunsun.”

Burada bir parantez açalım. Efendimiz^(sas)'in et-Tâc'da geçen bir hadîs-i şerîfini mealen sizlerle paylaştım.

Âdem(as) ile Musa(as) arasında bir tartışma zuhur eder. Hazret-i Musa, Hazret-i Âdem'e “Sen o işi yapmasaydın, biz cennetten çıkmazdık. Şimdi bize külfet kaldı.” der. Hazret-i Âdem “Yâ Musa, sen Tevrat'ı ilk ne zaman gördün?” diye sorar. Hazret-i Musa “Yer ve gök yaratılmazdan kırk gün (farklı rivayetlere göre elli gün, kırk sene, elli sene, bin sene) evvel gördüm.” diye cevap verir. Hazret-i Âdem “Peki, yâ Musa, orada Cenâb-ı Allah'ın bana hitabı ve beni cennetten çıkarması anlatılmıyor muydu?” diye sorar. Musa(as) “Anlatılıyordu yâ Âdem” deyince Hazret-i Âdem, “Yâ Musa daha cennet cehennem yaratılmamışken hükmü kesinleşmiş bir meselede sen beni niye hesaba çekiyorsun!” der.

Bu hadîs-i şerîfin sonunda Efendimiz^(sas) “Ceddim Âdem, Musa'ya galip geldi tartışmada.” buyurur. Bu hadîs-i şerîfin burada zikredilmesinin sebebi, Kur'ân-ı Kerîm'in de sonradan olmadığını göstermek ve böylece şeytanın, daha Âdem yaratılmazdan evvel, Allah Teâlâ'nın yeryüzüne bir halîfe indireceğinden nasıl haberdar olduğunu izah etmek içindir.

إِرَادَتُكَ التَّجْرِيدَ مَعَ إِقَامَةِ اللَّهِ إِيَّاكَ فِي الْأَسْبَابِ
مِنَ الشَّهْوَةِ الْخَفِيَّةِ،
وإِرَادَتُكَ الْأَسْبَابَ مَعَ إِقَامَةِ اللَّهِ إِيَّاكَ فِي التَّجْرِيدِ
إِنْحِطَاطٌ عَنِ الْهِمَّةِ الْعَلِيَّةِ

“Allah Teâlâ seni sebepler dâiresinde tuttuğu hâlde, senin ‘tecridi’ (sebeplere sarılmayı bırakmayı) murad etmen gizli bir şehvettendir. Allah Teâlâ’nın seni tecrid içinde ikame etmesiyle beraber senin sebepleri murad etmen, yüce himmetten düşmektir.” (2. Hikmet)

Sebepler, senin bildiğin ve bilemediğin birçok yaratmayı işaret eder. Sen kendi âlemindeki, sana sunulmuş, ikram edilmiş sebeplerden haberdar olursun. Bu senin idrakine, anlayışına, mânevî derecene, kapasitene göre ayarlanmıştır. Mesela birisi için deniz ve denizde avlanmak, bir başka kişi için ise çiftçilik yapmak rızık sebebidir. Herkesin, kabiliyetine göre sebeplerden haberdar oluşu ve bunları vesile edinme hâli vardır. Aynen bunun gibi mânevîyat yolunda ilerlemek de sebepler dâiresinde kullara sunulmuştur. Sebepleri yaratan, ikame eden müsebbibü’l-esbab Hazret-i Allah’tır. El-Müsebbib, Allah Teâlâ’nın bin bir ismindendir; sebep halk eden, icad eden, sebeplerle vesileler yaratan Allah Teâlâ demektir.

‘Tecrid’, bu sebeplerle ilgilenmemektir. ‘Şehvet’, ruhun tenezzülünü nefsin lezzetiyle bastırmaktır. Hatta şehvetin zirvesi ruhu boğar. O boğmadan dolayı kendinden geçer.

Sen çalışa çalışa, okuya okuya öğreneceksin... Mesela üç sene, haftada iki gün şuraya gidip şunu tahsil edeceksin. Ama sana bir rahavet çöktü; “Ya bunu bana başka türlü ihsan edecekse de eder, ille de bu sebepleri yapmak mı lâzım?” dedin. Allah Teâlâ’nın sana verdiği husûsî sebepleri ortadan kaldırır da, “Sebeplere ihtiyaç yok ki, isterse bana doğrudan verir.” dersin, bu gizli şehvettir.

Eğer sen sana verilmiş olan sebeplere tutuna tutuna, gayret ederek gidiyorsan; bilmiş ol ki, sen yüksek bir himmet üzeresin. Gayretinle, çalışmanla beraber Allah sana bilmediklerini öğretmeye başlar. “Bildikleriyle amel edene Allah bilmediklerini öğretir.” Bilmeyi

çok isteyip de ulaşamayacağın, hocasını bulamayacağın bir ilim varsa bu basit bir formüldür. Bildiklerini ve bilebildiklerini yap, onlarla amel et.

Allah Teâlâ seni bir sebepler dâiresinde yaratmış. Hatta sebepsiz Kendisine gitmek taraftarı olmayalım, böyle bir vehme kapılmayalım diye, yaratmada ve icad etmede sebebe ihtiyacı olmayan Allah, Samed olan Allah; sebep sonuç ilişkisiyle yaratmıştır. “Ben Allah’ım, hiçbir sebebe ihtiyacım yokken, Ben bile sebep sonuç ilişkisiyle yarattım, sen nasıl elini kolunu sallayarak bana gelirsin?” buyurması da rahmetindendir.

Fâtiha Sûresi’nin 6. ve 7. âyetlerine benziyor: “*Bize doğru yolu göster. Kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğun kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil.*” İki zümreden bahsediliyor, birincisi tefride, ikincisi ifrada kaçan iki zümre... Birincisi, sebeplere hiç müracaat etmeden ilmi alacağını zannedenler; ikincisi, sebeplerin üzerinde Allah Teâlâ lütfettiğinde bunu anlayışsızlıkla öteleyen, “İrfan bana lâzım değildir.” diyenler... Amelinle bir noktaya geldin ama amelinden sonra Allah sana bir lütufta bulundu. Artık bunu kendi bilginden ibaret zannedersen ya da “Ben bunu yaparım, bunsuz da olur.” dersen bu sefer sen Allah’tan gelen hikmet-i aliyyeyi çok basite indirgemiş olursun.

Allah sana lütfedecek. “*Tû megû mârâ bedan şeh bâr nîst / Bâ kerîmân kârhâ düşvâr nîst.*” Sana kalsa olmaz bu. Sana verecek olan Allah. Senin yapman gereken, sebeplere hiç tutunmamak veya sadece sebeplerden zannetme belalarından kurtulmak. Sebeplere hiç itimad etmezsen de olmaz, “Ben bu sebepleri halledince bu elime geçer.” demen de... İşte bu ikisinin arasındaki yol, doğru yoldur.

1- Amele güvenme. Allah’a itimad ederek iş yapma niyeti taşı.

2- Sebeplere tutun, fakat neticeye ulaşmanın sebeplerden ibaret olmadığını bil. Sen bir yerlere hamle yapacaksın, gayret edeceksin. Ama bileceksin ki, sana bu ilmi verecek olan Allah.

Güvendiğin bir insanın, ne konuştuğunu bildiğine, doğruyu söyleyeceğine ve seni yanılsa sevk etmeyeceğine inanırsın ve bu yüzden de onun sözü üzerinde düşünürsün ve onu anlarsın. Eğer o kişiye itimadın yoksa, onun anlattıklarını dinlemiş bile olsan, kaldırıp bir kenara atarsın. Sen burada bu sözün bir mânâyı geldiğini anlıyorsan, onlar tarafından kabul edildin demektir.

Sebepleri de tecridi de Allah için istemek, Allah Teâlâ’nın muradına uygun yapmak... Halk içinde hizmet edeceksen, yapman gereken

vazifeyi iyice anla ve yap. Gerek uzlet gerek halvet... Başka sahadan bir kapı açılırsa ehline, ihtisas sahibi olanlara müracaat ederek lazım olana, sana verilene tâbi ol...

Velhâsıl nefse muhalefet etmek, aynıyla nafilâ ibâdet etmektir. Allah Teâlâ'nın farzları dışında, Efendimiz^(sas)'in vacib derecesindeki sünnetlerinin hâricinde, nefsinin senden yapmanı istediği ve seni sevk ettiği amellerden uzak durmak, hatta onlara muhalefet etmek icab eder. Hem sebepler dâiresinde kalmak, hem de dâima Müsebbib'le irtibatta olmak gerçek erliktir. Bu ikisini dengede tutmak, zaten Cenâb-ı Hakk'tan vâsıl olmak için dâima hidayet dilediğimiz sırat-ı müstakîmin ta kendisidir.

İşte meşhur Behlül-i Dâna kıssası... Demişler ki, "Yâ Behlül, dünya işlerine daldığımızda âhireti unutuyoruz. Biraz âhiret işleriyle meşgul olup sohbet dinleyelim diyoruz, bu sefer de dünya işleri aksıyor. Buna bir çare?"

"Yarın toplanın. Size ben vaaz edeceğim."

Toplanmışlar. Ortada koca bir kütük varmış. Gelmiş kütüğün başına, bismillah demiş, kaldırmış kütüğü oradan, tekrar koymuş. Sonra kütüğün diğer başına geçmiş. Kaldırmış, tekrar koymuş. Sonra gelmiş kütüğün ortasına, ortadan tutuyor... Kalkar mı? Biraz kımıldamış. "El-Fâtiha." demiş.

"Ne yaptın?" demişler.

"Vaaz ettim ya," demiş, "sonunda da Fâtiha okudum."

"Anlamadık." demişler.

"Nasıl anlamadınız! Oğlum, pehlivanlık sırf dünyayı idare etmek, sırf âhireti idare etmek değil. Pehlivanım diyen adam bu ikisini idare eden adamdır. Anladınız mı şimdi?"

"Anladık."

"El-Fâtiha öyleyse..."

Çok önemli bir alâmeti var, alâmet-i fârikası... Allah'ı Allah için isteyeceksin. Allah'ı nefsin için istemek de şehvettir. Oradaki anahtar sözcük 'istemek' sözüdür. Sen istediğinde bu nereye kadar gider? En büyük günahattan başlar, en ulvî hislere kadar gider.

Ne diyor Hazret-i Musa?

"Vaktâki Musa tayin ettiğimiz vakitte geldi ve Rabbi ile konuştu: 'Rabbim kendini bana göster, Sana bakayım.' dedi. Allah Teâlâ 'Sen Ben'i asla göremezsın buyurdu...'"^[9]

Burada işaret edilen Hazret-i Musa^(as)'nın Cenâb-ı Hakk'ı görmeye lâyık olmaması değildir. Aslanan sebeplerin üstünde ve âlemlerden

müstağni olan Hazret-i Allah'ın yarattıklarının kaydıyla, tecellîsinin sınırlanmayacağına işaretler. Mademki o Allah Teâlâ'nın zât, sıfat ve e'alinin hakikatini hiç kimse hakkıyla bilmeye muktedir değildir, o hâlde kişi Hakk'ın zât tecellîsinin murada uygun isteyebilmekten de âcizdir. İstenilen âciz değil lâkin isteyen, o zâta karşı âcizdir. O zaman "Sen, sen olduğun müddetçe elbette göremezsin. Ben âlemlerden müstağni Allah^(cc), kendi muradım üzere tecellî ettiğimde, sen gene kendi kabiliyetin çerçevesinde müşahade edebilirsin." demektir.

"Sana Musa'nın hâdisesi geldi mi? O vakit ateşi görmüş ve ailesine demiş ki 'Siz burada durun. Muhakkak ki ben bir ateş fark ettim. Belki ondan size bir kor getiririm yahut ateşin yanında bir yol gösterici bulurum.' Ateşin yanına vardığı zaman, 'Ya Musa!' diye nida edildi, 'Şüphesiz Ben'im. Sen'in Rabbin. Nalınlarını çıkar çünkü sen mukaddes Tuva Vâdisi'ndesin.'"^[10]

İşte bu sûrenin âyetleri *Hikem-i Atâiyye*'deki bu cümleyle tefsirini bulmuştur. Tâhâ sûresini bu cümleyle beraber okursak bize şöyle bir hitap olduğunu fark ederiz. Biz kul olarak ibâdet ve taat, hayır ve sevaplarla Allah Teâlâ'ya yakınlığı ve O'nun cemâline vuslatı isteriz. Elbette böyle olacak, çünkü bu güzellikleri, bizzat Cenâb-ı Hakk sebepler ve vesileler olarak bahşeylemiştir. Fakat neticeyi, vuslatı, yakınlığı nasıl ve ne şekilde sana ikram edeceğini bilemezsin. Onun şeklini, vaktini, keyfiyetini sen tayin edemezsin. Artık Cenâb-ı Hakk senin bildiğin sebeplerin hâricinde bir tecellîye seni mazhar kılar, erdirirse; buna da "Yok istemem, ille de ben bu bildiklerimle yürüyeceğim, bulacağım." diyemezsin. Nitekim hiç umulmadık bir zamanda, ateşi ve ışığı görerek Hazret-i Musa^(as)'nın yaklaşması esnasında ağaç kütüğünden gelen hitap, artık kişinin bildiği sebeplerin bittiği, belki de iptal olduğu, Müsebbib'in kendisini gösterdiği andır. Böyle bir anda hâlâ kendi bildiği üzere kişinin talepte bulunması, verilen yüce ikramı görmezden gelmektir ve hatta büyük bir hatadır.

Bu kıssayı sadece Hazret-i Musa^(as) ve o zamana âit bir mesele gibi görmediğimiz takdirde, kulluk hayatımızın bütününe içine alan bir edep ölçüsü ve kulluk manzumesi kendisini gösterir. Bununla alâkalı İslâm medeniyetinde sayısız örnek vardır. Bu ölçüyü kavrayabilirsek birçok amelimizin, nefsimizden mi yoksa ruhumuzdan mı olduğunu, bunları Cenâb-ı Hakk'ın murad ettiği

sevkle işleyip işlemediğimizi hemen fark edebiliriz.

Şimdi metnin içinde geçen kelimelerin mânâ ve işaret derinliklerine bakarak tekrar anlamaya çalışalım. Bir kere 'irade' ve 'tecrid' kelimeleri tesadüfen kullanılmamıştır. Çünkü her iradede aslında bir tecrid vardır. Herhangi bir şeyi istemek, diğerlerini istememek yani onlardan tecrid olmaktır. Tecridi irade etmek ise, kendini görmek, kendini tek başına bilmek gibi kişinin kendi iradesiyle yapabileceği bir şey değildir. Mesela aynaya baktığımızda biz kendimizi görürüz. Ama kendi gözümüzle görebiliriz. Aynen öyle göründüğümüzü iddia edemeyiz. Başkasının görüşü, her ne kadar bizim görüşümüzü destekler mâhiyette olsa da bu görüşlerin birbirinin aynısı olduğunu kimse iddia edemez. O hâlde irade bizimle bağlıdır. Tecrid ise irademizin dışında bir şeyi tercih etmektir ki bizzat şahsın kendisi buna muktedir değildir.

Metinde geçen diğer bir kelime ise 'ikame' tâbiridir. Bu kelime makam kelimesini çağrıştırmaktadır. O zaman şöyle bir mânâ çıkar: Sebepler dâiresinde hareket etmek veya sebepler dâiresinin dışında tecrid durumunda bulunmak makamla alâkalıdır. Bulunduğu makamı bilmeksizin, bazı hâllerin zevkiyle meşgul olup o hâllerin peşinden gitmek, kişiyi gizli şehvete sürükler ya da o kişi, kendisine ikram edilen himmeti heva ve hevesinin sevkiyle harceder. Bu durumun en iyi özeti kişinin kendisini bilmesidir. Makamını bilmeyen, kendisini tanımayan, taklitte kalır. Taklit, tefekkürsüz hareket olduğundan dolayı kişiyi helâke sürükler. Burada tenkid edilen, 'bulunduğu makama uygun hareket etmeyen, makamın hâline muvafık amel etmeyen kimse'dir.

Hâller makama yükselmeye vesile olacak şekilde zuhur eder. Bu duruma himmet denir. Makamına uygun hareket etmeye de hizmet denir. Hizmet, salih amel mânâsına geldiği gibi, himmetle çıkartıldığın makama şükretmek, onun hakkını vermeye çalışmaktır. Makam ve hâl, hizmet ve himmet, hepsi niyet ve maksutla şekillenir. Niyet iradeyi gerektirir. Fakat niyet, nefis kaynaklı olur ise dalalete düşürür, ta en başından ruh ve kalp kaynaklı olursa nimete eriştirir.

Sebepler, yani 'esbab' kelimesi doğrudan 'müsebbib' mefhumunu çağrıştıır. Çünkü sebeplerin oluşması ancak müsebbib yani sebepleri icad edenle, ortaya koyanla gerçekleşir. Kişinin kendi iradesiyle sebepleri iptal etmeye çalışması, yeni sebepler ihdas etme çabasıdır. Bu durumda kendisini müsebbib makamında görmesi gibi sinsi, nefsânî bir tehlikeye düşer. Böyle düşünmek vehimden

ibarettir. Bunu bilmeden ve farkında olmadan yapması şirk-i hafî yani gizli şirktir. Bilerek yapması ise şirktir, Allah Teâlâ'ya ortak koşmaktır.

Cenâb-ı Hakk'a giden yolda seyr ü sülûk belli makamlarla tayin edilmiştir. Ve bu yolun her makam ve mertebesinin, kendine mahsus bir kulluk idraki, niyeti ve ameli vardır. Hülâsâ kişiye lâîk olan, hangi makamda olup olmadığını bilemediği müddetçe sebeplere yapışmasıdır. Fakat bunu yaparken müsebbibin Allah Teâlâ olduğu unutulmamalıdır. Şayet kişi, "Ben yaparım." sevdasıyla sebeplere sığınır, bu sefer nefis sahasına girdiği için musibetlerden başını kurtaramaz. Ezcümle Allah Teâlâ'ya Allah Teâlâ ile varılır.

Küçük bir hatırlatma ile bu bahsi sırlayalım. Tasavvuf mektebi olan tarîkatlerde halvet ve tecrid kişinin kendi iradesine bırakılmaz. Aksi takdirde bu metinde işaret edilen sakatlıklar, kişiyi yolundan alıkoyabilir. Maalesef günümüzde sağdan soldan duydukları ve okuduklarıyla hareket edenlerin abesle iştigal diyebileceğimiz bu nev'î örneklerine rastlamaktayız.

Bakara Sûresi 2/34: *"Ve o vakit meleklere, 'Âdem'e secde edin!' dedik, derhal secde ettiler. Ancak İblis dayattı, kibrine yediremedi, zaten o kafirlerden idi."*

Araf Sûresi 7/143

Taha Sûresi 20/9-12

Ey Sâlik, Mektubunu Aç, Oku

“KONUYYU KISA TUT DA, kölenin padişaha yazmış olduğu haberi anlat.

O köle, nazik padişaha kavga, kuruntu ve kin dolu bir pusula yollar.

Ey sâlik, o nâme senin kalıbındır. Ona dikkatle bak, padişaha lââyık olup olmadığını anla da, ondan sonra takdim et.

Ey sâlik, beden bir mektup gibidir, ona önce bir bak. Padişaha lââyık olduğunu görürsen onu, ona götür.” (13993-5)

‘Sâlik’ yani sırât-ı müstakîm yoluna çıkıp, nefsinden ve kendisinden, emanetten haberdar olup nefsine ve kendine ârif olmakla, Rabbi’ne ârif olmaya gayret eden kişidir. İnsanın bu dünyaya gelişi, ulûhiyeti tahsil için değil, ubûdiyetle Cenâb-ı Hakk’ı tasdik içindir. Ubûdiyet de Cenâb-ı Hakk’ın sırat-ı müstakîminde, bildiği her türlü varını kaybetmek, yok olduğunu idrak etmektir. Yegâne var olanın Vacibü’l-Vücud Hazret-i Allah olduğunu bilmek ve bunu yalnızca dil ile söylemek değil, fiilen idrak; akıl, ruh ve nefis, hepsi beraber cem olmuş bir şekilde ikrar etmektir. İnanıp yola çıkan, çıktığı yolda da hiç sağa sola bakmadan, menzilleri göre göre, nereye gittiğini fark ede ede giden kişiye sâlik denir.

“Ey sâlik, padişaha yazılmış bir mektup taşımaktasın...”

Bir nâme, bir mektup taşıyorsun. Nedir o mektup? Senin kalıbındır. Nefsin o mektubun zarfıdır. Nefsinin bir dışarıdan görünen ten kısmı vardır, bir de içinde barındırdığı satırlara yakın olan kısmı... Tıpkı zarfın, üzerine adres yazılan dış kısmı ve bir de iç tarafı olduğu gibi... Onun içi de zarftır. Zarfın içi, içindeki nâmeye temas eder. Nefsin dışarıdan görünen kısmına beden, ceset, ten denir. Ama onun içeride ruha değen kısmına vücut denir.

Dıştaki kalıp ruhla hareket eder, ama insan kalıptan ibaret değildir. Kalp, akıl ve ruh beraberliği ile bir mânâ taşır. Bu mânâ ile seni seyrettiren, yerinde durdurmayan kuvvenin adına ruh derler ki; bu ruh dâima geldiği yerin özlemi ile alâkalı bir hareket içerisinde. Ümidi hep o tarafadır. Meğer ki nefis artık onun ümidini tamamen kıracak ve onun hareket alanını tamamen daraltacak bir noktaya gelmesin. Yeter ki kalpler mühürlenmesin, akıl dumura uğramasın, ruh tamamıyla mestûr olmasın, mahpus kalmasın, köle gibi zincirlere

vurulmasın... Yoksa ruh ne yapar eder, o gitmesi gereken menzile seni çeker.

İşte senin bir izâfî varlık ve şahsiyetin var. Bu, mektuptur, zarftır. Peki ne yapacağız? "...Ona dikkatlice bak, ârif ol. Onu oku, anla, sonra da onun padişaha lâîk olup olmadığını tart, ölç. Hesabını doğru yap, bu sağlamadan sonra kendi varlığında kalma. Kemâlinle götür, onu padişaha takdim et!"

Padişâh kim? Elbette, yegâne saltanat, yegâne kudret sahibi olan Hazret-i Allah Celle Celâluhû.

İnsanların kimisi hakîkatten gâfil olduğundan, "Öleyim de kurtulayım." der. Hep söylüyoruz. Bir insan ölünce kurtulmaz. Aksine ölünce tam mânâsıyla yakalanır. Tövbenin de, ikrârın da kabirde kıymeti olmaz. Ölmeden önce insan olmayan kişi, öldü mü tastamam yanmıştır vesselâm...

Kabirde mevtâyı biraz yan koyarlar. Sırt üzeri uzatmazlar. Yüzünü de kıbleye döndürürler. İşte o yan duruş, hemen kalkacak olduğumuzu gösterir. Kıbleye doğru çevrilmemiz ise kalkışın vahdâniyete, ehâdiyete ve tevhîde uygun olması içindir. Bunları hiç anlamadan namazsız, Kur'ânsız, kuralsız yaşayıp da ölünce Allah'a gideceğini zanneden gâfiller var. Sorsanız gayet kendilerinden emindirler. "Bizler gidiyoruz." derler. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sorunca da, "Allah'tan geldik Allah'a gidiyoruz." diye cevap verirler. Nasıl gidiyorsunuz?

Ey kişi, sen Allah Teâlâ'yı, bu dünyada idrak etme; ne esmasını ne sıfatını bil, ne de ef'alinden haberdar ol... Sonra da öteki tarafa geçenlerin hepsi Allah'a gidiyormuşmuş! Sen ne zannediyorsun, nasıl hesap yapıyorsun? Yâhû insaf ile bir düşün... Adama sormazlar mı, "Bu dünyada bunca zaman ne yapıyordunuz?" diye? Dünyanın Allah'ı başka, âhiretinki başka mı ki öteki tarafta muamelenin değişeceğini zannediyorsun! Fazla söze hacet yok. Nefislerinin dâiresinde kalanlar elbette nefisleriyle haşrolacaklar...

Bir de, kabir azabı meselesi var. Nedir kabir azabı? Binlerce sayfanın özetini yapalım... Hülâsâ olarak âlimlerimiz der ki, "Kişinin nefesine uyup da düzeltmediği, ıslah etmediği huylarından başka bir şey değildir."

Dostlar, bu dünyada gören, öteki tarafta da görecektir. Bu dünyada Allah Teâlâ'nın esmasından, ef'ali'nden gâfil olan, hiç bunlara göz açmayan, öteki tarafta da göremeyecek şekilde haşrolacaktır. Namaz yok, niyaz yok, sohbet yok, Allah için birisinin elini tutmak

yok, ama ölünce Allah’a gidiyormuş... Yok, öyle bir şey! Allah’a bu dünyadan gidilir. Bu dünyadan Allah’a yolculuk için sülûk edenler, en kemâl derecesi ile kabre girdiklerinde mezun olurlar. Burada bu ilmi tahsil edemeyenler, ölümle beraber tasdiknâmelerini alırlar maalesef. Çalışanlar hayata muhabbetle atılır, çalışmayanlar ebedî hayatın azabına itilir.

İşte Hazret-i Pîr de diyor ki; “Evet, sen bu dünyadan âhirete gideceksin. Ama bir bak kendine. Sen bir mektupsun ve bu mektup acaba gideceği yere uygun mu? Şu zarfı bir aç bakalım.”

Nefsinden haberin var mı senin? Ne tahsil ettin? “Mühendislik okudum, küçüklüğümde de Kur’ân-ı Kerîm kursuna gitmiştim...” Böyle bir şey olur mu! Nefsinden haberdar mısın? Bakalım sende gadap var mı, hırs var mı... Bunların hepsi nârî sıfattır yani ateş sıfatıdır. Nârî sıfatla sen öteki tarafa geçersen, şimdi vücud bulmayan bu nar, orada vücud bulacaktır ve ateş olarak karşına dikilecektir.

Gıybetin var mı, gaflette misin, zikirde misin, aşinâ mısın, agâh mısın, nedin... Allah için bir dost bulabildin mi? Allah için bir dostluk tahsil edebildin mi? Allah için sevdin mi? Allah için hizmet ettin mi? Kalbî hastalıkların nelerdir? Sende haset var mı acaba? Ucub var mı, kibir ve şehvetten ne haber? Hiç baktın mı kendine, hâlin nasıldır diye...

İşte Hazret-i Pîr buyuruyor ki, “Ona dikkatle bak. Padişaha uygun mu?” Zarftan kasıt bu beyitte nefistir, demiştik. Bunu hatırdan tutarak kaldığımız yerden devam edelim. Şimdi sen alacaksın o zarfı. İnsan olan bakmalı... Allah Teâlâ sana bu zarfı, paketini bozma diye vermemiş ki!

Elbette, o Allah, Kâdir-i Mutlak’tır ve sizi bu dünyaya göndermeden de ne olduğunuzu bilebilecek Allah’tır. Öyle sözüm ona bazı hocaların, bir câhil kadar bile ilmi olmayan sapıkların ve hatta kendilerine uyanları da saptıranların söyledikleri, “Kadere iman fazla abartılacak bir şey değildir. Allah ne bilsin senin evleneceğin kişiyi, yapacağın işleri... Sen yaptıktan sonra elbette bilir. Mesela talebe imtihana girdiğinde neyi doğru, neyi yanlış yapacağını hocası bilir mi? Ancak imtihan kâğıdına baktığında doğru ve yanlışı görmüş olur.” gibi fevkalade ahmak, câhil ve küfür kokan düşüncelerin ve bu düşünce mensuplarının peşine takılma!

Hani pek yeri değil ama söylemeden geçemeyeceğim. Ne acayıptır ki tarihte ve günümüzde Allah Teâlâ’nın salih kullarına hakaret

edenler, peygamberlere edep ve muhabbet düşüncelerini hafife alanlar, neticede Kur'ân-ı Kerîm, iman ve Allah Teâlâ hakkında da yanlışlıklara düşüyorlar. Fakir, kendi hayatımda bu durumu defaatle müşahade ettim. İslâm'ın şeairi kabul edilebilecek noktalarda yan çizmeye başlayan herifleri fark ettiğimde takibe alırım. Zaman içerisinde itikad bozukluğuna kadar gidebilecek düşmelerini muhakkak görürüm. Eminim ki sizler de şahid olmuştunuzdur. Hatta bazen dibi bulduklarında, âhir ömürlerine doğru tövbe ederek suskunlaşıyor, belki de Allah Teâlâ'ya istiğfar ederek mağfiret talebinde bulunuyorlar ki bu feci hatalarla ibretlik hâle dönüşüyorlar.

Sûre-i Mülk'ün ilk iki âyet-i kerîmesi bu konuyu tartışmaya mahal bırakmadan bitirmiştir. Gerçi bu mevzû ile alâkalı onlarca âyet-i kerîme var, ama halkımız bu sûreyi çok okudukları için bu âyetleri hatırlatmakla iktifa ettik. *“O Kadir-i Mutlak Hazret-i Allah, her şey O'nun elindedir.”* buyrulur. Biz bile anlatırken *“Avucumun içi gibi bilirim.”*, *“Avucumun içindedir.”* deriz, değil mi? *“Ne yücedir O ki mülk O'nun elinde ve O her şeye kâdirdir.”*^[11]

Kader; sen sayısız seçenek arasından hangi şıkkı seçersen seç, o şıkları önüne koyan, hepsini yaratıp tercihi sana bırakan bir Allah var demektir. Yapabileceğin her bir ihtimal evvelce hesap edilmiştir. Ama Allah'ın bundan murâdı, Allah'ın seni bilmesi değildir. Allah Teâlâ'nın bildiğinden senin de haberdar olmandır.

Yani sen ne kadar kendince sürpriz yaptığını düşünsen de Allah Teâlâ'nın kader programına dâhil olduğu için, bu sürpriz seninle sınırlı kalır. Cenâb-ı Hakk'ı hâşâ şaşırtamazsın. Çünkü bütün mülk, kâinat, Allah'ın kudret elinin dışına çıkamaz. Alacağın her karar, atacağın her adım, yapacağın her fiil O'nun yarattığı âlemde, O'nun çizdiği sınırlar, O'nun bahsettiği imkânlar dâhilindedir.

Hadi, belki insanlara eskiden bunları anlatmak zordu. Ama şimdi çok kolay. Bilgisayar kullanan bir kişi bu teknik hakkında fazla bilgisi olmasa da cihazın içindeki yazılım programının dışına çıkamayacağını bilecek kadar fikir sahibidir. Milyonlarca ihtimal olmasına rağmen ancak onun seçtiği ve tıkladığı seçenekler karşısına çıkacak, cihazı kullanırken her ne yaparsa sistemin dışına çıkamayacağı için hep o dâirede kalacaktır. İnsan cihazının da bir yazılım programı vardır ve bu program içerisinde henüz açmadığı, bilmediği, milyarlarca şık da mevcûd olabilir. Kendi kendine yeni bir şeyler bulsa da kader programı ve yazılımının dışına çıkamaz. Ama

kendi tercihiyle tıklayarak, zıplayarak seçtiklerinden dolayı da programı suçlayamaz.

Gerçekten de teknolojik gelişmeler, bazen insanın inkâr yolunu tamamen kapatıyor. Demin örnek olarak verdiğimiz şu bilgisayar teknolojisi bile tek başına mânevî sahalardaki müşkülli çözmeye yeter diye düşündürüyor. Konuyu dağıtmak istemiyorum lâkin şu cep telefonuyla birbirini arama meselesi de gerçekten hem komik hem de ibretlik... Elinizdeki telefonda bir şahsı arıyorsunuz, ama aradığınız kişinin telefonuna sinyal, ilk önce uzaya yahut ana merkeze gidip sonra karşı tarafa iletiliyor. Sizce bunu niçin örnek verdim? Neyse, ârife işaret kâfidir.

Cenâb-ı Hakk'ın, murâd-ı sübhânisi, bizim kendimizi bilmemizdir. Bunun nesi acâyip, yâhû! Nesi tuhaf! Ve nitekim “*O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak gâliptir, çok bağışlayıcıdır.*”^[12] buyurdu, Allah Teâlâ. O Kâdir-i Mutlak, her şeye gücü ve kuvveti yeten, ölümü de yarattı, hayatı da... Niçin? Size bu imtihanda hangi sınıfta, derecede, nefis derekesinde ve güzellikte olduğunuzu bildirmek için. “Buna uygun en güzelini hanginiz yapacak? Siz kendi kendinize, kendinizi bilin, bilin de öylece Rablîğimi tasdiğe lâayık olun.” diye.

İlim, hikmet ve kemâlden nasibdar olmayan bir kişinin tasdik ve bir şeyi takdir etmesi, ne kadar değerli ve mühim olabilir? Basit bir örnekle anlatmak istersek, belli bir seviyede edebî zevki ve bilgisi olan bir kişinin, küçük çocuğuyla beraber bir program seyrettiğini düşünelim... O sırada Necip Fazıl'ın *Sakarya* şiiri okunmuş olsun... Bunu dinleyen o adam, “Ne kadar güzel!” diyerek takdirini bildirir. Çocuk da “Evet, gerçekten müthiş, çok güzel...” diyerek babasının sözüne iştirak eder. Evet, belki çocuğun, babasını takliden yahut cümlelerin güzelliği karşısında şaşırdığı için ‘çok güzel’ demesi vardır. Ama bu takdir ve tasdikin kıymeti olabilir mi? İşte bilenle bilmeyenin bir olmadığını bu misal bile yeterince açıklayıcıdır.

Allah yolunda ilim sahibi olmak, diğer sahalarla benzerlik gösterse de onlardan biraz daha farklıdır. Lütfen burayı çok dikkatli okuyunuz, çünkü ağır bir mesele... Kişi başlangıçta bu ilim üzere yürür, hatta yürümek zorundadır. Bilinçsiz ve bilgisiz kulluk asla kabul edilmez, çünkü ortada amel diye kabul edilecek bir şey olabilmesi için niyet lâzımdır. Niyet idraki ve şuuru gerektirir. Bunlarsa ancak ilimle mümkündür. Allahsız ve imansız ilim de mümkün değildir, zira insan, sadece bedenden ibaret olarak kurgulanmamış, madde ile mânâyı

cem edecek şekilde icad edilmiştir. Dolayısıyla ilmin sadece ruhla veya sadece bedenle alâkalı olması ikilik çıkartır. Böyle olursa eksiktir, ilim tamamlanmamış demektir. Tamamlanmamış ilmin karşılığı cehalettir. Bu sebepten imansız ve Allahsız ilim olmaz. Bu, insanın fıtratına aykırıdır. Fakat kişinin başlangıçta tâlim ettiği bu ilim, menbaina yaklaştıkça pörsümeye, nurunu kaybetmeye başlar. Çünkü o, kendi çapındaki ilimle bir şeyleri fark etmiştir. Fakat o ilimde ilerleyişiyle hakîkî ilim sahibine yaklaşır, yaklaştıkça da o kişi acziyet ve kulluğunu itiraf edecek noktaya müşahede ile ulaşır. Bu perspektiften bakılırsa ilim, ne bildiğini bilmek değil, neleri bilmediğini anlamak olarak tezahür eder, fakat kişinin emekleri zâyi olmaz, evvelce öğrendikleri ve bildikleri kaldırılıp atılmaz. O kendi üzerine düşen vazifeyi en iyi şekilde yapmaya çalışarak hakîkî ilmin eşiğine gelir, Allah Teâlâ da ona kendi zâtına yakışacak şekilde hakikat ilminden ikram ve ihsan ederek o kulu şereflendirir. Bilmek, bulmak ve olmak meselesi bir başka açıdan böyle izah edilebilir.

Bu anlatılanlardan sonra şöyle bir düşünelim. Resûl-i Ekrem^(sas), ‘Lâ ilâhe illallah’, yani kelime-i tevhîd için, mizandan ağırdır, buyurmuşlardır. İster bu mizanı kıyamette kurulacak terazi, isterseniz bütün kâinatın yaratılışındaki nizam ve ölçü veyahut Kur’ân-ı Kerîm’in bir ismi de mizan olduğu için Kitabullah olarak düşünün, bu fikirlerin hepsi Kitap ve sünnetten tasdik gördüğü için câizdir, mümkündür, belki de makbuldür. Neticede hangisi olursa olsun, Resûlullah^(sas) saadette buyurdu: “*Kelime-i tevhîd mizandan ağırdır.*” Ama gelin görün ki kelime-i tevhîdi yüzlerce kere tekrar ettiğimiz hâlde, niçin biz bu ağırlığı, güzelliği, heybeti, muazzamlığı hissedemeyiz? Cevap: Tevhîd ilminin hakikatinden haberdar olmadığımız için. Tasdik ve takrimimizi takliden yaparız, aynı o şiiri dinleyip babasını takliden konuşan çocuk gibi... Büyüklerimizle aynı sözü söylediğimizi düşünerek belki avunabiliriz. Ama mesele çocuk kalmamak, takliden tahkike geçmektir. İşte bu hakîkati görebilmek ancak insanın kendi zâtına mahsus, yazılmış ve eline verilmiş olan mektubunu okuması, anlaması ile mümkündür.

“Bir köşeye çekil, mektubu aç ve oku da padişaha lâyük söz var mı yok mu bir bak.” (13996)

İşte Hazret-i Pîr: “Gideceğin yere uygun mu? Bir bak...” diyor, “Nefsine bak.” Müthiş bir sözdür bu. Bir köşeye çekil, mektubu aç,

oku da gör. Ne yazmışlar? Fıtratını çöz. Mizâcını anla. Padişaha gidecek bu mektup, oyun değil... Rabbimiz, “*Ölümü, hayatı yarattım. Hanginiz güzel amel yapacak?*” diye buyuruyor. Yani yapacağın işleri öylesine de yapamazsın, en güzelini yapacaksın! Sadece ‘amel’ de denilmiyor, ‘hüsn-i amel,’ hatta ‘ahsenü amelâ’ diye buyuruluyor. Sen en güzelini yapmaya çalışacaksın. Neden? Çünkü sen ahsensin... Çünkü sen, ekmelsin, eşrefsin... Çünkü sen, ahsen-i takvim üzere yaratıldın.

Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretleri; “...*Bugün dininizi kemâle erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm’ı beğendim...*”^[13] diye buyurdu. En mükemmel şekilde tamamladı. Kerremnâ tacı giydirdi sana ve kendi ruhundan ruh üfledi. Seni bütün hayvânat ve cemâdattan seçti, temyiz eyledi. İnsan oldun. Hele bir düşünün... Dünyadaki bu kadar insan arasında, falanca yamyamların içinde bulunabilirdik. Amazonlar’da kamişla balığımızı avlayıp sonra onu götürüp totemlerimize sunabilecek bir ananın çocuğu olabilirdik. Müslüman evlâdı olarak doğduk. Günahkâr da olsalar, mizâcları seni tutmasa da, ahlâklarını beğenmesen de neticede Müslüman bir ana babadan ve yâhut Müslüman bir muhitte doğdun. Bunun şükrünü nasıl öderiz? Bir kere, ‘Allah’ denilen bir evin şükrünü nasıl öderiz? Şöyle bir bakın kendinize, düşünün...

Peki nereye gidiyorsun? Öyle kendine ve Hakk’a kapalı mı kalarak yaşayacaksın? Eğer cevap ‘hayır’ ise, yani “Böyle kalmak istemiyorum.” dersen, o zaman sana “Haydi, aç bakalım, mektubu oku.” denir. “Peki nasıl okuyacağım?” dediğin zaman da “Sen Kur’ân’ı niçin okuyorsun?” diye sorulur. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm kendini okuyabilmek, kâinatı anlayabilmek, hidayet seyr ü sülûkunu müşahede edebilmek için senin her zaman müracaat edebileceğin hatta kendisinden hiç ayrılmayacağın, Allah Teâlâ’nın en büyük nimetidir. Belki bu sözleri tefekkür etmeye başladığında, artık yavaş yavaş şu soruyu kendine sorabilirsin: Kur’ân nedir?

Tabî ki Kur’ân-ı Kerîm’in ne olduğunu bilmektedir zaten Kitabullah da bunu tarif ve tebliğ etmektedir. Ancak buradan senin tahsil ettiğin mânâyı düşünecek olursan, Kur’ân tâbiriyle ‘tedebbür’ ettiğinde şu noktaya gelirsın. Kevnî yani ‘Kün’ emrine tâbi olarak oluşturulan, kâinat denilen âlemin okunabilmesi için lâzım olan kelâmdır Kur’ân, asla mahlûk değildir. Cenâb-ı Hakk onu en güzel, en mübârek, ekmel ve eşref-i mahlûkat Hazret-i Fahr-i Âlem Efendimiz^(sas)’den sana bahşetmiştir ve akıtmıştır. Sen şimdi bunların ışığında, o nura

muhtaç ve o nura rağbet ederek, “Kendi mektubunu oku.”

“Eğer o mektuptaki yazı enbiyâ ve evliyaya lâîk bir hâlde değilse, onu parçala ve başka bir mektup yazmanın yolunu bul.” (13997)

Eğer o mektuptaki yazı, enbiyâ ve evliyaya, “*Sırâtallezîne en’amte aleyhim*”^[14] âyetine uygun değilse, “Ne yapayım bana da böyle bir mektup düşmüş.” deme. Hemen işe koyul, lâzım gelen ameliyeyi yap, işle. Ağır hastalıklarda nasıl ameliyatı yani vücudun parçalanmasını bile iyileşmek için göze alabiliyorsan, bu mânevî ameliyattan da kaçma! Tevhîd bıçağının altına sevinçle ve şevkle yatıver. Teslim ol, bu tedaviyi bir gün bile geciktirme. Çünkü helâk olacağın gün, belki de bugündür. Sen bugünü ihyâ olacağın bir gün eyle.

“Ancak bil ki, beden mektubu kolay açılmaz. Öyle olsaydı herkes açıkça gönül sırrını görürdü.” (13998)

Ehline müracaat et. Burada insanın terbiye edilmesinden bahis vardır. Terbiyeden kastımız Rabb’in rızasına uygun gidişatta bulunmak ve Rabb’e doğru yöneltmektir. Çünkü terbiye, Rab kökünden gelir. Terbiye; Rabb’e doğru, Rabb’in rızasına uygun şekle doğru, bir insana bir şeyin tatbik edilmesidir.

Peki bunu dışarıdan biri mi tatbik edecek? Evet! Kendi kendine ameliyat yapamazsın. Kalp doktoru bile kalbi rahatsızlandığında, doktora gider. Peki, kendi başına da bazı şeyleri yapman icab etse ne yaparsın? Nefsin seni soyтары ve maskara eder, aldatır, oyuna getirir. Her şey yolunda gidiyor zanneder, yuları nefsin eline verirsen, o seni kendi bildiği yere götürür. Başı boş merkep nereye gider? Ya ahırına gider ya da samanına... O hâlde onu kendi kendine bırakma, nefsine iş yükle. Sen yapacak bir iş göstermezsen o nefis, seni meşgul edecek başka bir iş bulur. Zaten nefsi öldürmek ona muhalefet etmektir. Nefsin her istediğini vererek onu terbiye edemezsin. Eğer terbiye görmek istersen, ilk önce o terbiyeyi alacak, cesaret ve çalışmayı kendin ortaya koymalısın. Biraz merhale katedince sen de göreceksin ki bu terbiyeye ne kadar da muhtaçsın.

İnsan, tasavvuf veya kulluk yoluna, sıkıntıların ve musibetlerin başına gelmesi ile rağbet etmemeli. Tabî ki musibetlerle beraber

Hakk'a doğru yönelmek güzeldir, ama orada şu hata yapılır: Tasavvuf böyle bir derdin sarılması, yaranın onarılması için girilecek yol değildir. Ancak tasavvufu, tâbir yerindeyse çaya, çorbaya limon şeklinde, her türlü işlerinde kullanmaya kalkarak iyice işi sulandırmaya kalkanlar da yok değil.

Su birçok sahada işe yarar. Temizlik için de su kullanılır, taharet için de... Fakat içmek, lezzetini almak için de, hayatımızda su önemli yer tutar. Siz kalkıp içilecek hoş suyla taharet almaya kalkarsanız elbette bu durum en azından yakışıksızdır. Kalbin temizlenmesi, tasfiyesi, nefsin terbiyesi için husûsî olarak tesis edilen tasavvuf sahasını kendini iyi hissetmek ve rehabilitasyon amaçlı kullanmak galiba işi şirazesinden çıkartıyor. Üstüne üstlük tasavvuf öğretilerinin câhillere tarafından ulu orta konuşulması birçok yanlışlıklara ve yanlışlıklara sebebiyet veriyor. Tasavvufun kendi iç terbiyesi, kendine mahsus bir üslûp ve özelliği vardır. Her ilim için bu geçerlidir. Hukuk, tıp, mühendislik, aklınıza gelebilecek bütün sahalar için aynı durum mevzûbahistir. Ama maalesef iş tasavvuf sahasına geldiğinde tasavvufun pratikteki uygulamaları ya göz aradı ediliyor yahut abartılarak yansıtılıyor. Ve kendi iç eğitimi hakkındaki yazılıp çizilen, söylenen birçok hikmet ve düstur, ehliyetsiz insanlar ve doymak bilmez tüketim alışkanlıklarımız sebebiyle ayağa düşürülüp rezil ediliyor. Hele bu mânevî sahanın ilimsiz ve vasıfsız, asla anlaşılamayacak, hatta ilim dahi olsa anlatılamayacak, söze gelemeyecek kısımları, çarpık, hayalperest idraksizler tarafından mezat ediliyor.

Erkekçesine, hiç lafı dolandırmadan söylemek gerekirse sûfîlerin yolu, insandan insana aktarılan mânâdan ibarettir. Hiçbir konuşma, hiçbir satır, bu sîne ve sadırdaki hakîkati vermez, veremeyecektir. Çünkü bu böyle yazıldı ve takdir edildi. Tasavvuf, mânâ ve feyizle dopdolu olan kâmil insanın kalbinden, kalbindeki putları temizleyip o zâtların huzuruna gelenlere aktarılan ilm-i ledünden ibarettir. O yüzden hâl ehli olan insanların yazdıkları, bıraktıkları eserler bile, işin kalıbından ibarettir. Bu kalıbın içi ancak hazret-i insanla dolar. Ârif ve agâh zâtların sözleri bile bu mânâyâ nisbetle kalıp ve şekil olursa, artık bizim gibi câhil ve nâdanların yazdıkları ve çizdikleri bu ulvî sahayı ne kadar tâbir edebilir? Neyse biz tekrar beyitte işlenen konuya dönelim, ayağımız yere bassın.

Anlaşıldı ki insan terbiyesi çok önemlidir. Sen Cenâb-ı Hakk'tan geldin, Cenâb-ı Hakk'a gideceksin. Lâkin bir zarf ve mazruf var. Zarf

var, yani dışında bir kalıbın var. İçinde de mazrufun var, yani taşıdığın emanet... Kendini tanımadan Rabb'in huzuruna nasıl çıkacaksın? Bir bak bakalım, elinle verdiğin nâme, sunacağın makama uygun mu? O, Kâdir-i Mutlak olan Allah kendini tanıyasın diye seni bu âleme getirdi; bu mektubu okuyasın diye. Aç, bu mektubu oku!

Allah'ın husûsî seçtiği zâtlar vardır. Enbiyâsı var meselâ, bir de beşik evliyâsı, Allah Teâlâ'nın husûsî iltimas geçtiği evliyâsı... Yukarıdaki beyitte geçen, 'enbiyâ ve evliyâyâ uygun değilse...' sözündeki evliyâdan murad en yüksek derecedeki velâyet makamıdır. Evliyâ dediğiniz zâtlar bostanda yetişmiyor. Gökten zembille de indirilmiyor. Bizim aramızdan çıkıyor. Mücadele ediyor, gayret ediyor. Oraya uygun olmaya çalışıyor. Yine geldi iş Fâtîha'daki, "*Sırâtallezîne en'amte aleyhim*" meselesine. Enbiyâ ve evliyâyâ uygunsa mektubun harfini elleme, kalıbını muhafaza et, hiçbir yeri çizdirme, mostrayı bozma... Götür, hiç pörsümeden, örselenmeden, yırtılmadan sahibine teslim et...

Ama bir kamburu düzelt, başka bir yerden çıksın. Bir yandan hasedini hallet, diğer bir yandan kibir fırlasın. "Gafletle de olsa ibâdet yapıyorum." deyip bir de ucub hortlasın. Olmuyor, olmaz! Birini kessen, dokuz başlı ejdarha gibi, ötekisi zehrini akıtıyor. Mademki kendin baş edemiyorsun, o hâlde ehlini bul, ona müracaat et. Hâzık bir hekim sana ameliye yapsın. Sen burnundan kıl aldırımıyorsun... Ama eğer kalp damarların tıkanmışsa, çatır çatır o göğsü yararlar, içindeki damara müdahale edip onu açarlar, bir güzel tekrar dikerler. Bu senin sıhhatin içindir. Bunları yap ki sıhhat bulasın.

Korkma! Cesur ol! Allah için yat o neşterin altına. Tevhîd neşteri vursun. Muhammedî muhabbetle, bu neşter senin üzerinde ameliye yaparken, hiçbir şey hissetmeyecek hâle gelirsin. Çünkü muhabbet-i Muhammed^(sas) nefsine ağır gelen, acı veren her şeyi izâle edici bir müsekkindir. Hayatımızda da böyle değil mi? İnsan severek yaptığı bir işin cefasını hissetmez bile.

Tâcüddîn ibn-i Atâullah İskenderî *Hikem-i Atâiyyesi*'nde bakınız ne buyuruyor?

النَّاسُ يَمْدَحُونَكَ لِمَا يَظُنُّونَهُ فِيكَ، فَكُنْ أَنْتَ دَائِمًا لِنَفْسِكَ
لِمَا تَعْلَمُهُ مِنْهَا

“İnsanlar sende bulunduğunu zannettikleri iyiliklerden dolayı seni medhederler. Buna karşılık sen gerçek durumunu bildiğin için nefsini kınamaya devam et.” (142. Hikmet)

İnsanlar sende bulunduğunu düşündükleri -ama aslında çoğu zaman sende olmayan- iyiliklerden dolayı seni medhettiklerinde, sen “Yok bende öyle bir şey!.. Aman efendim... Şudur... Budur...” deme. Buna karşılık gerçek durumunu bildiğin için, nefsini kınamaya devam et.

“Estağfirullah efendim, estağfirullah. Yani ilmimiz yok, tabî ki karşımıza çıkanı susturacak, ilk ona girecek kadar var ama estağfirullah, o kadar değil...” dediğinizde bu zaten tevâzu değil, çok bariz kibirdir. Hz. Pîr böyle işin kolayına kaçma yolunu da bu sözünü kapatmış oluyor. Mesele, insanlar seni övdüğünde, “Estağfirullah!.. Ay, efendim hâşâ!” demek değildir. Seni övüyorlar mı, -artık secdeye mi kapanırsın, başını ellerinin arasına mı alırsın, nasıl yapıyorsan- Cenâb-ı Hakk’a tam bir pişmanlıkla; “Aman yâ Rabbî, ben nefsimi zulmettim!” diyerek kendi nefsini kınamaya devam et.

Metinde ‘yemdehu’ kelimesi geçtiği için şuna da işaret vardır: Methedildiğin müddetçe kendi nefsini kınamayı bırakma! Tabiat boşluk kabul etmez. Sen bu medh ü senâyı alıp da, bunun yerine boşaltma. Eğer ki boşaltır ve esasında bir tasfiye ameliyesi olan, Allah’a nedâmetle ve pişmanlıkla tazarru ve niyaz etmeyi, nefsini kınamayı koymazsan, bu medhetmeler, seni işgâl eder. Sonra Allah’a tövbe etmeden öteki tarafa gidiverirsin.

Bu ahlâkî duruşun *Mesnevî*’den okuduğumuz bölümle alâkasını kurarsak kendini görmekten, bilmekten düşersin. Kendini görmezsen, padişahın huzuruna mektubu götürdüğünde; zarfın üzerinde nakışlar, çiçekler olsa da; zarfı yırtıp açtığında içini berbat bulursun. Üstü kaymak gibidir, altında gübre vardır. O medhetmeler üstüne cila çeker, gel gör ki altı haraptır. Nedâmet ve pişmanlık göstererek, nefsini levm ederek, “Aman yâ Rabbî!” diye kendini insanların nazarından saklayıp kendinde o pâyeyi görmeyerek, Allah Teâlâ’nın tevâzu sahibi olan zâtlara verdiği nurla buluşur ve onunla nurlanır, böylece gafletten halâs olursun. Ancak o zaman sana bu medhetmeler zarar vermez.

Şimdi Hazret-i Pîr Tâcüddîn’in bir başka sözünü okuyalım...

اِسْتِشْرَافُكَ اَنْ يَّعْلَمَ الْخَلْقُ بِخُصُوصِيَّتِكَ دَلِيلٌ عَلٰى عَدَمِ صِدْقِكَ فِى عُبُوْدِيَّتِكَ

“Husûsî hâllerin halk tarafından bilinmesini istemen, kulluğunda var olan samimiyetsizliğinin bir delilidir.” (161. Hikmet)

Hazret-i Ali, Şah-ı Velî kerremallahu vechehû göçtükleri zaman, gasli sırasında... Ki nesini gaslettiler onun acaba... Sünnet-i seniyye ve Cenâb-ı Hakk'ın emri vücud bulsun diye gasledildi, yoksa onun abdesti, pâk ve temiz, ahlâkı bizim yedi kat ceddimize yeter de artar...

Sahabeden ona çok yakın olan zâtlar bakıyorlar ki, -yara deseler yara değil, doğum lekesi deseler çok büyük- bir el büyüklüğünde, derinin altında kuşak gibi omuzunun iki tarafında da yer etmiş kahverengi, morumsu renk var.

“Ne acaba?” diye soruyorlar. O esnada orada bulunan Hz. Ali^(kv) Efendimiz'in halîfesi olan Hasanü'l-Basrî Efendimiz^(ra) şöyle cevap veriyor; “Hazret-i İmam senelerce geceleri fakir fukaraya, yetimlere ve dullara, aşî olmayanlara sırtında zâhire taşıdı. Allahu a'lem o taşıdığı zâhirenin ipi omuzlarını o kadar çok kesmiş ki, oraya kan oturmuş. Üzerine deri gelmiş, fakat alttaki leke çıkmamış...” İşte, Hazret-i Ali! İşte, Hazret-i Ali'yi sevenlere buyurunuz, örnek velî!..

Mahremmişsin gibi husûsî hâllerine, insanları mahrem kılmaya çalışman, onlara; “Benim şöyle şöyle de amellerim var.” demen, senin Allah Teâlâ'ya karşı -güya- yapmaya çalıştığın kulluğun samimiyetsizliğini gösterir. Kullara yeteri kadar samimiyetle kendini anlatıyorsun. Hâlbuki özel şeylerini anlatarak kullarla samimi olmanın peşinde koşacağına, samimiyetle bir kere “Allah!” deseydin zaten Allah Teâlâ'nın sana o an bahşettiği mahrem zevki başkası ile paylaşmazdın.

Özel hâllerini kulların duyması için gayret etmen kulluktaki samimiyetsizliğini gösterir. Yani samimi kulluk yaptığını iddia ettiğin anda, aslında samimi olmadığın için bir tatmin yaşayamadın. O yüzden kullardan bu tatmini yaşamak istersin. Dolayısıyla senin hakîkî bir zikrin olsaydı; zaten kalbin mutmain olacaktı. “...*Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ın zikriyle mutmain olur.*”^[15] Kalbi, Allah ile

mutmain olmuş, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetinde tam bir vecd hâli bulmuş insan, bunu dışarıya anlatabilecek şekle girer mi? Allah, onun sahibidir. Allah onu tatmin eylemiştir. O, Allah'la iktifa eder... Diğerleri ise Allah'la iktifa edecek bir kulluk yapmadığı için, kulların da duyup onu tasdik etmesini önemser.

Kıymetli dostlar, inşaallah Cenâb-ı Hakk sizlerin ve bizlerin nâkısılıklarını kemâle tekmil eyler, hatalarımızı affeyler. Sizleri ve bizleri, rıza-ı şerîfini tahsil eden kullarından eyler. Allah'ın selâmı üzerinize olsun, vesselâm...

Mülk Sûresi 67/1

Mülk Sûresi 67/2

Mâide Sûresi 5/3

Fâtiha Sûresi 1/7

Ra'd Sûresi 13/28

Zamanın Meyvası Vakıt, Vaktin Gereği Amel

مَا تَرَكَ مِنَ الْجَهْلِ شَيْئًا مَنْ أَرَادَ أَنْ يَحْدُثَ فِي الْوَقْتِ غَيْرُ
مَا أَظْهَرَهُ اللَّهُ فِيهِ

“Allah Teâlâ’nın bahşeylemiş olduğu bir vakitte meydana çıkardığı hâdiselerden başka bir tecellî yahut zuhurat olmasını isteyen kişi, cehalet namına geride hiçbir şey bırakmamıştır.”
(17. Hikmet)

İçinde barındırdığı mefhum ve kavramlar açısından bu cümle kelime kelime incelenmelidir. Üzerinde ciddiyetle düşünölmeli ve Hz. Pîr Atâullah İskenderî’nin muhteşem eserinin tadına varılmalıdır. Vakıt, zuhurat, hâdis, irade, cehalet ve terk... Bu kelimeleri tek tek, geliniz sizlerle beraber mütalaa edelim.

Vakıt nedir? Evet, diyeceksiniz ki ciltlerle mevzû çıkar. Veyahut bazıları diyebilir ki vakıt vakittir. Tefsire ihtiyacı yoktur. Biz ikisinin ortasını bulalım ve inanç dünyamızdaki bu mefhumu, genel malumat ışığında özetleyelim.

İnsan, zamanla mukayyettir. Aslında yaratılmışların, yani mahlûkatın hepsi kendilerine göre bir zaman ve mekânla sınırlandırılmıştır. Zaten bu sebepten dolayıdır ki hepsi fânîdir. Zaman ve mekânla sınırlandırılmayacak tek varlık Cenâb-ı Hâlık zü’l-celâl ve’l-kemâl Allah Teâlâ’dır. Allah Teâlâ’nın, bizi bu şekilde kayıtlı kılması eziyet ve mahrumiyet için değildir. Hakk Teâlâ ubûdiyet yani kulluk şerefini bize bahşettiğinden dolayı, zamanı bize bir nimet olarak vermiş, bu hâle mecburiyetimiz ve bağılı oluşumuz, bizi O’nun yakınlığına sevk edici olarak ikram edilmiştir.

Bu kısma tekrar döneceğiz, lâkin biz vakıt tarifine devam edelim. Zaman bizim için görecelidir. Kâinatta da birçok zaman dilimi mevcûddur. Bizi alâkadar eden kısmıyla zaman, imtihan olarak içinde bulunduğumuz ve yine bu imtihanın cevaplarını ve başarılarını da kendi bünyesinde barındıran bir olgudur. Kişi tamamıyla zamana maruz kaldığında; fânîlik, yok olmak, helâk olmakla karşı karşıya kalır. Bundandır ki insan; kendisine bahşedilen bu nimetin hakîkatini

ve bu imtihan süresi içerisindeki güzellikleri göremez, lâıyıkıyla değerlendiremezse zamane çocuğu olur. Hani nasıl işi gücü olmayan, serseri tiplere eyyamcı, zamane evladı denilirse, Hakk ve hakîkati bu süre içerisinde fark edemeyen ve fırsatları değerlendiremeyen kişi de, zamanın fânî çarkları içerisinde öğütülen, bahtsız, yok oluşu ve acı ayrılıkları yaşayan bir insan da aynı durumdadır.

Zamanı idrak edebilmek, ancak zamanın sahibiyle mümkündür. Yani insan Hâlık'ıyla, Yaradıcısı'yla irtibatla olabildiği nispette zamanı fark eder. Çoğumuz ömrümüzün nasıl geçtiğini bilmeyiz. Yirmi beş otuz yaşına geldiğinizi düşünün, nasıl bu yaşa geldiğinizi ayırt etmezsiniz bile. Kırkında, ellisinde, altmışında da aslında durum pek değişmez.

Zaman Allah'la bilinir. Kul Allahsız geçen zamanını fark ve idrak edemez. Bize bahşedilen müddet içerisinde Cenâb-ı Hakk'ı bulabilmek ve O'na kulluğu idrak ederek zamanın hakkını verebilmek için bazı safhalar, bu zaman içerisinde özel süreler ve dönemler verilmiştir. Allah Teâlâ'nın, kulluğu idrak etmemiz ve O'nun zâtına, sıfatına, e'aline ârif olabilmemiz için ihsan ettiği bu zaman dilimine 'vakit' denir. Kozmik mânâda içinde bulunduğumuz sürenin, bizler için feleklerin de ötesinde bir zaman mânâsını kazanabilmesi, vakit kelimesiyle anlatılır. Vakit; bu farkındalık, bu idrak, insan için lütfedilmiş en önemli nimetlerdendir. Çünkü imanınız, İslâmınız ve daha birçok mânâyla tâbir edebileceğiniz şeyler vukû bulmak için vakte muhtaçtır. Zaten insan da bu idrak şeklini lisanına taşımıştır. Mesela namaz vakti, oruç vakti yahut "O vakit anladım, o an idrak ettim." gibi sözler hep zamanla vakit arasındaki bu farkı fark ettiğimizin lisanla ifadesidir.

'An' ve 'dem', vakti idrak eden kişinin o şuurla bulunduğu hâli ifade eder. "O an anladım." dediğinizdeki zamanı ve vakti, asla süre olarak ifade edemezsiniz. Bir şimşegin çakışı gibi bir demde oluverir. Bu demler vakit içerisinde, vakitler de zaman içerisinde saklanmıştır. Zamanın içerisinde vakti bulmak, ancak niyet ve taleple olur. Bu niyet, Allah'ı talep etmek demektir. Allah Teâlâ'yı talep edene Cenâb-ı Hakk vakit ihsan eder. O vaktin şükrünü ihsan edene Cenâb-ı Hakk 'an' idraki bahşeder.

Bu kısım burada kalsın gelelim 'hâdis'e'ye... 'Hâdis'e' vukû bulan şey demektir. Sonradan olan, konuşulan, zâhiren ortaya çıkan her şeye 'hâdis'e' veya 'hâdis' denir. Nitekim eskiden gazetede çıkan

haberlere bile ‘havadis’ denilirdi. Yukarıda izahı geçen vakit kelimesiyle hâdiseyi birleştirdiğimizde Hz. Pîr bize muazzam bir işaret veriyor. Çünkü herhangi bir hâdiseden bahsetmiyor. ‘Vaktin içinde zuhur eden hâdiseye’ dikkat çekiyor. Bu da durumu bambaşka bir hâle sokuyor. Vaktin tarifini düşünersek o vakit içerisindeki hâdiseler, bizim Allah Teâlâ’ya yakınlık için nimete mazhar oluşumuzu ve büyük bir nimete erişimimizi ifade ediyor.

Hemen bunların akabinde ‘irade’ kelimesi var: İstemek, murad etmek... Dikkat edilirse bu cümlede geçen irade fiili, kula âittir. O zaman büyük bir vehamet var. Çünkü vaktin içindeki hâdiseyi murad eden Allah bir tarafta, hâşâ bu nimete mazhar olan kul karşı bir tarafta... Hele bir de buna zuhurat kelimesini ilave edecek olursak -ki cümlede aynen böyle geçmiştir- durum daha da vahimleşmektedir. Çünkü senin bir kulluk dahlin olmadan, cüz’î iraden müdahale etmeden, tamamen küllî iradenin senin karşına getirip gösterdiği aşikâr bir duruma muhalefet etmen, onu beğenmeyerek “Şöyle şöyle olsaydı.” diyerek cüret göstermen mevzûubahistir.

Aslında buraya kadar işlenenler resmin neredeyse tamamını ortaya çıkarıyor. Lâkin cehalet ve terk mevzûlarını işlediğimizde detaylar mevzûnun ehemmiyetini daha iyi kavramamızı sağlayabilir. Cehalet, ilim ve bilginin hiç olmamasıyla alâkalı bir tâbir değildir. Yani şöyle izah edelim. Câhil diye kime deriz? Tahsil edilmesi gereken ilim etrafındadır, yanı başındadır, ama kendisi almamıştır. Böyle bir kişiye câhil denir. Yoksa dağın başında, ağaç kovuğunun içinde yaşayan bir adam, kendi hayatini orada mükemmelen sürdürebilir. Belki bizim şehirde öğrendiğimiz birçok şeyden mahrumdur, etrafında böyle şeyler yoktur, ama bizler aynı ortamda bulunsak o tabîî şartları bilemediğimizden acımızdan ölebiliriz. Bir kişiye ilim-âlim yahut cehil-câhil nispeti onun bulunduğu ortamla alâkalıdır. Bir insan herkesin bildiği bir mevzûda o kimselerle beraber yaşadığı hâlde bir şeyler öğrenmemişse; bulunduğu ortam itibarıyla ona câhil denir.

Cehaletin birçok sebebinin yanında birkaç önemli sâiki vardır. Etrafını görememek, bulunduğu ortamı fark edememek; insanı cehalete sürüklediği gibi, aslında bu durum o kimsenin öğrenme ihtiyacı hissetmemesiyle alâkalıdır. Umursamaz, istemez... Cehaletin daha alt seviyeleri ise, kendisinin bildiğini kabul edip başkalarını câhil görmek, yani kendini beğenmek ve kibirdir. Bir de bilmezliğini kendi dışındaki ortama da sirâyet ettiren tipler vardır ki artık bu nev’î

cehalet en dip seviyeyi, daha doğrusu seviyesizliği gösterir. Cehaletin bu nev'îlerine bakıldığında hemen hepsinde bir inat ve kendi nefsinden hoşnut olmayı terk etmemek vardır. “Ben bilmiyorum, öğrenmem lâzım.” diyerek gayret eden bir kişi, aslında, nefsinin “Ben bilirim, benim ihtiyacım yok.” diyen duygularını terk eden bir adamın tavrını ortaya koymaktadır. İlme mâni olan şey benliktir. Benliği terk etmek insanı cehaletten kurtarmak için ilk adımdır.

Buna göre kendi nefsinin arzularını ve iradesini terk etmeyerek Allah Teâlâ'nın kendisine bahşettiği vakit içerisinde hem kendisini bilmek hem Rabbi'ni bulmak fırsatlarını anlamayan, anlamadığı gibi bunları beğenmeyip kendince bir yol tutturan kişi, cehaletini ve haddini bilmezliği en yüksek tabakadaki derecelere kadar sirâyet ettirdiği için câhillik adına söylenebilecek her şeyi hak etmiştir. Bir başka deyişle Cenâb-ı Hakk'ın husûsî tecellîleriyle süslediği, latif bir şekilde zamanın içerisinde bahşettiği bilinci, şuuru, ilmi ve Allah Teâlâ'nın iradesini görmeyen, kendi iradesiyle kendine göre bir hayat isteyen kişi, cehaletin en son noktasına erişmiştir.

Şunu diyebilirsiniz, peki bunun bizimle alâkası nedir? Evet, günlük hayatımızda biz bunun eserlerini görebilir miyiz? Yoksa Hazret-i Pîr'in anlattığı bu nev'î insanlar özel bir sahada, mânevî makam ve mevkideki kişiler midir? Cevap: Günlük hayatımızda hepimizin yaşadığı veya karşılaşma ihtimalimiz olan durumun tıpatıp aynısıdır bu tarif. Bizler her ne kadar günlerimizi geçirirken büyük bir âlemin parçası olduğumuzu unutsak da aslında her yaptığımız fiilin, ulvî bir makamda izi ve yansıması vardır.

Şöyle bir hayatımıza bakalım, çoğumuz hayatından memnun değildir. Kimisi annesinden, kimisi babasından, kimisi eşinden ve aşından, kimisi boyundan ve kaşından şikâyet etmekte... “Ben şöyle olsaydım, o zaman hayatım böyle olurdu, şöyle bir muhitim olsaydı elbette daha başarılı olurum. Şöyle boyum, böyle bilgim, şöyle eşim, şöyle şöyle şöyle...” Hep bunları söyler, kendimize mazeret ve bahaneler üretiriz. Fakat dünya ve âhîret saadetini yakalamış insanlara bakın, onlar durumlarından şikâyet etmek yerine, kendilerine bahşedilen bu zaman diliminde vakitlerini en iyi şekilde değerlendirmişlerdir. Zamanın Sahibi'ne ve O'nun bu hayatta kendilerine getirdiği, gösterdiği hâdiselere itiraz etmemişler; üzerlerine düşen vazifeleri suhûlet ve sükûnet, hatta muhabbetle yapmaya gayret etmişlerdir. Mutlu insanlar bunlardır. Bu insanlar;

yoklukla, fakirlikle, her türlü zorluk, eza ve cefa ile imtihan olunmalarına rağmen yine kulluk ve insanlık adına muvaffak olmuşlardır.

Bu insanlar, “Vukû bulan şeyde hayır vardır.” diye inanıp bazen ihlasla bazen tevekkülle kendilerine biçilen hayat elbisesini hedeflerine ve maksutlarına gidecek şekilde itina ile giyinmişler, üzerine de takva ve ahlâk kisvesini kuşanarak yüksek makamlara kanat açmışlar, ulaştıkları derecelerle insanlığın gözünü kamaştırmışlardır. İstisnasız peygamberlerin hepsi bu kıvamda Hazret-i Allah’tan razı olarak ömürlerini, zamanlarını değerlendirmişler; şikâyet kapısını hiçbir zaman çalmamışlardır.

Gel sen de, artık mazeret üretme. Şu veya bu şekilde hayatın sana getirdiklerini, senin işleyebileceğin bir nimet ve seni imtihanında başarılarla ulaştırabilecek bir mesele gibi gör. Gerektiğinde terleyerek fakat hep Cenâb-ı Hakk’tan hoşnut olarak çileni göğüsle, kaçma. Çöze çöze ilerle. Onu bunu beğenmeyip kendi iradenle, kendine göre yeni yeni sahalar açıp O’nun iradesiyle çekişme. Mademki bilmediğin bir denizdir bu hayat denilen saha... Yüzmeyi bilmiyorsan, hiç olmazsa tıpkı yüzücünün denizle barışık olması ve o sayede rahatlıkla su üzerinde kalması, gibi sen de derdinle geçin, ona düşman olma. Hiçbir şey bilmiyorsan tecellîlere karşı ölü gibi ol. İnsan ölü gibi kendisini sırt üstü bıraktığında, su onu kaldırır. Hem yüzme bilmeyip hem de kavga ederek çırpınırsan sahile çıkamadan boğulup gidersin.

Ve şöyle de: “Allah Teâlâ bendeki kabiliyeti biliyor. O bana benden yakındır. Hayatımda şu şu tercihleri, ben yapmadım ama o ihsan etti. Yahut yanlış tercihler yapsam da şu an anladım ki hatadayım. O hâlde artık ‘keşke’ demeyi bırakmam lâzım. Mademki O, her şeyi ilmiyle ve rahmetiyle kuşatmıştır; başıma gelenler, karşıma çıkanlar, zuhur eden şeyler O’nun bana ikramıdır. O hâlde ben benim istediğim gibi değil, O’nun istediği gibi olmaya çalışayım. Ve O’nun verdiğini idrak etmeye gayret edeyim ki bu fânîlik tarafına çalışan zaman, benim ebedî saadette bâkî olmam için vakitler ihsan etsin. Vakitleri hayır göreyim, hayır gördüklerimle hayırlı bir kul olayım. Artık hayırsızlık ve uğursuzluğu görmeyerek, O’nun güzelliklerini ve yakınlığını tahsil ederek bu ömrü geçireyim. Beni nefsimden ve Rabbim’den câhil bırakan benlik inadımı terk edip zaman içerisinde bana açılan vakitlerde O’nun tecellîlerini müşahade edeyim.”

Barekâllah...

إِحَالَتُكَ الْأَعْمَالَ عَلَى وُجُودِ الْفَرَاغِ مِنْ رُغُونَاتِ النَّفْسِ

“Allah Teâlâ’nın sana lütfettiği kulluk, taat, ibâdet ve amellerini kendince boş kabul ettiğin bir zamana tehir etmek, nefsinin ahmaklığındandır.” (18. Hikmet)

Hz. Pîr Atâullah İskenderî 17. sözde zikredilen meseleyi başka bir yönüyle ele alıyor. Bundan evvel kulluğumuzu idrak etmek için bize verilen vakitlerin, o vakitlerin gerektirdiği idrak ve hareketlerin hoşça gitmemesi, âdetâ Allah Teâlâ’dan ve O’nun hükümlerinden memnun olunmaması beyân ediliyordu. Burada ise kişinin yapması gereken işleri; kulluk, ibâdet gibi amelleri anlaması, fakat bunları başka bir zamana, başka bir mevsime havale etmesi anlatılıyor. Aslında bu davranış da evvelki duruma yakındır. Beriki vakit içerisindeki hâlin, bu ise vakti beğenmemekle alâkalı bir cehaletin ve ahmaklığın göstergesidir.

Hz. Pîr nefsin ahmaklığına çok güzel vurgu yapmak için ‘*vücudu’l-ferağ*’ yani ‘boş zamanın bulunması, vücudu’ gibi bir tâbir kullanmıştır. Bir şeyin varlığını ifade etmek için onu zamanla ve mekânla mukayyet kılarırsınız. Bizler için zaman bir varlık ifadesidir. Hatta bir hâdisenin tarih olabilmesi için onu zaman, mekân ve isimle ilişkili olarak anlatmak icab eder. ‘Boşluğun yahut boş olacağın zamanın varlığı’ ifadesi çok çarpıcıdır. Zaman elden gidince yokluktan bahsedersin. Böyle olduğu hâlde zamandaki boşluğu nasıl varlık kabul edersin? Yani “Şu zamanda ben şuraya gideceğim.” dediğinde bile senin etrafındakiler, “Ne malum o zamanda gidebileceğin? Henüz eline geçmedi.” diye sual ederler. Bu söze bile itibar etmeyebilirler. Çünkü kayıtlı da olsa ileriye matuf, eline geçmemiş bir zaman diliminden bahsetmekteisin. Peki, aynen böyle, yani kayıtlı olan bir zaman dilimi bile henüz gelmeden senin plan ve program yapman kesinleşmiyorken, zaten kayıtsız, vakitsiz, tayin edilmemiş, ismini koyamadığın ve ancak boşluk diye ifade ettiğin bir şeyin varlığını nasıl kabul edersin? Zaman yokluğunu ve boşluğunu var kabul ederek onun üzerine nasıl plan yapabilirsin? Bu olsa olsa ahmaklıkla izah edilir.

Peki niçin ‘nefsin ahmaklığı’ denmiş de, ruhun ve aklın ahmaklığı denmemiş. Çünkü akıl yani mânâ açısından makbul olan akıl, sebep sonuç ilişkisini gözetir. “Şu an yaptığı bir işin neticesi ne olur, şu an

yapmazsa akıbet nereye varır?” diye hesap edebilir. Zaten bunu hesap edebilme kabiliyetine ‘akıl’ denmiştir. Ruha gelince, ruhta zaman ve mekân yoktur ki, yani nefsi sınırlayan zaman ve mekânla ruh kayıtlı değildir. Ancak gelin görün ki ruh nefisle kayıtlıdır. Nefis yanlış hedeflere gittiğinde ruhu da peşinden sürükler. Akıl ve kalp, ruhun yönünü ve önünü ulvî âleme açarsa nefis de mecburen onun peşinden gider. Ruh binicisine tâbi olan nefis, o istikamet üzere yol kateder. Nefis vakti idrak etmez, ama ruh idrak eder. Nefis, kendisine sorumluluk ağır geldiği ve dâima kendi rahatını istediği için, kalben ve ruhen yapılması gereken işleri, ileride yapmak doğrultusunda devamlı mızımızlanır. Fakat eğer senin ruhun, bu nefse uyar da sorumluluktan kaçarak “İleride yaparım.” sevdasına ve hevasına kapılırsa, nefsin bu ahmaklığı ve hiçbir zaman ele geçmeyecek bu vakit, neticede sahibini helâke sürükler.

İmam Mâverdî, *Edebü’l-d-dünyâ ve’l-d-dîn* isimli eserinde çok güzel bir şiir nakleder. Meal en aktaralım: “Sen şu kabristandan geçerken ibretle bak, oradaki herkes ‘Yarın şu işleri yaparız.’ diye yaşadılar, fakat vaktinde iş yapanlar hariç hepsi, işlerini yapamadan ölüp gittiler.”

Hız. İsa^(as)’ya atfedilen bir söz de şudur: “İnsan üç günden bahsedebilir: dün, bugün, yarın. Dün geçmiştir, mâzîdir, onu asla geri getiremezsin. Yarın ise, henüz eline geçmemiştir; yarını yaşayacağın kesin değildir. O hâlde ey insan, senin elinde sadece bir gün vardır. O da bugündür.”

İnsan hayatında kendine göre plan yapar. Çoğu zaman Allah Teâlâ’nın kendisine hazırladığı programı görmez yahut beğenmez. “İleride namaz kılacağım, emekli olunca hacca gideceğim, torunlarımı evlendirdikten sonra Kur’ân-ı Kerîm öğreneceğim...” gibi hiçbir aklî, ruhî ve dinî mantığı olmayan hayaller peşinde koşar.

Öyle insanlar da vardır ki onların durumu daha da trajik komiktir. Günlerini ibâdet taatle geçirenleri, namazına niyazına, helâline haramına özen gösterenleri, hatta gençliğinde bu güzel amellere şevkle bağlı olanları beğenmezler. Çocuklarına dinî terbiye verenlerle dalga geçer, istihza ederler. Bir yandan da kendisini bilimin ve aklın aydınlattığı insan gibi görürler. “Ben çocuklarımı aydın yetiştiriyorum, Allah’la kul arasına kimse giremez, bu genç yaşta bu ibâdet, dine bu kadar düşkünlük de nedir! İnsanlar uzaya gidiyor! Ne buluşlar, keşifler yapıyor. Bu sebepten ben çocuğuma şunu öğreteyim, bunu öğreteyim.” diye ahkâm kesip -sanki din

bunlara mâniymiş gibi- hem bu sahaya uzak ve mesafeli dururlar hem de ileriki yaşlarda bu amelleri yapmaları garantiymiş gibi kendilerince bir kulluk programı çıkarmaktan da geri durmazlar.

Bir düşünün, küçük bir çocuğa eğitim veriyorsunuz. Yabancı lisanlar öğretiyorsunuz; sayısal veya sözel testler, dersler ve hocalar buluyorsunuz, ileriye matuf iş ve kariyer sahibi olsun diye. Ama gelin görün ki ne sizin ne de o çocuğun altmış yetmiş sene yaşayacağına dâir elinizde bir garanti yok... Öğrendikleriyle kendisine yahut insanlığa faydalı olacağının da bir kesinliği yok... Hâlbuki insan şu gün Allah dese, Rabbi'ne secde eylese, kulluk için bir adım atsa, hemen Allah tarafından karşılığını buluyor, onun amel defterine bu işliyor. O hâlde bu kesin neticeye karşı çıkmakta, mantık bunun neresinde? Gerçekten akıllı olduğunu iddia eden bir insan, nefsinin ahmaklığını ve kendisini parmağında oynattığını anlayabilir.

Efendimiz^(sas)’in de “*Yarın yaparım, diyerek bugünün işini ihmal eden kişiler helâk oldular.*” mealindeki hadîs-i şerîfi bizlere yeterli bir nasihattir.

Bu sözlerden sonra Hazret-i Pîr, âdeta mevzûyu bir bina yükseltecek ve bu yapının çatısını 19. hikmet ile tamamlayacaktır.

لَا تَطْلُبْ مِنْهُ أَنْ يُخْرِجَكَ مِنْ حَالَةٍ لَيْسَتْ عَمَلِكَ فِيمَا
سِوَاهَا. فَلَوْ أَرَادَ لَا سَتَعْمَلَكَ مِنْ غَيْرِ إِخْرَاجٍ

“Ey sâlik, Allah Teâlâ’dan şu an içinde bulunduğun hâlden çıkartılıp da öylece güzel ameller yapmayı dileme. Zira o seni, içinde bulunduğun ahvali değiştirmeden de bu amele muvaffak kılabilir.” (19. Hikmet)

Hz. Pîr, yukarıda beyân edilen sözlerinde, hayat dersanesinde karşısına çıkan her şeyin insan için bir fırsat olduğunu, her zuhur edenin doğru bir idrake ve nazarla hayra çevrilebileceğini ve bu meyanda devamlı olarak Allah Teâlâ’nın tecellîlerine mazhar olduğumuzu ifade etmişti. Hemen sonraki sözünde ise mevcûd fırsatların, yani vakit ve amel ilişkisi içerisinde yapmamız gereken vazifelerin başka bir zamana havale edilmemesi gerektiğini, çünkü bunları yapmak için başka bir fırsatın olamayacağını anlattı. Yukarıdaki açıklamalara ilaveten her anın, vaktin kendine mahsus

bir sırrı vardır. İnsan bu sırları idrak edip, şükrünü eda etmek için, bu fırsatları değerlendirmelidir.

İleriye matuf boş bir zaman beklediğinde kişi, hâşâ Allah Teâlâ'nın ilmî dâiresinde bir zaman boşluğu olduğunu iddia etmek gibi ahmaklığa ve câhilliğe düşer olur. Bunun cezası olarak, zamanında yapması gereken işi tehir edene, Allah Teâlâ çoğu zaman ve hatta hiçbir zaman o ameli yapmaya müsaade etmez. Buradaki nasipsizlik evvelce yapılan edepsizliğin bir cezası ve müeyyidesidir. Hazret-i Pîr'in şimdi buyurduğu söz ise işin çatısını oluşturuyor.

Dış âlemden iç aleme, içimizdeki mânâdan dışa yansıyan ahvale dikkat çekmektedir bu söz. İlk önce zaman karşısında insanın pasif yahut anlayışsız durumu işlendi. Sonra da zamanın ve hayatın kendisine getirdiklerini anlamayan kişinin durumundan hareketle bunu anladığı hâlde yapmamanın nasıl bir ahmaklık olduğu da açıklandı. Şimdi ise kendi ruh hâlini aşamadığından, ruh hâlini, kalbî neşesini beğenmeyen ve bundan dolayı da kulluk ve amel yapmayı ihmal eden şahsın serzenişini ve şaşkınlıkla Cenâb-ı Hakk'tan yanlış şeyler talep etme durumuna düşüşünü Hazret-i Pîr resmediyor. "Yâ Rabbî şu hâlden bir kurtulayım da böylece Sana kulluk edeyim." veya "Yâ Rabbî içimdeki bu gaflet, vesvese ve vehimden bir an önce sıyrılayım, sonra da Sana ibâdet edeyim." yahut daha basit örneklerle anlatmak istersek, "Yâ Rabbî şu hastalıktan, fakirlikten, iş gâilesi, çoluk çocuk derdinden, şu gençlikten, şu takatsizlikten bir an önce kurtulayım da Sana kulluk, ibâdet edeyim; halka faydalı, Sen'in de rızanı kazanabilecek iyi işler yapayım..." İşte buna benzer talepler, insanı asıl maksuduna götürecek yoldan alıkoyar.

Kıymetli kardeşler, *Hikem-i Atâiyye*'nin geneli hakkında bir değerlendirme yapılırsa karşımıza çıkan şey, tevhîd ilminden ibarettir. Tevhîdin mertebeleri yani tevhîd-i ef'al, tevhîd-i esma, tevhîd-i sıfat, tevhîd-i zât makamları birer birer, en ince şekliyle ve hayatımızdaki tatbikat sahasıyla, örnekleriyle muhteşem tarzda bu eserde işlenmektedir. Aynı dönemde Anadolu coğrafyasında ve Müslüman Türk âleminde, Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Efendimiz'in *Mesnevî-i Mânevî*'sinde de aynı üslûbun oluşu tabîî ki tesadüf değildir. Nasıl ki Hazret-i Pîr *Mesnevî*'si için "Bu Mesnevî kitabı tevhîd ve vahdet dükkânıdır." buyurarak bu noktaya dikkat çekmişse de, Hazret-i Pîr Atâullah Efendimiz de aynı üslûbu *Hikem-i Atâiyye*'de göstermiştir.

Şunu kendi kendinize lütfen insaf ile sorun. Bu tevhîd mertebeleri

nerede işlenecek, bu tedrisat nerede yapılacak? Tabîî ki yaşadığımız hayatta bu tahsil görülecektir. Bundan dolayıdır ki Cenâb-ı Pîr, ömür sermayesinin ve yaşadıklarımızın sadece bu eğitim ve öğretim için bize lütfedildiğini, günlük ahvalimiz ve başımıza gelen hâdiselerle bize aktarmaktadır.

Bu mevzûnun tevhîde bağlanmasındaki hikmet şudur. Kul, tevhîd makamındaki kemâliyle yani bunu başarmasıyla neticede Cenâb-ı Hakk'ın yakınlığına mazhar olunacak rıza makamına ulaştırılır. Rıza makamına erişmenin ilk adımı şirkten kurtulmaktır. Şirkin dayanak noktası kibir ve benliktir. O hâlde hangi hâl, makam ve rütbede olursak olalım, her nev'î şirkle ve benlikle irtibatlı fiil, söz ve taleplerimiz bizi menzilden uzaklaştırmaktadır. Buna göre vaktin tecellisini anlamamak gaflettir. Fakat gaflet sebebi; Allah'ı unutmak ve kendi nefsimizle meşgul olmaktır. Gaflet ile yaptığımız hatalar bazen anlaşılabilir. Fakat hataya sebep olan gafletin nedeni, niçin vukûa geldiği gözümüzden kaçabilir. Benlikten dolayı, gafletten dolayı da hata ve günah zuhur eder.

Allah Teâlâ'yı unutmak, nefsi unutmamaktan ileri gelir. Nefsi unutan kişi zaten hariçte kalamayacağından Allah'sız olamaz, yaşayamaz. Peki, Allah Teâlâ'yı fark edip de "Ben bunu ileride yaparım." demek neyin nesidir? Tabîî ki gene tecellîyi, sana Allah tarafından bahşedileni o an yapmayıp nefsini tercih etmen, rahatı istemendir. Yani temelinde yine benlik ve şirk kokusu vardır. Bu, rıza makamına giden yolda insanı tökezletir. Hatta bazen yolunu tamamen keser.

Peki, bu gafletten kurtuldun... Ve hatta gerçekten de bir ameli yapmak için niyet edip kararını verdin... Bu sefer kendi ahvalini beğenmeyerek Allah Teâlâ'ya niyazda ve O'nun inayetini isteyerek tazarruda bulunman icab edecektir. Fakat yol kesici şeytanın seninle işi bitmemiştir. Tam bu istek ve dua anında sana yine sahte benliğini hatırlatır, Allah'a yalvarırken bile seni yoldan düşürmek için hamlesini yapar. Cenâb-ı Hakk'ın yardımını ve inayetini, doğrudan O'na yalvararak O'ndan talep edeceğin esnada, gene senin nefsin o talebin önüne getirir, seni "Şu hâlimden seni kurtarsın da, bari öylece güzel amel yap." gibi bir vehme sevk eder.

Vehim dememizdeki sebep şudur. Vehim aslında senin kendi varlık âleminde bile hiçbir şekilde hükmü olmayan fakat sana var gibi görünen şeylere denir. "Şunu düşün ey sâlik," diyor Hazret-i Pîr, "yâhû zaten Allah'a nispetle, senin varlığından ne kadar

bahsedilebilir? Senin varlık düşüncen, var olduğunu idrak etmen bu âlemle sınırlıdır. Allah katında hangi varlığıyla övünebilir, hangi yokluğunla yerinebilir, nazlanabilirsin? Sen Allah’a yalvarırken güya tevâzu kisvesine bürünüp, ‘Şu ahvalimden çıkayım da Sana kulluk edeyim.’ derken aslında Allah’ın huzurunda bir varlık iddia etmiş olmuyor musun? Hani ‘Lâ ilâhe illallah’ demiştin. ‘Yalnız Allah var başka bir şey yok.’ diyerek nefsini o huzurda mahvetmiştin. Şimdi ise kalkmış ahvalini değiştirmek noktasında Cenâb-ı Hakk’tan bir restorasyon, revizyon talep ederek âdeti kendini O’nun karşısında bir varlık olarak vehmedip Cenâb-ı Hakk’a iş öğretmeye kalkıyorsun. Belki bunu bilerek yapmıyorsun, ama bu ayıp da sana yeter. Çünkü kulluk, Allah bilinci ve şuurunu gerektiren bir sahadır. Günahın bile hangi sebepten dolayı günah olduğunu bilmek, kul üzerine farz-ı ayndır. Nerede kaldı Allah Teâlâ’ya yakınlığa vesile olacak amellerin hükmünü ve şeklini bilmemek! Kulluk idrak ve irfanla mümkündür. Yoksa cümle mahlûkat zikirdedir, cümle hayvânat kendi tesbihiyle meşguldür. Ancak onlara kul denmez. Günahını, sevabını idrak kabiliyeti hazret-i insana verilmiştir. Ey sâlik, sen Allah’tan O’nun rızasını kazanabilecek, seni tevhîd yolunda muvaffak edebilecek güzellikleri talep etsene... Her şeyinde, hatta O’ndan talebinde bile hep O’nu öncelesene.”

Kıymetli kardeşler, istiğfarı hepiniz bilirsiniz. Yani Efendimiz^(sas) bize tesbihiyle, adabıyla, erkânıyla tövbe ve istiğfarı en güzel şekliyle açıklamıştır. İstiğfarı yaparken ilk önce ne söyleriz? Dikkat edin lütfen. ‘Estağfirullah’ deriz. Allah’ın mağfiretini Allah ism-i şerîfinin önünde zikrederek, “Ne olur mağfiretinle affeyle Allahım.” diyerek yalvarırız. Lütfen düşünün... Günahı aklına gelen ve getirilen bir kimse, ilk önce ne der? ‘Estağfirullah’ der, yani “Şu günahımdan, şunu yaptığımdan, şunu ettiğimden dolayı beni affetmeni diliyorum.” demez. Efendimiz^(sas)’ın öğrettiği usulde bu yoktur. Kişi, en önce Allah’ın mağfiretini zikreder, sonra hatalarını anar. Kulun tövbesinin kabulünde bile Allah Teâlâ’nın zikrinin önceliği vardır. Bizim istiğfarımız bile, şirk ve kibir musibetlerini; nefsi ön plana alma illetini kökten temizleyici vasıftadır. Affolmayı talep eden kişi evvela Allah’ı zikreder. İşte Hazret-i Pîr’in bu sözünde de bu noktaya dikkat çekilir, Allah Teâlâ’nın yoluna tâlip olan, kulluğa soyunmuş muhabbetli kardeşlere büyük bir nasihat vardır.

Kardeşim, sen Allah Teâlâ’dan O’nun sana bahşedeceği, rızasına ve yakınlığına vesile olacak güzellikleri mi istiyorsun? Yoksa hâlâ

O'nun huzurunda kendi benliğinin ve hâlinin güzel olması isteğini mi taşıyorsun? O hâlde aldanma, kerîm olan zâttan O'nun ikramına yakışacak şekilde sadece O'nu iste. Ve artık bulunduğun hâle takılıp kalma, O'nun sana lütfettiği nimeti gözle.

Sen çıkarsan aradan

Kalır seni Yaradan

Çok basit izahıyla bu sözün hayatımızdaki karşılığını şöylece ifade edebiliriz. İçinde bulunduğun durumları bahane ederek Allah Teâlâ'dan kulluk için daha müsait bir vakit ve hâl bekleme. Çünkü her gün kendi yüküyle ve sıkıntısıyla, ayrı bir sorumlulukla senin karşına dikilecektir. Her zaman aynı neşeyle, aynı gönül ferahlığıyla vazifelerini yerine getiremeyebilirsin, yani Allah Teâlâ'ya ibâdetini ve kullarla ilgili icraatını ve yükümlülüklerini aynı şevkle yapamayabilirsin. Sen böyle durumlarda hâlinin değişmesini isteme, doğrudan Allah Teâlâ'nın sana yardım etmesini talep et. Çünkü senin ilmin, bu husustaki bilgin çok sınırlıdır. Belki Allah Teâlâ sana o ahval içerisinde bir güzellik, rızasını tahsil edebileceğin bir amel nasip edecektir. İşini gücünü, çoluk çocuğunu, başındaki gâileleri kulluk yapmaya mazeret olarak görme. Belki de sen o dar zamanlarda, o sıkıntılı durumlarda yapabildiğin ibâdetlerle yahut kullara hizmetle Allah Teâlâ'nın rızasını kazanacaksın. Seni nerede, ne zaman muvaffak kılacağını, Kendisine yaklaştıracığını sen bilemez ve tayin edemezsin. O hâlde sana tayin edilmiş zaman, mekân ve şartları bir fırsat ve ganimet olarak gör. Doğrudan Allah'ın inayetini ve muvaffakiyetini talep eyle.

Çift Görmeyi Bırak da 'Bir'i Görücü Ol

CENÂB-I HAKK'A HAMD Ü SENÂ, Efendimiz^(sas)'e sonsuz salât ve selâm olsun. Sevgili dostlar, her salât u selâmı, Sallallâhu aleyhi vessellem Efendimiz'in ruhaniyetine iletmek üzere, husûsî bir melek tahsis ve tayin edilmiştir. Bu melekler, kıyamet sabahına kadar, salâvat-ı şerîfeleri ruh-ı Resûlullah'a ulaştırmak üzere hizmet etmektedirler. Milyonlarca insan, milyonlarca kere salâvat-ı şerîfe getirse de bu hüddamlar, her salat u selâmı bir şekilde Efendimiz'e iletmektedir.

Hz. Enes^(ra) Efendimiz'den gelen rivayette; Efendimiz^(sas), *"Göçtükten sonra cesedime, ruhum iade edilir. O salâvat-ı şerîfeye mukabele edecek şekilde hâzır ve nâzır olurum."* diye beyân etmiştir.

Dünyada her an Efendimiz^(sas)'e salât u selâm edildiğini de göz önünde bulundurur ve bu hakîkati düşünürsek 'hay' olan bir Peygamber-i Zîşan'ın ümmeti olmanın şerefine mazhar olduğumuzu buradan da anlayabiliriz.

Cuma akşamı ve gününe mahsus salâvat-ı şerîfe, vazifeli melek vasıtasıyla değil, Cenâb-ı Hakk'ın izn ü inayeti ile doğrudan Efendimiz^(sas)'e ulaştırılmaktadır, bunu âlimler zikretmişlerdir. Ayrıca salâvat-ı şerîfe hiçbir zaman zâyi olmaz, hiçbir zaman reddolunmaz. Kişi riya ile salât u selâm etse bile, Efendimiz^(sas) onu alır. Reddolunmayan salâvat cümlelerini başta ve sonda zikrederek dualarımızın da kabulünün sırrını buradan anlamış olabiliriz.

Salâvat-ı şerîfe bahsinin açılması, *Mesnevî-i Mânevî*'de anlatacağımız kıssa ile alâkalı... Bu kıssada, Kur'ân-ı Kerîm ile sünneti ayırmaktan, Allah Teâlâ'nın kelâmı ile Efendimiz'in hadîs-i şerîflerinin arasını açmaktan dem vuruluyor. Allah Teâlâ'nın beyân ettiği kelâmullahı ile hadîs-i şerîf arasında teknik olarak fark vardır. Fakat Allah'ın izn ü inayeti ile Resûl-i Ekrem Efendimiz^(sas)'in mübarek fem-i saadetlerinden çıkan, ümmetin irşadıyla alâkalı sözleri, Kur'ân-ı Kerîm'den ayrı olarak mütalaa ettiğimizde Kur'ân'ın hükmüne muhalefet etmiş oluruz. "Kur'ân ayrıdır, Efendimiz ayrıdır. Ben önce Kur'ân'ı çözeceğim, sonra çok daralırsam, sünnete bakarım." gibi ifadeler, bırakın itikadî olarak, aklî olarak bile yanlıştır.

Çünkü Resûlullah^(sas)'a itaat, tâbi olma ve O'ndan dini öğrenme, bizzat Kur'ân-ı Kerîm'de emredilmiştir, insanların keyfine bırakılmamıştır.

Mesnevî-i Mânevî, kendine has üslûbu ile bu konuyu, bir ustanın talebesinden içeride duran su küpünü istemesi hâdisesiyle anlatır:

“Ustası şaşsı talebesine, ‘İçeri gir, şişeyi al da getir.’ dedi.

Şaşsı çırak, ‘O iki şişeden hangisini getireyim? Bana iyice açıkla.’ dedi.

Ustası, ‘İki şişe yok, çift görmeyi bırak da tek’i görücü ol.’ dedi.

Şaşsı çırak, ‘Ey usta beni kınama.’ deyince ustası da, ‘Şişelerden birini kır.’ emrini verdi.

Tek şişe vardı. Şaşsı çırak, onu kırdığında şişe kalmadı. Kişiyi meyl ve gazabı yanlış görücü yapar.

Tek olan şişe, gözüne çift göründü. Birini kırdığında ise ortada şişe kalmadı.” (324-9)

Usta, “Oğlum git, içeriden bana su küpünü getir.” der. Talebe de üstadının sözünü tutmak için can ü başla yerinden fırlar, yüklüğün bulunduğu yere gider, dolabı açar, bakar ki içerde iki tane küp var. Seslenir... Aslında büyüklere, hocaefendilere, kendilerinden ilim aldığımız zâtlara hatta anne ve babaya arkadan, uzaklardan seslenilmez. Çünkü Efendimiz^(sas)'e gösterilmesi gereken edep ‘alâ meratibihim’ -yani rütbelerine göre- diğer kişilere de gösterilmelidir.

Efendimiz^(sas)'in huzurunda ses yükseltilmediği gibi, O'nun yerine halîfe olan zâtların katında da hiçbir zaman onların ses tonunun üzerine çıkılmamış ve onlara arkalarından seslenilmemiştir, ismi ile hitap edilmemiştir. Efendimiz^(sas)'in ilmine muhatap olduğu için, mânevî tertip üzere kendi üstümüzdeki zâtlarla hiçbir zaman yüksek sesle konuşmamamız Hucurat Sûresi'ndeki âyet-i kerîme^[16] ile alâkalıdır.

Anneye ismi ile hitap edilmesi bir yana, ‘anne’ bile dememek gerekir. ‘Anneciğim’ demek lâzım gelir. Burada biraz da örfler belirleyici olabiliyor, örfte ‘anneciğim’ demek annenin hoşuna gitmeyebiliyor. Fakat ‘yavrucuğum, çocuğum’ diye hitap etmek, yani kelimedede küçültme yaparak şefkatle hitap etmek; büyüklere de ‘babacığım, anneciğim’ demek Kur'ân-ı Kerîm'in lisani ile ortaya

çıkmiş bir edeptir. Kur'ân'ın terbiyesinde işaret edildiği üzere anneye de uzaktan bağırılması, ahlâken hoş bir şey değildir.

Talebe hocasına seslenmiş:

“Hocam, burada iki küp var hangisini getireyim?”

“Oğlum, orada bir testi var, al onu, getir.”

“Efendim, burada iki tane var.”

En sonunda şeyh efendi veya hoca, talebenin durumunu anlamış, onda güzel bir hatıra kalsın, öğrendiği yer etsin diye, “Pekiye oğlum, pekiyi, canın hangisini kırmak istiyorsa bir tanesini kır, kalanını bana getir.” demiş.

Bunun üzerine söz dinlemek kastı ve şeyhi tarafından imtihan edildiği zannı ile derviş testinin bir tanesini kırınca, şişşelerin ikisi de aynı anda kaybolmuş. Meğer bu, dervişin huyuymuş, bir yere bakışını odakladığında gözleri şaşı oluyor, biri iki görüyormuş.

Hız. Pîr, burada verdiği muhteşem örneği, bakalım neyle birleştiriyor?

“Sen, madde ile mânânın birleşmesiyle kulluk derecesine yükselen bir varlıksın. Tamamen maddeyi terk etmen de, tamamen mânâyı terk etmen de hatadır. İkisinde gereğini belli bir kıvamda, kırmadan dökmeden yapman, aklınla anladığın şeyleri kalbinle de harmanlaman icab eder. Sadece kalple de, sadece akılla da yürünmez. İnsan kendi bildiği ile kalıp sormaz, öğrenmez ise; kendi akılla hataya düşer.

Allah Teâlâ'nın beyân ettikleri ile Peygamber^(sas)'in söylediklerini seni ayrı yollara çıkartıyormuş gibi kabul edersen, bunlardan birini kaldırıp atmaya yeltenirsen bir bakarsın ki Kur'ân-ı Kerîm'i terk edip sünnete yöneldiğinde elinde sünnet kalmamış; sünnet ve hadîs-i şerîfleri bırakıp Kur'ân-ı Kerîm'e rağbet ettiğinde de sana âyetleri ulaşan kitap kalmamış... O hâlde şaşı olma. şaşıliğın lüzumu yok. Bunları beraberce kabul ederek bu iki kaynaktan da beslen.

Peygamber^(sas)'in sünnet-i seniyyesine uygun olarak mektepte sana ders veren hocayı ve ona uygun olarak yazılmış eserleri bile ayrı gayrı görme. Sen zaten Kur'ân-ı Kerîm'den ve hadîs-i şerîflerden doğrudan mânâyı ve hükmü alabilecek bir insan olsan, durumun çok farklı olurdu. Sen hadîs-i şerîfleri, âyetleri anlamana vesile olan âlimleri, onların yazmış olduğu Ehl-i Sünnet'e uygun eserleri okuyup öğreneceksin ve böylece Kur'ân-ı Kerîm'i ve hadîs-i şerîfleri de kavramış olacaksın. Onların mânâsını tam idrak edemesen bile, kendi kabiliyetin nispetinde anlamış olacaksın. İşte

bundan dolayı sakın ayrı gayrı görme ve hilkatine uygun şekilde mânâ ilmini tahsil eyle.” diye Hz. Pîr işaret etmiş oluyor.

Mesnevî-i Mânevî’de insanın dâima iki yönüne de işaret vardır. İnsan maddeye, dünyaya bir şekilde tutturulmuştur, fakat dünyada eğreti olarak duran, neticede kalıcı olmayan ve buradan bir şekilde ayrılacak bir varlıktır.

***Çeşm-i ibretle nazar kıl dünya misâfirhânedir
Bir mukîm âdem bulunmaz ne acîb kâşânedir
Bir kefendir âkıbet sermâyesi şâh u gedâ
Pes buna mağrur olan mecnun değil ya nedir***

“Çeşm-i ibretle nazar kıl...” İbret nazarıyla bak. ‘Nazar’; bir şeyi araştırarak, tefekkür ederek, içinde niyet besleyerek bakmaya denir. Yani alelâde bir görme fiili değildir. “...dünya misâfirhânedir.” Dünya bir misafirlik yeridir, konaktır. Peki, nasıl bir misafirhanedir?

“Bir mukîm âdem bulunmaz...” Orada kalmış, yerleşmiş adam yoktur. Dünyada ebediyen kalan, “Millet geliyor gidiyor ama bak falanca burada çakıldı kaldı.” denebilecek bir tane adam bulunmaz. “...ne acîb kâşânedir.” Bu nasıl ev ki hiç kimse burada sabit değildir, herkes gidiyor?

“Bir kefendir âkıbet sermâyesi şâh u gedâ.” Neticede kişinin edindiği mülk, sermaye, bir kefenden ibarettir; ister şah olsun, ister dilenci... Zengini de, fakiri de sonunda bir kefene sarılır, kabre konulduğunda müsavidir. ‘Âkıbet sermâyesi’ derken güzel bir kelime oyunu da var. Sermaye, başta edinilen mala denir, bir müessese açarken kullandığımız ilk mala... ‘Ser’, kelimesi Farsçada ‘baş’ mânâsına gelir. “Bir kefendir âkıbet sermâyesi.” Yani daha başından bellidir sonunda ne olduğu. Sen dünyaya doğduğunda bil ki buradaki sermayen, kefeninden ibarettir.

“Pes buna mağrur olan mecnun değil ya nedir.” Buna mı övünmüş, buna mı gururlanmış, bunun için mi yakmış yıkmış, Allah’a kafa tutmuş? Böyle bir gidişle neticelenecek olan dünyada neyine mağrur olmuş? Hükmü kabul etmemiş, “Bu zamanda da böyle olmaz.” diye Allah’ın emrini gaflet içerisinde karşılamış. İnsan beğenmemiş, kendini insanlardan üstün görmüş... Hazret-i Fahr-i Âlem^(sas)’in hadîsini, ashab-ı kirâmı beğenmemiş... Daha birçok gururlara kapılmış. Oysa âkıbeti bir kefene sarılmaktan başka bir şey değil ki! Buna mı böbürlendin? Buna mağrur olan mecnun değil de

nedir?

Her Kötülüğün Kaynağı, Nefisten Razi Olmaktır

Hazret-i Pîr Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî yukarıda anlatılan kıssanın sonunda gazap ve şehvet gibi hallerin insanı şaşkınlığına ve ruhun istikametini değiştirdiğini zikrediyor. Bakalım Hazret-i Pîr Tacüddîn Atâullah İskenderî bu hususu; mâsiyetin, gafletin ve şehvetin nefisle irtibatını ve bunun mefhum-ı muhalifi olarak taat, yakaza ve iffetin esasını *Hikem-i Atâiyye*'de nasıl izah ediyor?

أَصْلُ كُلِّ مَعْصِيَةٍ وَغَفْلَةٍ وَشَهْوَةٍ الرِّضَا عَنِ النَّفْسِ. وَأَصْلُ
كُلِّ طَاعَةٍ وَبِقْطَةٍ وَعِقَّةٍ عَدَمُ الرِّضَا مِنْكَ عَنْهَا

“Her türlü günah, gaflet ve şehvetin (nefsânî isteğin) kökü, nefsi beğenmektir. Her türlü taat, dikkat ve iffetin temeli de, ondan razı olmamaktır.” (35. Hikmet - 1. Bölüm)

Tasavvuf ıstılahatında insanlar arasında şöyle bir tasnif yapılır: Avam, havas, hâssü'l-hâss. ‘Avam’ sıradan, duyduklarıyla hareket eden, hakîkî bir ilim sahibi olmayıp ancak ilim erbabı bir şey söylerse onlardan öğrenen, ilmin kaynaklarına inmekten âciz olan insanlardır. İnsanların çoğu avam’ın nâstır, yani avam kısmındandır. Buradaki ‘avam’; banal, âdi, düşük mânâsında değildir. İlmî mevzûları ancak bir âlimden alıp, bunları takliden yapabilen, tahkik edebilecek bir ilmî derinliği olamayan kimselerdir.

Zâhirî ilimleri ve dinî ilimlerin zâhirini öğrenip bununla amel eden, aynı zamanda Cenâb-ı Hakk’ın inayetiyle ve kendi cüz’î iradesiyle devamlı O’na yakîn olmayı murad ederek, bu hususta çalışarak, kemâl yolunda biraz daha ilerleyen kişilere ‘havas’ tâbir olunur. Bir kimse hakîkatten haberdar olmuş, kalbini keşfetmiş, mânâyâ engel olan perdeleri açmaya muvaffak olmuş ise, bu insana ‘havas’, ‘evliyâ’, ‘salih’ veya ‘eberr’ denir.

Artık mânâ yolunda sarf ettiği cüz’î iradesi ve ilmi dahi kendisinde kalmayan, Cenâb-ı Hakk’ın kendi katından ilim verdiği, -kişinin yaklaşmasıyla değil- bizzat Allah Teâlâ’nın kendisine yaklaştırdığı kullara da ‘mukarrabin’ ya da ‘hâssü'l-hâss’ denir. Bunlar da evliyânın büyükleridir; siddîk mertebesine erişmiş, peygamberlerin

sırrına, ahlâkına vâris olmuş zâtlardır. Nitekim husûsî ilim sahibi olmuş, Kur’ân ve sünneti birbirinden ayırmayıp Ehl-i Sünnet üzere giden ve ilmi ile âmil olan, Allah tarafından ilmi ve ilm-i hali tasdik edilmiş olan bu âlimler, *“Benim ümmetimin âlimleri Beni İsrail peygamberleri gibidir.”* diye Efendimiz^(sas) tarafından övülmüştür. Yine bir başka hadîs-i şerîfte bu zâtlar için *“el-Ulemâu verasetü’l-enbiyâ.”* buyurulmuştur. Böylece hakîkî âlimler, nebîlerin mirasçısı olarak taltîf edilmişlerdir.

İnsanlar, tövbe ederler, bir kabahat olduğunda “Günah ettim.” derler, fakat ilmin hakîkatine erişmek noktasında problem yaşadıklarından, menfi olarak zuhur eden bu olayların menşei bulamadıklarından, devamlı üst tarafı cilalarlar, alttaki çürümüş zeminin farkına varmazlar.

Hz. Abdülkâdir Geylânî^(ks) buyuruyor ki; “Avamın tövbesi ot biçmek gibidir; havasın tövbesi ise o ayırık otlarını kökünden sökmektir.” Otu biçersen, bir hafta sonra daha gür çıkar, fakat kökünden söküp atarsan bir daha o ot, o gülistanda baş göstermez. Dolayısıyla işin köküne inmek, ilmin hakîkatine vâkıf olmakla doğru orantılıdır. Yani bir insanın ilimde derinliği varsa, yanlış olan şeylerin derinliğini de fark edici tarzda bir görüşe sahip olması gerekir.

Kişi, amel veya amelsizliğinin kaynağını bulmaktan âciz oluyor ise, o kişinin temel teşkil eden bir sahada muhakkak ilmî bir eksikliği vardır, bu da Allahu a’lem, nefsinin bilmemekle alâkalıdır. Bir insanda ilim yansıdığı için ona âlim sıfatı verilir. O zaman ilim onda zuhur eder; ondaki kabiliyetle ortaya çıkmış olur. Bu şekilde, kişinin hacmi miktarınca bir ilim tespiti de yapmış oluyoruz. Dolayısıyla bir insan ilmi öğrendiği halde, ona esas lâzım olan kendi nefsinin, benliğinin ilminden uzaklaşır ve bundan bîhaber olarak yaşarsa, bu büyük bir problem olarak karşısına çıkar ve meselenin aslını çözemez. Peki ne yapacak? Her basit şeyi öğrenirken yaptığı gibi, usta çırac, hoca talebe, mürîd mürşid alâkası ile bunu da öğrenene öğrenene kendine hâl edinecek.

“Aslû küllü ma’siyetin ve gafletin ve şehvetin er-ridâ a’nin-nefsi...”

Günah, isyan, Allah’tan gâfil olma, Allah’ı unutma, kendi nefsanî arzularına doğru gidişle ilgili ne kadar şey varsa... Evet, bunlar var; peki bu tespitin teşhisi nedir? Bunların hepsinin aslı, nefsinden razı olmandır.

Kabahatlerimizi düşünelim... Neden oldu bunlar? **“er-ridâ a’nin-**

nefsi.” Nefsin o an o kabahati yapmayı istediğinde, nefsinden razı oldun sen. “Şunu yap.” dedi sana, sen de “Hay hay, hemen efendim, emir baş üstüne.” dedin ve öylece bir günah işledin.

Günah, Allah’la kulun arasını açan harekete denir; ister küçük olsun ister büyük... Gaflet ise, esasında sadece Allah’ı unutmak değildir, nefsinden memnun olmaktır, gafletin kökünde bu vardır. Şehvetini yerine getirirken de nefsinden hoşnutluk duyarsın. Bütün hepsinin başı ve aslı budur.

“...Ve aslû külli taatin ve yakazatin ve iffetin ademü’r-ridâ minke anhâ”

Peki taat nedir? Allah’ın emrine tâbi olmandır. Bu; namaz, oruç, abdest, ilim, sıla-i rahîm olabilir; başkasının müşkülünü çözmek için kendi rahatını terk etmen, gâfil gâfil oturacağına zikir, sohbet meclisine dâhil olman da olabilir. Taat, Allah’ın hoşuna giden, güzel gördüğü ve bizlere bildirdiği bir işi yapmaktır. Dikkat edin bunu yapmazdan evvel nefis bu işlerden hoşnut mudur? Tabî ki değildir.

Yakaza nedir? Uyanıklık yani Allah’ın tecelliyatına karşı ayık olmak, farkındalık hâli... Yani kulluğunu fark etme, unutmama...

İffetli olma ve sana zarar verecek şekilde nefsin peşine düşmeme hâlinin temelinde ne vardır? **“ademü’r-ridâ minke anhâ”** Burada senin o nefisten razı olmamanın sırrı yatmaktadır. Bir insan nefsinden razı olmazsa, nefsinin isteğine muhalefet ederse -tâbiri caizse otomatik olarak- ya taatte ya yakazada Allah’ı hatırlar vaziyette ve böylece nefsin tuzağına düşmeyecek bir hâlde seyretmiş olur.

Mesela şöyle düşünülebilir... Arabayı bile kendi kafana göre sürmüyorsun. Şeridine dikkat ediyor, ışıklarını yakıyor, azami hız levhasına bakıyor, kavşağa girdiğinde yavaşlıyorsun. Sen bunlara riayet ettiğinde, kendine göre değil de o yolun gerektirdiği gibi arabayı kullandığında zaten doğru bir şekilde gitmiş oluyorsun. Yani başa ne geliyorsa, nefsin memnun edilmesinden ve bu memnun oluşu önemsemekten geliyor.

Bazı insanlar, akşam vakti geldiğinde ana haber bülteni seyrederek. Birazdan izleyecekleri dizi filmin ve eğlence programının vicdan azabını hafifletmektir aslında dertleri. Haberleri takip ederken kendilerini önemli hissederler. Dünyada neler olmuş... Sanki aldıkları haberle dünyaya farklı bir hizmet sunarlar! Onu öğrenirler, bunu öğrenirler. Ana haber bülteni de zaten bir tek onların ailelerinden haber vermez. “Erzurum’da soğuk vardı; vatandaşların ayağı kaydı.

Tekirdağ'da yoğun kar, davarları zor durumda bıraktı. Filanca yerde denize giriliyor. Bir adam kaydı, arabanın arkasını vurdu..." Affedersiniz bunların nesi haber?

Aslında durmadan uzun uzun haberler vererek sizi kendi bilginizden, kendi varlığınızdaki habersiz hâle getirir; esas işi, gözünüzden kaçırmanıza sebep olurlar. Tabî ki çevrenizden haberdar olun, ama ana haber bülteni müptelası olmak bunun yolu değildir. Bizi kendimizden habersiz bırakıyorlar. Esas haber, Kur'ân-ı Kerîm'de işaret edilen 'nebe'dir. Gerçek haber, Nebî-i Zîşan'ın getirdiğidir. İnsanlar dünyanın dört bir tarafını duyuyor, fakat maalesef kendisine lâzım olacak şeyleri öğrenemiyorlar.

Günah, aslında bir neticedir. Yaralı birini gördüğünüzde, kazanın sebebini öğrenirsiniz, "Kaza oldu." deyip geçmezsiniz. Hayatımızda işlediğimiz kabahatleri, günah kirlerini gördüğümüzde o günaha odaklanıp sebebini sorgulamazsak, araştırmamız çok sathî kalır. "Şöyle yapmıştım, böyle oldu." diye hâlâ kazayı anlatıyorsun... Bu olmazdan evvel ne oldu, mesele odur. Hâsılı kaza nasıl bir sonuçsa, günah da bir sonuçtur. Bu durumda sevap da bir sonuçtur; zaten sevap ecir mânâsıdır ve ecir, ücret sonda verilir. İbadet de neticedir, Allah'ı tercih ettiğinin neticesidir. Günah da Allah'ı tercih etmemenin neticesidir. Bu kadar nettir.

Hız. Pîr Atâullah İskenderî, "Bütün günahların, şehvetlerin, gafletin hepsinin -ama hepsinin- aslı, kökü, bunları besleyen şey; nefsinden razı olmandır." buyuruyor. Nefsinden o kadar memnunsun ki, "Aman nefis mi istedi, hemen yapayım, ona kıyamam. Nefsim kötüymüş, kâfırmış, zâlimmiş, câhilmış... Olsun ben onunla çok güzel sevişirim, ben ondan razıyım." diyorsun. Unutma ki nefsinden hoşnut olduğun müddetçe sen bu kabahatleri yapacaksın.

Kulluk, taat, rızayı yakalamak için uyanık olmanın temelinde ise nefsinden razı olmaman vardır. Sen nefsinden razı olmadığın, nefsine tutunmadığın, nefsinden ayrıldığın için Allah sana nurdan bir zemin, seni tutan bir emîn gönderir. Ve sen de bu sayede taatla, Allah'ın rızasına karşı âgâh olmakla ve muhafaza edilmekle taltîf olunursun. Müthiş bir söz!

وَلَا تَصْحَبْ جَاهِلًا لَا يَرْضَى عَنْ نَفْسِهِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ
تَصْحَبَ عَالِمًا يَرْضَى عَنْ نَفْسِهِ.

“Nefsini beğenmeyen bir câhille arkadaşlık etmen, senin için, nefsini beğenmiş bir âlimle arkadaşlık etmekten daha hayırlıdır.” (35. Hikmet - 2. Bölüm)

Nefsinden razı olmayan, nefsini hoş görmeyen, nefsin isteklerine boyun eğmeyen bir câhille arkadaşlığın; nefsini güzel gören, nefsinden hoşnut olan bir âlimle arkadaşlıktan çok daha iyidir.

Burada Kur’ân-ı Kerîm’in birçok yerinde de geçen ‘hayırlıdır’ tâbirini izah etmek gerekir. Arapçada “Bu ev, bu arabadan hayırlıdır.” ile “Bu ev, bu arabadan iyidir.” cümlelerinin anlamları farklıdır. ‘İyi’ kelimesi kullanıldığında, “Ev de iyi, araba da iyi ama ev daha iyidir.” gibi bir mânâ ortaya çıkar. Fakat, “Bu ev, bu arabadan hayırlıdır.” denildiğinde “Bu ev olduğunda, artık araba düşünülmez.” mânâsı nazara verilir. “Su, çaydan hayırlıdır.” denildiğinde de “Bu su varken, artık çay içilmez.” kastedilir.

Yukarıdaki hikmeti buna göre düşünersek şöyle bir mânâ ifade eder: Nefsinden razı olmayan bir câhille arkadaşlık etmen gibi bir nimet varken, senin kalkıp da nefsinden hoşnut olan bir âlimle arkadaşlık etmen mevzûbahis olamaz. Yani tercih noktasında bu, alternatif bile teşkil etmez.

Hikmetin sonu şöyle tamamlanıyor...

فَأَيُّ عِلْمٍ لِعَالِمٍ يَرْضَى عَنْ نَفْسِهِ! وَأَيُّ جَهْلٍ لِحَاحِلٍ
لَا يَرْضَى عَنْ نَفْسِهِ!

“Nefsini beğenmiş bir âlimin ne ilmi olabilir ki? Nefsini beğenmeyen bir câhilin ne cehaleti olabilir ki?” (35. Hikmet - 3. Bölüm)

‘Feeyyü ilmin...’ Nasıl ilimdir ki o... ‘li âlimin’ âlim denilen kişi için... ‘yerdâ an nefsihi’ netice olarak nefsinden razı olmayı getirir... Böyle bir ilim mi vardır? Yani, bunu böyle gören bir insan nasıl âlim olabilir?

‘Ve eyyü cehlin...’ Cehil nasıl olabilir de... ‘li câhilin’ câhil olan biri için... ‘lâ yerdâ an nefsihi’ nefsinden razı olmamayı getirir... Nefsinden razı olmayana nasıl câhil denir? Asıl, nefsinden memnun olan kişi câhilin ta kendisidir. Nefsinden memnun olmayan kişi

ilimden elbette nasibdar olmuştur, ona câhil demek caiz değildir.

Soruyorum sana, hangi ilimdir ki bir kişiyi nefsinden razı eder? Sahibini nefsinden razı eden şeye sen ilim diyebilir misin ki? Nasıl bir cehalettir ki, o câhili nefsinden razı olmayacak bir noktaya getirmiştir? *“Men kale ene âlimün fe hüve câhilün.”*^[17] Kim ben âlimim, ben biliyorum derse, câhilin ta kendisidir. Bir insan nefsinden razı olmayarak câhil olursa; o cehâlet, makbuldür.

Ahzab Sûresi’nde *“Evet, biz o emaneti...”*^[18] diye başlayan âyet-i kerîmenin sonunda buyurulduğu üzere emanet yerlere, göklere, dağlara, taşlara tevdi kılınmak istendi, fakat bu mahlûkat, emaneti taşıyamadı. Allah Teâlâ onları kabul edip etmemekte serbest bıraktı. Arapçada bu tarza, emr-i ihtiyârî ya da teklif-i ihtiyârî derler.

Emaneti yerlere, göklere, dağlara teklif etti de onlar alamadılar. Fakat o âciz insan, iki omzu arasında boynuna, başına, kalbine bu emaneti, yüklendi. Hazret-i Allah^(cc) âyet-i kerîmenin sonunda *“O cidden çok zâlim, çok câhil.”* buyuruyor. İnsan muhakkak ki ezelden zâlim; ezelden de câhildir. Evliyâullah hazeratı bu âyetin tefsirinde diyorlar ki; *“Evet, o zâlimdir. Allah’ı tanımayan nefsinin gözünün yaşına bakmaz, onu yerine oturtur. Allah’ın razı olmadıklarına karşı zâlimdir. Nefsini tatmin etmek hususunda, nefsinin isteklerine karşı da câhildir. Ancak Allah’ın rızasına karşı âşina ve âlimdir.”* Bunu sadece bir aşk sevdalısı yapabilir. Mecnun, Leyla’dan başkasına câhildir. Leyla’ya hizmet etmeyen kişilere karşı da zâlimdir; nefsi bile olsa.

İşte Atâullah İskenderî Hazretleri, bu sözle bunlara işaret ediyor. Nasıl bir ilimdir ki o âlim, ilmi alıyor da sonunda nefsinden razı oluyor. Sen nasıl buna ilim, bu adama âlim dersin? Diğer taraftan bir adama da nasıl câhil dersin ki, câhil dediğin hâliyle nefsinden razı olmuyor, Mevlâsı’nın yolunda nefsinin isteklerine asla eyvallah etmiyor.

Neticeye bak! Taat mı ediyorsun, Cenâb-ı Hakk seni muhafaza mı etmiş, güzelliği gördün de ona karşı iştiyakın mı var... Bil ki bunun sebebi; nefsini tercih etmemendir. Nefsini tercih eden bir adamla oturmaktansa nefsini tercih etmeyen bir câhille oturman senin için yeğdir.

Mesnevî-i Mânevî’de İbadet ve Taat

İbadetler ve taatlar; namaz, oruç, hac, zekât, sadaka, cihad, Allah

Teâlâ'nın seni kulu olarak istihdam etmesine karşılık teşekkür yerine sayabilecek ameller değildir. Senin yaptığın kulluk, senin üzerine vacip olan, Allah Teâlâ'ya şükrünü ödemenin karşılığı olamaz. Fakat bunu şöyle kabul edebilirsin... Allah Teâlâ seni bu gurbet âlemine gönderdi. Tevhîdi tahsil etmen, seyr u sülûkunu yapıp kulluğunu idrak etmen, her şeye rağmen, neyle süslenirse süslensin ve hangi ziyneti ile gelirse gelsin dünyanın hiçbir alâyişine aldanmadan, Cenâb-ı Hakk'ı unutmadan, O'nun muhabbetiyle yaşamak için seni bu dünya sahnesine çıkardı.

Sen de gayret ettin. Bunun farkında oldun ve O'nu unutmadığını göstermek için burada ibâdetle, namazla, Kur'ân'la, tesbihle, zikirle meşgul oldun. Bu, bir adamın gurbetten dönerken kendisini bekleyenleri unutmadığını göstermek için onlara getirdiği hediyeye benzer. Bu hediye, ufak bir şey olabilir, fakat bu, "Ben oraya gittim, orada uğraştım, sizden ayrıldım ama sizi unutmadım." demektir. Hiçbir zaman getirilen hediye, kendisine verilen kişinin değerinde değildir.

İnsanın bu dünyada yaptığı ibâdet ve taat, yarın mahşerde, "Yâ Rabbî, ben bu dünya hayatında Sen'i unutmadım, işte Sen'i orada hatırladığımın alâmeti olarak şu benim namazım, şu zekâtım, şu bana lütfettiğin diğer ibâdet ve taatler... Ben seyahatimi yaptım geldim, işte sana da bunları getirdim. Yâ Rabbî, lütfen bu hediyemi kabul eyle." demektir.

Kerîm, cömert, izzetli, şerefli hiçbir zât kendisine getirilen hediye için, "Getire getire bunu mu getirdin, bana bunu mu lââyık gördün!" demez. Keramet, nezaket, zarafet, şerafet ve izzet sahibi olan herhangi bir insan bile, "Bula bula bunu mu buldun?" demezken; zarifin en zarifi, erhamu'r-râhimîn, ekremu'l-ekremîn, kendisi aziz, latif olan Hazret-i Allah hiç böyle bir şey söyler mi?

Sen haddini bilir de, "Yâ Rabbî sana lââyık değil, ama Sen'i unutmadığımı göstermek için şu kadarcık bir şey... Kabul eyle benden, beni hânene kabul eyle, misafirliğe geldim. Sana, eli boş gelinmez deyip bunu getirdim." dersen Allah böyle ibâdeti kabul eder. Seni de, her izzetli, kerîm olan bir hâne sahibi gibi, asla lââyık olmasan bile, başköşeye oturtur. Ama "Al işte bunları, üstünü de sorma." tarzında, ibâdetinde bir şey gören insanın, böyle bir lütfâ mazhar olması biraz çetin bir hâdisedir.

Hz. Pîr şöyle devam ediyor: "Ey insan sûretinde olan varlık, sen yarın yevm-i kıyamette, 'Oraya gittin de oradan bana bir şey

getirmedin mi, hediye olarak takdim edebilecek bir şey bulamadın mı?’ diye sorulduğunda namazın, ibâdet ve taatin olmaksızın Allah Teâlâ’nın cennet evine girmeye utanmayacak mısın!”

“Yazıklar olsun o kimseye ki Allah Teâlâ’nın ebedî cennetlerine, cemâlullahı görebilecek olan beyte, Efendimiz’le beraber olunacak olan Firdevs’e girebilecekken eli boş gelir de elini kolunu sallayarak içeri girebileceğini düşünür. Bu büyük bir hatadır, büyük bir yüzüzlüktür.” buyuruyor Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Mânevî*’sinde.

Hikem-i Atâiyye’deki namazla ilgili hikmetli sözleri ibâdet ve taatle ilgili bu bölümde zikrederim.

الصَّلَاةُ طَهْرَةٌ لِلْقُلُوبِ مِنْ أَذْنَانِ الذُّنُوبِ،
وَاسْتِفْتَاَحَ لِبَابِ الْغُيُوبِ

“Namaz, günah kirlerinden kalbi temizleme vesilesi ve gayb âleminin kapılarını aralama talebidir.” (119. Hikmet)

Namaz, günahın pisliklerinden, kirlerinden, isinden pasından kalbi temizleme vazifesidir. Yani namaz tek başına bir gâye değildir, vesiledir. “Namazı kıldım, oldu bitti.” diyemezsin. Neticesini soracaksın: Kalbindeki kiri pası temizliyor mu bu namaz?

“**Vestiftâhun li-bâbi’l-ğuyûbi...**” Namaz, gayb âlemlerinin kapısını açıcıdır. Allah’ı görürcesine ibâdet etmek makamından tutun da Cenâb-ı Hakk’ın lütfunu ve keremini görmeye, her türlü nimetinin farkında olarak yaşamaya kadar bütün gaybı, insanın akli ile kavrayamayacağı şeyleri ihsan eder namaz. Akılla keşfedemeyeceğin şeyleri açar.

الصَّلَاةُ مَحَلُّ الْمُنَاجَاةِ وَمَعْدِنُ الْمُصَافَاةِ، تَتَسَعُّ فِيهَا
مَيَادِينُ الْأَسْرَارِ، وَتُشْرِقُ فِيهَا شَوَارِقُ الْأَنْوَارِ.
عِلْمٌ وَجُودُ الضَّعِيفِ مِنْكَ فَقَلَّلْ أَعْدَادَهَا.
وَعِلْمٌ اِحْتِيَاجَكَ إِلَى فَضْلِهِ فَكَثِّرْ أَمْدَادَهَا.

“Namaz, Allah ile özel konuşma vesilesi, ruhen duruşma kaynağıdır. Ondan, sırlar meydanı alabildiğine genişler. Nur ve feyizler parladıkça parlar. Allah, senin güçsüzlüğünü bildi de namazın vakitlerini az tuttu. Fakat onun ihsanına ne kadar çok muhtaç olduğunu bildiğinden, namazdan alacağın feyizleri, sevapları çoğalttı.” (120. Hikmet)

“Es-salâtü mahallü'l-münâcat...” Namaz, Allah’la konuşma mahallidir; Allah’a münacaat, Allah’a kendini arz etme vaktidir. Ve cevherini fark etme; aslını, benliğini, şahsiyetini bulma makamıdır namaz.

“...tettesiu fihâ meyâdinü'l-esrâri.” Gizli kalmış, hiç fark edemeyeceğin sırların meydana açılır. Sırların meydana dökülmesi denilince aklımıza kıyamet günü sırların ortaya çıkması gelir. İnsanın namazda kıyama kalkması onda kıyameti canlandırır. Kişi, hem Allah’a münâcaat eder hem de kendi hesabını namazda görür.

“...ve tüşriku fihâ şevâriku'l-envâri.” O namazda, parladıkça parlar. Ne parlar? Nurların kaynakları. Işık kaynağı, ışığın kendi kendine kaynadığı, nur üstüne nur olduğu anlar namazda mevcuttur.

Burası, yukarıda *Mesnevî-i Mânevî*’den aktardıklarımızı açıklayan önemli bir bölüm... **“...alime vücûde’z-za’fi minke fekallele e’dâdehâ.”** Allah Teâlâ senin varlığının zaafını bildi de bunu az eyledi. ‘Kadir’ sayılabilecek kadar olan ‘az’a denir. Yani beş vakit dendi. Hâlbuki sayılamayacak kadar secde etmemiz lâzımdı O’na.

Fakat **“ve alime ihtiyâceke...”** Senin, O’nun ihsanına ne kadar çok muhtaç olduğunu çok iyi bildiğinden **“...fekessera emdâdehâ...”** namazdan alacağın feyizleri, sevapları çoğalttı. Mesela, kulun Allah Teâlâ’ya en yakın olduğu ve olması gereken an secdedir. Namaz boyunca gözünü secdeden ayırmayan bir insan, bütün namazını secdeymiş gibi geçirir. İşte böyle olduğunda katbekat ecir kazanır, secde ettikçe Rabbine yaklaşır.

Namazın vakitlerinin az olmasına rağmen çok ihsâna mazhar olmamızdaki temel unsurlardan ikisini şöyle sayabiliriz: Allah için ibâdet ederken bunu Allah’a teşekkürü tam karşılayan bir ibâdet olarak değil; Allah Teâlâ’ya O’nu burada unutmadığımızı göstermek için, kıyamette arz edilmek üzere hazırladığımız bir hediye olarak düşünmek... İş böyle olursa, bu dünya hayatı ile değil âhiretin sonsuz hâli ile o namaz, katbekat ecir kazanıyor ve bizi huzurullahı götürüyor. Bu niyetle Allah Teâlâ, insanın aczini bilmesi hürmetine,

ona çok az bir ibâdetle çok büyük dereceler ihsan ediyor.

Allah Teâlâ'nın kapısı hacet kapısıdır, huccet kapısı değildir. Yani "Burada ben varım, benden iyi adam mı bulacaksın?" deme mahalli değildir. "Ben müflisim, ben yokum, ben bir şey yapamadım... Günahkâрім, kapına geldim, dilenciyim... Yaptığım amel de Sen'den. Beni al benden. Sen bana kendini ver." diyen insanlara o kapı açılır. Hem de öyle açılır ki, o açılmanın bereketini, insan bu dünyada da gamdan, kederden kurtularak ruhen hisseder; cennet kokusunu alarak yaşar; kini, dünya hırsını, tamahı, aklına bile getirmeden yaşama saadetine erişir.

Hucurat Sûresi 49/2: *"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir."*

Hadîs-i Şerîf (Taberânî, *El-Mu'cemu'l-Evsat*)

Ahzab Sûresi 33/72: *"Evet, biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik, onlar onu yüklenmeğe yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yüklendi, o cidden çok zâlim, çok câhil bulunuyor"*

Bu Âlem Ancak Hakk'la Rûşen

إِذَا فَتَحَ لَكَ وَجْهَةً مِنَ التَّعْرِفِ فَلَا تَبَالٍ مَعَهَا إِنْ قَلَّ عَمَلُكَ.
فَإِنَّهُ مَا فَتَحَهَا لَكَ إِلَّا وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَتَعَرَّفَ إِلَيْكَ،
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ التَّعْرِفَ هُوَ مُورِدُهُ عَلَيْكَ وَالْأَعْمَالُ أَنْتَ
مُهْدِيهَا إِلَيْهِ. وَأَيْنَ مَا تُهْدِيهِ إِلَيْهِ مِمَّا هُوَ مُورِدُهُ عَلَيْكَ ۱۲

“Allah Teâlâ sana seni rûşte ve kemâle erdirmek için bir bilinç ihsan ettiği zaman, artık ille de amel işlemeye fazla ehemmiyet verme. Çünkü sana bu kapıyı açması, Kendisini sana buldurmak ve tanıtmak içindir. Elbet sen de bilirsin ki bu tanıtmaya O'nun sana lütfu, hediyesidir. Amellerin ise senin O'na hediye sunma gayretidir. O'nun sana verdiği lütuf karşısında, senin verdiğin hediyeğin önemi ne olabilir?” (8. Hikmet)

Mânâ tahsili belki gözle görülemez, ama bazen bedenî ve cismî kuvvetlerimizin bile takat getiremeyeceği boyutta ve ağırlıkta olabilir. Tefekkür ve idrakin kemâle doğru gidişle beraber mânevî teçhizatı herkes taşıyamaz.

Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî*'sinde akıl ve idrakin ne kadar büyük bir nimet olduğunu, bunu taşımanın zaten tek başına bile bir ağırlık ve mesuliyet olduğunu ifade ettikten sonra, bir nükte aktarır. Mealen buyurur ki: “Allah Teâlâ akıl nimetine mazhar olan insanlara çoğunlukla fazla mal mülk vermez. Buna mukabil akı az, ahmak ve aptal olan kişilere bol mal ihsan ederek onları zengin kılar. Çünkü akıl nimetinden mahrum olan ahmak kişiyi malla sevindirerek, bir nev'î hayatta sıkıntı çekmekten muhafaza eder.” Dolayısıyla çok mal sahibi olmak, ille de akıl alâmeti değildir. Belki de bu nimetten mahrum olmanın bir tezahürüdür.

Bu perspektiften bakarsak, bir de Allah Teâlâ'nın âdeta akıl üstüne akıl diyebileceğimiz bir lütfu olursa, onun şükrü nasıl ödenebilir veya böyle bir nimete erişmenin sorumluluğu altında insan nasıl takat getirebilir? Belki şu da sorgulanabilir. Allah Teâlâ'nın hikmetinden sual edilmez ama bunu kuluna niçin verir? Hazret-i Pîr'in bu sözü

meselenin çözümü mâhiyetindedir, ama metin içinde gizlenmiş hatta tefekkürle bulunması istenmiş olan mânâyı anlamak için, ilk önce kelime ve kavramları mercek altına alıp, işaretleri doğru anlamaya çalışalım. Çünkü bu sözde geçen kelime ve kavramlar, her zamanki gibi Hazret-i Pîr tarafından özenle seçilmiştir.

‘Senin için açtığında’ tâbirinden hiç kimseye açmadığını sana verdiği mânâsı çıkmaz. Buradaki tahsis, her kişinin sırrına ve meşrebine göre menzile husûsî gidişine işarettir. Bunu maddî sahadaki örneklerle de açabiliriz. İnsanların elde ettiği kazançlar, hatta zenginlik, farklı farklı mesleklerle olabilir. Kimisi kuyumculuk yapar zengin olur, kimisi çiftçilik... Meşreplerine ve kendi kabiliyetlerine göre farklı farklı mal mülk edinme ve kazanç yolları kendilerine açılır. Mânevî zenginlik de böyledir. Şimdilik bu kadar değinip diğer kelimelere geçelim.

‘Vicheten’, vecih, teveccüh, muvacehe olarak da lisanımızda kullandığımız tâbirlerle aynı köktendir. Vecih yüz demektir. Ama surat, yüz hatta sima tâbirleri arasında fark vardır. Vecih; ruhun ve mânânın izlerini görebildiğin ve teveccüh ettiğinde yani yöneldiğinde de, yüzünü çevirdiğinde de feyiz alabildiğin simaya derler. Bunun bir ileri belki ‘cemâl’ olarak tarif edilir. ‘Viche’ kelimesiyse, teveccüh ettiğin, vechine ve cemâline doğru gidebilmen ve senin yönelmen için açılan yol veya penceredir. Şayet bu açılan pencere artık senin için malum, bilinen bir makam hâline gelir de artık dâimî görüşme imkânı bulursan, buna da ‘muvacehe’ derler. Yani yüz yüze gelebilme, yöneldiğinde her zaman buluşabilme ve görüşebilme imkânına işaret eder.

‘Taarruf’ kelimesi ‘irfan, tarif, ârif, mârifet, maruf’ olarak bildiğimiz tâbirlerin kökteşidir. Taarruf ve irfan tâbirleri birbiriyle alâkalı olmakla beraber, öncelik ve sonralık açısından birbirinden farklılık arz eder. Taarruf; bilinç ve irfanın bir kişiye aktarılması, tâbiri caizse yüklenmesi mânâsına gelir. Kişi kendi gayret ve himmetiyle bu sahada ne kadar çalışırsa çalışsın, irfan başkasından aktarılması gereken bir bilinç ve mânevî emanettir. Dolayısıyla irfan, ancak taarruftan sonra zuhur eder. Taarrufun aktarılmasında her ne kadar tarifler rol oynasa da, bunun en yüksek derecesi; doğrudan ve tarifsiz, cevher olarak ikram ve ihsan edilmesidir.

Herhalde bundan sonra ‘açılmak’ (*fetaha*) kelimesinin niçin kullanıldığı, daha bariz şekilde anlaşılıyordur. Çünkü kişi, bu bilincin nerede olduğunu bilemez ki gidip de kapısını açsın. Ancak bir

yönlendirmeyle bu gerçekleşebilir. Bu tâbirler birbirlerini tamamlar. Şöyle düşünelim; kişi idrak sahibi olsa da, fakat bu idrakini nasıl ve hangi şekilde yansıtacağını, kullanacağını bilemese, zor bir durum olmaz mı?

İrfan öyle bir cevherdir ki, küll cüz' yani bütün parça ilişkisi ve cazibesi irfan sahasında da geçerlidir. Bir kişi hakikat-i irfandan zerre kadar nasibdar olsa, artık onun için tâbiri caizse geriye dönüş yoktur. Bu bilinç; başka bilinç ve buluşları, bu irfan; küllî irfan sahasındaki ledün ilimlerini muhakkak kendisine çeker. İşte tasavvuf mekteplerinde yetişen insanların bu kemâl ve rûşte nasıl sahip olduklarının bilinmemesinin altında yatan temel sebep budur. Sâlik, herhangi bir sahada bu irfandan nasibdar olur olmaz, küllî irfanın cazibesine kapılarak adım adım ârif olmaya doğru ilerler. Seyr ü sülûkta bulunan kişinin söz dinlemesi ve kendisine tevdi kılınan emanet ve vazifeleri yerine getirmesi, aslında onu ecirlere kavuşturmak için değil irfan yolculuğunu kazasız belasız maksud ve menziline ulaştırmak için önem arz eder. 'Derviş' kelimesinin 'kapı eşiği, dâima kapıda bulunan' mânâsına geldiğini düşününce yukarıda anlatılanların bir anda neleri ihtiva ettiğini daha iyi anlayabiliriz. Kapı eşiğindeki o bekleyiş hareketsizlik değildir, çünkü o kapı her an bir tecellînin yaşandığı kulluk noktasına işaret eder.

"Artık amel etmeye fazla önem verme." sözü, farz olan ibâdetleri terk et, mânâsında değildir. "İlle de nafil ibâdetleri yapmaya gayret etme." şeklinde anlaşılmaya müsait bir ifade olsa da, metnin devamındaki işaretlere bakınca daha derin bir nazarla bu sözü anlamaya çalışmak yerinde olacaktır. Çünkü metinde hediye kelimesi geçiyor. Hediye, muhatabınızın sizden beklemesine rağmen, şeklini kendisinin beyân etmediği şeye denir. Mesela birine hediye götürdüğünüzde, karşı tarafta bir şeyler getireceğiniz arzusu vardır, fakat ille de şu ya da bu olsun diye size bir tarif vermemiştir. Zaten bu durumda hediye değil, sipariş veya vazife olur. O hâlde 'senin amellerin' ve 'hediye' tâbiri burada anlatılanın nafil ibâdet ve amel olduğuna işaret etmektedir. Bu gözle bakınca müthiş bir mânâ çıkıyor. Allah'ın bilinçlendirdiği kulun sorumluluk ve yükümlülükleriyle, bu irfandan mahrum olan kişinin amel ve vazifeleri birbirinden farklılık arz ediyordur ve hatta farklı olması lâzımdır. Peki nasıl? Mademki kişi artık kendisine açılan kapıdan bir irfan sahibi olmuştur, o hâlde artık amellerini kendine göre tayin eden değil, bu irfanı kendisine bahşedenin işaret ettiği sahalarda hizmet ve amel

kemerini kuşananlardan olmalıdır...

كَيْفَ يُشْرِقُ قَلْبٌ، صُورُ الْأَكْوَانِ مُنْطَبِعَةٌ فِي مِرَاتِهِ؟ أَمْ
كَيْفَ يَرْحَلُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُكَبَّلٌ بِشَهَوَاتِهِ؟
أَمْ كَيْفَ يَطْمَعُ أَنْ يَدْخُلَ حَضْرَةَ اللَّهِ وَهُوَ لَمْ يَتَطَهَّرْ مِنْ
جَنَابَةِ غَفَلَاتِهِ؟ أَمْ كَيْفَ يَرْجُو أَنْ يَفْهَمَ دَقَائِقَ الْأَسْرَارِ وَهُوَ
لَمْ يَتُبْ مِنْ هَفَوَاتِهِ؟

“Kalp, bütün güzelliklerini yansıtmaması gereken aynasında, tamamen şekillerin istilasına uğrayarak kapanırsa nasıl parlayabilir? Nefsin istekleriyle, elleri ayakları bağlanmış kişi, nasıl Allah Teâlâ’ya giden doğru yolda ilerleyebilir? İnsan, gaflet cenâbetliğinden temizlenmeden, gusletmeden Allah Teâlâ’nın huzuruna girmeyi nasıl ümid edebilir ve günahlarından, nâkısılıklarından tövbe etmeden sırlara mahrem olmayı ve incelikleri idrak etmeyi nasıl umabilir, nasıl elde edebilir?” (13. Hikmet)

Evet bu sözler gerçekten insanı sarsan âdeta bir şamar gibi kişiye tesir etmesi gereken şiddetli ifadelerdir. Bilhassa birçok esrara vâkıf, kalbinin temiz, irfan ve himmetinin âli olduğunu düşünen kişilere ölçü mahiyetinde ifadelerdir bu sözler.

Bu metne ‘keyfe’ (nasıl) kelimesi damgasını vurmuştur.

الْكُونُ كُلُّهُ ظُلْمَةٌ وَإِنَّمَا أَنَارَهُ ظُهُورُ الْحَقِّ فِيهِ. فَمَنْ رَأَى الْكَوْنَ
وَلَمْ يَشْهَدْ فِيهِ أَوْ عِنْدَهُ أَوْ قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ فَقَدْ أَغْوَرَهُ وَجُودُ
الْأَنْوَارِ. وَحُجِبَتْ عَنْهُ شُمُوسُ الْمَعَارِفِ بِسُحُبِ الْأَنْوَارِ

“Yaratılmış ne varsa hepsi karanlıktadır: Zulmetten ibarettir. Ancak Hakk tecellîsiyle aydınlanmıştır. Bir kişi yaratılmış olanı, kâinatı görür de onda yahut yanında yahut evvelinde veya sonunda Cenâb-ı Hakk’ın bu hakk nurunu görememesi

durumunda, sonradan olan bu vakaların bulut ve sisiyle, aydınlanma ve bilinçlenme güneşinden perdelenerek mahrum kalmıştır.” (14. Hikmet)

Kalpleri, Cenâb-ı Hakk’ın nuruyla uyandırma kabiliyetine mazhar olan ehl-i hâl, himmet ve feyizlerinin yanında, ayrıca kelâmın âdeta sihir gibi tesir edici özelliğini irşad için çok iyi kullanmışlardır. Hatta öylesine bir üslûp geliştirmişlerdir ki tasavvuf erbabının ilmi ve hâli aktarış, söyleyiş biçimleri başlı başına bir araştırma mevzûudur.

Hazret-i Pîr çok dikkat çekici bir cümleyle başlıyor: Yaratılmışlar, kâinat zulmetten ibarettir. Bu söz çok çarpıcı... Zulmet denildiğinde; halkımızın arasında kötülük, çirkinlik, bir şeyin yerinde olmaması gibi mefhumlar hemen akla gelir. Arapça konuşan bir toplumda ise, ilk akla gelene şey, ışıktan mahrum kalmak ve karanlıktır. Üç aşağı beş yukarı hepsi bu mânâyı mündemiçtir. İfadenin sarsıcılığının sebebi; bu söylenenlerin sadece kuru bir iddiadan ibaret olmamasıdır. Aynı zamanda hayatı sadece kendi gördüklerinden ve bildiklerinden müteşekkil zanneden, bu âlemin parlaklığına kapılıp perdelenen insanı ayıltan bir söz oluşudur.

Belki ilk kelimeleri okuyan kişi şunu diyecektir: “Bu âlemin, kâinatın neresi karanlık, neresi çirkin, nesi kötü?” İşte bu soruyu daha sormaya bile fırsat bulamadan hemen “Ancak hakkın zuhuruyla bu kâinat nurlanmıştır.” ifadesi mevcut durumu özetliyor.

En alt tabakadan yukarıya doğru çıkalım. Bulunduğumuz bu âlem, gayet parlak ve aydınlık olsa, fakat biz görme nimetinden mahrum kalsak, Cenâb-ı Hakk bizim gözümüze bu nuru fark edebilecek hassa vermese, neyle görebilirdik? Başka türlü bir hastalığımız, derdimiz olsa, o illetin iptilasıyla inleyip dursak, bu âlemin güzellikleri bize ne ifade edebilir? Ayakkabımız bile ayaklarımızı sıkacak darlıkta olsa, âlemin genişliğinden bir sürur duyabilir miyiz? Bu örnekler; hem nimetlerin izafî yani göreceli olduğunu hem de her an ister makro ölçekte ister mikro ölçekte olsun sonlanabileceğini göstermektedir.

Fânî ve geçici olan bir şeye bağlanmakla kişi, o yok oluşu elbette acı bir şekilde yaşayacaktır. Ama Cenâb-ı Hakk fânî âleme, fânîler olarak bizleri göndermiş, fakat âleme değil Âlemlerin Rabbi olan Kendisine kullukla bizleri bekâya yani bâkî olan zâtına bağlamıştır. Bu gönderilişin hakîkatine ve muradına, hatta kişinin kendi fitratına muhalefet ederek hareket etmesi, zulüm ve zulmeti celb eder. Çünkü

zulüm; bir şeyin bulunması gereken yerde olmaması, hakkın yerli yerine oturmamasıdır. Bunun zıttı olan adaletin tarifi de; bir şeyin hak ettiği yerde olmasıdır. O hâlde acayip bir durum çıkıyor ortaya. Çünkü zulmet Allah'a göre değildir, Allah'a göre ne karanlık olabilir ne de bir şey yerinden sapabilir. Adaletin ve zulmetin bağlayıcılığı, yaratılmışlık âlemine ve bu âlemdeki insana mahsustur yani sünnetullah, âdetullah olarak Cenâb-ı Hakk adaletin, nizamın, intizamın ve bundan şaşıldığında da çıkabilecek olan her türlü günahın ve zulmetin hâlıkı, yegâne yaratıcısıdır. Adaleti bizler için rahmet ve merhametiyle murad etmiş, bunu idrak edemeyen kulların zulmet ve küfür içerisindeki isteklerini de yaratmış, fakat ikisinin de hesabının verileceğini ilan etmiştir.

Cenâb-ı Hakk için gâip olabilir mi? Allah Teâlâ için bâtın ve zâhir olabilir mi? Zâhir, bâtın, evvel, âhir... Bu isimleri bizdeki tecellîleri kadar biliriz, Allah Teâlâ indindeki kısmı tamamen Cenâb-ı Hakk'ın ilmiyle alâkalıdır. Mesela kişi, hangi adalet arayışıyla Allah'a karşı çıkabilir? Böyle bir şey mümkün olmaz ki. Adalet; bir kimsenin diğeriyle arasındaki, sahip olduğu veya olması gereken haklarla alâkalı bir durumdur. Kul, Allah Teâlâ'ya karşı hangi varlık ve sahiyiyetle hak arayışında olabilir? Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine, "Benim Rabliğimden memnun değilsen, sen kendine âit olanları al, Ben de kendime âit olanları alayım." şeklinde hitap olunan bir kişi, acaba hangi hakkını veya sahip olduğu nesini alabilir? Herhangi bir şeyin o kudret karşısında varlığını iddia edebilir mi? O hâlde kul, Allah Teâlâ'dan diğerkullar için belki adalet isteyebilir, ama bu nev'î bir adalet ilişkisi Rabbi'yle arasında söz konusu bile olamaz.

Bir de zulmet açısından düşünelim. Biz bütün hayatımızı günah ile geçirsek, bunun Allah Teâlâ'ya ne zararı olabilir? Hadi biraz daha hayal sınırlarımızı zorlayalım. Elimizde bütün dünyadaki insanlarla iletişim kurma imkânı olsa ve bütün insanlık, "Biz bugün Allah'ın hiçbir dediğini yapmayacağız, O'na itaat etmeyeceğiz." dese, acaba Cenâb-ı Hakk'ın sermayesinden ne eksilir? Verdiğimiz misallerin abuk sabuk olduğunu biz de fark ediyoruz, ama acaba bu dünyaya mağrur yaşarken, ibâdet ve taati angarya görürken, "Ben bilirim, ben yaparım, ben ederim, bu âlemi şekillendiririm." diye sarhoş naraları atarken, kişinin düştüğü durum en az bu misallerdeki anlayış kadar vahim değil midir?

Bu âlem; hak yerini bulsun, Cenâb-ı Hakk'ın muradı ve O'na kulluk

tezahür etsin diye parlak ve aydınlıktır. Kâinattaki bütün güzellik, hep o Hakk tezahürü için âdeta sahnelenmiştir. İnsan bu sahneyi bütün ihtişamıyla seyreder de, en güzel zevki aldığı sıralarda, hakkı ve lâzım gelen tevhîd tahsilini yapamazsa yahut bazı nimetlerin tadını bilmezken bunları fark ettikten sonra gene Rabbi'ne şükredici olmazsa, sadece o nimetin zevkiyle ve avuntusuyla baş başa kalır. Hâlbuki bu nimetler, insanı Hakk'tan ayırdığında; zulmetten, karanlıktan ibarettir. Gene doyumsuz kabul ettiği bu zevkler, zamanla insanın gözünde pörsümeye başlar. Artık kendisinden de takat kesildiği hâlde, hâlâ fânî âlemdeki bâkî Hakk tezahürlerini müşahede edemezse, bu nimetler sahibini işaret etmesine rağmen kişi, her nimete mazhar oluşuyla biraz daha Hakk'tan uzaklaşmış olur.

İnsan, hem bu âlemin aydınlığına hem de nuruyla âlemi aydınlatan Hakk'a tâlip olsun diye yaratıldı. Allah Teâlâ'nın kendisine vermiş olduğu bilinmeklik hazinesini ve bu âlemde tahsil etmesi gereken Rabbi'ne yakınlığını, kâinata bakarak anlaması gerekirken, o bu kara tahtanın kütlesini gördü de üzerine yazılan dersi ve yazıyı okumadı. Bir yerde zulüm varsa elbet orada haksızlık, hak tanımamak vardır. Nimet O'nu dâima işaret ederken, insanın o nimeti tercih eder bir hâlde olması, hem de her hâliyle fânî olanı Bâkî olanla değişmesi, elbette maksadı aşan, muraddan uzaklaşılacak bir hâlin tezahürüdür.

Hülâsâ; kâinat nurlarla dolu olsa da Hakk'ı görmekten kör olan, müşahede edemeyen bir kişiye bu parlaklıktan ne fayda? Elbette zulmet ve karanlıktır. Yani karanlık; Hakk'ı bilmemenin, bulamamanın ve Hakk'la olamamanın adıdır. Hazret-i Pîr, 'bilinmeklik güneşleri' tâbirini kullanıyor. Bizim âlemimizi bir güneş aydınlatıyor. Böyleyken 'mârifet güneşleri' tâbiri dikkat çekicidir. Şöyle anlayabiliriz; Allah Teâlâ merhameti mucibince kendi bilinmekliğine birçok vesileler bahşetmiştir. Yani birini kaçırırsak, bir başka hakîkatıyla rızayı kazanabiliriz.

Bir de 'mârifet' ve 'maarif' kelimeleriyle Hakk'a ve hakîkate işaret etmesi; ârif ve irfan kavramlarını düşünmemize vesile olmalıdır. Âlim, ilim için oluşturulmuş metinleri tahsil eden kimseye denir. Ârif ise kendisine bahşedilen ilmin hakîkatine erişerek, yaşadıklarından ve gördüklerinden lâzım olan hakîkati işaretlerden anlayan kimseye denir. Bundan dolayıdır ki ârif, bu âlemin ancak Hakk'la rûşen, aydın olduğuna kâni olduğundan kâinatın güzelliklerinde kalmaz. Onu yaratan Güzel'i bulmaya çalışır.

Hazret-i Pîr ayrıca bu sözünde, henüz bu âlemin kabir karanlığını yaşamamış, nefes alıp vermekte olan kişiye de tövbeyi hatırlatıyor. Ey gaflette olan insan, mademki hâlâ bu âlemi seyredebilmektesin, nimetten önce nimeti tadarken yahut elinden bazı nimetler gittiğinde, bunları Hakk'ı bulmaya ve anlamaya vesile kılabilir, hâlâ tövbe ederek gafletten kurtulabilirsin. Senden seyreden ve söyleyen, benden işiten, işittiren kudret; elbet bir gün sensiz, bensiz ve bizsiz, bizzat kendisi görünecek ve kudretiyle konuşacaktır. O hâlde şimdiden o nur ile alâka kur. O'nunla alâka kurduğun müddetçe asla zulmette kalmazsın. Kâinata bak... Hakk'la olan irtibatı sayesinde aydınlık. O hâlde sen ne zaman aydınlanacak, ne vakit zulmetten ve gafletten kurtulacaksın?

لَا تَسْتَغْرِبْ وَقُوعَ الْأَكْذَارِ مَا دُمْتَ فِي هَذِهِ الدَّارِ
فَإِنَّهَا مَا أَبْرَزَتْ إِلَّا مَا هُوَ مُسْتَحِقٌّ وَصَفِيهَا وَوَاجِبٌ نَعْتِهَا

“Bu dünyada olduğun müddetçe, hep kederlerin oluşu sana tuhaf gelmesin, bu durumu garipseme... Çünkü o tabiatının gereği neyse, onu yapıyor. Kendisindeki özellik bundan ibarettir.” (24. Hikmet)

Derler ki, dünya yaratılınca bin sene, keder ve gam yağmurları yeryüzüne inmiş. Bundan dolayıdır ki dünya, hep gam ve keder bitirmiştir. Şayet bu dünyada yaşıyorsa insan, niçin mükedder, yani hüznü oluyorum dememeli. Çünkü dünyanın mizacı böyledir.

Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin insanın kıyamet ve hesaba sevk edilmesini anlattığı beyitler vardır. Bu canlandırmayı özetle şöyle nakledebiliriz: İnsan, Rabbi'nin huzuruna çıktığında, gaflet ve ihmallerini, dünya hayatının kendisini kandırmasına bağlayarak mazeret beyân eder. “Ben kulluk etmek istedim ama dünya benim gözümü boyadı, aldattı.” diyerek beraat etmeye çalışır. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk kudretiyle, dünyayı mahkemeye çağırır. O kişinin kendisi hakkındaki suçlamalarına ne dediği sorulur. Dünya, o insanın iddialarını reddeder ve şöyle der; “Ben bütün hâlimle, fiilimle, fânîliğimi ve bana asla bağlanılmaması gerektiğini anlattım. Güzelliklerimi, bağ bahçemi, baharımı, yazımı gösterdim, ama ardından çiçeklerin nasıl solduğunu, bitki örtüsünün nasıl

kurduğunu, sonbaharın, kışın nasıl geldiğini, genç ve güzel olanların nasıl belini büktüğümü, bana bel bağlayanların nasıl öldüğünü her fırsatta insanlığa haykırdım. Bende doğan çocuk ağlayarak doğar. Bir ömür boyunca gam ve keder içinde yaşar. İştahla yenilen bir yemeğin bile hazım çilesi, sıkıntısı vardır. Meşakkat ve keder; benden ayrılmayan özelliklerdir. Senden evvel gelenler, toprak oldular. Üzerinde yürüdüğün yeryüzü sonunda seni de yiyip bitirecektir, aldanma, kanma. Görmez misin kabir taşlarını ve oradaki selvi ağaçlarını? Senden evvel yaşayanlar; ellerini çıkarmış, başlarını kaldırmış, âdeta ‘Bu âlem, fânîdir.’ diye sana seslenirler. İşte ben dünya olarak, hep insana kendimi böyle gösterdim, nasihatlarımla onu ikaz ettim, fakat o ise beni hiç dinlemedi, umursamadı.” diyerek savunmasını yapar.

Günümüzde birçok insan, “Bıktım bu dünya hayatından, her işim ters gidiyor, biraz sevinecek olsak, yine başka bir sıkıntıyla üzülmüyoruz.” diyerek söylenmektedir. Bu durum, şahsa özel değildir. Dünyanın özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Hazret-i Pîr Tâcüddîn ibn-i Atâullah bu sözüyle bizlere vaaz ederken, metindeki inceliklere de nazar etmemiz gerekiyor. Sondan başlayalım. Kederin, dünyanın mizacı olduğu ve böyle davranmasının onun sıfatı olduğu ifadesiyle bu mizaç ve sıfatın yaratıcısı olan Allah Teâlâ’ya atıf vardır. Yani sen dünyada hata bulma, daha doğrusu dünyaya sövmek, onu bahane etme. Çünkü o emrolunduğu tabiat üzere, aynı, eksenini etrafındaki dönüşünün tamamlanması, takdir edilmesi gibi Allah Teâlâ’dan aldığı emirle hareket ederek vazifesini yapmaktadır.

İkinci anahtar kelime ise metnin başındaki ‘*lâ testağrib*’ sözüdür. Bu kelime ‘ğarip’ yani gurbet dediğimiz kökten türemiştir. Garip, asıl vatanından uzakta olan kimseye denir. Bu açıdan bakıldığında muazzam bir mânâ bütünlüğü ortaya çıkıyor. ‘Bu dünya hayatında yaşadığın müddetçe’ tâbiriyle bütünlük arz ediyor. Buna göre *Hikemi Atâiyye* üslûbuna riayet ederek, yazılmayan satırı okumak gerekirse “Mademki sen asıl vatanını unutup da bu dünyayı vatan edindin, o hâlde garip değilsin. Bu dünyanın kederlerini elbette yaşayacak ve buna maruz kalacaksın. Bu dünyayı, asıl vatanın için yaşarsan, o zaman kederlere başka bir gözle bakabilirsin. Bir müddet için buradayım ama neticede asıl yurduma döneceğim deyip, buranın vasıf ve mizacına fazla üzülmez, tahsil etmen gerekeni yapar, kederlerle bunalmazsın.”

Sevgilisinden Âzatlık Kabul Etmeyen Köle: Muhip

لَيْسَ الْمُحِبُّ الَّذِي يَرْجُو مِنْ مَحْبُوبِهِ عَوَضًا أَوْ يَطْلُبُ مِنْهُ
عَرَضًا، فَإِنَّ الْمُحِبَّ مَنْ يَبْدُلُ لَكَ، لَيْسَ الْمُحِبُّ مَنْ تَبْدُلُ لَهُ

“Sevgiliden bir ivaz bekleyen veya onu bir maksatla seven, muhib (seven) değildir. Gerçek muhip, senden bir şey bekleyen değil, senin uğrunda her şeyini harcayandır.” (243. Hikmet)

“Olamaz, değildir, böyle bir şey umulmaz.” mânâsında ‘leyse’ kelimesi var sözün başında. Çünkü sevgilisinden karşılık bekleyene âşık, muhip denmez. Seven; her şeyini sevdiğinin uğruna harcayandır.

Her şeyi bezleder. Kerem eder, harcar... ‘Sehâvet’ demiyor, ‘mebzul’ diyor. Yani kim almış, ihtiyacı var mıymış yok muymuş, beş mi on mu almış, hiçbir şeye bakmadan dağıtıyor. Kendi isteğiyle, malını verdikçe veriyor. “Yebzülü leke...” Sevgiliye her şeyini verendir muhip. Hatta sevgili ona bir şey verse onu da sevgiliye arz etme gayreti içerisinde. Kulluk ve ibâdet ancak bu sırla yapılırsa, mârifet zevki alınır. Allah Teâlâ’nın verdiğini gene ona en güzel şekilde takdim etmek, ibâdet ve kulluğun başka bir tarifidir.

Secde ederiz, sonra gene secde ederiz. Secdeden mahrum olmamak için, bütün benliğimizi ve varlığımızı Allah’a verme fırsatının da ayrı bir şükür icab ettiğini anlarız; bu anlayışı amele, secdeye ve yakınlığa vesile ederiz. Hacca gitmek de böyledir. Hac farzasını ifa etmeye çalışan bir kişi, ‘lebbeyk lebbeyk’ diyerek sadece Allah Teâlâ’nın rızasını ümid ederek yollara düşer. Makbul bir haccın bereketini beyân ederken Efendimiz^(sas)’in saadette “*Annesinden yeni doğmuş gibi olur.*” buyurması, aslında tam da bu noktaya işaret etmektedir.^[19] Çünkü kişi yeni doğduğunda hiçbir amele sahip değildir. Demek ki hacca tâlip olan kişi, aslında Allah Teâlâ’nın yakınlığına ve zâtına tâlip olmuştur. Bu haliyle sanki, “Bundan evvelki bütün kabahatlerime, gaflet, isyan ve nisyanlarıma tevbe ediyorum, bunları benden al. Yâ Rab bundan evvel bana nasip ettiğin, güzel amel olarak bahşettiğin şeyleri de benden al. Lâyıkıyla, hakkıyla ifâ edemedim. İşte ihram bezine büründüm, helâlleri bile senin ve haremın hürmetine kendime haram kıldım. Hiçbirinde

gözüm yok. Gönül gözüm sadece Sen'inle tatmin olur ve Sen'i ister. Benliğimi, şahsiyetimi, varlığımı, hepsini al. Sadece Sen olsun... Sadece Sana kavuşayım." diyerek niyaz eder gibidir.

*Bu aşk bir bahr-i ummandır
Buna hadd ü kenar olmaz
Delilim sırr-ı Kur'ân'dır
Bunu bilende ar olmaz*

*Süregeldik ezelîden
Pîrim Muhammed Ali'den
Şerâb-ı lâ-yezâlîden
İçenlerde humar olmaz*

*Eğer âşık isen yâre
Sakın aldanma ağyâre
Düş İbrâhim gibi nâre
Bu gülşende yanar olmaz*

*Kıyamazsan baş ü cane
Uzak dur girme meydana
Bu meydanda nice başlar
Kesilir hiç sorar olmaz*

*Hakk ile hak olanlara
Kendi özün bilenlere
Dost yolunda ölenlere
Kan bahası dinar olmaz*

*Biz âşıkız biz ölmeyiz
Çürüyüp toprak olmayız
Karanlıklarda kalmayız
Bize leyl ü nehar olmaz*

*Bak şu Mansur'un işine
Halkı üşürmüş başına
Ene'l-Hakk'ın firaşına
Düşenlere timar olmaz*

*Seyfullah sözünde mesttir
Şeyhinden aldığı desttir
Divane-ra kalem nistir
Ne söylese kanar olmaz*

Seven, muhip yani âşık, sevgilisinden âzatlık kabul etmeyen köle demektir.

Yunusça ifadesi de şöyle...

*Canlar canını buldum
Bu canım yağma olsun
Assı ziyandan geçtim
Dükkânım yağma olsun*

*Ben benliğimden geçtim
Gözüm hicâbın açdım
Dost vaslına ulaşdım
Gümânım yağma olsun*

*Benden benliğim gitdi
Hep mülkümü dost tutdu
Lâ-mekân kavmi oldum
Mekânım yağma olsun*

*İkilikden usandım
Aşk donunu donandım
Derdi hânına kandım
Dermânım yağma olsun*

*Varlık çün sefer kıldı
Ondan dost bize geldi
Vîrân gönül nur doldu
Cihânım yağma olsun*

*Geçdim bitmez sağınçdan
Usandım yaz u kışdan
Bostanlar başın buldum
Bostanım yağma olsun*

*Taallukdan üzüşdüm
Ol dostdan yana uçdum
Aşk dîvânına düşdüm
Dîvânım yağma olsun*

*Yûnus ne hoş demişsin
Bal u şeker yemişsin
Ballar balını buldum
Kovanım yağma olsun*

Günümüzdeki aşk ve muhabbet anlayışıyla, tasavvufa konu olan ilâhî aşk birbirinden farklıdır. Maalesef mürekkep yalamış bazı aydınlarımız bile bu temel ayrılığı görememişlerdir. Bundan dolayı da âşıklara bühtan edip, “Efendim, aşkta karşılık beklemek vardır. O sebepten vazife şuuru ile ibâdet daha üstündür.” gibi tuhaf açıklamalara yönelmişlerdir. Bu tenkid, ancak kendilerine sûfî dedikleri hâlde bu sıfattan uzak kişilerin yanlışlıklarına bakılarak yapılabilir. Yoksa mümin kardeşini cennete koymayı kendisinin cennetlik olmasından daha önemli gören, bir kişinin cehennemden kurtulması için dünyanın çile, ızdırap ve ateşlerine göğüs gererek irşadla ve aşkla yaşayan bu insanlara başka başka sahalardaki yanlış algıları yakıştırmak, en hafif tâbiriyle insafsızlık olur. Bu yol, “Yâ Rab, bedenimi o kadar büyüt, o kadar büyüt ki bütün cehennemleri kaplayayım. O ateşe benden başka kimse girmesin, müsaade et, onlar yerine ben yanayım.” buyuran Hz. Ebubekir Sıddîkların yoludur.

Ashab-ı kirâmın seçkinleri tarafından en güzel şekilde yaşanan ve temsil edilen bu aşk, halka halka günümüze kadar şu veya bu şekilde gelmiş, muazzam bir medeniyet oluşturmuştur. Sevgisizlikle İslâm yolunda yürüyebileceğini zannedenler, henüz daha imanın kokusunu bile alamamışlardır. Çünkü iman, severek Allah Teâlâ’yı bilmenin ve inanmanın adıdır.

Sevginin kantarı, ölçüsü fedakârlıktır. Cemâlullah sevgisinin ölçüsü de, her şeyini Allah’a vermek, kendi varlığından geçmektir. Bunun tek bir kelime ile ifadesi ise ‘Lâ ilâhe illallah’tır.

Tasavvuf ve Edep

“Tasavvufun kâidesi yoktur, tasavvuf söz konusu olunca her şeyi uydurabilirsiniz, ucu bucağı belli değildir!” diyorlar. Hâlbuki aşk dâhil

her şeyin ölçüsü ve şerîatı tayin edilmiştir. Hiç kimse tasavvuf hakkında ağzına geleni konuşup, “Bu da olur, nasılsa içinde sevgi cümlesi geçiyor.” diyerek, kendi şahsî görüşünü tasavvufî inanca yamayamaz.

Tasavvufun ahkâmı, tarifi, erkânı, adâbı, binası, şekli şemâli bellidir. Aynı fıkıh, tefsir, usûl ilimleri gibi, bir ilmî disiplini vardır. Nasstan yani Kur’ân ve sünnetten dayanak noktaları olduğu gibi, ayrıca sened ve icâze yöntemiyle de tasavvuf mektepleri korunmuş ve oluşmuştur. Yoksa mesele bir şey uydurmaksa, sanki ille de tasavvufî sahadan yamukluk çıkıyormuş gibi lanse etmek, bu tahrifat ve tahribâtı sûfilere yüklemek, fevkalâde âdice harekettir. Kişi ahlâksız olduktan sonra, Kur’ân-ı Kerîm’i bile çarpıtır, nifak ve fesadını âyetleri kullanarak bile yapabilir.

Tasavvuf edep ve muhabbet yolunda yürüdüğü için daha kolay suistimale uğruyor. Zira muhabbet ve edebın muhakkak her şahsa mahsus, bir rengi ve meşrebi vardır. Birisine çok gelen bir edep, diğer bir kişiye az gelebilir. Ama unutulmamalıdır ki bu edep ölçüleri de, her nefis derecesine ve makama göre tâyin ve tesbit edilmiştir. Kalp sahasında yürüyen tasavvuf, iç âlemdaki tekâmülü esas aldığından dolayı, edebe ehemmiyet vermiştir. Çünkü edep, kalbin ahlâkıdır. Kendi ahlâk anlayışını değil; Allah ve Resûl ahlâkını kalbe tatbik etmek edeptir.

Ahlâk; insanı ebedî hayat saadetine taşıırken, bu dünyada zâiyat görmesini de engeller. Zaten ahlâk kelimesi yaratmak kelimesinden türetilmiştir. Dolayısıyla bu bize ahlâkın yaradılışımıza yani fıtratımıza uygun şekilde yaşamak olduğu fikrini verir. Bu ahlâkın yatay olarak, yani herkesin görüp anlayacağı şekilde olmasının yanında bir de ancak kişinin hissedebileceği dikey yani içsel derinlik isteyen kısmı vardır. “Edep kalbin ahlâkıdır.” derken bunu da kastetmekteyiz. Ahlâkî güzellikler dışardan görünebilirler. Fakat kalbin edebi, ancak Allah Teâlâ’nın takdir ve görmesine âittir. İşte bundan dolayıdır ki edebın karşılığı, daha doğrusu makamını bulması, ancak cemâlullahtır.

Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri^(ks)’nin buyurduğu gibi, “Allah bilir dervişlerin hâlini.” Kimseciklerin bulunmadığı anlarda bile, kalbinde Cenâb-ı Hakk’a karşı yakınlık hisseden insan, elbette edeplidir. Ve tasavvuf böyle bir edebe vâsıl olmak; vâsıl olduktan sonra bunu yaralamamak için telkin edilen, müessese hâline gelmiş bir mânevî ilimdir.

“Kim hac ibadetini yerine getirir, boş söz konuşmaz ve Allah’a itaatten dışarı çıkmazsa anasından yeni doğmuş gibi geri döner (günahları bağışlanır).” (Kütübü Sitte; C. 17 S. 371)

Yaradılışın Maksudı İnsan, İnsandan Murad Hazret-i İnsan

CENÂB-I HAKK'IN RAHMETİ, bereketi, saadeti üzerinize olsun...

“Sübhânallahi ve'l-hamdülillahi ve lâ ilâhe illallahu vallâhu ekber.”^[20]

“Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.”^[21]

“Estağfirullah, estağfirullah, estağfirullah...”

Cenâb-ı Hakk bunları bildirmeseydi âciz aklımızın mahsülleriyle nasıl O'nu tespih edecektik? Hangi duayla, hangi ibare ve ifadelerle Allah'a yalvaracaktık? Bütün insanlık bir araya gelse *“Sübhânallâhi ve'l-hamdülillâhi...”* kelimesini bir araya getirebilir miydi? 'Estağfirullah' demeyi keşfedebilir miydi?

Eskilerin tâbiriyle bizler 'Nân içinde müstağrak' yaşıyoruz. 'Nân', Farsçada ekmek demek, yani en çok ihtiyaç duyduğumuz, temel gıdalardan biri... Neredeyse boğazımıza kadar nimet içerisinde yüzüyoruz, hatta boğulmak üzereyiz, fakat buna rağmen hâlâ, “Hiçbir nimet yok!” diyoruz. Oysa bereket içinde ömür sürüyoruz. *“Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh”* cümlesini Allah bize bildirmeseydi, Efendimiz^(sas)'in tâlimi ve ilanı olmasaydı neyle bilecektik? Bilemeyecektik, bu bizim kudretimizde olan bir şey değil!

Bazen “Kardeşim, Kur'ân'ı anlayarak okuyun.” diye insanları tenkid ediyorlar. Evet, anla ama en önce senin ruhun ondan haberdar olsun. Yoksa mesele lügat mânâsını çözmek değildir. Sen kendi başına bazı cümleler terkip edip Allah Teâlâ'yı onlarla zikredebilirdin. Fakat Allah Teâlâ'yı Allahça, Allah Teâlâ'nın lütfettiği kelâm, lafız, tesbihatla zikretmek hiç senin kendi cümlelerinle zikretmene denk olabilir mi? Dolayısıyla, hamdeleleri veya salât u selâmları, duaları esas metnine göre yani; Aleyhissalâtu vesselâm'ın telaffuz ettiği şekliyle, -Efendimiz^(sas)'in fem-i saadetinden çıktığını düşünerek-okumak bizzat o duayı ibâdete, sünnete vesile yapmak demek olur. İşin bu noktadan tutulması daha önemlidir.

İnsanın Âlemlerdeki Yolculuğu

Dostlar, Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin, *Mesnevî-i Mânevî*'de

insanın eşrefiyetini anlattığı, insanın hayvanlardan öte seçkin konumunu beyân ettiği bölüme başlıyoruz. Hz. Pîr buyuruyor ki, Allah Teâlâ'nın yeryüzünde dâima üç şekilde ordular sevk ettiğini görürsün.

Birinci zümre şudur: Her gün ruhlar âleminden rahimlere ordular sevk edilir. Ruhlardan rahimlere bir intikal vardır ve Allah Teâlâ, her gün binlerce canlıyı rahimlere yöneltir.^[22]

İkinci zümre de rahimlerden dünyaya sevk edilenlerdir. Çünkü rahim bir evredir, oradan ordular dünyaya çıkar, yani insanlar doğar. En önce anne rahmine doğulur, sonra da dünyaya bir doğuş vardır.^[23]

Üçüncü zümre ise âhirete sevk olunan, kabirlere defnettığımız, sırladığımız kimselerdir. Bu dünya hayatından diğer âleme intikal de hiç durmayan bir sevkiyattır.^[24]

Bunlar rutin sevklerdir. Sıra dışı kabul edilebileceğimiz sevkiyatlar da olmuştur. Bunlar, en bariz örnekleri Âd ve Semûd kavimleri olan, Cenâb-ı Hakk'ın toplu olarak helâk ettiği kimselerdir. Bu mevzûda bir başka bakış açısından bizi yakalıyor Cenâb-ı Pîr: "Allah Teâlâ insana kıymet verir, sen de insana kıymet ver. Hatta insana zarar verecek olan hayvanı katletmeye de müsaade etmiştir. Nefsin sana zarar veriyorsa artık sen de onu katlet."

Dikkat edin, insanın nefsini katledebilmesi için kendini öldürmemesi, hayatta olması lâzımdır. Nefis bizim yaşayan bedenimizden ibaret değildir. Beden veya ten, hislerimiz; nefsimizin sadece kabuğunu, bir bölümünü teşkil eder. Onu hareket ettiren ise ruhtur.

Mesela, 'kötü ruhlu, ruh hastası bir adam' dediğimizde aslında o adamın ruhunu görmeyiz. "O adamın ruhu kötüydü; o kötü ruh, nefse emretti, nefis de böyle bir malzemeyi dışarı koydu." şeklinde anlaşılmamalı mesele. "Nefis kendi başına bırakıldı, ruh oraya giremedi ve nefis bildiğini okudu." demek doğru olandır. Nedense hiç kimse 'nefis hastası' demez; çoğu kişi 'ruh hastası' der. Çünkü hareket ettiren yine ruhtur. Yani nefis süvari, ruh ise binek durumundadır. Ruhun da bir tane olmadığını bilmek gerekir.

Elli altmış beytin özeti olarak söylüyorum bunları. Hz. Pîr de buyuruyor ki; "İnsanın terbiye olmayacak -bir başka deyişle ruhtan haberdar olmayacak- bir nefsi varsa, o nefis ona lâzım değildir. Senin bu hayvânî nefsin; hem ruhla irtibata geçmiyor, hem de ruhun ters istikametine gidiyor, bir de ruhu tepmeye kalkıyor. Hatta ona

zarar veriyor. Vücudun kangren olmasın diye sana lâzım olmayan o bölümü kes, yok kabul et! İşte Cenâb-ı Hakk da dünya sekencesinde, dünya mevziinde bunu yapmıştır.”

Hak sözü dinlemiyorsun, bildiğini yapıyorsun, bari kaşınma. Allah seni insan olarak yarattı; sana akıl da verdi, ama kalkıp da peygambere kafa tutasın diye değil. Zaten inanmıyorsun, niye kafa tutuyorsun? “Hiç olmazsa tabak açma!” derdi benim hocam. Hazret-i Nuh^(as)’un gemisine binmiyorsan gidip de içine pisleme bari. Hazret-i Nuh’un kavminin helâk sebeplerine baktığınızda hakkı kabul etmemenin yanında Hakk’la çekişmek, haksız yere öldürmek, haksız yere nifâk vardı.

Haksız yere öldürmenin ne demek olduğu izah edelim ki akıllarda soru işareti kalmasın. Kur’ân-ı Kerîm’de acayip bir ifade vardır: *“Onlar enbiyâyı hâksız olarak katlettiler.”* Şimdi düşünelim... Peygamber haklı olarak katledilebilir mi? İşin feci boyutu, *‘bi gayri hakkın’* kelimeleriyle anlatılıyor! Haksız yere peygamberleri katlettiler! Buna benzer birçok âyet-i kerîme var.^[25] *‘Bi gayri haddin’* (hadsiz olarak) diye de geçiyor. Yani bu tâbir; “O kadar kanunsuz, namussuz adamlardı ki yaptıkları işe mazeret bulma ihtiyacı bile hissetmediler.” anlamındadır.

Mesela Yâsîn Sûresi’nde azgın, haydut kavim misali veriliyor. “Biz öyle peygamber, nebî falan dinlemeyiz. Canımız sıkılırsa sizi taşlarız, parça parça ederiz. Yani âdi suçlulara yaptığımız muameleye tâbi tutarız sizi. Siz, ‘Mânâ, kitap, din diyanet...’ diye bir şey anlatıyorsunuz, biz bunlara pabuç bırakmayız.” mealinde^[26] saygısızca ve küstahça sözler sarf eden cehennemlik insanların vasfı vardır. Bu nev’î kişiler dinî hassasiyeti zaaf ve eksiklik kabul ederler. Aynı, -maalesef-kültürlerini taklit ettiğimiz Batı dünyası gibi...

İşte Allah Teâlâ, bunun gibi aşırı şekilde özden uzaklaşan insanları helâk ettiğini, âdeta silip yenisini yazdığını, onların yerine nice kavim ve topluluklar getirdiğini Kur’ân-ı Kerîm’in birçok yerinde beyân buyurmuştur. Hz. Pîr bunları özetledikten sonra muhteşem bir perspektiften baktıracak kalpleri uyandırıyor. Söze bakın...

“Hayvanın bile, insana yakın olanı kıymetlidir.”

Yabani bir hayvanı, mesela bir zebraı satın almak istersen, sipariş verirsin, bir buçuğa iki bine getirirler. Fakat güzel bir öküzü, sığırı almaya kalksan altı yedi bini gözden çıkarman gerekir. Bakın, hayvanın bile insana yakın olanı değerlidir. İnsana yakın olmak

hayvanı bile kıymetli yapıyorsa; insandan uzaklarda yaşayanlara vahşi ve yabani deniliyorsa, hazret-i insandan uzaklaşan insana ne ad vereceksin? Allah bunlara kâfir, gâfil, fâsık, müşrik demiş, hadlerini bilmediklerinde ise onları silmiş, yenisini yazmış.

Kur'ân-ı Kerîm âyetleri aynen seni işliyor. Şu anda sen arabadan dem vuruyorsun, Kur'ân'da da deveden bahsediliyor.^[27] Aşılmaz problemlerinden, mal mülk kaygısından dert yanıyorsun, Kitap'ta da evladın, malın fitne olduğu buyuruluyor.^[28] Yani fitneyi çeken, fitneye maruz kalan sen, aslında hiç değişmedin; sadece etrafındaki kabuk değişti. Mesele aynı, problemler aynı, kalp duruşu aynı, akıl işleyişi aynı... Bunları anlattığın zaman karşındaki adam seni ciddiye almaz. Fakat bu akıllı adam gazetede okuduğu, "Uzmanlar diyor ki, işinizde şöyle yaparsanız başarılı olursunuz." haberine çok fazla önem verir. Uzmanlar konuştuğunda hiç itiraz etmez. Gelin görün ki haktan, hakîkatten, Kitap'tan bahseden bir durum olduğunda bunu sorgular, söylenenleri yapmayı kendisine yakıştıramaz.

Tam da bu durumu özetleyebilecek bir hâdise yaşanmış vakti zamanında Eyüp Sultan tepelerinde. Kar Yağdı Baba Tekkesi'nin bir dervişi çalı çırpı, odun toplamış, affedersiniz, eşeğine yüklemiş. İki tarafı kabirlerle dolu incecik bir yol gidiyormuş tekkeye doğru... Zemin kaygan, aşağısı bayır, uçurum gibi... Ama tâ denize kadar her yer müminlerin kabri, mezar taşı ve kitabeleri... Tam bu esnada eşeğin bir ayağı boşluğa kaymış, dengesi bozulmuş. Düştü düşecek... Hemen derviş yuları sıkıca kavramış, eşeği patikaya çekmeye çalışmış. Bir yandan da var gücüyle bağıriyormuş, "Himmet erenler... Himmet erenler..." diye. Fakat eşek himmet dinler mi? Derviş onu kurtarma derdinde himmet diye feryat edip yularını tutarken eşek de kendisine yakışanı yapmış, tırnağını toprak zemine iyice takarak gerisin geriye yani bayır aşağı gitmek için inatlaşmış. Derviş çekmiş, eşek eşekmiş. O da diğer tarafa çekmiş. Artık takatı kalmayan, elleri kanayan derviş bakmış ki dayanamayacak; olmuyor. Eşeği kurtarayım derken kendisi de aşağı yuvarlanacak. Çaresiz şekilde birden ipi bırakıp eşeği gitmek istediği yöne salıvermiş. O hızla nalları gökyüzüne çevirip havada taklalar atarak uçan eşeği görünce, bu sefer derviş, avazı çıktığı kadar bağırmış: "Savuluuuuun erenler!" İstanbul'da bu hâdise o kadar meşhur olmuş ki, adam olmasından ümit kesilen tipleri meclislerinden uzaklaştırmaya darb-ı mesel olmuş ve "Falanca ne oldu?" diye sorulduğunda "Savulun erenler oldu." denilerek durum özetlenir

olmuş.

Neyse bu mesele burada kalsın, gelelim biz kendi inadımıza. Uzmanları dinleriz ve bu uzmanları dinlemekle kendimizi çok akıllı, modern ve çağdaş görürüz. Fakat bir de insan olma çağı vardır. Çağlar sadece tarihî devrelerden ibaret değildir. İnsan belli bir dönem ruhlar âleminde olduğu gibi letâif, latife çağını sürer. Rahme düştükten sonra ona insanî ruh üfürülse de hayvânî çağını yaşar. Mesela bir çocukta dört beş yaşındayken kıskançlık ve ego vardır; vurur, kırar, döker, zulüm de yapar. Zulmü fark etmeyişi, yaptığı işi değerlendiremeyişi yüzünden ona ceza tatbik edilmez. Kendisine ceza verildiğini idrak edebilecek ve bu şekilde kendisini düzeltecek, kınayacak veya derdest edecek bir seviyede değildir.

İnsanlık çağı vardır. ‘Çağ dışı’ ya da ‘çağa ayak uydurmak’ sözleri ancak çağı, insanın evresi olarak kabul edersen İslâmî bir terim olabilir. İnsan, insanlık çağında hayvanlaşır ve insanlık çağını yaşayamazsa, esas ona çağ dışı denir. Yoksa kalabalığın modasına uymak değildir çağdaşlık. İslâmî tâbire göre çağdaşlık, insan olanlarla insan olmaktır, başka bir ifadeyle insan çağında, insanla beraber olabilmektir. İnsanı bulamayan, kendi özünde ve etrafında hazret-i insana ulaşamayan kişi, insanlık çağının dışında kalmıştır, o yüzden çağ dışı olmuştur.

Hz. Pîr, bunu çok net bir şekilde beyân ediyor ve “Evet, sen insansın, halîfetullahsın, ama ayağını da denk al! Şöyle bir tarihe bak; insanlar, Allah katında derecesi olan nazlı insanları üzdükleri için helâk oldular.”

Yâ Râb, yâ Erhame’r-râhimîn, Sana ve bilhassa mukaddesâtımızın en güzel şekliyle tecellî ve tebârüz ettiği, mir’ât-ı mücellâ olan Hz. Muhammed Mustafa^(sas) Efendimiz’e ve O’nun ashabına, ehl-i beytine, ailesine, ezvâcına, tâbi olanlarına, mukaddesâtına karşı edepsizlikten bizi muhafaza eyle. Çünkü bir insanın gaflette olması ayrı bir şey; gafletten öte artık hakîkate, Hakk’a karşı durması ve hatta hakikat erlerine zarar ve ziyan vermesi ayrı bir şeydir, çok büyük bir sıkıntıdır.

“Bütün hayvanları insan uğruna öldür, bütün insanları da akıl için öldür!” (3304)

Yeni tâbirle ezber bozan sözlerden birisidir bu. Hazret-i Pîr, bir sıralama yapıyor: Bütün hayvanlar bir araya gelse, bir insan yapmaz!

Biz farklı ve fazla enformasyon yüzünden kendi insanlığımızı unutmüş durumdayız. Bir iki örnek vereceğim, uzaktan değil haberlerden.

Sığ sularda bir balina sıkışmış... Bir bakıyorsunuz pat pat pat bir helikopter geliyor, askerî birlik iniyor. Halk da can siperâne şekilde onlara yardımda bulunuyor. Hâlâtları atmış çekiyorlar. “Yaşattık, en sonunda başardık.” diyen itfaiyecilerle röportaj yapılıyor. Bu haber, üç dört gün, bütün dünya kanallarına servis ediliyor. Fakat Myanmar’da kıtır kıtır adam kesildiği hâlde bir tane haber yapılmıyor. Haber değeri mi yok? Hayır, insanın değeri kalmamıştır! Hayvanlaşan insanlar, hayvana yapılan hizmeti daha fazla önemser hâle gelmişler.

Uzaya gidiyorlarmış... İnsanlık için hayat araştırıyorlarmış... Mars’ta, suya benzer bir molekül tespit etmişler... İki senedir uydu gidiyormuş, fotoğrafını çekmiş... Afrika da açlık çeken insanları görmüyor musun! Bir insan Mars’ta hayat arar da topraklarının altı su dolu olan insanların susuzluktan ölmesine niye seyirci kalır?

Hız. Pîr buyuruyor ki: “Bütün hayvanlar bir araya gelse bir insan yapmaz. Akıl için de, bütün insanlar öldürülür.” Yani insandan daha kıymetlisi yoktur, insanın değeri de akılladır. Burada *Mesnevî*’de geçen akıllı tarif etmek icab eder ki “Kalpteki imanla izdivaç etmiş ve bu sayede kendisine lâzım olacak nura kavuşmuş, insanı insanca yaşatan idrak ve anlayabilme kabiliyetine akıl denir. Ruhla, kalple beraber yürür akıl.”

“Akıl nedir? Akl-ı küll. Ey âkil, akl-ı cüz de akıldır amma zayıftır.” (3305)

Nuh Aleyhisselâm gibi bir âkil; kalbiyle, ruhuyla mânâyı idrak etmiş bir zât var... Geride kalan bin beş yüz kişi... Ama onlarda ne akıl ne kalp ne iman var! Allah Teâlâ öyle bir insan-ı kâmilî muhafaza etmek için binlercesini silip gönderebilir, bu bir kâidedir.

Peki, burada sana düşen nedir? O’na ulaştırmayan, ruhunla, kalbinle seni buluşturmayan her malumatı, bunları veren her akıllının -velev ki adları uzman olsun- o mânâyı uymayan her sözünü def et, yok kabul et! Eğer onları var kabul edersen, hakîkî varlık ve hakikat senden kaçır. Allah sana halîfe dedi, -senin sûretâ bir kıymetin var- ama kendi aklına göre, her istediğini de yap demedi. Böyle bir salâhiyetin yok.

İnsan, bedenlen de kıymetlidir, ama aslolan bu değildir. Asıl gerekli olan kişinin şerefini aldığı yeri gözeterek o şerefe ve haysiyete uygun şekilde -bir başka deyişle o şerefin ortaya çıkması için- yaşamasıdır.

‘İnsanı sevmek’ deyince bunu hümanist bir yaklaşım olarak anlıyorlar, hâlbuki mesele o değildir. İnsan, Hakk’ın kelâmına muhatap olmuş, ahsen-i takvim üzere yaratılmış, kendisine kerremnâ tacını giydirilmiş, “ve nefahtü fihi min rûhı”^[29] diye buyurulmuş, halîfetullâh ve eşref-i mahlûk, en önemlisi de Cenâb-ı Hakk’ın muhabbetine mazhar bir varlıktır. Kâinat, insan için, insan da Allah için yaratılmıştır.

İnsanı böyle bir varlık olduğu cihetiyle sevmeyen biri, zaten insanı sevmiyordur. Bir kişi, bu vasıfları görmüyorsa, ya onun güzelliğinden, ya teninden, ya şehvetinden, ya sözünden, ya malından ya da hüsn-i anından sebep o insana ilgi duyuyordur. Duvara bir ışık vurur ama o duvar ışığın kendisi değildir. Işığın o an mahal olarak seçtiği yerdir. Işık gidince duvar kalır. Yani ilk başta saydığımız özellikler olmadan bir insanı sevdiğini iddia ediyorsan, geçici özellikler kaybolduğunda onu sevmez olursun. Güzelliği için seviyorsan, güzellik gidince sevginden eser kalmaz. Parası olduğu için seviyorsan, malını mülkünü kaybettiğinde onu görmez olursun. Dolayısıyla ‘insanı sevmek’; insanın kıymet aldığı yer, değer kazandığı mevki açısından incelendiğinde bir önem ihtiva eder. Buna dikkat çekmek için Hz. Pîr şöyle buyuruyor...

“Vahşi hayvanların hepsi, evcil hayvanlardan aşağıdır.

Vahşi hayvanın izzeti, insanlara muhalif olduğu için düşmüştür.” (3306-7)

‘Ehil’ ya da ‘ehlileştirilmek’ denilince, insanın terbiyesinde olan, insanla ülfet eden hayvan anlaşılır. İnsan öyle bir cevher ki onunla ülfet eden hayvanın bile kıymeti artıyor. Hayvan bile insana yakınlıkla bir değer kazanıyorsa; “İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe hakkıyla iman etmiş olamazsınız.” hadîs-i şerîfini hatırlayarak insanın insan olmak için insanla beraberliğinin kişiye neler kazandıracağını bir düşünelim.

“Ey insanlar arasında emsâli nâdir bulunan mahlûk; sen ‘humrûn müstenfirah’ hâlini alınca, insanlık şerefinden sende

ne kalır?” (3308)

Yukarıda arz ettiğimiz gibi güneş duvara vuruyor, duvarda bir parlaklık var. Sen ışığa âşık olacağına gidiyorsun duvara rağbet ediyorsun. Veya o ışığı duvara âit sanıyorsun. Öyleyse bu ışık oradan kaybolunca, sendeki sevda da pörsür; ona olan alâkan kesilir. İşte ey insan, senin kıymetin de bu şekilde! Sen kıymetini Hakk'ın sende tecellîsi olduğu için alıyorsun, Hakk kelâmına muhatap olabildiğin için kıymet kazanıyorsun. Hakk'ın kelâmından uzaklaştığında, Cenâb-ı Hakk'a itibar etmediğinde, Kur'ân'la, o hakîkati sana bildiren Resûlullah'la irtibat kurmadığında, üstüne üstlük hakarete, hafife almaya kadar götüren bir derekeye düştüğünde, artık senin şerefinden bir şey kalır mı?

Âyet-i kerîmede şöyle buyuruluyor: “*O öğütten yüz çevirirlerken şimdi ne mazeretleri var? Sanki ürkmüş yaban eşekleri. Aslandan kaçmaktalar.*”^[30] O müşriklere ne oluyor ki Kur'ân'ın zikrini dinleyip onu kabul etmekten yüz çeviriyorlar! Kendilerine Kur'ân okunacak ve onun beyânatları anlatılacak, fakat onlar dinlemiyorlar, yüzlerini çevirip savuşuyorlar. Sanki onlar aslandan kaçan ürkek eşeklerdir. İşte âyet-i kerîmede geçen ‘*humurun müstenfiratün*’ tâbiri böyle bir hâldir.

Ay'ın Ay olduğunu nasıl anlıyoruz? Ancak yüzünü Güneş'e tuttuğu zaman. Eğer Güneş yansımazsa, zifiri karanlıkta onu görmek mümkün değildir, ona Ay diye işaret etmek muhal olur. İşte insan da yüzünü hakîkate çevirdiğinde oradan nasibdar olur. Hakîkatten yüzünü çeviren, yani Allah'ın peygamberine muhabbeti olmayan, imanı ve Allah Teâlâ'nın kelâmını basite alan bir kimsenin şerefli bir insan olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Şu anda sen kalıp hâlinde bir levhasın. Üzerinde rahmaniyet ve rahimiyet nakışlarının parıltısı varsa, sen insanın şerefini ortaya koyuyorsun demektir.

Seni bu hakîkatten uzaklaştıran nefsin ve bunu tavsiye eden uzmanları yok kabul et! Çünkü sen kendini kaybettin, özüne yabancı hâle geldin. Görmüyor musun nasıl yabanîleştin? İnsanlarla beraber bulunduğun hâlde onlardan terbiyeyi ve ehliyeti alamadın. Bir de Hakk nazarıyla sana konuşan, Cenâb-ı Hakk'a ve Resûlullah Efendimiz^(sas)'e ülfeti senin kalbine ulaştıran, buna vesile olan zatları töhmet altında bırakıyorsun, onlara tân ve iftira ediyorsun. Mahlûkat içerisinde seçildiğin, eşref-i mahlûk olduğun hâlde -sana yakın olan hayvan bile kıymet kazanırken- sen nasıl oluyor da Allah Teâlâ'nın

seçtiği, iman ile donattığı, zînetlendirdiği bu nurdan yüz çeviriyorsun? Böyle yaparak, insanlıktan düşüyorsun. İnsanlığın, sadece sûrette kalıyor.

Bu sîretten, bu aşk u muhabbetten düşmemek için günümüzün bilgilenme şeklini değil, en önce özümüze aktarılan ilmi hissetmemiz lâzımdır. Burada iş bitmiyor. Bir insan, bu hikmetlerle beslendikten sonra onları hazmetmeye yönelik uygun bir hayat sürmeli... Mânevî feyzi aldığı, bir şeylerin hikmetini kavradığı veya lezzetini hissettiği vakit, artık ona muvafık yaşamalı ki hem bu mânâyı unutmasın hem de bu mânâ onun hayatında çalışsın, bir şekilde kendi vazifesine uygun şekilde o insanı çekip çevirsin.

“Allah eksik sıfatlardan beridir, hamd O’nadır, O’ndan başka ilâh yoktur ve O en büyüktür.”

Amr İbnu Şuayb an Ebîhi an Ceddihi^(ra) anlatıyor: “Hz. Peygamber^(sas) buyurdular ki: ‘Duaların en faziletlisi Arefe günü yapılan duadır. Ben ve benden önceki peygamberlerin söyledikleri en faziletli söz, *‘lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke leh lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr.* (Allah’tan başka ilâh yoktur, O tektir, O’nun ortağı yoktur, mülk O’nundur, hamd O’na âittir. O, her şeye kâdirdir.) sözüdür.” (Muvatta, Kur’ân 32, [1, 214, 215]; Tirmizî, Da’avât 133, [3579])

Vakıa Sûresi 56/58: “Söyleyin öyleyse, (rahimlere) döktüğünüz meni nedir?”

Hacc Sûresi 22/5: “*Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirilmekten şüphede iseniz, (bilin ki) ne olduğunuzu size açıklamak için şüphesiz biz sizi topraktan, sonra nutfeden (spermadan) sonra bir alekadan (embriodan) sonra yapısı belli belirsiz bir et parçasından yaratmışızdır. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkartırız, sonra sizi, olgunluk çağına erişmeniz için bırakırız. Bununla beraber kiminiz öldürülür, kiminiz de önceki bilgisinden sonra, hiçbir şey bilmemek üzere, ömrünün en fena zamanına ulaştırılır. Bir de yeryüzünü görürsün ki kupkuru; fakat biz onun üzerine su indirdiğimiz zaman, harekete geçer, kabarır ve her güzel çiftten bitkiler bitirir.*”

Kıyamet Sûresi 75/30: “İşte o gün sevk, ancak Rabbin’edir.”

Mesela Bkz. Bakara Sûresi 2/61: “*Hani bir zamanlar, ‘Ey Musa, biz tek çeşit yemeğe asla katlanamayacağız, yeter artık bizim için Rabbin’e dua et de bize yerin yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden,*

kabağından, sarmısağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarsın.’ dediniz. O da size ‘O üstün olanı daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya konaklayın o vakit istediğiniz elbette olacaktır.’ dedi. Üzerlerine zillet ve meskenet damgası vuruldu ve nihayet Allah’tan bir gazaba uğradılar. Evet öyle oldu, çünkü Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Evet öyle oldu, çünkü isyana dalıyorlar ve aşırı gidiyorlardı.”

Âl-i İmran Sûresi 3/181: “Allah, ‘Şüphesiz Allah fakirdir, biz zenginiz.’ diyenlerin lafını elbette duymuştur Onların söylediklerini ve peygamberleri haksız yere öldürmelerini yazacağız ve şöyle diyeceğiz: ‘Tadın o yakıcı azabı!’”

Yasin Sûresi 36/18: “Onlar: ‘Doğrusu, biz sizi uğursuzluk nedeni saydık. Yemin ederiz ki, vazgeçmezseniz sizi hiç tınmadan taşlarız ve kesinlikle size bizden acıklı bir azap dokunur.’ dediler.”

Haşr Sûresi 59/6: “Allah’ın, onlardan peygamberine verdiği ganimetlere gelince siz onun üzerine ne at, ne de deve sürmediniz. Fakat Allah peygamberini, dilediği kimselerin üzerine salar. Allah her şeye kâdirdir.”

Tegâbün Sûresi 64/15: “Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir fitne (imtihan)dır. Büyük mükâfat ise Allah katındadır”

“...ona ruhumdan üflediğim...”

Hicr Sûresi 15/29: “Ben, onun yaratılışını tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın.”

Müddessir: 74/49-51

Huzur-ı Şeyhte Riayet Et Edebe

Olmasaydı Olmazdık

12 REBİYÜLEVVEL HER NE KADAR sadece Efendimiz^(sas)'in dünyayı şerefliendirmesi olarak anılsa da aslında, Efendimiz^(sas)'in hem dünyayı hem Medine'yi hem de âhireti şerefliendirdikleri gündür. Bu gün, bizi uyandıran, ikaz eden mâhiyette olmalıdır.

Efendimiz^(sas)'in doğumunun, Medine'ye hicretinin, âhirete intikalinin aynı günde vukû bulmasının hiçbir ehemmiyeti yok mu? 12 Rebiyülevvel bizi uyandıran, ikaz eden bir gün olmalı dedik. Lütfen, buraya dikkat edin. İslâm medeniyetinde zaman, bir vakit şuuru ile işler. Bizler bir vakte doğru gidiyoruz.

Vakitle, zaman aynı şey değildir. Belli bir şeyi kastederek, bir zaman dilimine değer ithaf edilmesine vakit deniliyor. Mesela, namaz vakti, iftar vakti, sabah vakti vs. dersiniz ama bunlarda 'zaman' tâbirini kullanmazsınız. Vakıt, o zaman diliminde size tahsis edilmiş mânâya işaret eder. Siz kastınızla o sahaya girdiğinizde o vakti değerlendirir, o anı ve demi yaşarsınız. O an ve dem de yine sizin niyetinizle şekillenir. Zaman içerisinde bir vakit vardır. O vakit içerisinde de bütün kalbinizle ve ruhunuzla orada bulunmanızla kazandığınız o anın tecellîsi ve demi vardır.

Eğer 12 Rebiyülevvel -veyahut Mevlid-i Nebî- denildiğinde, toplumda bir heyecan oluşmuyorsa; bu gün, kendine dönüş, kendini gözden geçirmeye vesile olmuyorsa, acaba bu, bir problemi haber vermez mi bize? Yani; içtimaî veya ferdî olarak bir şeyleri ıskaladığımızın sinyalini vermez mi? Başka türlü söyleyeyim... Eğer bu gün bize uyarmıyorsa, gafletimizi görmemiz için başka bir şeye gerek var mı?

Sabahtan akşama kadar kültürel etkinlik yaparak Mevlid kandilini ihyâ edin demiyoruz. Fakat bu gün, hâne halkını bir düğünden, bir gezmeden daha fazla etkilemiyorsa, onlara neşe getirmiyorsa, çocuklarımıza yansıtmıyorsa, güzellik olarak aktarılamıyorsa, burada bir sorun yok mu? Mevlid-i şerîf, hicret, Aleyhissalâtu vesselâm Efendimiz'in âlem-i cemâle intikali, yani âhiret yurdunu sevindirmesi, dünyadakilerin de hasret ile ona kavuşmak istemesi hakkında şuura eriştiğimiz bu günlerin, bizi dâimî olarak bir noktadan bir noktaya,

oradan da başka bir dâireye geçişimiz hususunda muhasebeye, mütalaaya sevk etmesi gerekmez mi? Bu muhasebeyi böyle bir zaman diliminde yapmayan kişi, hangi zamanda yapar? Yılbaşı, okulların açılma kapanma tarihleri, evlilik yıldönümü, doğum günü... Hangisinde? Bir insan kendi doğum gününde muhasebe yapar da, Aleyhissalâtu vesselâm Efendimiz'in doğum günüyle muhasebeyi niye düşünmez?

Doğumlarda, ölümlerde, ev almalarda satmalarda, askere gitmelerde, her vesileyle hayatımızdadır mevlid... Çünkü Efendimiz^(sas) bizlerin gönlüne doğmasaydı, biz o mânâda bulunmasaydık, bugün bahsedecek neyimiz olurdu? Bununla beraber bu kandil vesilesiyle, İnşirâh Sûresi'nin âyetlerini^[31] düşünmeli, "*Senin zikrini yüceltmedik mi?*"^[32] hitabının mânâsını da mütalaa etmelidir insan.

Eski hocalarımı dinlerken tuttuğum notlara baktığımda birçok şeyi tekrar ettiklerini görüyorum. Gönenli Mehmed Efendi Hocam mesela, her hafta muhakkak belli şeyleri tekrar ederdi. Biz asla sıkılmazdık, böyle bir şey aklımıza bile gelmezdi. Yeter ki o anlatsın, ondan dinleyelim... Günümüzde çoğu insan ilk defa duyduğu şeyleri, hemen anladığını zannediyor ve ikinci kere dinlemeye bile tahammül edemiyor. Yeni neslin algısı çok mu açıldı da, bir şeyi bir kere duymakla, senelerce idare edip bu işi götürebiliyorlar?

Bir şeyler anlatırken konuya ara verip tekrar başladığımızda bile mevzûyu unuttuğumuzu fark ediyoruz. Çokça aktardığımız şeyleri, birkaç kez dinlemiş olanlara sorduğumuzda, onların bu konuları anlatamadıklarını da görüyoruz. Bunlar, eski metodun isabetli olduğunu gösteriyor. Çünkü bazı şeyleri tekrar etmek icab ediyor. Tekrar edilen hak sözse, tefekküre vesile oluyorsa; zaten tekrarın kendisi nafîle ibâdet gibidir. Bu nev'î hakikatlerin dâimî olarak zikredilmesi, bir nev'î evrâd u ezkâr gibidir. Hele bir de insan dinlediğinde toparlanıyor, tekrar hayatına yön veriyorsa, artık bu, nafîle ibâdetten ziyade, dâima yapması gereken bir niyet tazelemedir. Kelâmın kendine âit bir muhteviyatı vardır. Bir şey aktarırken anlatıcı olarak bunun farkına varamayabilirsiniz. Fakat mânânın sahibi Hz. Allah'tır. İnsan tekrar tekrar dinlediğinde, dinlediği o şeyi daha iyi fark eder.

Bir kere okumak, sadece okumaktır. İkinci kere okumak, üzerinde düşünmeye vesile olur. Üçüncü kez okunur ve yeniden düşünülürse çok iyidir. Aleyhissalâtu vesselâm Efendimiz'in bazı sözleri saadetle

üç kez tekrarlamasındaki murad da Allahu a'lem insanın öğrenmesindeki bu hikmete bağlıdır.

Bu tekrar mevzûundan sonra *Mesnevî-i Mânevî*'yi açtığımda hemen karşıma çıkan beyitler üzerinde duracağız bu bölümde. *Mesnevî-i Mânevî*'nin bu tarz kerametleri, ikramları vardır.

“Şeyhin lisanından hikmetler coşunca, dinleyenlerde bulunması icab eden edep” başlığı altındaki ilk beyit:

“Dar gönüllüler için bu sözlerim birer tekrardır ama, bana göre yeniden hayat getirmektir.” (11260)

Hazret-i Pîr buyuruyor ki, aslında ömür belli eşiklerle tekrarlanır. Zaman dilimi diyoruz ya şimdi, işte onu anlatıyor. Tasnif edilmiş bir raf düşünebilirsiniz. Yirmi dört saatin tekrarlanması, Güneş'in hep aynı yerden doğup batması, bizi hiç şüphelendirmiyor mu? Zamanı değerlendirirken, vakit şuuru ile aynı istikamete yönelirken, anı yakalamak istediğimizde aslında biz aynı hareketleri yapmıyor muyuz? O anın demini ruhumuzda derinlemesine yaşamak için evrâdımızı, ezkârımızı da aynı şekilde tekrarlamıyor muyuz?

Bu tekrarlar mühim meseledir. Ömür dediğimiz bu zaman dilimi, aslında belli erkânın, belli kısımların tekrarından ibarettir. O hâlde sen sözleri tekrarlanıyor zannetme. Aslında tazelenip devam edegelen ve uzayıp giden ömrün tekrarlanmaktadır. Senin ömrün yinelandığı için, belli bir dâirede dönüp durduğun için, sana lâzım gelen mânâyı bir defa daha müşahade ediyorsun. Söz bir tane, fakat senin tekrarın çok.

“Mum, birbiri üstüne çakan kıvılcımlarla yanar, alevlenir. Toprak, birbiri üstüne vuran Güneş ışıkları ile altın hâline gelir, parlar.” (11261)

Mum alev alarak yandı diyorsunuz. ‘Yakmak’ tâbiri pek tercih edilmez; ‘uyandı’ diyelim. Çerâğı uyandırdınız, bir alev görüyorsunuz.... Aslında o, kıvılcımın tazelenmesiyle alev hâlini alıyor. Elektrikte de aynı şey mevzûubahistir.

Altına gelirse... Güneş'in gözle gördüğümüz ışınları olduğu gibi, göremediğimiz şuaları da var. Bunlar toprak altına sirâyet eder. Yani dünyanın bir tarafından girer, diğer tarafından çıkar Güneş ışını. Hz. Pîr buyuruyor ki, toprak altındaki katmanların madenlere dönüşmesi aslında Güneş'in ziyâsının tekrar tekrar o toprağa sirâyet

etmesiyledir. Bu tekrar, bazı toprağı kömür, balçık yapar, bazısını da altın, gümüş, bakır yapar. Yani Güneş'in bir kimyası, bir simyası vardır. Hz. Pîr zamanında yapılmış olduğunu düşündüğümüzde, ne kadar muazzam bir tarifle karşı karşıya olduğumuzu daha iyi anlarız.

“Binlerce istekli dinleyici içinde gönlü dar biri olsa elçi, elçilik yapmak istemez, gönül soğur.” (11262)

Belli şeyler topluma sirâyet eder, hastalık veya koku gibi... Üzerine pis koku sinmiş bir insan etrafına o kokuyu yayar, güzel koku sahibi de güzel koku saçar. Bir insan uyuklayadursun, esnesin; o uyku ve ağırlık etrafa sirâyet eder. Bilhassa cumalarda çok olur bu. Özellikle hutbelerde... Uykunu da almış olduğun hâlde, hutbe başlayınca anormal bir ağırlık çöker. Hâlbuki hatipler, ne kadar güzel şeyler anlatıyordur. İşte diş sağlığı, ağaçlar, çöp atmayalım gibi can alıcı (!) mevzûlardan da bahsediyor olabilir.

Veya şöyle düşünelim... Hatip metinden okur gibi değil de, cemaatin ruhuna nüfûz edebilecek güzellikte bir hutbe veriyor, fakat sen buna rağmen uykuya dalıyorsun. O zaman şöyle bir etrafına bak, yanındaki veya arkadaki adamın uyduğunu görürsün. Böyle bir durumda hemen yer değiştireceksin, câmideysen konuşmadan hemen birkaç adım öteye veya mümkünse biraz geriye çekileceksin, o zaman uykun kaçır. Çünkü hareketli bir insanı gördüğünüzde, gayri ihtiyârî siz de kendinize gelirsiniz. Uykulu adam uyku bulaştırır, dinç bir adam da dinçlik verir.

Elli kişi namaz kılarken, birisi kıpırdasın, bütün cemaatin huzuru bozulur. Hatta imam görmediği hâlde sûreyi şaşırır. Çünkü cemaat vücut gibidir. Câmideki bir insanın gafleti, bütün cemaate sirâyet edebilir. O sebepten dolayı insan istiğfar ederek câmiye girmeli, “Yâ Rabbî, benim iç huzursuzluğum sebebiyle, bu cemaat rahatsız olmasın!” diyerek, biraz da kendini yoklayarak bu saflara dâhil olmalı... Adı üstünde saf saf olmalı... Sohbet de böyledir. Dinleyenler arasındaki bir adamın dinlememesi, anlatmak vazifesini icra eden, gönül makamındaki insanı gücendirir. Elçilik vazifesini yapamaz, sohbet açamaz olur.

“Sır söyleyen bu gönül elçileri, İsrâfil tabiatlı dinleyici isterler.” (11263)

Sır söyleyenler, muhataplarını teslim olmuş şekilde isterler ve aksi

takdirde anlatmaz, konuşmaz, kaçarlar. Padişahlar gibi, onların da kendilerine göre kibriyalıkları, azametleri, vakarları vardır. Dünya halkından bu mânâyâ kulluk beklerler.

O adam kendisini Allah’a karşı kullukta, mahviyet içerisinde tutuyor. Onun tevâzu ile hareket etmesi, senin onun huzurunda edepsizce davranmanı gerektirmez. O mahviyetle konuşuyor, sen de onun meclisinde edeple oturacaksın. O mânevî izzet ve şeref sahibi mânânın ve o mânâyı söyleyen kişinin karşısında eğer edebini takınmazsan, asla o sohbe dâhil olamazsın. Onlara lâıyk olan edep ve tâzimi yerine getirmeyince, elçiliklerinden nasıl istifade edersin? Onlar elçidir, sultandan aldıkları sözü sana nakledeceklerdir. Fakat sen itibar etmiyorsun, o elçiye hürmet ile karşılamıyorsun.

Siyasî sahada bile bir elçi çağrıldığı yerde, geldiği makama göre karşılanmıyorsa, elçilik vazifesini yapmaz. Çünkü mânâyı aldığı yere nispetle seviyeyi düşürmüş, o yere ihanet etmiş olur. O sebepten dolayı gönül elçilerine karşı edep göstermezsen, hatta tâzim ile hürmet etmezsen, onlar, elçilik vazifelerini nasıl yapsınlar? Sen karşılarında iki kat eğilmedikçe, Allah’ın emanetini sana nasıl tebliğ etsinler? Unutmamalı ki mânâ nazlıdır.

“Padişahlar gibi kibir ve azametleri vardır. Dünya halkından kulluk beklerler.” (11264)

Onların kendilerine göre vakar ve azameti vardır. Bu, kibirden ileri gelmez. Onlar mânâyı tahsil ettikleri yerden dolayı mehâbet sahibidirler. Meşhur şairin söylediği gibi; *“Olmasa kibir ile riya, sensin ol beytü’l-kibriyâ.”* O gönül sultanları kibir ve riyaadan berî, mânâ Kâbe’si gibi olan zâtlardır.

“Onlara lâıyk olan edeb ve tâzimi yerine getirmeyince, elçiliklerinden nasıl rızıklanırsın?” (11265)

Onlara lâıyk olan edeb ve tâzimi yerine getirmeyince, onların elçiliklerinden nasıbdar olamazsın. Onlar büyük mânâyâ ve mânâ sultanına hizmet etmektedirler. Eğer sen o elçiye lâzım gelen hürmet ve tâzimi göstermezsen, onlar da alâkalı oldukları makamın izzet, şeref ve şanını düşündüklerinden ve devamlı onu gözettiklerinden bu hürmetsizliğe karşı tebliğ vazifesinden vazgeçerler.

“Karşılarında sen boyun bükmedikçe, Allah’ın emânetini sana nasıl tebliğ ederler?” (11266)

Sen onların karşısında boyun bükeceksin. Benliğini eğmedikçe, onlara kafa tuttukça, sen onlardan mânâ alabilir misin? Onların her sözüne itiraz edersen, bir şey elde edebilir misin? Kur’ân-ı Kerîm’de de “*Rükû edenlerle rükû ediniz.*” buyuruluyor.^[33] Demek ki, burada mânevî bir tahsil de var. İki büküm olmak, o mânâ karşısında eğilebilmek tam da, kulluk vasfıdır. Yani bir insan kendi hâline bırakıldığında belki şahsiyetiyle dikilmeye kalkar, Hakk’ı bulduğunda da secdeye kapanır; kendi benliği silinir. Silinmelidir! Hakk’ı tanıyan, bir yandan da dünyada lâzım gelen tahsil ve hizmeti yapma durumunda olan insanın hâli, rükû edene benzer. Emanetin farkında, secdeye yakın, secdeyle kıyam arasında... Burada da rükû’un böyle bir hikmetinden bahis vardır.

Bir başka güzellik ise şudur. Ev taşıyanlarınız bilir... Özellikle beyaz eşyayı iki üç kişinin beraberce taşıması, bir hamalın tek başına sırtına yükleyip indirmesinden zordur. Ayaktaki dört adamın zor taşıdığı şeyi, iki büküm hâliyle bir adam taşır. Ayrıca bu beyitte muhteşem bir tenasüp sanatı vardır. Fevkalâde edebî bir beyittir bu. Hz. Pîr, mânevî yükü alabilecek olan kişiyi anlatırken maddî âlemdeki yük taşıma şekline işaret ediyor. Sen bu emaneti taşımak için, sırtına yüklenecek bu yük için iki büküm olmuyorsun, hep kafa kaldırıyorsun, hatta dinlemiyorsun bile.

Aslında etrafımıza baktığımızda, insanlarımızın ümmî zannettiğimiz kısmının sohbetlere ve mânâyâ çok daha fazla meraklı olduğunu görürüz. Biraz fazla yüz göz olduğunda insan, edepten düşer. Mesela Kur’ân-ı Kerîm’ini her gün bir sayfa okuyan bir adamın Kur’ân’a gösterdiği edeple, devamlı Kur’ân’ın tefsirini, mealini araştıranlarınkı -kıymetli âlim ve sâlih insanları tabî ki tenzih ediyorum- farklıdır. Kur’ân-ı Kerîm’le haşır neşir olmanın getirdiği laubalilikle, lakaytlıkla bazı şeyleri hiç önemsemezler.

Biz Gönenli Mehmed Efendi’yi dinlemeye giderdik, cemaatte beş kişi olmazdı. Hocaefendi’nin Süleymaniye Câmii’nde üç kişiye vaaz ettiğini hatırlıyorum. Koskoca câmide üç kişi! Hocaefendi’yi dinlememek değil mesele; câmîye gelmiyorlardı. Hocaefendi niye o saatte geliyordu peki? Cuma saati gelmeyi bilmiyor muydu? Gönenli Mehmed Efendi öğle saati vaaz etseydi, bütün esnaf peşinden koşardı, etrafına toplanırdı. Oysa, Hocaefendi تنها zamanında

câmiye giderdi ve bize söylediği söz şuydu; “Koca câmi bomboş duruyor, en tenha saatinde gidiyorum ki, belki sohbet dinleme bahanesiyle, birkaç kişi daha gelir.” İşte Allah velîliği böyle bir şey! Oysaki insanlar dinlemeye bile tenezzül etmezdi. Aslında bugün insanlar çok kolay buluyorlar. Asıl sorun, bir şeyleri kolayca bulduktan sonra onlara rağbet etmemeleri. Bu bir gerçek; bu hakîkatten bir fıtrat!

Ekmeğe muhtaç olmanın ne demek olduğunu bilmeyen bir insanın, ekmek israfından kurtulmasını bendeniz hayal gibi görüyorum. Ancak, çok ince bir kalbi, çok latif bir ruhu vardır da bu mahrumiyeti çekmeden bunu yapabilir. İnsanlar, “Biz ganîsiyiz, tıkladığımızda bir sürü sohbet dinleyebiliyoruz, birkaç tuşa dokunduğumuzda yüzlerce hadîs karşımıza çıkıyor.” diye düşünebilirler. Fakat ne oluyor? İki büklüm hâlde o nazlı mânâyâ niyaz edenler bulunmadığı için; Kur’ân’dan, hadîsten, birçok hocadan, sohbetten, kitaptan haberi olan, fakat aslında dağ başındaki bir adam kadar bile hayâsı, ilmi, takvası olmayan yığınlar ortaya çıkıyor. Bendenize sorarsanız, sahabe zamanındaki sadık sahabe sayısıyla, günümüzdeki sadık Müslüman sayısı hiç değişmemiştir, aynıdır. Belki bir tanesine yüz binlerle bedel konmuştur, ama sayı hiç değişmemiştir. Çünkü hesap ortada, ilmiyle âmil olabilecek insanların sayısı ortada... Biz çok laubali, lakayt olduk maalesef.

Osmanlı’ya matbaa yüz sene geç girmiş diye kafa yorarlarsın... Bugün haftada yüzlerce kitap basılıyor da ne oluyor? Osmanlı’da belki bir kitaptan bir şehirde, sadece bir tane varmış ama o kitap elden ele dolaşarak husûsî meclislerde ciddiyetle mütalaa edilirmiş. Bugün elimizde *İhyâu Ulûmiddîn* var, *Fethu’r-Rabbânî* var; *Hikem-i Atâiyye* var da, başımız göğe mi eriyor?

Hazret-i Mevlânâ belki sana çok demode gelmiş olabilir. Sen bunları tekrar zannediyorsun. Aslında sen tekrarlanan ömrünün farkında değilsin. Söz bir! Sen dönüp dolaşıp o sözü karşında görüyorsun. Aynı dâîrede döndüğün için aynı sanıyorsun. Sen bunun ganîsiymişsin gibi hareket ediyorsun, elini uzattığında hemen alabileceğini düşünüyorsun. Hadi buyur bakalım uzanabiliyor musun? Rüyada elini ayağını uzatıyorsun, fakat aslında hâlâ yatakta, uykudasın.

İki kat eğilmedikçe Allah’ın emaneti sana nasıl ulaşabilir?

“Onlar yüce saraydan geldiklerinden öyle her edep de

hoşlarına gitmez.” (11267)

Sen kendince edep gösteriyorum zannedersin, oysa onların her edep de hoşlarına gitmez.

Eskiden İstanbul Suriçi’nde ayakkabı boyacılığı yapan adamda aranan şartlardan birisi hafızlıktı. O muhit sakinlerinin çoğu âlim olduğu için aranırdı bu şart. Âlim bir adam, “Yavrucuğum, şu ayakkabıyı bir parlativer.” diye geldiğinde, boyacı, “Baba sen de ayakkabıyı çürütmüşsün.” diye lambur lumbur cevap vermesin diye titizlenilirdi. Çünkü böyle bir konuşmadan sonra, o âlimin çıkıp da medresede doğru dürüst bir ders yapmasını bekleyemezsin. Zemini hazırlayacaksın.

“Hocam sen çok iyi konuşuyorsun. zaten başladın mı da maaşallah susmak bilmiyorsun. Ne olur konuş... İstifade edelim. Bülbül gibi şakıyorsun...” diyerek kendine göre hocaya paye veriyorsun. Edep mi bu! Edep için de bir tahsil lâzımdır. Edebin tahsili için lâzım olan tahsile de edep denir. Edep, edep ile tahsil olur demekle şunu söylemek istiyorum. Kalbinde gerçekten Allah muhabbeti olmayan bir adam, edebi tahsil edemez, vesselâm... Satırdan okumakla bu işler olmaz.

“A dağıtıcı, onlar dilenci değil ki senden gelen hizmete minnet duysun.” (11268)

Onlar dilenci değildir. Senden sadaka istemezler. Sen iki üç kuruş bir şey yaptın, yemek ısmarladın, bir iki şey aldın diye o mânâ sahiplerini avucunun içine aldığı zannetme.

“Fakat ey gönül, bunca rağbetsizliğe rağmen, sen hakikat sultanı olan Allah’ın sadakasını kısıma, o rağbetsizlere de saç.

Ey Resûl-i Semâvî; sen, dinlemekten usanmış olanlara bakma da, atını yine de koştur.” (11269-70)

Gönüle, ilhâmâtı aldığı için ‘ey resûl-i semâvî’ diye hitap ediyor Hz. Pîr ve diyor ki; “Ey gönül, halk bunca rağbetsiz olmasına rağmen, sen konuşmayı kesme, konuş! Sen hakikati anlat. Sen dinlemekten usanmış olanlara bakma da hakikatleri beyân meydanında at oynat. Herkes usansın, seni dinlemesinler... Olsun, sen susma! İnsanlar usanmış olsalar, tekrar zannetseler de sen konuşmayı bırakma.”

Allah Teâlâ böyle bir gönül hâline kavuşmayı, böyle bir gönül

ehlinin risâletiyle ve tebliğiyle buluşmayı hepimize nasip eylesin, vesselâm.

İnşirah Sûresi 94/1-8: “Biz senin için göğsünü açmadık mı? Senden yükünü indirmedik mi? O senin sırtını ezen yükü. Senin zikrini (şanını) yüceltmedik mi? Demek ki, zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Evet, zorlukla beraber bir kolaylık vardır. O hâlde boş kaldın mı, yine kalk (başka bir iş ve ibâdetle) yorul. Ancak Rabbi'ne yönel.”

İnşirah Sûresi 94/4

Bakara Sûresi 2/43

Hakîkî Derdi Hatırlatan Derde Eyvallah

Eşkîyaya Dua Eden Vâiz

CENÂB-I HAKK'IN RAHMETİ, selâmı, maddî ve mânevî rızıkları kendilerinde iman nuru olan cümle müminlerin üzerine olsun. Hz. Fahr-i Âlem^(sas) Efendimiz'e de sonsuz salât ve selâm olsun.

Mesnevî-i Mânevî denilen o muhteşem deryadan, o tefsir kitabından bizlere hikmeti sevdire sevdire beyân eden Cenâb-ı Pîr ne buyuruyor? Şöyle bir başlık var: “Her vaaza başlayışında zâlimlere, merhametsizlere, itikatsızlara dua eden vâizin hikâyesi.”

Bir vâizin merhametsizlere, zâlimlere, eşkıyaya dua etmesi, insanın dikkatini celbeden bir durum... Ülkemizde alışılan; uykuya niyet ettirip sonrasında şekerleme yaptıran hutbelerden, vaazlardan çok farklı olduğu aşikâr... Burada bir hususun altını çizmek gerekiyor. Cemaatin dikkatini çekebilmek için bizim hocalarımız da eşkıyaya dua etmesin tabî ki. Ancak kendi isteğiyle her hafta gelip diz çöken o insanlara, dinlediklerinde hayatlarına tatbik edebilecekleri bir şeyler verilmesi de zorunlu... Hatiplerimiz Allah rızası için cemaatin damarına dokunmalı... Eline alıp bir metinden okuyacaksa, en azından o metni mânâsına uygun, doğru vurguyla okumak için biraz çalışmalı... Kaldı ki hutbede bu da yetmez; hatibin kalbini, canını ortaya koyması gerekir. Bunu yapamıyorsa, hiç değilse cemaatin on beş dakika kendisini dinlemesini bütün haftaya yayılacak bir mânâyâ dönüştürmek için gayret etmeli...

Hutbenin süresi gerekiyorsa çok kısa, hatta üç beş dakika bile olabilir. Önemli olan sadece süresi değil, o süre zarfında, belki bir sonraki cumaya kadar câmiye gelmeyecek kişiye, kendisini muhafaza edecek bir şeyler verebilmektir. Çünkü dışarıda onu yutmak için hazır bekleyen bir dünya var ve bu adamcağızın o dünyanın tuzaklarından kendisini kurtarabilmesi için, cumada dinlediklerinden başka tutunacak dalı yok. Her ne kadar câmiyle, cemaatle cuma namazı dışında işi olmayan kişinin bir hutbeyle değil haftayı, günü bile kurtarması pek mümkün olmasa da, hocalarımızın bu realiteyi de göz önünde bulundurmaları gerekir.

Diğer bir yönüyle hutbe celâl makamıdır. Hele fetihle elde edilen şehirlerin büyük câmilerinde hatiplerin mimbere kılıçla çıkmaları

İslâmî bir gelenektir.

Bendeniz, Mehmed Zâhid Efendi Hazretleri'nin İskenderpaşa Câmii'ndeki hutbelerini bugün gibi hatırlarım. Pazar günleri *Râmuz el-Ehâdis* okutur, sair zamanda şekerden daha tatlı üslûbuyla ve muhabbetiyle yani cemâliyle sohbet yapardı. Fakat hutbeye çıktığında "Aman ya Rabbim! Nereden geldim ben buraya! Şu anda dünyanın sonu mu geldi, bu hazret ondan mı böyle şiddetle ve dikkatle ikaz ediyor!" dedirtirdi cemaate. Öyle bir hutbede uyumak ne mümkün, gözümüzü dört açardık. İşte hutbe dediğin böyle olur! Nihayetinde hitap dinleyenendir, muhatap lâzımdır. Ancak hatiplik, dinlemeyeni bile ikaz etme sıfatıdır.

Bunları anlattıktan sonra kıssaya dönersek, Hz. Pîr bizlere "Ya Rabbî, merhametsizlere, şakîye, eşkıyaya sen bol bol nimet ikram eyle." diye dua eden ve böylece cemaatin vaazda uyuma alışkanlığını bozan bir vâizin hikâyesini anlatıyor. Yani "Vaaz dediğin, vâiz dediğin en azından o anlık kendisini dinleyen cemaatin dikkatini çekmelidir." buyuruyor.

"Vâiz kürsüsüne oturduğunda yol kesenlere dua eden bir vâiz...

Elini dua için açar ve 'Yâ Rabbî, kötülere, bozgunculara ve zâlimlere rahmet et!

Hayır sahipleri ile alay edenlerin, kalben inkâr edenlerin ve mâbed ehlinin de tümüne rahmet et.'

O, temizlenmiş olanlar için değil, sadece kirlenmiş olanlar için dua ederdi.

Ona, 'Bu yaptığın alışlagelmiş bir şey değil, dalâlet sahiplerine dua etmek bir ihsan değildir.' dediler.

Vâiz, 'Ben onlardan iyilik görmüş olduğumdan onlara dua ederim.' dedi.

'Onlar bana o kadar kötülük, zulüm ve çirkeflik yaptılar ki, bu beni şerden çıkarıp hayra sevk etti.

Ne zaman dünyaya meyletsem, onlar beni dövüp yaraladılar.

Onlardan gelen yaralanmalara karşı gizlenirdim, o kurtlar beni doğru yola geri çevirirdi.'" (12543-51)

Okuduğumuz şu beyitlerde ne kadar çok ders var! Vâiz, habislerden başkasına dua etmiyor, cemaat de bunu duyup, "Sen âdeti bozdun. Sapıklara dua etmek ne zamandan beri mürüvvet

oldu.” diye çıkışıyor. Vâiz de bu yaptığıının sebebini açıklıyor, “Onlardan iyilik gördüm. Ben tam dünyaya meylediyordum, heva ve hevesime uyuyordum; zâlimin biri geldi, beni dolandırdı, bir başkası benim dedikodumu yaptı, bir diğeri bana iftira attı, hakaret etti... Yani bu kurtlar kenardan hırlaya hırlaya, benim yoldan çıkmama mâni oldu. Ben de aman yoldan çıkmayayım diye, korkumdan daha sıkı bir şekilde yoluma sarıldım.”

Bir düşünelim bu söz nereye gidiyor? Biz Haleb’i, Şam’ı bilir miydik? Mısır’daki Rabiâtü’l-Adeviye Meydanı’ndan haberimiz olur muydu? Doğu Türkistan’ı, hangi babayiğit haritada gösterebilirdi? Senelerce umreye, hacca gittiğimizde kendimizi kurtarmak için tavaf eder, niyaz eder bir hâlde yaşadık da hiç mümin kardeşlerimize dua etmeyi düşündük mü? Birbirimizden haberdar olmaya ne zaman başladık? Burada şeytanın avukatlığını yapmıyorum, ama mümin kardeşlerimiz zulme uğradıkça, “Ne oluyor!” dedik, “Bu ne acayip habis bir dünyaymış... Biz bu Batı’yı medenî zannediyorduk.”

Şu anda Türkiye’de Suriye’den gelmiş 5 yüz bine^[34] yakın mülteci var. Biz bunlara 3 milyar dolara^[35] yakın para harcadık. Yurt dışından Türkiye’ye gelen yardım miktarı 160 milyon dolar bile değil. Peki, 3 milyar dolar yardımı kim yaptı? Sen yaptın kardeşim, sen. Hani, aklın hiçbir şeye ermiyordu senin, sadece beşi kılıp yatıyordun! Hani verdiğin sadaka, gittiğin câmi belliydi! Şimdi öyle mi oldun sen? Adı eşek yerine Esed olan o zâlim; sopayı, Şam’a, Halep’e, yani senin vücudunun bir parçasına vurdu, sen de “Olur mu ya!” dedin. Hemen elinde ne varsa oraya sarf etmeye başladın. Müminden seni haberdar etti Allah.

Görene, ibret alana eşkiya bile Hakk’ı hatırlatır. Köre ne ama köre ne... Kör olana Hakk velîsi de gelse, yine göremez yine göremez.

İşte burada vâiz uyandırıyor cemaati. Ne demek istiyor? Yol budur kardeşim, bu yolun yolcusu olmaya bak. Çünkü senin bu yoldan başka dostun yoktur. Bu yolda rehber ve kandil olan birçok evliyâ vardır. Sırât-ı müstakîmin kendisi zaten Hz. Muhammed^(sas)’dir.

Efendimiz^(sas)’ın birçok güzel adı var. Bunlardan en meşhur olanlarının sayısı iki yüzden fazladır. Bu isimlerden hadîs-i şerîflerdeki dua metinlerinde de sabit olan iki ismi vardır ki birisi ‘Sırâtullah’, diğeri de ‘Sırât-ı müstakîm’dir. Yani Resûlullah^(sas), ‘Allah Teâlâ’nın yolu’ ve ‘doğru yol’dur.

Biz merhametsizleri gördük de “Hakk dost, gayrısı yok.” demedik

mi?

“Ey âkil olan; onlar benim kurtuluşuma vesile olduklarından onlara hayır dua etmem gerek.” (12552)

Gerçekten de Allahsızmış, imansızmış gibi iftira eden, kuyu kazan insanları görünce korkuyorsun. Evrâdını ezkârını artırıyorsun, Kur’ân okuyorsun. “Aman ya Rabbî! Ne olur beni bu insanlarla imtihan etme.” diye Allah’a yalvarıyorsun. Hâlbuki ondan evvel sen, o insanlarla haşır neşirdin...

“Kul kendi dert ve acısından Cenâb-ı Hakk’a yakarır da hastalığından dolayı yüzlerce defa şikâyet eder.

Cenâb-ı Hakk da, ‘Sonuçta bu acı ve dertler, senin doğruyu bulmana vesile oldu.’ buyurdu.

‘Asıl sen, seni Bizim kapımızdan tard edip nimetten uzaklaştırandan şikâyet et.’” (12553-5)

Hastalık olmasaydı acaba kaçımız Allah Teâlâ’ya dua ederdik? İnsanın keyfi, rahatı yerindeyken maalesef dua pek hatırına gelmiyor. İnsan ne acayıptır ki kendisini Allah Teâlâ’ya dua etmeye vesile kılan hastalıktan yakınır da, O’nu unutmamasına sebebiyet veren zevk ve rahatından şikâyet aklına bile gelmez. Sen hastalığa niçin kıızıyorsun, sana uğradı da Hakk’ı hatırlattı. İlle de kızman gerekiyorsa heva hevesine, mal mülk zevkine, tembelliğine kız... Yüzünü hastalığa karşı buruşturma, nefsin hoşuna giden zevklerine yüz verme. İnsanın hastayken inleyerek Allah demesi, ne kadar içten ve samimidir değil mi? Ne kadar ihlaslı... Bazı insanlar belki hayatlarında hiçbir zaman öylesine Cenâb-ı Hakk’ı zikretmemişlerdir.

“Gerçekte her düşman senin ilâcındır, o bir dosttur ve kimyası da sana faydalıdır.

Onun şerrinden tenhalara kaçır ve Allah’ın yardımına sığınırsın.” (12556-7)

Nükteye bakar mısınız? Câmide Allah’tan, peygamberden, dinden, imandan bahseden vâizi, “Şu vaaz bitsin de dükkâna geçeyim, güzelce çayımı içeyim, işime bakayım, zaten haftanın son günü...” diye dinliyorsun. Fakat Allah’ın gönderdiği vâiz olan hastalık ve sıkıntı, seni uyutmuyor. Seni öyle bir uyandırıyor ki “Ne oluyor?”

diyorsun.

Karadenizli, bir zikre girmiş. O vakte kadar hiç cezbeye gelmemiş. Tecrübesi yokmuş. Merak ettiğinden de ön halkaya düşmüş. “Allah, Allah, Allah...” derken adamcağıza bir titreme gelmiş. Başlamış sayıklamaya, “Ne oluyoruk yâ Rabbî, ne oluyoruk...” Bizler de bu Karadenizli hesabı, başımıza bir şeyler geldiğinde ne sayıklayacağımızı veya o musibetin bize ne anlattığını kavrayamıyoruz.

Câmide hocalar, “Nefislerinizi hesaba çekin, Allah soracak.” diyorlar, sen dinlemiyorsun. Hastalık bir geliyor, “Ölürüm belki.” diyorsun, bütün hayatının hesabını yapıyorsun. Acayip bir iş değil mi? Bir an geliyor, yaptığın kabahatlerin hepsini düşünüveriyorsun. “Şimdi sen buna nasıl hakaret edersin?” diyor Hz. Mevlânâ, vâizin ağzından...

“Ve yine hakîkatte, dostların, düşmanlarındır ki seni meşgul ederek Huzûr-ı İlâhî’den uzaklaştırırlar.” (12558)

Bazıları diyorlar ki, “Biz çok iyi dostuz. Valla abi, biz haftanın beş günü beraberiz; yeriz, içeriz, dolaşırız, maç seyrederek... Geçenlerde sinemaya, oradan da filanca partiye gittik...” Ne oldu, hayat bu mu? Peki, dost o mu? Hangisi seninle beraber kabre girecek? Hangisi sana bir katkıda bulundu? ‘Hadi câmiye’ dediğinde o dostlarından birisini bulabiliyor musun?

Rahmetli Gönenli Mehmed Efendi Hocam âhir ömründe Vakıf Gureba Hastanesi’ne tedavi için alınmıştı. Rahatsızlığı ağır şekilde seyrettiğinden ancak husûsî izinle görüşülebiliyordu. Herkesi içeri almıyorlardı, Allah razı olsun ve rahmet eylesin, Hocamız’ın oğlu Vehbi Ağabey, fakirin Hocaefendi’yle olan hukukunu bildiği için, tahsis edilen refakatçi kartını bana vererek, “Fatihçiğim, ne zaman istersen gel, nöbeti devral yahut Hocaefendi’yle beraber kal.” diye söylemişti.

Ziyaretine gittiğim bir gündü, vesvese ve sıkıntıları olan bir arkadaşımı şifa bulması ümidiyle Hocaefendi’ye getirdim. Belki ortam müsait değildir diye ilk önce fakir içeri dâhil oldum. Hocaefendi hiçbir zaman unutamayacağım güzellikte fakiri karşıladı. Bir anlık kapıya bakışımı fark ettiler, “Oğlum ne oldu, dışarda birisi daha mı var?” diye sual ettiler. Bendeniz de “Müsaadeniz olursa bir arkadaşım sizin dua ve ziyaretinize mazhar olmak ister.” diyerek arz ettim. “Peki, al bakalım içeri.” buyurdu. Sonra o arkadaşına, “Hoş

geldin, şöyle biraz yaklaş.” deyip fakire de “Hadi oğlum sen birazcık kapının arkasında bekle,” buyurdu. Arkadaşım çıkınca içeride konuşulanları ne ben sordum, ne de o söyledi. Fakat bir hafta sonra hâlindeki değişiklikleri ve düzelmeleri anlatırken bana şunları aktardı: “Bak,” demiş Gönenli Mehmed Efendi, “Bu arkadaşlığınızı sakın bozmayın. Ne olursa olsun bu kişiyi terk etme. Seni buraya o getirdi, hayırlı bir iş yapmanı murad etti. İyi bir arkadaş olmasaydı, senin için bunları düşünmezdi. Unutma evladım, iyi dost, seni iyi yerlere götürür.”

Kur’ân-ı Kerîm’de Allah dostlarının tarifi de böyledir. “*Onlar sizi zulmetten nura çıkartır. Şeytanın arkadaşları ise nurdan zulmete, bataklığa çeker.*”^[36] buyurarak Cenâb-ı Hakk iyi ve kötü dostlar olduğunu açıkça beyân ediyor. Ama hikâyede anlatılan üslûba bakarsak bizim ekseriya ‘iyi’ dediğimiz dostlar, hevâ ve hevesimize göre konuşan, sırtımızı sıvazlayan, bizi gaflete sevk eden insanlardır.

“Porsuk denen bir hayvan, dayak yedikçe irileşip güçlenir.”
(12559)

Hız. Pîr’in, “Adına porsuk denilen bir hayvan vardır...” buyurması, herhâlde o coğrafyada ve devirde bilinmemesinden dolayıdır. Yoksa türlü türlü hayvan belgeselleri seyreden günümüz insanı, her türlü hayvandan haberdardır. Zaten ne hikmetse hayvanlar dünyasını çok merak ederiz de hakîkî insan dünyasına bir türlü akıl erdiremeyiz. Bilim her türlü mahlûkatı inceliyor, nasıl yavruluyor, nasıl yaşıyor, ne yiyor içiyor; rengi, cinsi, akrabası, familyası vs. öğrenmedik bir şey bırakmıyor. Ancak güzel insanların izini, nişânesini soran yok; inceleyip araştıran bulunmuyor. Hatta bu mevzûları ele almak ilmî bir çalışma bile sayılmıyor.

Konu açılmışken şunu da ilave edelim. Hayvan sevgisinin, insanı sevmeye götüren bir köprü olduğunu iddia edenler de var. Normal akıl ve ruh hâlinde bulunan kişiler için belki bu söz doğrudur. Fakat günümüzde insan sûretinde öyle kişiler vardır ki hayvanlar için özenle alışveriş yapar; yemini, mamasını, ciğerini hazır edip hayvanlara şefkatle hizmet ederek, ‘ah canım, bir tanem’ diyerek onları sever de, dinini yaşamaya çalışan bir Müslüman’ı gördüklerinde bırakın muhabbetle bakmayı, hakaret etmemek için kendini zor tutarlar. Onların kendilerini frenlemeleri de Allah

korkusundan falan değildir. Gözleri yemez... Nerede kaldı şefkat, hani merhamet! O şirinlik, sevecenlik nereye gitti!

Acaba bu kişiler, insanlar âlemindeki yalnızlık ve yanlışlıklarından sonra, hayvanlar âleminde kendilerine yer bulmak için mi hayvan sever takılıyorlar, içlerinde sevgi varsa, elbet bundan insanlar da nasiplenirdi. Belki de böyle bir kimsenin merhamet ve muhabbetini kazanmak, ancak hayvan gibi yaşamakla mümkün diye düşünmeden edemiyor insan. Ya da bu durum gösteriyor ki esasen onun merhameti yok. Hakk'ın verdiği emanetin farkına varmamış, hem kendi insanlığını hem de diğer insanları hak bakışıyla seyretememiş. Medeniyet tarihimizde Allah velîlerinin öyle ibret dolu hayatları vardır ki bu zâtlar senelerce, hayvanlara dahi hizmet etmiş, kendilerine hakaret edenlere bile rıfk ve hilmiyetle muamele eylemişlerdir.

İnsan olmak için insanlarla yaşama riskini ve meşkini göze almak lâzımdır. Çünkü insanda Hakk ve hakikat tecellîsini göremeyen dağ başına çıkmakla Hakk'ı bulamayacaktır. Cemiyette Hakk'ı fark edemeyen, tenhada Hakk'ı fark edemeyecektir. Bu bir kaidedir. İnsandan daha büyük bir metin; âyetleri insandan daha iyi açıklayan bir canlı yoktur; yaratılmamıştır.

Tekrar gelelim porsuk meselesine... Bakınız Hazret-i Pîr, bu örneği nasıl ibretlik hâle getirmiş.

“Sopan ile vuruldukça o gelişir, sopa darbeleri ile şişmanlar.”
(12560)

Maalesef bunu foklara da yapıyorlar. Hayvan dövüldükçe vücudu, kürkle beden arasında bir yağ tabakası oluşturuyor. Böyle olunca avcılar derisini daha rahat yüzüyorlar. Bunun en vahşi tarafıysa en son darbeye kadar hayvanın acıyı hissetmesidir. Çünkü doğrudan öldürülürse yağ tabakası oluşmaz. Dolayısıyla acımadan, sırf derisini yüzmek için hayvanın her yerine vururlar. Devam edelim, bakalım söz nereye bağlanacak?

“Müminin canı da porsuk gibidir. Yara ve acı, onu kuvvetlendirir, besler.” (12561)

Nefis, candan biraz daha farklıdır. Yola girmiş olan nefse can denir. Dışta kalan henüz terbiye görmemiş olan kısma da nefis denir. Nefse, dıştaki kabuğumuza gelen darbe, sıkıntı, mihnet, meşakkat

ve hastalıklar, bizi ruhen mukavemetli kılar.

Ayrıca burada Hazret-i Pîr'in bir kerameti de var. Bu asrın en büyük buluşlarından birisi aşıdır. Aşı, yavaş hareket eden veya ölü olan hastalık mikrobunun vücuda zerk edilmesidir. Vücut bu yavaş, bir nev'î elde oyuncak olan mikrobu tanır, hemen ona göre bir tedavi şekli geliştirir. Şayet o mikropla başka bir zaman karşılaşır, kendisini korumayı öğrendiğinden hastalıkla kolayca baş edebilir. Müminin hastalanması, meşakkat görmesi de ona aşı tesiri yapabilir. Bu musibetler sayesinde hata ve nâkıslıklarından ders alıp durumunu düzeltebilir.

İnsanın bedenine sirâyet eden, bedeniyle alâkalı olan meşakkate 'acı' denir. Ruhunu alâkadar eden meşakkate 'ızdırıp', insanı olgunlaştıran her ızdıraba da 'çile' denir. Yani "Ben çok çile çektim." diyen adama sorulur, "Baba sen ne çilesi çektin? Çile insanı olgunlaştırır, ama sen hâlâ aynısın, aynı tas aynı hamam devam ediyorsun. Belki sıkıntı çektin, ama, bunun sırrını anlayamadın. Çocuk bile annesinden dayak yediğinde 'anne' diye bağıyor. Bu kadar şey yaptın, saçı sakalı ağarttın da bir gözyaşın var mı Hakk'a? 'Allah Allah' diyerek iki damla göz yaşı döküldün mi hiç? Bir müminin elinden tutabildin mi? O senin çektiğin sıkıntı, hayvanın taşıdığı, çektiği odun mesabesindedir. Senin bedenin çekmiş o sıkıntıyı. Ruhun hissetmemiş bile. Artık ruh da, 'Çaresi yok, adam ölünceye kadar bekleyeceğiz.' diyor sanki ve ne iş verirsene onu alıyor. Ruh âdeta oturmuş, hapsolmuş, köşesine çekilmiş, esas işini yapmaz hâle getirilmiş, bekliyor."

Bizler bedenimizi çalıştırırız, ama ruh gözüyle canımıza bakmayız. Hâlbuki ruh dinamiktir. Adamdan ruh çıktığında hareket ediyor mu? Hû bile diyemiyor; göçüyor; kılı kıpırdamıyor. Ruh hareket ettirir. Ama biz hareket ettirene değil hareket edene baktığımız için yanılırız. Belalar, musibetler, sıkıntılar... Ey mümin, sen bedenden ibaret değilsin. Senin Rabbin var. Şunu iyice anla ki, "Hakk dost, gayrısı yok..."

Etraftan şikâyet edip durma. "Çocuğum bana bunu yaptı, Allah cezasını versin! Ne kadar emek verdim. Âh dostlarımdan hiçbirisi kalmadı..." deme. Söylenme. Aslında bunlar sana lütuftur. Çünkü Allah sana çoluk çocuğunun, ailenin, dost edindiğin insanların hakîkî dost olmadıklarını merhametiyle gösteriyor, "Hakîkî dostun Ben'im" diyor. Sana Kendisini hatırlatıyor... Daha ne istiyorsun? Ya her şey senin istediğin gibi olsaydı... Hayatın, işin, gücün, sıhhatin,

çocukların ve dostların hepsi senin sevgini tatmin etselerdi, hatta o kadar ki, onlarınkinden başka sevgi hissedemez hâle gelseydin ve sana ölüm öylece gelip çatsaydı, ne yapardın? Bu gafletle ve avuntularla hakîkî sevgiyi bulamadan ölüverseydin, ebedî hayata gittiğinde saçını başını yolmaz mıydın? Cenâb-ı Hakk kendi elinde zannettiğin şeylerin farklı cihetlerini sana göstererek, yüzünü Allah’a çevirmeni nasib ediyor, fakat sen hâlâ şikâyet edip duruyorsun.

Atâullah İskenderî Hazretleri’nin, *Mesnevî*’nin bu beyitleriyle alâka kurabileceğimiz “Fâsid dâirenden çıkman için Cenâb-ı Hak sana birçok meşakkat gönderir. Eğer bu meşakkatler, hastalıklar olmasaydı, sen bir insan heykeli gibi olurdun. Âdeta soğuk, somut, insana benzeyen, fakat ruhsuz bir varlık olurdun.” mealindeki sözlerini de hatırlatmış olalım.

İnşaallah Cenâb-ı Hakk, ibret olanlardan değil, ibret alanlardan eylesin. Her türlü meşakkati Cenâb-ı Hakk’a yakınlaşmaya vesile olan ve bu hayatı, seyr ü sülûk gibi görüp her aldığı nefes, kendisi için mahza hayrolan kullarından eylesin.

Bu radyo programının yapıldığı yıl olan 2013’ten bu yana, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacı sayısında çok büyük artış olmuş, kitabın hazırlandığı tarih itibariyle 2 milyonu bulmuştur.

2015 yılı başında ülkemize sığınan Suriyeli kardeşlerimiz için devlet olarak yaptığımız maddî yardımların toplamı 5,5 milyar dolar olarak açıklanmıştır.

Bakara Sûresi 2/257

Can'ı Görenin Candan Geçmesi: Şehadet

HZ. Hamza Efendimiz'in Şehadet Arzusuyla Zırhsız Harbe Girmesi

“ÂHİR ÖMRÜNDE HZ. HAMZA, gazâlara zırhsız ve ziyade huzurlu gelirdi.

Göğsü açık, vücudu korumasız bir şekilde, kendini sıra sıra dizilmiş kılıçların önüne atardı.

Halk Hz. Hamza'ya, 'Ey Resûlullah'ın amcası, ey safları yaran aslan, ey erlerin padişahı,

Sen Allah'ın buyuruğunda, '*ve lâ tülkû bi eydîkûm ile't-tehlûketi* - Kendinizi tehlikeye atmayınız'^[37] emrini okumadın mı?

O hâlde neden harb meydânında kendini böyle tehlikeye atıyorsun?' diye sordular.

'Sen genç, kuvvetli ve metânetli iken düşman safına zırhsız gitmezdin.

İhtiyarlayıp zayıflayınca ve belin bükülünce tedbir perdelerini yırttın.

Kılıca ve mızrağa karşı korkusuzca kendini sınar gibi harb ediyorsun.

Kılıç, ihtiyara hürmet etmez. Kılıç ve ok, insanı nasıl ayırabilir?'

Bu şekilde gâfilce tasalananlar, onu teselli edip ona nasihat ediyorlardı.” (11082-91)

Dostlar üzerinde yaşadığımız bu kadim toprakların İslâmiyet'le şereflenmesi, kalelerin değil kalplerin fethiyle olmuştur. Üstelik bu öyle bir fetihtir ki, insanların sadece dinlerini değiştirmekle kalmamış, ahlâklarından kültürlerine kadar her alana derinlemesine nüfuz etmiştir. Alperen dervişi tâbir edilen, adını Hakk'tan gayrısının bilmediği, her biri bir velî olan, muhabbeti menbaından alıp hiç başka bir şey bulaştırmadan, karıştırıp bulandırmadan tâliplisine aktaran o zâtların, o devirde başardığı bu işi, bugünün iletişim ve ikna imkânlarıyla dahi yapmak mümkün değildir. Bir insanın dinini

değiştirebilirsiniz; yeme içmesini, giyim kuşamını değiştirebilirsiniz, ama en nihayetinde o insanın kültüründen, âdetinden, an'anesinden bir nişâne kalır onda.

Anadolu'ya insaf ile bir bakın, bu toprakların ne zaman İslâm'la tanıştığını anlamanın imkânı yoktur âdetâ. Sanki hep Müslüman yurduymuş gibidir. Onlarca medeniyetin boy gösterdiği şu coğrafyada, bugün de, bundan beş yüz sene önce de o medeniyetlere âit, tarihî kalıntılardan başka bir şey göremezsiniz. İşte Alperen dervişlerinin başardığı şey, sadece insanlara İslâm'ı öğretmeleri değil, o insanları tamamiyle kendilerine benzetmeleridir ki, bu da muhabbetsiz olacak iş değildir.

Bu sebepten, şimdilerde Anadolumuz'un bir zamanlarki hâlleri aktarılırken, Sünnîlikten, Alevîlikten bahsedildiğini duyduğumuzda gayri ihtiyârî bir şaşkınlık yaşıyoruz. Çünkü eskiden aslında böyle bir ayrımın olmadığını, hem tarihî vesikalardan hem de medeniyetimizin şifâhî kaynaklarından, yani eriştiğimiz sohbetlerden biliyoruz. Özellikle Osmanlı'nın son yüz senesinde tarîkat-ı Bektâşiyye'deki bozulmalar neticesinde, bilinçsizce, ki yapanlar tarafından çok iyi biliniyordu, sun'î olarak böyle bir ayrımın yapıldığını veya yaptırıldığını görüyoruz. Bazılarında malumatı, kendi fikrini ispatlayacak, destekleyecek şekilde yorumlamak gibi bir hastalık var maalesef. Şia'yı Alevîlik, Sünnîliği de Hazret-i Ali ve Ehl-i Beyt-i Resûlullah düşmanlığı zannetmek ve zannettirmek de bu illetin marazlarından...

Tüm bu malumatı aktarmaktaki maksadımız, okurlarımıza tarih dersi vermek değil elbette. Bundan kasıt, kasten oluşturulan yanlış bir zannı, sorgulamadan hakikat kabul edip ona göre muamele etmenin, bir ümmeti, bir milleti nasıl etkilediğini gözler önüne sermek...

Çocukluğundan beri sohbet meclislerinde bulunan bir kişi olarak bendeniz, daha konuşmalarında Ehl-i Beyt-i Mustafa'yı zikretmeyi, Hazret-i Ali Efendimiz^(kv)'i, Resûl-i Zîşan Efendimiz^(sas)'in gözbebekleri Hz. Hasan^(ra) ve Hz. Hüseyin^(ra) Efendilerimiz'i sevmeyi ne câmi cemaatinde ne de hocaefendiler arasında gördüm.

Medeniyetimizin köşe taşları olan hocalarımız, feyiz aldığımız ârif zâtlar, sohbetlerine besmele ve hamdele ile başladıktan sonra Efendimiz^(sas)'e ve Ehl-i Beyt'ine salât u selâmla, medh ü senâyı asla eksik etmezlerdi. Bir mevzûyu, kendilerini can kulağıyla

dinleyen cemaate aktarmak istediklerinde, muhakkak başımızın tacı Ezvâc-ı Tâhirat Vâlidelerimiz'den, Evlâd-ı Resûlullah'tan ve Ehl-i Beyt-i Mustafa -radiyallahu anhüm ecmain- Sultanlarımız'dan misal getirirlerdi.

Bu arada dikkatli okurlarımızın gözünden kaçmamıştır, sohbetlerinde bulunma saadetine eriştiğimiz o zâtlar, sadece Sebebi İcad-ı Âlem, Mefhar-ı Benî Âdem Efendimiz^(sas)'e değil, ehl-i beytine ve dahi ashabına salât ederlerdi. Mallarıyla canlarıyla Allah Resûlu^(sas)'ne hizmet eden o şerefli ashabını ve Efendimiz^(sas)'in emaneti ehl-i beytini de anarlardı her salât u selâmda.

İslâm nimetinin bizlere ulaşabilmesi için kendilerini feda eden, Efendimiz^(sas)'in mübarek kadem-i şerîflerine bir dikenin batmasındansa canını veren, O'nun mahzunluğunu bir anlık bile giderebilmek için "Fedake ebî ve ümmî yâ Resûlallah!" diyerek varlığından geçen, âlem-i cemâle göçerek o âlemdekileri bayram ettirmesinin ardından arkasından ilk kendisinin yanına gideceği haberini alınca çocuklar gibi sevinen, "Bela, musibet, O'nun ümmetine gelmesin tek, biz ehl-i beytindeniz, sabretmek en çok bize yakışır." diyerek şehid edileceğini bile bile erler gibi Kerbelâ sahrasına giden, ayaklarının altını öpmeye lâayık dudak bulunmayan ehl-i beytini ve ashabını ayırmazlardı Efendimiz^(sas)'den.

Bugün nasılsa, bundan yüzlerce sene öncesinin Anadolu'sunda da durum pek farklı değildi. Yani Hz. Pîr'in bu beyitlerinde, "Falanca bir ülkede bir savaşçı vardı." deyip onun hikâyesini değil, misali bizzat Ehl-i Beyt'in en seçkinlerinden Hz. Hamza^(ra) Efendimiz'den vermesi bile o günün meşâyihinde ve halkındaki Ehl-i Beyt farkındalığını ve sevgisini göstermeye yeter de artar.

Hz. Mevlânâ'nın beyitlerde nazar-ı dikkatimize verdiği mevzû, Hz. Hamza Efendimiz^(ra)'in zırhsız olarak harbe gitmesi, etrafındakilerin de; "Gençken bile bunu yapmıyordun, niye şimdi kendini feda ediyorsun da düşman safına böyle zırhsız yürüyorsun? İhtiyarsın, zayıfsın... Şimdi korunmaya daha çok muhtaçsın. Gençken giymeseydin anlardık; o zamanlar daha cevvaldin, ataktın..." demesidir.

Diğer bir mevzû ise; "Sen kendi elinle kendini tehlikeye atıyorsun." diyerek, yani Cenâb-ı Hakk'ın Sûre-i Bakara'da buyurduğu, "*Sizler, ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*" âyet-i kerîmesini kastederek Hz. Hamza^(ra)'yı tevbih etmeye kalkmalarıdır.

Ancak burada, Hz. Hamza^(ra) Efendimiz'in niçin zırh giymeden harbettiğine dâir yanındakilere cevabına geçmeden önce, Hz. Pîr'in, "Kılıç, ihtiyara hürmet etmez..." beytini biraz açarak dikkatlerinize arz etmek isteriz.

"...Kılıç ve okta insanı ayırt etme hassası yoktur." Yani, kılıç ve ok öldürmez, insan öldürür. Allah da o ölüm aletinden değil, o aleti, öldürme işine alet eden insanın tercihinden sorar. Nerede kullanıldığı hakkında o silah sahipleri Allah'a hesap verirler.

Bugün maalesef dünyanın dört bir yanında Müslümanların kıyımına şâhid oluyoruz. Suriye'nin, Filistin'in, Myanmar'ın, Doğu Türkistan'ın hâli ortada... Arka planda bu işleri oynatanlar ise, sahnede hiç görünmüyor. Onlar her zamanki vaziyette konuyla hiç alâkaları yokmuş gibi hareket ediyorlar; çalmıyorlar ama çaldırıyorlar. Tabî ki tüm bunlar Allah Teâlâ'nın izniyle oluyor, fakat biz üzerimize düşeni yapmıyoruz, âdetâ düşmana davetiye çıkartıyoruz. Kıymetli bir hocam, bu meyanda Allah Teâlâ'nın bir kâidesini zikrederdi: "Allah'ı tanıdığı hâlde, O'na itaat etmeyene Allah, kendisini tanımayan zâlimleri musallat eder."

Fetih Sûresi'ndeki 23. âyet-i kerîmede buyurulan, "*Cenâb-ı Hakk'ın âdetinde değişiklik göremezsın.*" fermanı mucibince Cenâb-ı Hakk'ın bir âdeti de şudur: Bir toplumu oluşturan nefisler bozulursa, Allah o toplum üzerindeki nimetini değiştirir. Bunun mefhum-ı muhalifini düşünürsek, cemiyetin üzerindeki nimet, o cemiyeti oluşturan kişilerin nefisleri değişmedikçe asla kalkmaz. Yani şu anda nimetin bulunmaması cemiyetteki insanların bozulduğunu göstermektedir. Yoksa zâlim yukarıdan zembille gelmez, onu içinde bulunduğu toplum doğurur. Bu durum âlim ve evliyâ için de geçerlidir. Her şeyi sebebiyle yaratan Allah, doğum mahalli olarak o cemiyeti kullanır.

Şunu da söylemeden edemeyeceğim. Askeriyenin yönetime el koymasıyla Mısır'da kutlamalar^[38] başladı, Firavun'un ihramları dikildi, havai fişeklerle, ışık cümbüşleriyle ortalık şenlik havasına sokuldu. Hatta azgınlar topluluğu Masonların meşhur göz simgesini, yanıp sönen ışık efektleriyle Piramitler'in üstüne yerleştirmeyi de ihmal etmediler.

"Kurt sisli havayı sever." teşbihinden hareketle, 'küfrün sisi' altında yaşayan 'Sinsi', o kutlamada kendi -sözüm ona- kudretini vurgulayan bir konuşma yaparken aynı saatlerde Müslümanların üzerine kurşun yağdırdı, yetmişe yakın şehid verildi, yüzlerce kişi yaralandı. Bir yanda şehid edilenler, bir yanda da onların katledilmesine sevinen

kâfirler...

“Efendim, nereden biliyorsunuz? Kâfir demeyin! Fâsıktır, günahkârdır...” diye kızanlar olabilir. Dostlar, bir adam kâtil olsa katletmenin haram olduğunu inkâr etmedikten sonra günahkârdır, kâfir olmaz. Fakat kâtilin yaptığı işe sevinen kişi, Allah’ın koyduğu haram fiilin işlenmesinden memnuniyet duyduğundan dolayı kâfir olur. Bu öldürme emrini sevinçle veren de, bunun üzerine cümbüşler yapan da kâfirdir. Hele hele tekbirlerle sevinen, dillerinde Kur’ân-ı Kerîm ve sünnet-i seniyyeyi düşürmeyen kâfirlerin sayısı, hiç de az değildir. Bizim burada işaret etmek istediğimiz nokta şu: Ne yazık ki Müslümanlar birbirlerini katlediyorlar! Hâlbuki iş nasıl olmalıydı?

Dostlar, “Şimdi bunlar da nereden çıktı? Ne güzel *Mesnevî*’den bahsediyorduk.” diye şikâyet etmeyin. *Mesnevî*’den konuşmak; Müslümanların maddî mânevî sahadaki dertlerine dokunmak, sorunlarını teşhis edip âyete, hadîse ve veliyyullah içtihadına bakarak onlara çözüm yolları sunmak demektir. Yoksa bu sohbetlerin bizlere ne faydası olur! Taklid ile tok olan, hakîkatte açtır, [39] vesselâm...

Dönelim *Mesnevî-i Mânevî*’de kaldığımız beyite...

H. Hamza Efendimizin Kendisini Tedbire Davet Edenlere Cevabı

“Hamza cevâben dedi ki, ‘Ben genç iken ölümü, cihana veda etme olarak görürdüm.

Ölüme doğru kim isteyerek gider? Ejderha karşısında kim korumasız durur?

Ancak Muhammedî Nur sâyesinde şimdi ben, bu geçici şehre düşkün değilim.

Zâhirî hislerin ötesinde, Hakikat Şah’ının ordugâhını, Hakk Nuru’nun askerleriyle dolu görüyorum.

Çadırlar iç içe, çadır ipleri birbirine geçmiş... Beni uykudan uyandırana hamd olsun.

Ölüm, kimin gözünde bir tehlike ise, ‘*Tehlikeye atılmayın.*’ emri de onadır.” (11092-7)

Cenâb-ı Hamza’nın yanındakiler, Sûre-i Bakara’da “*Allah yolunda infâk edin ve ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İhsan edin,*

şüphesiz Allah ihsan edenleri sever.”[40] buyurulduğunu hatırlatarak hâlet-i rûhiyesini bilmeden ona zırh giymesini işaret ettiler, bu şekilde tavsiyede bulundular.

H. Hamza^(ra) ise cevaben şöyle dedi, “Ben gençken ölümü cihana veda etmek olarak telakki ederdim. Öldüğümde bu dünyadan göçüp nimetleri kaybedeceğimi zannederdim. Ölüme doğru kim isteyerek gider? Ejderha karşısında kim çıplak durur? Lâkin Efendimiz^(sas)’ın nuruyla artık ölümü bu dünyadan kurtuluş olarak görüyorum. Bu dünya âdi bir nesne... İnsanı aşağıya çektiği için de adına ‘denî’ kelimesinden gelen ‘dünya’ denilmiş. Hakikat Şâhı’nın ordugâhını, Hakk nuru askerleriyle dolu olarak görmekteyim. Siz zâhirî plana nazar edip benim tedbirsiz savaşa atıldığımı sanıyorsunuz, hâlbuki benim de gördüğüm bir saf; ölümün ötesinde, beni bekleyen bir ordu var. Beni gaflet uykusundan uyandıran Allah’a şükür ve hamd ederim. Siz otağıyla, karargâhıyla bir harp meydanı görüyorsunuz. Bense, Hakikî Şâh’ın kurduğu ordugâh ve Hakk nuru askerleri ayan beyân olalı, karşımdaki düşmanları bile göremez oldum. Hayal değil... Öyle bir ordugâh ki çadırların iplerine, kazıklarının adedine kadar her detayı besbelli... Ölüm kimin nazarında tehlikeyse, ‘*Tehlikeye atılmayın.*’ emri de onadır. Benim için ölüm tehlikesi yok. Ben gördüğüme koştırmaktayım...”

‘Şehid’ kelimesinin sözlük karşılığı; ‘bir şeye şâhid olan, bir şeyi gören, tasdik eden kişi’ veya ‘şâhid olunan, görülen, tasdiklenen şey’dir. Allah yolunda canını verenler için ‘şehid’ tâbirini ilk kez Efendimiz^(sas) kullanmışlardır.

Bu beyitleri bu bilgi ışığında değerlendirirsek ortaya şöyle bir tablo çıkar: H. Hamza^(ra) öyle bir şey görmüş, öyle bir şeye şâhid olmuştur ki, o menzile ulaşabilmek için Allah yolunda cihad ederken canını vermeyi arzular hâle gelmiştir. Yani en önce görmüş, tasdik etmiş ve şehid olmuştur. Sonraki şehidliği ise Hakk Teâlâ’nın ona verdiği husûsî bir hâl ve şehadetin kullar tarafından da müşahade edilen şeklidir. Yani Hazret-i Allah’ın O’nun şehadetini tasdikidir. Şehid mertebesinde, yani şehadet, müşahade makamında feda-i can eden kimsenin adıdır şehid. O niyette olan kişi meydana girerken göremese bile, son nefesinde o makama çıkartılır ve şâhid edilerek, o dereceden mezun edilir bu dünya hayatından. Hem de ne derece! Yaraları bile yıkanmadan, elbisesi ile kabre konulur. Cennete girdikten sonra, dünyaya tekrar tekrar gelip yine şehid

olmayı ister. Yoksa daha cenk meydanına girerken Allah zevkini almamış, cihaddaki bu güzelliği görmemiş, en azından iman nuruyla bir şey fark edip bu niyete bürünmemiş bir kimsenin Allah yolunda seve seve, koşa koşa canını vermesi mümkün müdür? Nitekim Uhud Savaşı'nda Efendimiz'in ordusu saflarında savaştıktan sonra ölen Kuzman^[41] hakkında Resûl-i Ekrem Efendimiz^(sas) onun ateşte olduğunu buyurmuştur.

Bu açıdan bakıldığında, cihad-ı ekber yapan, yani nefsiyle cihada giren bir kimse de, niyetinde hâlis olarak Allah yolunda bir ömür sürse, ruhu kabzedildiğinde yani öldürüldüğünde şehiddir. Ona da ölü denmez, vesselâm...

Buraya kadar Allah yolunda bir kez canını veren kimsenin yani şehidin makamını sizlere izah etmeye çalıştık. Bir de aldığı ve verdiği her nefeste canını Allah yolunda feda eden, bir kez şâhid olan değil, her an o şehadet mertebesinde bulunan zâtlar vardır ki; onların adı da 'sıddîk'tır. Sıddîk diye her an tasdik makamında, müşahedede olan zâta denilir. O sebeple her biri bir irfan mektebi olan tasavvuf ekollerinde cemiyet tertip edilip de bir hâfız Kur'ân-ı Kerîm tilavet ettiği zaman, sonunda 'Sadakallahu'l-azîm' demez, bu sözü şeyh efendiye bırakır. Böylece "Azim olan Allah Teâlâ doğru söyledi." sözünü, yani Cenâb-ı Hakk'ı tasdiki, her an müşahede makamında olan, gördüğüne şâhidlik eden zât zikreder.

"Ve kimin gözündə ölüm, kapıların açılması ise o, 'Koşun (sâriû)'^[42] hitabının mazharıdır." (11098)

Hız. Pîr bu beyitte bir âyet-i kerîmeye işaret ediyor. "*Sâbiku...* Hadi yarışın..."^[43] veya "*Ve sâriû...*" âyet-i kerîmelerindeki gibi, "Kendisine ölüm ile Allah Teâlâ'nın mağfireti ve cennetin kapıları açılan kimse, koşun hitabına mazhar olmuştur." diyor. Maksudına ermiştir. Artık o kimseye "Tehlikeye atılma..." denmez. Bilakis, "Durma koş, bir an önce git." denir.

"Ey lütfu görenler sevinin, ey kahr ve musibeti görenler üzölün.

Ölümü Yûsuf olarak gören, ona canını feda eder, ölümü kurt olarak gören ise hidayetden döner.

Oğul! Her kişinin ölümü kendine rengini gösterir. Düşman olana düşman, dost olana dost...

Türk'e karşı aynası açık renklidir, zenciye karşı ise aynası kara renklidir.

Ey cân! O kendinden korkarak kaçtığın ölüm, aslında kendi korkundur, aklını başına al!

Gördüğün çirkin yüz senindir, ölümün yüzü değil. Senin canın ağaç gibi, ölüm ise yaprak gibidir.

Senin iyilik ve kötülüklerine göre yeşerir, güzel olan ve güzel olmayan her şey senin kendindendir.” (11099-105)

İster iman etsin ister etmesin nihayetinde herkes son nefesinde şâhid olacaktır ancak arada büyük bir farkla... İman eden iman ettiğine şâhid olacak, hamd edecek; iman etmeyen ise iman etmediğine şâhid olacak, vah edecek.

İnsanların korkup kaçtıkları şey aslında ölüm değil kendi nefisleridir. Çünkü ölüm, bir Hakk âyinesidir. O âyineye bakan kimse kendi renginden başka bir şey görmez. Türk bakar, beyaz görür; zenci bakar, siyah görür. Küfür ile, gaflet ile iman nurunun üstüne, perde üstüne perde çeken kimse baktığında, nurdan yoksun, aydınlığı gitmiş, kapkara kesilmiş yüzünü görür.

Senin de ölümü çirkin görmek, kendi çirkinliğinden, nefsinin korkutucu hâinden kaynaklanır. Sen o nefisle yüzleşmek istemediğin için ölümden korkar, köşe bucak kaçarsın. Çünkü ölüm senin mevhum varlığının son bulmasıdır; sahte olmayan, kesin netice veren bir şehadet mahalli... Gördükten sonra bir daha dönüp kendini düzeltme imkânı bulamayacağın son ayna... Ondan sonra istiğfar etmenin kişiye hiçbir faydası olmaz.

Hz. Pîr, “Ey can, o kendinden korkarak kaçtığın ölüm aslında kendi korkundur, aklını başına al!” derken bu sözlerinin bir nasihat olduğunu ve bu nasihatı kime yaptığını da bildiriyor aslında. Çünkü can tâbiri, tasavvufta terbiye altına giren nefis dâiresindeki sâlik için kullanılır. Burada hitap, terbiyeye girmemiş emmâre sıfatlı nefse sahip kişiye... Küffara değildir. Yani “*Din nasihattir.*” hadîs-i şerîfini ‘âmenna’ diyerek başının tacı yapan her müminin, Müslüman’ın bu beyitlerden alacağı çok önemli dersler, hisseler vardır.

Bu, meselenin aynaya baktığında gördüğün, göreceğin şeye göre kendini düzeltmek boyutudur. Ancak sâlikin, cemâlullaha tâlibin işi bununla bitmez, hatta bununla başlar dense isabet olur. Çünkü asıl mesele o aynaya baktığında hiçbir şey görememektedir.

İbadet ve taat yapip, sohbet meclislerine dâhil olup, insanların

hizmetine koşup, iyilikte yarışmaktan kasıt nefsimizden âzade olup, ruhumuzun çıkmak istediği menzillere hürce yükselebilmesini sağlama gayretidir. Cemâlullahın rızası ile, cemâlullahın niyazı ile yapılan bu ameller insanı öyle bir noktaya getirir ki, kişi O'nunla anılır hâle gelir. Tıpkı Allah dostu olduğuna hüsn-i zan ettiğiniz bir kişiyi gördüğünüzde veya böyle zâtların isimleri zikredildiğinde Cenâb-ı Allah'ın ve Efendimiz^(sas)'in hatıra gelmesi gibi.

Bu beyitlerle Hz. Pîr Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Efendimiz^(ks)'in işaret buyurdıkları bir başka mevzû da, tedbirin neye göre alınacağı hususudur. Hz. Hamza^(ra)'nın zırhını giymemesi aslında tedbirsizlik değil, tam aksine Cenâb-ı Hakk'ın, Efendimiz^(sas)'in nuru ile müşahede ettiği makama vâsıl olabilmek için aldığı tedbirin ta kendisiymiş. İnsanlar ona kendi bildiklerine göre 'tedbir al' derken o aslında şerîat dâiresinde müsaade edilen en üst seviyedeki tedbiri alıyormuş.

Dostlar, tedbir niçin alınır? İstenmeyen bir durumun yaşanmasını önlemek veya istediğin bir durumun vukû bulması için... Yani, korkudan veya ümitten ötürü alınır. Peki, ne zaman terk edilir?

Bayramlar meşâyihin sır ifşa ettiği özel günlerdendir. Biz öyle duyduk. Sizlere de duyduklarımızdan birini bayram hediyesi olarak verelim. Böylece büyüklerimizden gördüğümüz âdeti, onların sünnetini de devam ettirelim.

"İnsan ne zaman tedbiri terk eder?" dedik en son. Kişi umduğu veya korktuğu bir şey kalmazsa tedbiri terk eder doğal olarak. Ancak bunun bir üst seviyesi daha vardır, kendisi ile ilgili bir gâilesi kalmazsa, yine tedbiri terk eder insan. Başına gelebilecek herhangi bir şeyden ötürü korku veya arzu kalmama hâlidir bu. Tedbir alınacak bir şey göremez. Ancak bunun da ilerisi vardır, o da Hz. Hamza^(ra)'nın tedbiri terk etmesi gibi görünen ancak bizâtihi tedbir olan durumdur. Tedbirsizlik gibi görünen tedbir ki, görmeyen adamın harcı değildir o. Kaldı ki görmek de yetmez o gördüğünü zevk etmek gerekir. Tıpkı Hz. Hamza^(ra)'nın bizlere anlattığı gibi...

"Ben cemâlullaha erişmek için her nefes yaşarım. Allah Teâlâ'nın şehidler ordusunu görmekteyim karşımda, hatta çadırlarını bile sayarım size. İplerinin şekillerine, çadırların tutunduğu kazıklarına kadar müşahede ediyorum. Siz beni tedbirsiz zannediyorsunuz. Ben oraya erişmek için tedbir alıyorum. Bir an önce oraya gitmek için... Bu bir intihar değil. Neticede, *'el-Mukadder la muğayyer'* vesselâm...

Bir şekilde şehadet nasip olursa, olacak. Eğer bana bir şey olacaksa, aslında ölüme tedbir de kâr etmez.”

Hız. Ali^(kv) Efendimiz’in şehadetine giderken söylediği bir sözü vardır ki, hem bu beyti hem de hayatı ve mematı şerh eder. Malumunuzdur Hız. Ali^(ra) Efendimiz, kendisini şehid edecek İbn-i Mülcem adındaki kişi seneler önce hizmetine girmek için yanına geldiğinde, Resûlullah Efendimiz’den aldığı haber-i sâdika üzere ona bu âkıbeti bildirir. Hatta olay şöyle cereyan eder: O kişi, “Ben falanca kabileden filancaıym.” der. Hız. Ali^(kv) ‘Sadaka Resûlullah’ yani “Allah Resûlü^(sas) doğru söyledi.” der. İbn-i Mülcem, “İşte hediye olarak getirdiğim nadide taşlarla süslü hançer...” der. Hız. Ali^(kv) ‘Sadaka Resûlullah’ der. İbn-i Mülcem, “Canımla başımla yolunda hizmet için sana geldim.” der. İlmin kapısı, Hız. Hasan ve Hüseyin Efendilerimizin babası, Resûl-i Zîşan’ın damadı olan o şerefli zât, yine ‘Sadaka Resûlullah’ deyince, karşısındaki; ‘Yâ Ali, ne desem ‘Allah Resûlü doğru söyledi.’ buyuruyorsun. Resûlullah neyi doğru söyledi, lütfetsen bize de bildirsen?” diye sorar.

Bunun üzerine Hız. Ali^(kv) Efendimiz, “Sen buraya gelmeden seneler evvel, Resûlullah Efendimiz^(sas) bana senin adını, sanını, cismine, şeklini, hatta getireceğin hediyenin üzerindeki süslere varıncaya kadar hepsini haber verdi. Ve ayrıca senin beni şehid edeceğini de bildirdi. Şimdi sen söyledikçe o cümlelerin karşımda can bulunduğunu görüyordum da o sebeple Allah Resûlü doğru söyledi diyordum.” der.

İbn-i Mülcem, bu haberi alınca, “Yâ Ali, ben buraya canımı, yoluna vakfetmeye geldim. Eğer bu dediğin kesin olarak gerçekleşecekse, o hâlde öldür beni.” der. “Resûlullah^(sas) haber verdi, bundan en ufak bir şüphem yok.” buyurur, Şah-ı Velî^(ra) Efendimiz.

Ancak ortada cezaya sebep olacak vukû bulmuş bir hâdis e yoktur henüz. Gerçi Hız. Ali^(ra) Efendimiz, kâtilinin aslında, her ikisinin de kaderinde yazılı olan, değişmeyecek akıbeti icra ettiğini bildiğinden, hâdis e vâki olduğunda dahi, kılıcına sarılanlara mâni olmuştur. “Eğer kısas yapmaks a niyetiniz daha ölmedim, neyin kısasını yapacaksınız? Yok eğer, şerîata göre hükmü kesinleşmemiş bir adamı öldürüyorsanız ki, böyle yaparsanız bilersiniz ki bir mazlumu öldürmüş olursunuz.” diyerek kâtilini muhafaza etmiştir. Hatta yaralı hâlde yatarlarken, kendisine ikram edilen sütü, zindanda tutulan

kâtiline göndermiş, “Benim şehadetim sebebiyle o bu hâle düşmüştür, bunu ona ikram ediniz ki benim de boğazımdan geçsin.” buyurmuşlardır.

Dostlar, kader mevzûunu en iyi anlatan örneklerden bir tanesidir bu. İbn-i Mülcem kaderinde Allah’ın takdir ettiği senaryoya göre rolünü oynamıştır buraya kadar. Ancak bundan sonrasına çok dikkat edin lütfen, çünkü kader denilen yazının bir Cenâb-ı Allah tarafından yazılan kısmı vardır ki, kul ne yaparsa yapsın değişmez. Ancak bir de kişinin tercihinin kalan kısmı vardır bu işin. İşte kul oradan, tercihinin, gayretinin ne yönde kullandığından bizzat mesuldür. Kader kulun dünya hayatındaki imtihanıdır, fakat not, kulun imtihanındaki cevaplarına ve fiillerine göre verilir.

Evet, Hz. Ali^(kv) Efendimiz, sütü kâtiline gönderir ki, asıl imtihan tam o anda başlamıştır. O ana kadar tecellî eden imtihanın soru kısmıdır âdetâ. Peki, cevap sırası kendisine gelen İbn-i Mülcem ne yapar? Hz. Ali^(kv) tarafından gönderilen süt dolu kaseyi elinin tersiyle vurarak yere fırlatır. “Ali ve çocukları bunun içine kesin zehir katmıştır, beni öldürmek için.” der. Bu durum, ilmin de, hilmin de kapısı olan o zâta haber verilince Hz. Ali^(kv) Efendimiz, “Onun beni öldürmesi mukadderdi, değiştirmek için elinden bir şey gelmezdi, ancak eğer ki bu ikramımı Resûlullah’ın ehl-i beytine hâinlik isnad edip iftira atarak reddetmeseydi, yarın yevm-i mahşerde Cenâb-ı Allah’a; ‘Yâ Rabbî şehadetime vesile kıldığın bu adamı da almadan cennetine girmem.’ diye niyaz edecektim. Ama bu hareketinden sonra, aramızda hiçbir bağ, hiçbir hukuk kalmamıştır.” der. Ve İbn-i Mülcem, hem ziyade muhabbetini izhar için canını vermeye yanına gittiği zâtın kâtili, hem de Efendimiz’in evlatlarına iftira atan bir fâsık olarak ortada kalakalır.

Derler ki, “Canımdan çok seviyorum.” diye iddia edenin imtihanı da ona göre olur. Bakalım sen kaderine razı olup, pişmanlıkla göz yaşı döküp, yaptığın kötülüğü bir iyilikle sildirmeye mi gayret ediyorsun, yoksa isyanına isyan katıp Allah Teâlâ ile aranı mı açıyorsun? Kişinin başına geleni ve ondan sonraki hâlini bu minval üzere değerlendirmesi gerekir.

İşte bu hâdisenin gerçekleşeceği gün, sabah namazına çıkarken Hz. Ali^(kv) Efendimiz yanında korumalığını yapmak için bulunan evlatlarına, “Bu sabah benimle gelmenize gerek yoktur.” buyurur. Hz. Hasan^(ra) ve Hz. Hüseyin^(ra) Efendilerimiz, “Ama babacığım,

biliyorsunuz ortam çok kötü, düşmanlarınız sizin canınıza kastetmek için bir tuzak tertiplemiş olabilirler.” deyince, Şah-ı Velî Efendimiz o müthiş sözü söyler: “Ecelden daha iyi bir koruma yoktur.” Bir kimsenin henüz eceli gelmediyse başına gelen şeyleri bizzat eceli savuşturur. Daha benim sahnem gelmedi, siz ne yaptığınızı zannediyorsunuz! Vakit geldiğindeyse, eceli savuşturacak bir koruma, tedbir zaten yoktur.

Tıpkı başına geleceği gören ve bunun zevkiyle o şehadete ulaşmasına mâni olacak zırhını çıkaran Hz. Hamza^(ra)’nın söylediği gibi, “Eğer bana bir şey olacaksa, aslında ölüme tedbir de kâr etmez. Her insanın aldığı tedbir kendi görüşüne göredir. Oysa görüş ayrıdır, görmek ayrı...”

Cenâb-ı Hakk bizleri kendinden, kaderinden razı olan kullarından eylesin de bizlerden razı olsun. Çünkü Allah Teâlâ’dan razı olmak, O’nun rızasını kazanmanın ilk şartıdır. Bizleri Râdiyye, Mardiyeye makamlarına vâsıl etsin. Öyle anılmayı, O’nunla anılmayı, aynaya baktığımızda kendi vehmettiğimiz benliklerimizi değil sadece O’nu müşahade etmeyi nasip etsin. O müşahadenin zevkiyle, şevkiyle kötü ahlâk, emmâre nefis ne ki, canımızı Kendisine kurban etmeyi, şehadet arzusuyla yaşayıp öylece can vermeyi bizlere de lütfetsin, ihsan etsin, hatta ikram etsin... Canânını bulan canlardan kılarak, bayramlar ettirsin...

Cenâb-ı Hakk’ın rahmeti, selâmı, inâyeti üzerinize olsun. Kıymetli dostlar, dualarınızda bizleri unutmayınız. Vatanımıza, milletimize, hânelerimize bu günler inşaallah berekete vesile olsun. Huccâc-ı kirâmın yaptığı dualar birlik ve beraberliğimize vesile olsun. Zâlimlerin şerrinden cümlemiz mahzun u mahfûz kılınsın. Nefsimizin şerrinden cümlemiz emin kılınsın. Nefsimizin şerrinden Allah’a sığınıyoruz. Şeytandan Allah’a sığınıyoruz. Cenâb-ı Hakk bizleri ve sizleri muhafaza eylesin, ağzımızın tadı Cenâb-ı Hakk’ın rızâsına uygun olarak dâim olsun. Cümlemiz, sizler, bizler ve Müslümanlar Cenâb-ı Hakk’ın da râzı olduğu kullarından olsun. Efendimiz^(sas)’ın ruhâniyeti ile gönüller şenlensin. Ruhâniyet-i Resûlullah bizden hoşnud ve râzı olsun. Allah’a emanet olunuz. Vesselâm...

Bakara Sûresi 2/195: *“Allah yolunda infak edin ve ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İhsan edin, şüphesiz Allah ihsan edenleri sever.”*

Temmuz 2013’te Mısır’da ülkenin seçilmiş sivil lideri Mursi’nin görevden alınması ve Genelkurmay Başkanı Sisi’nin yönetime el

koymasının ardından darbe yanlıları, Tahrir Meydanı'nda kutlamalar yapmıştır.

Sunullah Gaybî: *“Tâc mârifet tâcıdır sanma gayri tâc ola / Taklit ile tok olan hakîkatte aç ola.”*

Bakara Sûresi 2/195

Şevâhidü'n-Nübüvve kitabında Kuzman hâdisesi şöyle anlatılır: “Ashab-ı kiram Uhud Savaşı'na gidince, Kuzman gitmedi. Kadınlar; ‘Anlaşılan senin bizden farkın yok.’ dediler. Bu söz, onun nefesine çok dokundu. Gidip savaşa katıldı. Müthiş bir şekilde savaşıyor, ‘Kaçıp âleme rezil olmaktansa savaşıp ölmek daha iyi.’ diyordu. Öyle savaştı ki, müşriklerden yedi kişi öldürdü. Kendisi de yaralandı. Ashab-ı kiramdan bazıları onu savaş sırasında yaralı halde görüp; ‘Şehitlik sana afiyet olsun.’ dediler. Bunun üzerine Kuzman şöyle dedi: ‘Ben din için savaşmadım. Kureyş'in galip gelerek hurma bahçelerini harap etmelerinden korktuğum için ve daha başka sebeplerle savaştım.’

Yaraları çok acı veriyordu, kılıcını göğsüne dayayıp intihar etti. Sahabeden bazıları onun durumunu bilmedikleri için Resulullah'a, ‘Kuzman müşriklerden yedi kişi öldürüp şehit oldu.’ dediler. Resulullah, ‘O Cehennem ehlidir.’ buyurdu. Sonra Kuzman'ın gerçek niyetini açıklayıp, ‘Ben Allah'ın Resulü'yüm, Allahu Teâlâ bana dilediklerini bildirir.’ buyurdu. Bundan sonra ashab-ı kirama dönüp, ‘Allahu Teâlâ bu dini fâcirlerle de elbette kuvvetlendirir.’ buyurdu.”

Âl-i İmran Sûresi 3/133: *“Ve Rabbiniz'den olan mağfirete ve genişliği yerler ve gökler kadar olan, muttekîler için hazırlanmış olan cennete koşun!”*

Hadid Sûresi 57/21: *“Rabbiniz'den mağfirete ve cennete ulaşmak için yarış yapıp kazanın. Onun genişliği, yerle göğün eni kadardır.”*

***În ne necmest û ne remlest û ne hâb
Vahy-i Hakk, vallahu a'lem bi's-savâb***

“Bu ne faldır ne remildir ne de rüya... Allah vahyidir, Allah doğrusunu bilir.”^[44]

Yani “Bu anlattıklarımız yıldızlara bakarak, kâhin sözü gibi, uyku ile uyanıklık arası söylenmiş sözler değildir. Cenâb-ı Hakk’ın vahyidir bunlar... Kur’ân-ı Kerîm’inde beyân ettiği âyetlerin tefsiridir, o mânâyâ yaklaştırmaktır.”

Acaba doğru aktarabildik mi, bu sözler muhatabını bulabildi mi, rızasına uygun konuşabildik mi? “Vallahu a'lem bi's-savâb.” En doğrusunu bilen muhakkak ki Hz. Allah’tır.

Cenâb-ı Hakk’ın saadeti, bereketi üzerinize olsun. Cenâb-ı Hakk cümlemizi iki cihanda aziz eylesin. En zâlim insandan daha zâlim, en vahşi hayvandan daha vahşi ve en âdi kabul ettiğimiz kişilerden daha tehlikeli olan nefsimizin şerrinden bizleri hâlâs eylesin. Dualar kabul olsun... Niyazlar kabul olsun... Efendimiz^(sas)’e de sonsuz salât u selâmlar arz olunsun.

Büyükler *Mesnevî-i Mânevî* sohbetlerini bu beyitle sırlarlarmış.

Bölüm Özetleri

Hız. Mevlânâ ve Mesnevî-i Mânevîsi

Hız. Pîr Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin hayatı • *Mesnevî-i Mânevî*: 219. beytin şerhi: Kerîmlerle iş yapmak kolaydır • Kerîm kişı, karşısındaki insana kazandırmak için yakınlaşır • *Mesnevî-i Mânevî*'yi okumaktan murad nedir • Mürşidle muallim arasındaki fark • *Mesnevî-i Mânevî* bir mürşid kitaptır ve Kur'ân'ın tefsiridir • *Mesnevî*'nin yaygın oluşu tevhiiddendir • Altın tevhide remizdir • 'Lâ ilâhe illallah' sözünün ilk kâili Hazret-i Muhammed Mustafa'nın nurudur • Her müminin hem müridlik hem de mürşidlik vasfı vardır • Din nasihattir ve nasihat kalbi tashih eder • *Mesnevî* ve *Hikem-i Atâiyye* ışığında tarih şuuru • İnsan, tarih şuuru olan tek varlıktır • Sualde hâcetini bilen bir kişinin yalvarışı vardır. Soru ise aynı bilinci taşımaz • Tevhîde, tenzihe ve Allah'a kulluğa işaret eden âyetlerin ve sûrelerin hepsi, Fâtiha'nın ilk 4 veya 5. âyet-i kerîmesinde özetlenmiştir • Fâtiha-ı şerîfe tefsiri • Fâtiha-ı şerîfe Kur'ân-ı Kerîm'in miftahıdır • Allah Teâlâ katında tek kul Hız. Muhammed Mustafa^(sas) Efendimiz'dir • Kur'ân-ı Kerîm'in bütün sırrı Fâtiha'dadır • *Mesnevî-i Mânevî* ve *Hikem-i Atâiye* okumaları âyet-i kerîmelerin tefsiri ve hadîs-i şerîflerin şerhleri olarak mütalaa edilmelidir.

Ey Oğul, Bağlarından Kurtul, Can Ol da Gel

Can nedir • Sûfî görünmek isteyenlerin en çok kullandıkları iki şey 'aşk' ve 'iyi niyet' meselesidir • Tasavvufta aşk nedir • Tasavvufun ilk şartı şeriattır, şerîatsız tasavvuf olmaz • Aşk, Allah'ın emirlerini canına lütuf bilip, şerîatin gereklerini şevkle yapmak için gereken itici kuvvettir • Hazret-i Mevlânâ: "Ben sana kanlı bir yoldan bahsediyorum..." • Bu yolda ihlâsla; düşsen de yeniden kalkarak, Allah'ın emrine, Efendimiz^(sas)'in sünnetine sarılarak yürürsen, er ya da geç menzile ulaştırılırsın • Bir günde olmaz, ama elbet bir gün olur • Mürşid-i kâmilin huzurunda, nefsinin ktır ktır kestirirler de acısını bile duymazsın • Vuslata erince, tüm o çekilen acılar bile tatlı birer anıya dönüşür • Hakîkî mürşid, seni nefsinin vurduğu prangalardan kurtarır • *Mesnevî-i Mânevî*'nin 19. beyti: "Ey oğulcuğum; bağını kopar ve kurtul. Ne vakte kadar altın ve gümüş

kaydında kalacaksın.” • “Ben olamam, o menzillere erişemem.” deme. Menzile varanlar yola çıkanlardır • Dervişin iştahı almaya, mürşidin iştahı vermeyedir • Sen fânî olanlar için yaratılmadın. Mânâyı tahsil etmek, Hakk’a vâsıl olmak, ayrı kaldığın aslî vatanına dönmek için bu dünya sahnesine çıkarıldın • *“Dünya cîfedir, tâliplisi köpeklerdir.”* • Her insanda bir firavunluk damarı vardır • “Yetmiş iki milletin cümlesi sendedir. Vah ki, bir gün senin elinden çıkarsa.” • Bu yolda kâmilinin de sâlikinin de ayağını kaydırıldığı kesin olarak bilinen en meşhur cümle, “Ben oldum.” cümlesidir • Tasavvufta ‘dünya malından geçmek’ ne demektir • Dünya malı konusunda İmâm-ı Âzam Hazretleri’nin menkıbesi • Dervişlik fakirlik, muhtaçlık, başkasına el açma mesleği değildir • “Hiçbir kuyucu kuyuya dışarıdan su getirip koymaz.” • *“Kalbinde zerre kadar imanı olan kişi cennetliktir.”* müjdesindeki zerrenin kişiyi cennete sokacak kadar kıymetli olması, o zerrenin altında yatan büyük damara işaret etmesindendir.

Atâullah İskenderî Hazretleri ve Hikem-i Atâiyye

Atâullah İskenderî Hazretleri’nin hayatı ve eserleri • Ebu’l-Abbâs Mürsî Hazretleri • *Hikem-i Atâiyye* • ‘Atâullah’ • “Namazda Kur’ân’dan başka bir metin okunmaya izin olsaydı, *Hikem-i Atâiyye* okunurdu.” sözü • 1. hikmet: “Günah işleyince ümidin eksilmesi ameile güvenmenin alâmetidir.” • Allah Teâlâ’yla aranı açan şey: Günah • Cehennem, cemâl ve cennetten uzak kalmanın adıdır • Şeytanın kibriden dolayı Hz. Âdem^(as)’e haset edip secde etmemesi • Bakara Sûresi 34. âyeti • Kibrin küçüğü de büyüğü de cehennem mahsulüdür • Hicr Sûresi 29. âyet • Hakk’a vuslat için kişinin ameli kendisinden bilmeyip, Allah Teâlâ’nın, kendisine ihsanı olarak görmesi • Seyr u sülûkta mânevî dereceler kateden sâlikin, bazen kabz-bast hâli arasında yorulması ve bazen Cenâb-ı Hakk’tan görmeye alışık olunan, ikram edilen vâridat ve tecelliyatın kesilebilmesi • Mukarrabîn, ebrar; işlerini dahi Allah’ın zâtına arz edenlerdir • Tasavvufî metinlerde ilk sözün önemi • İlk hikmetin ‘mim’ harfiyle başlaması • Hz. Âdem^(as) ile Hz. Musa^(as) arasında geçen tartışma • 2. hikmet: “Allah Teâlâ’nın seni sebepler dâiresinde tuttuğu hâlde, senin ‘tecridi’ murad etmen, gizli bir şehvettendir. Allah Teâlâ’nın seni tecrid içinde ikame etmesiyle beraber senin

sebepleri murad etmen, yüce himmetten düşmektir.” • *Mesnevî-i Mânevî*: 219. beyit • Nefse muhalefet etmenin aynıyla ibadet oluşu • Makam ve hâl, hizmet ve himmet • Şehvetin zirvesi ruhu boğar • Gizli şehvet: Allah Teâlâ’nın verdiği husûsî sebepleri ortadan kaldırıp, “Allah bana isterse doğrudan verir.” demendir • “*Yarın yaparım diyerek bugünün işini ihmâl eden kişiler helâk oldular.*” mealindeki hadîs • Taklit, tefekkürsüz hareket olduğundan dolayı kişiyi helâke sürükler • Allah Teâlâ’ya Allah Teâlâ ile varılır • Behlül-i Dâânâ’nın dünya ve âhireti birlikte idare etmekle alâkalı kıssası • Allah’ı Allah için istemeli, Allah’ı nefsin için istemek şehvettir • Hz Musa^(as)’ın Hz. Allah Teâlâ ile konuşması • Tasavvuf mektebi olan tarîkatlarda halvet ve tecrid, kişinin kendi iradesine bırakılmaz • Fâtiha Sûresi 6-7 • A’râf Sûresi 143 • Tâhâ Sûresi 9-12.

Ey Sâlik, Mektubunu Aç, Oku

Mesnevî’de ‘Kölenin padişaha yazmış olduğu mektup’ bahsi • Sâlik: sırat-ı müstakîm yoluna çıkıp, nefsinden ve kendisinden, emanetten haberdar olup nefsine ve kendine ârif olmakla, Rabbî’ne ârif olmaya gayret eden kişi • İnsanın bu dünyaya gelişi, ulûhiyeti tahsil için değil, ubûdiyetle Cenâb-ı Hakk’ı tasdik içindir • Ruh: Mânâyı hareket ettiren, bu mânâ ile seni seyrettiren, yerinde durdurmamayan kuvve • Kur’ân: Kendini okumak için lazım olan kitaptır, mahlûk değildir • Terbiye: Rabb’in rızasına uygun gidişat ve Rabb’e doğru yönlendirmektir • İnsan ölünce kurtulmaz • Mevtayı kabre yerleştirme şekli • Nefislerinin dâiresinde kalanlar nefisleriyle haşrolacak • Kabir azabı kişinin dünyadayken ıslah etmediği kötü huylarıdır • Allah’a bu dünyadan gidilir • Allah’a yolculuk için sülûk edenler, en kâmil derecesiyle kabre girdiklerinde mezun olurlar • Hazret-i Pîr: “Sen bir mektupsun ve bu mektup acaba gideceği yere uygun mu? Şu zarfı bir aç bakalım.” • Mülk Sûresi 1-2 • Kader; sen sayısız seçenek arasından hangi şıkkı seçersen seç, o şıkları önüne koyan, hepsini yaratıp tercihi sana bırakan bir Allah var demektir • Cenâb-ı Hakk’ın, murad-ı sübhânîsi, bizim kendimizi bilmemizdir • “*Kelime-i tevhîd mizandan ağırdır*” • Sûfîlerin yolu insandan insana aktarılan mânâdan ibarettir • Hz. Ali^(kv) Efendimiz’in gasli esnasında omuzlarında görülen lekeler • Beşik evliyâsı • Mâide Sûresi 3 • Fâtiha Sûresi 7 • 142. hikmet: “İnsanlar seni medhettiklerinde, sen nedametle nefsini kınamaya devam et.” • 161. hikmet: “Husûsî

hâllerin halk tarafından bilinmesini istemen, kulluğunda var olan samimiyetsizliğinin bir delilidir.” • Ra’d Sûresi 28.

Zamanın Meyvası Vakit, Vaktin Gereği Amel

17. hikmet: Kendi isteğini Allah Teâlâ’nın isteğine tercih etmek, O’nun hükmünden memnun olmamak meselesi • Vakit, zuhurat, hâdis, irade, cehalet, terk • Allah’ın bize zamanı nimet olarak vermesi, bizi O’nun yakınlığına sevk edici ikramdır • Zamane çocuğu: İmtihan sürecinde güzellikleri lâıykıyla değerlendiremeyen • Zaman, Allah’la bilinir • Vakit: Kulluğu idrak ve Allah Teâlâ’nın zât, sıfat e’aline ârif olmamız için ihsan edilen zaman dilimi • Demler vakit içerisinde, vakit de zaman içerisinde saklıdır • Vakit içinde vuku bulan hadise • Câhil: Tahsil edebileceği ilmi almayan kişi • Bir kişiye ilim veya cehil nisbeti onun ortamıyla alâkalıdır • Cehaletin sâikler: Kibir, umursamama, nefsinden hoşnut olma • Cehaletin dip seviyesi • Mazaret üretmek yerine vakti iyi değerlendirmeli • “*Vuku bulanda hayır vardır.*” • O’nun iradesiyle çekişme • 18. hikmet: Amelleri tehir etmek meselesi • ‘Boş zamanın vücudu’ tâbiri • Nefsin ahmaklığı • Akıl, sebep sonuç ilişkisi gözetir • Ruh zaman mekânla değil nefisle kayıtlıdır • Ruh bilincine tâbi olan nefis, istikamet üzere yürür • Nefis yapması gereken şeyleri dâima erteler • İmam Mâverdî’nin “Kabristana ibretle bak...” sözü • Hz. İsa^(as)’nın “İnsan, üç günden bahsedebilir...” sözü • Kendine göre kulluk programı çıkaranlar • “*Yarın yaparım diyerek bugünün işini ihmal edenler helâk oldular.*” mealindeki hadîs • Hayat dershanesinde karşımıza çıkan her şey fırsattır • Her vaktin kendine mahsus bir sırrı vardır. • Zamanında yapılan işi tehir edene Allah Teâlâ o ameli yapmayı müsaade etmez • 19. hikmet: “Bu hâlden kurtulayım da öyle yapayım.” diyenler • “*Mesnevî, vahdet dükkânıdır.*” • *Hikem-i Atâiyye*, tevhîd ilminden ibarettir. • Tevhîd mertebelerinin tahsili bu hayattadır • şirk, kibir, gaflet, benlik • Allah Teâlâ’yı unutmak, nefsi unutmamaktan ileri gelir • Nefsi tercih etmek • Şeytanın hamlesi: Vehim • Varlık iddiasında bulunmak • İdrak ve irfan • Kendi benliğinin güzel olmasını değil sadece O’nu iste • İstiğfar • Kulluk için daha müsait hâl ve vakit bekleme; Allah’ın seni ne zaman muvaffak kılacağını bilemezsin.

Çift Görmeyi Bırak da ‘Bir’i Görücü Ol

Her salât u selâmı, Efendimiz’in ruhaniyetine iletmek üzere husûsî

bir melek tahsis edilir • “*Göçtükten sonra cesedime, ruhum iade edilir...*” hadîs-i şerîfi • Hay bir peygamberin ümmetiyiz • Cuma günü salavat-ı şerife doğrudan Efendimiz’e ulaşır • Kur’ân-ı Kerîm ve sünnet-i seniyye ayrı mütalaa edilemez • *Mesnevî*’den şişeyi iki gören şaşı hikâyesi • Efendimiz ve rütbelerine göre büyüklere yüksek sesle konuşulmaz • ‘Anneciğim, yavrucuğum’ diye hitap • İnsanın iki yönü: Madde ile mânâ, akıl ile ruh • Kur’ân ve sünnet birlikteliği • “Çeşm-i ibretle nazar kıl dünya misafirhanedir” şiirinin şerhi • 35. hikmet: “Her kötülüğün kaynağı nefsinden razı olmaktır.” meselesi • Avam: Duydukları ile hareket eden, ilmin kaynaklarına inmekten âciz olan • Havas: Zâhirî ilimleri öğrenip bunlarla amel eden, kemal yolunda biraz daha ilerleyen • Hassûl-hass: Mânâ yolunda sarf ettiği cüz’î iradesi ve ilmi dahi kendisinde kalmayan, Cenâb-ı Hakk’ın kendi katından ilim verdiği, bizzat Allah Teâlâ’nın kendisine yaklaştırdığı kullar • “*Benim ümmetimin âlimleri Beni İsrail peygamberleri gibidir.*” hadîsi • Kabahatlerin menşei • Abdülkâdir Geylânî Hazretleri: “Avamın tövbesi ot biçmek gibidir, havâsınki ayırık otlarını kökünden sökmek gibidir.” • Nefsini bilmek • Günah: Allah’la kulun arasını açan hareket • Gaflet: Nefsinden memnun olmak • Taat: Allah’ın emrine tâbi olmak • Yakaza: Allah’ın tecelliyatına karşı uyanık olmak • Ana haber bültenleri uzun uzun haberler vererek sizi varlığınızdan habersiz hâle getirir • Esas haber: ‘Nebe’ • Günah aslında neticedir, Allah’ın tercih etmemenin neticesi • Câhille arkadaşlık • Arapçada ‘hayırlı’ kelimesi • Nefsinden memnun olmayan kişi, ilimden nasıbdardır • “*Kim ben biliyorum derse, câhilin ta kendisidir.*” mealindeki hadîs • Emanet • İnsanın câhil ve zâlim oluşu, nefsine karşıdır • Ahzab Sûresi 72 • *Mesnevî*’de ibadet ve taat • Kulluk, O’nu unutmadığını göstermek üzere arz edilen hediyeye benzer • Namaz hakkındaki 119 ve 120 hikmetler • Secde • Allah Teâlâ’nın kapısı hacet kapısıdır, hüccet kapısı değil.

Bu Âlem, Ancak Hakk ile Rûşen

8. hikmet: “...Amellerin ise senin O’na hediye sunma gayretindir. O’nun sana verdiği lütuf karşısında senin verdiğin hediyeğin önemi ne olabilir?” • Akıl ve idrak • Mal sahibi olmak akıl alâmeti değildir • Her kişinin menzile gidişi husûsîdir • Vecih: teveccüh ettiğinde feyiz alabileceğin sîma • Muvacehe • Taarruf: Bilinç ve irfanın bir kişiye aktarılması • İrfan başkasından aktarılması gereken bir mânevî

emanettir • İrfan ve *fetaha* (açılmak) tâbirleri • Kazasız belasız maksuda ulaşmak için söz dinlemek • Derviş: Kapı eşiğinde, her an tecellînin yaşandığı kulluk noktasında dâima bekleyen • Nafile ibadet ve amel için kullanılan ‘hediye’ tâbiri • Allah’ın bilinçlendirdiği kulun sorumlulukları • 13. hikmet: “Kalp, bütün güzelliklerini yansıtmaya gereken aynasında, tamamen şekillerin istilasına uğrayarak kapanırsa, nasıl parlayabilir...” • 14. hikmet: “Yaratılmış ne varsa hepsi karanlıktadır. Ancak Hakk tecellîsiyle aydınlanmıştır...” • Zulmet kavramı • Görme nimeti • Fânî bâkî ilişkisi • Zulüm: Bir şeyin bulunması gereken yerde olmaması • Adalet: Bir şeyin hak ettiği yerde olması • Adalet ve zulmetin bağlayıcılığı yaratılmışlık âlemine mahsustur • Kulun Rabbi’yle arasında böyle bir adalet / hak ilişkisi olamaz • Bu âlem Cenab-ı Hak’ın muradı ve O’na kulluk tezahür etsin diye aydınlıktır • Kişi, tevhîd tahsili yapmazsa sadece nimetin zevki ile kalır • Nimet, Hakk’tan ayrıldığında karanlıktan ibarettir • Hakk’a talip olmak • Bu âlemde tahsil edilmesi gereken kurbiyet • Karanlık, Hakk’la olmamanın adıdır • Mârifet güneşleri • Âlim • Ârif • Tövbe • Nurla alâka kurmak • 24. hikmet: “Bu dünyada olduğun müddetçe, hep kederlerin oluşu...” • Dünyanın insanın mazeretlerine cevabı • gurbet ve garip • 243. hikmet: ivazsız garazsız sevgi • Muhip: sevgilisinden azatlık kabul etmeyen köle • Mebzul • Secdede ve hacda kulluk • “*Annesinden doğmuş gibi olur.*” mealindeki hadîs • Allah Teâlâ’nın zâtına ve yakınlığına tâlip olmak • Günümüzde aşk ve muhabbetten ne anlaşıyor • Ebubekir^(ra) Efendimiz’in “Yâ Rab, bedenimi o kadar büyüt ki bütün cehennemleri kaplayayım...” sözü • Sevginin kantarı fedakârlıktır • Edep, kalbin ahlâkıdır.

Yaradılışın Maksadı İnsan, İnsandan Murad Hz. İnsan

Cenâb-ı Hakk bildirmeseydi, âciz aklımızın mahsulleriyle O’nu nasıl tesbih edecektik • Nan içinde müstağrak yaşıyoruz • *Mesnevî-i Mânevî*’de geçen Allah Teâlâ tarafından devamlı sevk edilen üç zümre bölümü • Nefsin sana zarar veriyorsa artık sen de onu katlet • Kur’ân-ı Kerîm’de geçen ‘*Onlar peygamberleri haksız yere katlettiler*’ âyeti • Peygamber haklı olarak katledilebilir mi • Hayvanın bile insana yakın olanı değerlidir • Kur’ân-ı Kerîm âyetleri aynen seni işliyor • Kar Yağdı Baba Tekkesi • Savulun erenler menkıbesi • Uzmanlar meselesi • İnsanlık çağı • Çağ dışı: İnsanlık çağında

hayvanlaşmak • Çağdaşlık, insan olanlarla insan olmaktır • Farklı ve fazla enformasyon yüzünden insanlığımızı unutmuş durumdayız • Hz. Pîr: “Bütün hayvanlar bir araya gelse, bir insan yapamaz. Akıl için de bütün insanlar öldürülür.” • *Mesnevî*’de geçen akıl tarifi • Allah Teâlâ bir insan-ı kâmilî muhafaza etmek için binlerce insanı silip gönderebilir • İnsan bedeni de kıymetlidir, ama asıl gerekli olan insanın şerefini, aldığı yeri gözetmesidir • İnsanı sevmek • Hayvanlar bile insana yakınlıkla kıymet kazanır • “...*Birbirinizi sevmedikçe hakkıyla iman edemezsiniz*” hadîsi • ‘Humrûn müstenfirah’ (ürkmüş yaban eşekleri) benzetmesi • Duvara yansıyan ışık ve Güneş Ay mecazı • Sîret sûret ilişkisi • Mânâyâ muvafık yaşamak

Huzur-ı Şeyhte Riayet Et Edebe

Mevlid kandili • Efendimiz^(sas)’ın hem dünyayı hem Medine-i Münevvere’yi hem de âhireti şereflendirdiği tarih: 12 Rebiyülevvel • Vakitle zaman aynı şey değildir • Tekrarın önemi • Tekrar edilen şey hak söz ise, tefekküre vesile oluyorsa nafile ibadet gibidir • İnşirah Sûresi 1-8 • Mânânın sahibi Hazret-i Allah’tır • *Mesnevî-i Mânevî*’de geçen ‘Şeyh’in lisanından hikmetler coşunca, dinleyenlerde bulunması icab eden edep’ bölümü • Tekrar eden şey belli bir dâirede dönüp duran hayatın kendisidir, söz orada durur, aslında kişi önünden defalarca geçer • Cemaat tek vücud gibidir, bir kişideki bozukluk diğerlerine de sirayet eder • Mânâ nazlıdır, fazladan hürmet bekler • Bakara Sûresi 43 • Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri’nin Süleymaniye’deki vaazları • Edep için de bir tahsil lâzımdır • Peygamber Efendimiz^(sas)’ın bazı sözleri saadette üç kez tekrar buyurmasındaki murad • Elçi çağrıldığı yerde, geldiği makama göre karşılanmıyorsa elçilik vazifesini yapmaz • Osmanlı devrinde bir kitabı binlerce kişi okurdu, bugün binlerce kitabı kaç kişi okuyor • Eskiden, sur içinde ayakkabı boyacılığı yapanlarda aranan şartlardan birisi: hafızlık

Hakîkî Derdi Hatırlatan Derde Eyvallah

Mesnevî-i Mânevî’de geçen eşkıyaya dua eden vâiz hikâyesi • Vâiz dediğin en azından o anda kendisini dinleyenlerin dikkatini çekmelidir • Hutbe, celâl makamıdır • Hutbenin mâhiyeti • Mehmed Zâhid Efendi Hazretleri’nin hutbeleri • Cenâb-ı Hakk’ı hatırlatan zâlimler ve dertler O’nun bir lütfudur • Gönenli Mehmed Efendi’nin

nasihatı: “İyi dost, seni iyi yerlere götürür.” • Hayvan sevgisi mi insan sevgisi mi • İnsan olmak için insanlarla yaşama riskini ve meşkini göze almak lâzımdır • Bakara Sûresi 257 • Porsuğun dövüldükçe irileşip güçlenmesi • Müminin canı da porsuk gibidir • Nefse gelen darbeler, ruhun mukavemetini artırır • Hz. Mevlânâ’nın beyitlerde aşya işaret ederek keramet göstermesi • Sırat-ı müstakîmin kendisi bizzat Hz. Muhammed^(sas)’dir • Kör olana Hakk velîsi de gelse, yine göremez, yine göremez. • Müslümanları kendimizden ibaret zannederken, başlarına gelen acı hâdiselerle Suriye, Mısır, Doğu Türkistan ve diğer coğrafyalardaki Mümin kardeşimizden haberdar olduk, onlar için seferber olduk • Yola girmiş olan nefse can denir • Bedenle ilgili meşakkate acı, ruhunu alâkadar eden meşakkate ızdırıp, insanı olgunlaştıran ızdıraba çile denir • *Hikem-i Atâiyye*: “Fâsid dâirenden çıkman için Cenâb-ı Hakk sana birçok meşakkat gönderir...”

Can’ı Görenin Candan Geçmesi: Şehadet

Mesnevî-i Manevî’den Hz. Hamza^(ra)’ın zırhsız harbe girmesi hikâyesi • Tedbir bozan tedbir • Bu kadim toprakların İslâm’la şereflenmesi kalelerin değil kalplerin fethiyle olmuştur • Bakara Sûresi 195 • Hocaefendilerin sohbetlerine besmele, hamdele ve salve ile başlaması • Anadolu insanındaki, meşâyihindeki Ehl-i Beyt sevgisi • Ashab-ı kirâmın Efendimiz^(sas)’e olan düşkünlüğü • “Allah’ı tanıdığı hâlde, O’na itaat etmeyene Allah, kendisini tanımayan zâlimleri musallat eder.” • Kâtilin yaptığı işe sevinen kişi kâfir olur • Cenâb-ı Hakk’ın âdetinde değişiklik göremezsin • Fetih Sûresi 23 • Bir toplumu oluşturan nefisler bozulursa, Allah o toplum üzerindeki nimetini değiştirir • Şehadet makamı, şehidlik arzusu • Resûl-i Ekrem Efendimiz’in Uhud savaşında Müslümanların saflarında savaşıp ölen Kuzman’ın ateşte olduğunu buyurması • Âl-i İmran Sûresi 133 • Hadid Sûresi 21 • Sıddîk diye her an tasdik makamında müşahedede olan zâta derler • İman eden de etmeyen de son nefesinde şâhid olacaktır. • Bayramlar meşâyihin sır ifşa ettiği özel günlerdendir • Tekkelerde ‘Sadakallahu’l-azîm’ sözünü şeyh efendinin söylemesi • Senin ölümü çirkin görmek kendi çirkinliğinden, nefsinin korkutucu hâinden kaynaklanır • Ölüm bir Hakk âyinesidir. • Tedbir niçin alınır ve ne zaman terk edilir • Tasavvufta can neye denir • “*Din nasihattir.*” hadîs-i şerîfi • Kader

mevzuu • ‘El-mukadder lâ mugayyer.” Takdir edilmiş olan değişmez.

- Kader kulun dünya hayatındaki imtihanıdır, fakat not, kulun imtihanındaki cevapları ve fiillerine göre verilir • “Canımdan çok seviyorum.” diyenin imtihanı da büyük olur • Hz. Ali^(kv) Efendimiz’in kendisini şehid edecek kişiye bunu haber vermesi ve şehadeti • Hz. Ali^(kv)’nin kâtiline süt ikram etmesi • Şah-ı Velî Hz. Ali^(kv): “Kişiye ecelden daha iyi bir muhafız olmaz.” • Ölüme tedbir kâr etmez
- *Mesnevî-i Mânevî* sohbetlerinin sırlandığı beyit.